

คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์
จังหวัดสกลนคร

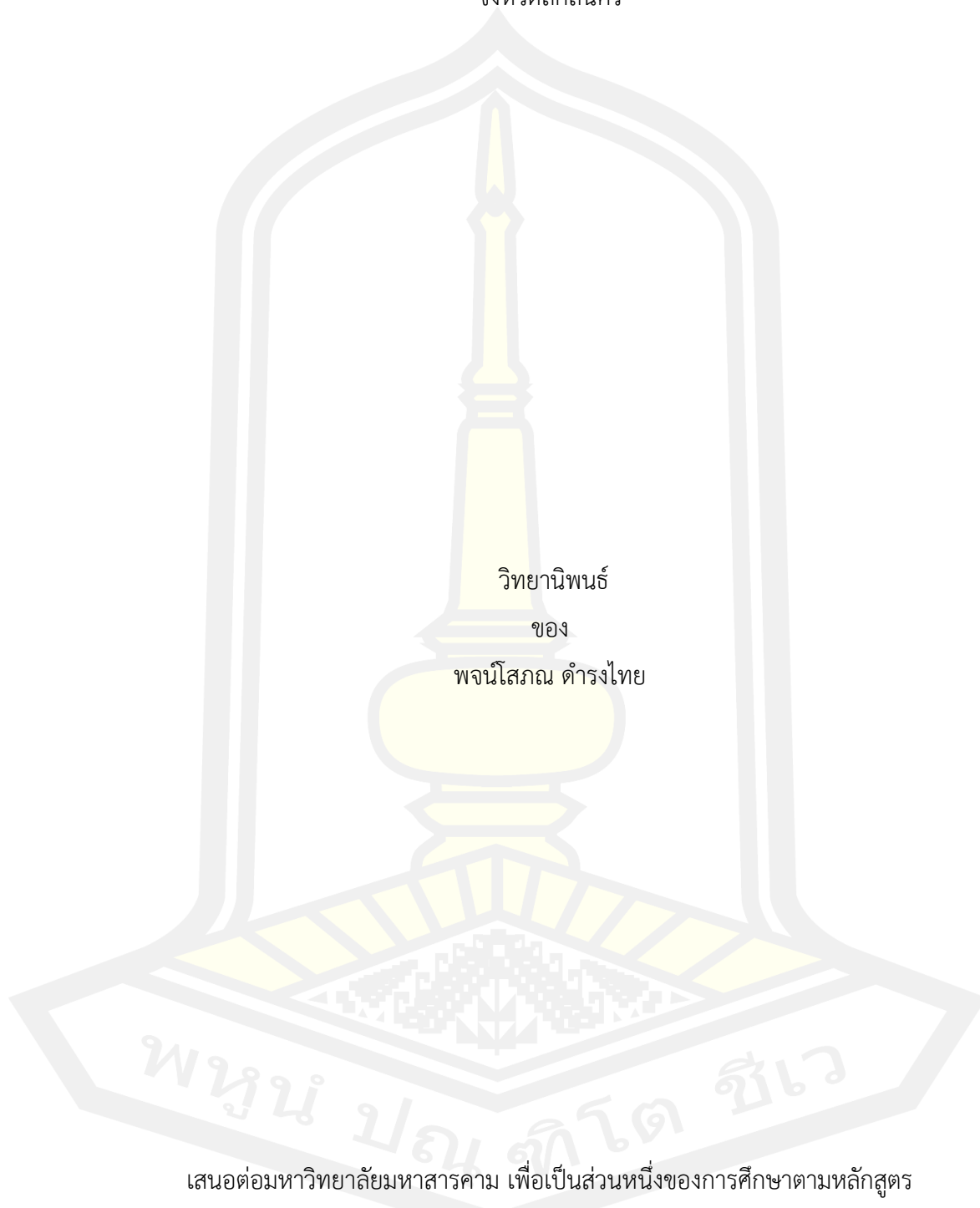
วิทยานิพนธ์
ของ
พจนีโสภณ ดำรงไทย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ธันวาคม 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์
จังหวัดสกลนคร

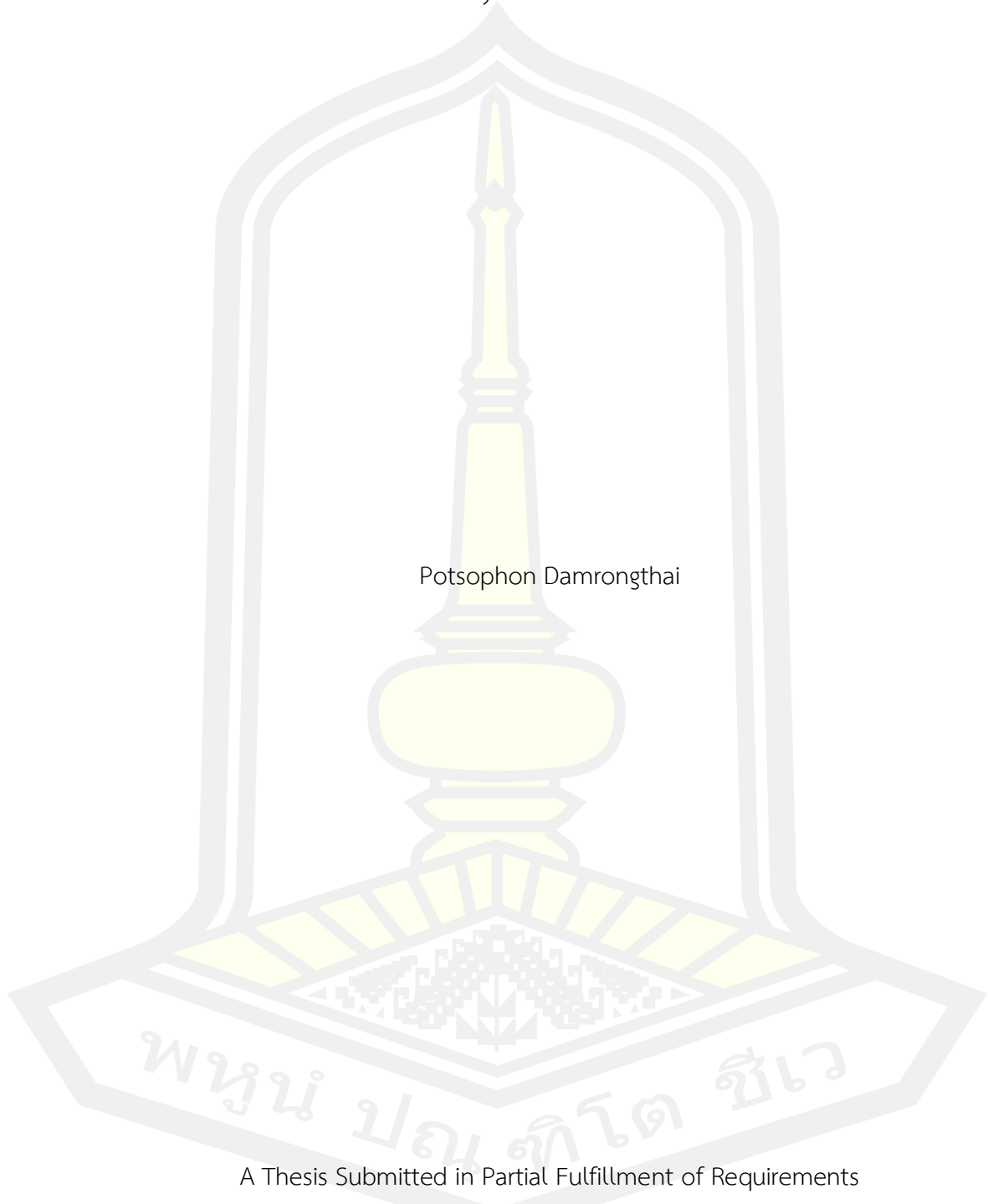

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
ธันวาคม 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Thai-Vietnamese in Ban Tha Rae : Resilience of cultural pluralism to promote the
identity of Sakon Nakhon

Potsophon Damrongthai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Cultural Science)

December 2022

Copyright of Maharakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายพจน์โสภณ ดำรงไทย
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อ. ดร. ควันเทียน วงศ์จันทร์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคยะ)

.....กรรมการ

(อ. ดร. สมคิด สุขเอิบ)

.....กรรมการ

(รศ. ดร. สิทธิศักดิ์ จำปาแดง)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

..... (ผศ. ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรม
ศาสตร์

..... (รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร		
ผู้วิจัย	พจนโนโสภณ ดำรงไทย		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคคะ		
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร พื้นที่ในการวิจัยได้แก่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งหมด 60 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ จำนวน 15 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 25 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 20 คนรวม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีบรรพบุรุษสืบเชื้อสายจากชาวลาวและชาวเวียดนาม ซึ่งในอดีตชุมชนท่าแร่เคยถูกเบียดเบียนศาสนาจากนโยบายของรัฐและคนนอกชุมชน แต่ชุมชนท่าแร่ใช้ศาสนาคริสต์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อีกทั้งคนในชุมชนท่าแร่มีความศรัทธาทางศาสนาคริสต์อย่างแรงกล้าเป็นรากฐาน มีพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคก่อตั้งชุมชน ยุคพัฒนาชุมชน และยุคปัจจุบัน ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ยึดถืออาชีพค้าขาย ด้านที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่มีการสร้างบ้านเป็นกระต๊อบ กระโจมหรือ โรงนา ฝาसानด้วยไม้ไผ่ฉาบปูน พื้นอัดด้วยดิน บางกลุ่มสร้างบ้านเป็นตึกแถวประตูด้านหน้าเป็นบานพับ ด้านอาหาร รับประทานอาหารที่มีรสจืดมีผักเป็นเครื่องเคียง ด้านการศึกษา ส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนเซนต์โยเซฟ เน้นภาษาอังกฤษ ด้านความเชื่อศาสนาประเพณีพิธีกรรม มีประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณีจุดเทียนรำลึก และประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส

สภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรม ในด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มี อาชีพค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว และรับราชการ ด้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นตึกพาณิชย์ ตึกแถว สร้าง บ้านตามสมัยนิยม ด้านอาหารนิยมรับประทานอาหารเวียดนาม อาหารไทย อาหารไทยอีสาน อาหาร จีนและอาหารฝรั่ง ด้านการศึกษาถ้าเป็นคนมีทุนทรัพย์จะส่งลูกหลานเข้าไปเรียนโรงเรียนประจำ จังหวัดหรือส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชนรวมถึงต่างประเทศ ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ชุมชนท่าแร่มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนาคริสต์ สะท้อนให้เห็นถึงการปรับปรน เพื่อที่จะให้กลมกลืนกับคนอีสาน ด้านครอบครัวและเครือญาติจะเห็นได้ว่ายังคงรูปแบบการแต่งงาน แบบเวียดนามอยู่

แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร ทั้ง 6 ด้าน มีการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเกิดตั้งแต่ยุคก่อตั้งชุมชน ยุคพัฒนาชุมชน จะมาถึง ยุคปัจจุบัน ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือยุคปัจจุบันที่มีสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือประเพณีแห่ดาว คริสต์มาส ที่คนในชุมชนร่วมกันพัฒนาร่วมกันสืบสาน ซึ่งการสืบสานประเพณีแห่ดาวโดยผู้นำเป็นการ ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนได้แสดงศักยภาพความเป็นผู้นำของตนออกมาอย่างเต็มที่ ด้วยการเข้ามาแสดง บทบาทในกลไกการสืบสาน ถึงแม้จะไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้งก็ตาม แท้จริงแล้วผู้ที่มีส่วนในกระบวนการสืบสานมิได้มีเพียงผู้นำเท่านั้น แต่ต้องเป็นสมาชิกในชุมชนทุกเพศ วัย หน่วยงานภาครัฐ เอกชนจากภายนอก รวมถึงนักท่องเที่ยวด้วย

โดยสรุป ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านอาหาร ด้านการศึกษา ด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ด้านครอบครัวและเครือญาติ จะเป็นแนวทางการพัฒนาและรูปแบบใน การดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อชาติอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่, การปรับปรน, พหุลักษณะวัฒนธรรม

พหุ อนุ ชาติ โด ชีเว

TITLE	The Thai-Vietnamese in Ban Tha Rae : Resilience of cultural pluralism to promote the identity of Sakon Nakhon		
AUTHOR	Potsophon Damrongthai		
ADVISORS	Assistant Professor Sastra Laoakka , Ph.D.		
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Cultural Science
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2022

ABSTRACT

The research had 2 purposes: 1) to study the history of resilience of cultural pluralism in Tha Rae community, Sakon Nakhon province and 2) to study the current conditions of resilience of cultural pluralism in Tha Rae community, Sakon Nakhon province and 3) to study the ways of promoting the identity of Thai people of Vietnamese descent, Ban Tha Rae, Sakon Nakhon Province The area of study was Tha Rae community, Tha Rae subdistrict, Mueang district, Sakon Nakhon province The informants were 60 divided into 3 groups: 1) key informants those were 15 , 2) casual informants those were 25; 3) general informants those were 25. Data were collected by using an in-depth interview, a participant observation, a non-participant observation, and a documentary analysis in people who lived inside and outside the community. Additionally, as a guideline for conducting the research. A triangular investigation was applied to analyze and a descriptive analysis was used for presenting research results.

The results showed that the history played a key role in the resilience of cultural pluralism in Tha Rae community whose ancestors are descended from Laotians and Vietnamese. In the past, Tha Rae community was subjected to religious persecution from government policies and outsiders. But Tha Rae community uses Christianity as their anchor. Moreover, people in Tha Rae community have strong Christian faith as the foundation. There has been a development of multicultural adjustment of the community divided into 3 eras: the founding of the community. Community Development Era And in the present era, most of the economy is based

on trading occupations. Residential Most of the houses were built as huts, huts or barns with plastered bamboo weave lids. soil compacted Some groups built their houses in tenement houses with hinged front doors. Food: They ate tasteless meals with vegetables as a side dish. Education Most of them studied at St. Joseph's School. focus on english Religious beliefs, traditions, rituals There is a tradition of celebrating the temple candle lighting tradition and the tradition of the Christmas Star Parade.

In addition, the current conditions of the resilience of cultural pluralism in Tha Rae community, Sakon Nakhon province in the economy Most of them are trading professionals. Doing private business and government service. Most of the residences are commercial buildings, shophouses, and modern houses. In terms of food, he likes to eat Vietnamese food, Thai food, Isan Thai food. Chinese and Western food In terms of education, if a person has the funds to send their children to attend a provincial school or send their children to private schools, including abroad. religion ritual tradition Tha Rae community has both Buddhism. and believe in Christianity reflecting the adjustments in order to blend in with the Isan people In terms of family and kinship, it can be seen that the traditional Vietnamese marriage is still preserved.

Guidelines for promoting the identity of Thai people of Vietnamese descent, Ban Tha Rae, Sakon Nakhon Province , in all 6 aspects, with cultural diversity adjustments born from the community's founding era. Community Development Era will come to the present The most obvious is the modern era that has created a distinctive identity is the tradition of the Christmas Star Parade. that people in the community jointly develop together and inherit which the tradition of the Dao parade by the leader It encourages community leaders to show their leadership potential to the fullest. By playing a role in the mechanism of succession Even if there is no responsibility as a director who has been appointed Indeed, those involved in the succession process are not the only leaders. but must be a member of the community of all ages government agency Private from outside including tourists as well.

In summary, economy, housing, food, education, religious beliefs. cultural tradition Family and kinship It will be a development guideline and lifestyle of Thai people of other races who live in Thailand as well.

Keyword : The Thai-Vietnamese in Ban Tha Rae, Resilience, Cultural pluralism

กิตติกรรมประกาศ

ขอบพระคุณนางทศพร ดำรงไทย ผู้ให้ข้อมูลที่ล่วงลับไปแล้ว นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์ นักวิชาการ คุณพ่อบาทหลวง สุรศักดิ์ พงศ์พิศ ผู้ให้สัมภาษณ์ในชุมชนท่าแร่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน นางสาวช่อผกา ดำรงไทย ผู้ผลักดันให้เกิดงานนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โฆสิต แพงสร้อย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.สมคิด สุขเอิบ กรรมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร. สิริศักดิ์ จำปาแดง คณะกรรมการสอบ และผศ.ดร.ศাত্রา เหล่าอรรคะ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้ข้อมูลทำให้งานวิจัยเรื่องนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

พจนีโสภณ ดำรงไทย

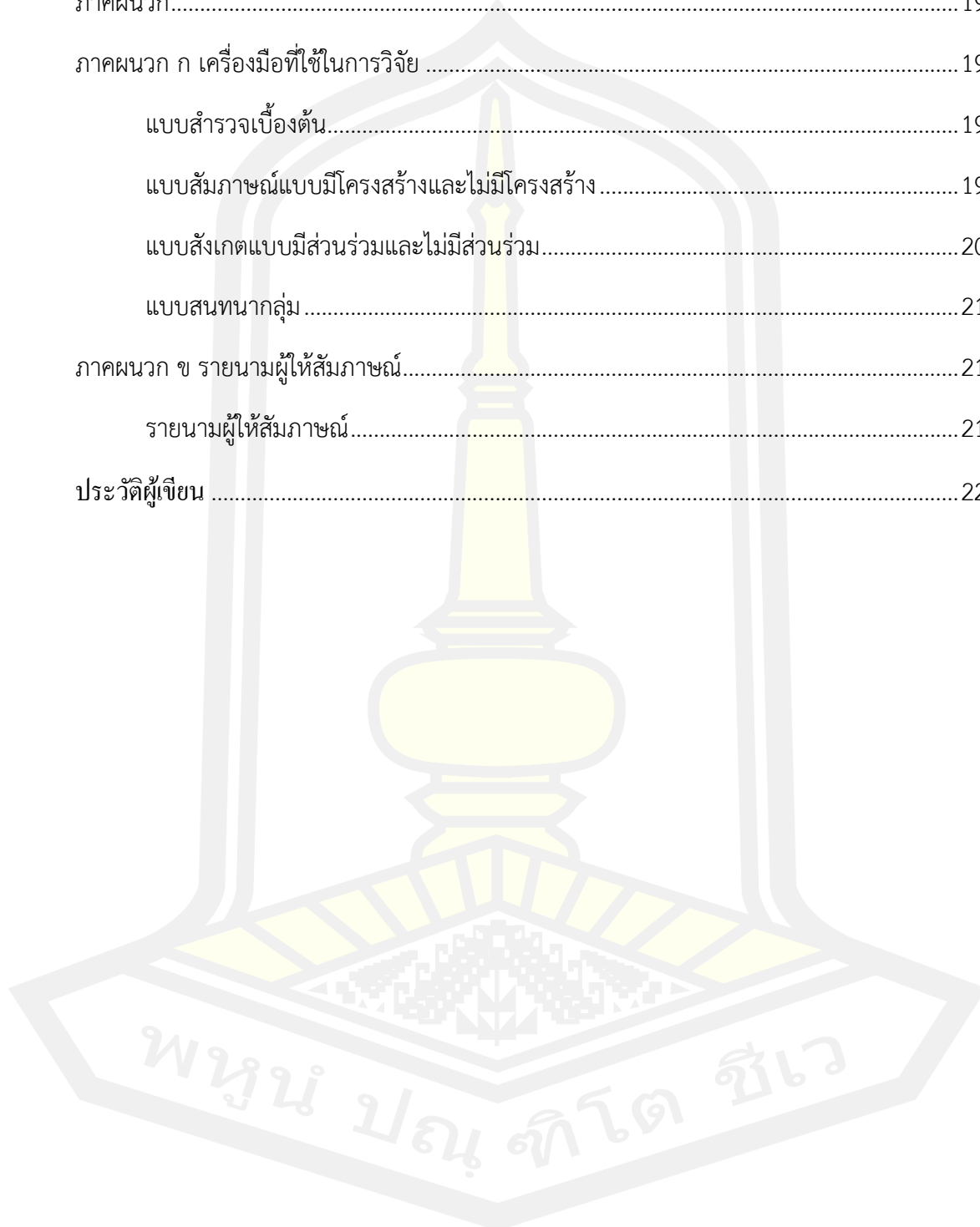

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพประกอบ	ท
บทที่ 1.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
คำถามหลักในการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
กรอบแนวคิดในการทำวิจัย	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาวิจัย.....	12
นโยบายที่เกี่ยวข้อง.....	59
บริบทพื้นที่วิจัย.....	64
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	72
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	90
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	104
ขอบเขตของการวิจัย	104
วิธีการดำเนินวิจัย	106

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	108
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทย เชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่	108
1.ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427 - 2487)	108
2.ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)	118
3.ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน).....	123
ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสาย เวียดนามบ้านท่าแร่.....	129
1.ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427 - 2487)	129
2.ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)	134
3.ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน).....	140
ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427- 2487).....	148
ตอนที่ 3 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัด สกลนคร	152
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	161
วัตถุประสงค์การวิจัย	161
สรุปผล.....	161
1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทย เชื้อ สายเวียดนามบ้านท่าแร่	161
2. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้าน ท่าแร่	164
3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร	167
อภิปรายผล.....	168
ข้อเสนอแนะ	181

บรรณานุกรม.....	182
ภาคผนวก.....	191
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	192
แบบสำรวจเบื้องต้น.....	193
แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง	194
แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม.....	208
แบบสนทนากลุ่ม	210
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	217
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	218
ประวัติผู้เขียน	220

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 สภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ... 148

ตาราง 2 แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร.. 157

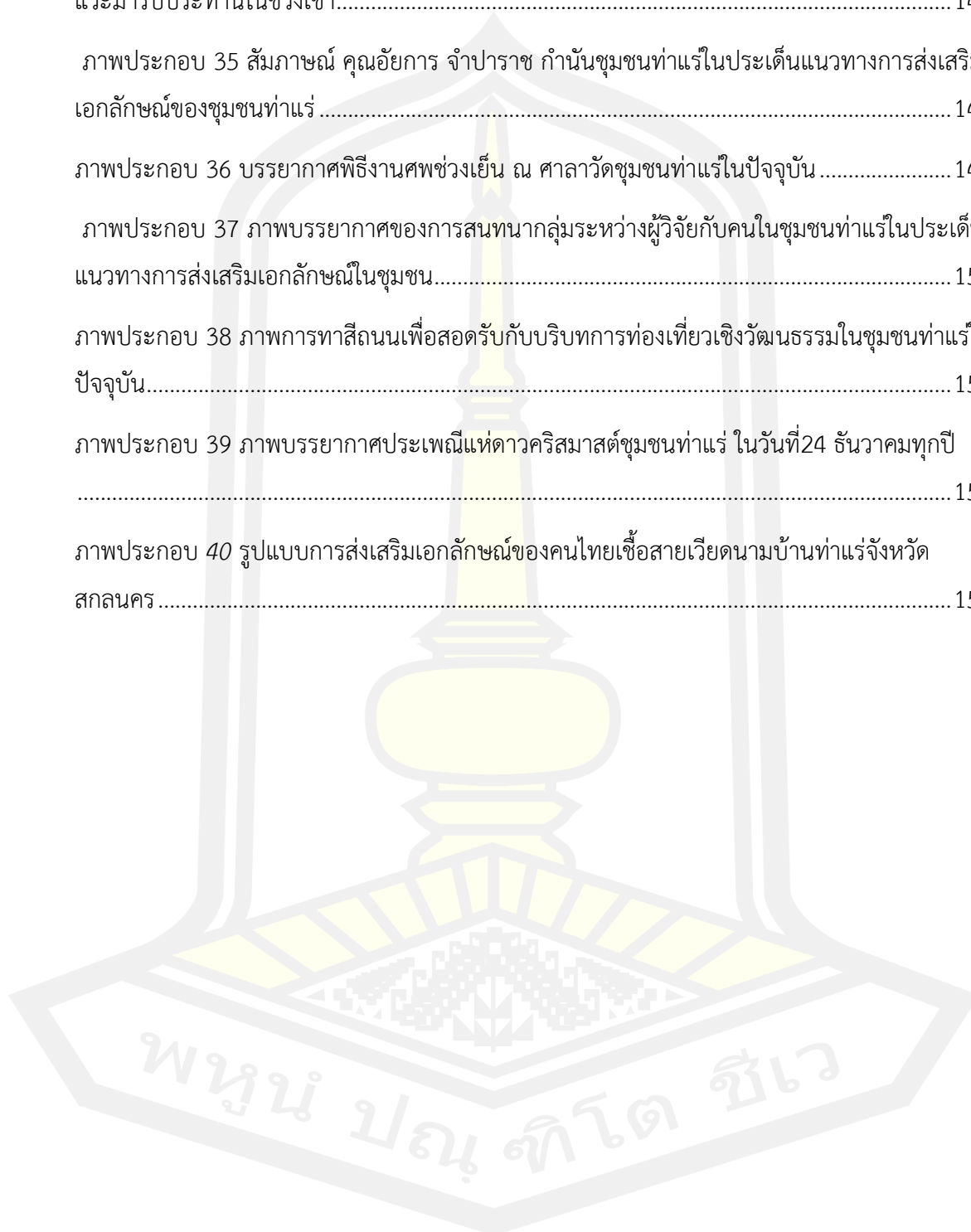
สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
ภาพประกอบ 2 ตราประจำจังหวัดสกลนครรูปเจดีย์พระธาตุเชิงชุม.....	67
ภาพประกอบ 3 แผนที่จังหวัดสกลนคร	71
ภาพประกอบ 4 ภาพบาทหลวง ยอแซฟ กอมบูรีเออเจ้าอาวาสองค์แรกของชุมชนท่าแร่ พ.ศ.2427	109
ภาพประกอบ 5 แผนที่หมู่บ้านริมหนองหารในสมัยก่อตั้งชุมชน พ.ศ.2427	110
ภาพประกอบ 6 สัมภาษณ์ คุณนิทัศน์ เสมอพิทักษ์ นักวิชาการในประเด็นประวัติความเป็นมาใน ชุมชนท่าแร่	110
ภาพประกอบ 7 สัมภาษณ์ คุณนิทัศน์ เสมอพิทักษ์ นักวิชาการในประเด็นการปรับปรุงถนนพหลุักษณ์ วัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่.....	112
ภาพประกอบ 8 เครื่องมือทอผ้าของคนในชุมชนท่าแร่ในช่วงก่อตั้งชุมชน พ.ศ.2427.....	113
ภาพประกอบ 9 ที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมที่ยังคงปรากฏให้เห็นกลางหมู่บ้านท่าแร่.....	114
ภาพประกอบ 10 ลำดับพัฒนาการของวัดตั้งแต่ยุคก่อตั้งชุมชนถึงปัจจุบันของชุมชนท่าแร่.....	115
ภาพประกอบ 11 สัมภาษณ์ คุณทศพร ดำรงไทย นักวิชาการในประเด็นประวัติความเป็นมาและ สภาพปัจจุบันของชุมชนท่าแร่.....	116
ภาพประกอบ 12 เครื่องมือของช่างไม้ในชุมชนท่าแร่ในยุคก่อตั้งชุมชน	117
ภาพประกอบ 13 แผนที่บ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ พื้นที่วิจัยในปัจจุบัน	118
ภาพประกอบ 14 อาคารโบราณแบบยุโรปก่อสร้างตั้งแต่ยุคพัฒนาชุมชน พ.ศ.2487	120
ภาพประกอบ 15 โรงเรียนเซนต์โยเซฟท่าแร่ โรงเรียนที่ก่อตั้งในชุมชนตั้งแต่ยุคฟื้นฟูจนถึงปัจจุบัน	121
ภาพประกอบ 16 ภาพถ่ายประเพณีแห่ดาวของชุมชนท่าแร่ในอดีตที่อาสนวิหารมีคาแอล	122
ภาพประกอบ 17 ภาพพิธีการแต่งงานในอดีตของคนในชุมชนท่าแร่ ในช่วงก่อตั้งชุมชนที่อาสนวิหารมี คาแอล.....	123

ภาพประกอบ 18 จุดชมวิวนองหานสำหรับนักท่องเที่ยว หรือกิจกรรมนันทนาการคนในชุมชน ตั้งอยู่ด้านหลังชุมชนท่าแร่สกลนคร.....	124
ภาพประกอบ 19 ตึกแถวโบราณสองชั้นแบบยุโรปในยุคฟื้นฟูชุมชนท่าแร่ พ.ศ.2487	126
ภาพประกอบ 20 ประเพณีวันจุดเทียนชุมชนท่าแร่ที่จัดขึ้นในช่วง วันเสาร์แรกของเดือนพฤศจิกายนที่ ป่าศักดิ์สิทธิ์ท่าแร่	127
ภาพประกอบ 21 สัมภาษณ์คุณพ่อ สุรศักดิ์ พงษ์พิศ บาทหลวงของอาสนวิหารมรคาแอลในประเด็น สภาพปัจจุบันปัญหาของการปรับปรนพหุลักษณะวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่	129
ภาพประกอบ 22 สภาพบ้านเรือนร้างไม่มีคนอาศัยที่ตั้งอยู่กลางชุมชนท่าแร่.....	130
ภาพประกอบ 23 สัมภาษณ์คุณตาตัน เต็นชัยรัตน์ อดีตช่างก่อสร้างในชุมชนท่าแร่ ในประเด็นสภาพ ปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่.....	132
ภาพประกอบ 24 ภาพบรรยากาศเทศกาลแห่ดาวของชุมชนท่าแร่	133
ภาพประกอบ 25 แหล่งขายของฝากประจำชุมชนท่าแร่ ขายอยู่ที่อาสนวิหารมีคาแอล	134
ภาพประกอบ 26 สถาปัตยกรรมแบบยุโรปฝีมือช่างของชุมชนท่าแร่ในอดีต	135
ภาพประกอบ 27 ภาพบ้านเรือนทรงโบราณที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ที่สร้างโดยช่างก่อสร้างที่เป็นคน ท่าแร่ตั้งแต่ยุคฟื้นฟู พ.ศ.2487	136
ภาพประกอบ 28 ศาลาวัดเป็นสถานที่ที่ใช้ในการจัดงานศพประจำชุมชนท่าแร่ ก่อนจะเคลื่อนศพไปที่ อาสนวิหารมีคาแอล	136
ภาพประกอบ 29 ร้านข้าวราดแกงที่เปิดได้บ้านโบราณ แหล่งอาหารเช้าของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ในชุมชนท่าแร่	137
ภาพประกอบ 30 สถานที่จัดประเพณีจุดเทียนรำลึก ที่จัดขึ้นในช่วงวันเสาร์แรกของเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี.....	139
ภาพประกอบ 31 ตลาดบ้านท่าแร่เป็นแหล่งเศรษฐกิจหลักในชุมชนท่าแร่ มีทั้งคนในชุมชน นักท่องเที่ยว และคนชุมชนอื่นเข้ามาจับจ่ายใช้สอย.....	140
ภาพประกอบ 32 ร้านกาแฟพระเบียงดาว จุดพักผ่อนของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนท่าแร่	141
ภาพประกอบ 33 บ้านเก่าแก่ที่ไม่มีคนอาศัยในปัจจุบันของชุมชนท่าแร่	142

ภาพประกอบ 34 บรรยากาศในร้านขายอาหารเช้าในชุมชนท่าแร่ เป็นร้านที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ แวะมารับประทานในช่วงเช้า.....	143
ภาพประกอบ 35 สัมภาษณ์ คุณอัยการ จำปาราช กำนันชุมชนท่าแร่ในประเด็นแนวทางการส่งเสริม เอกลักษณ์ของชุมชนท่าแร่	145
ภาพประกอบ 36 บรรยากาศพิธีงานศพช่วงเย็น ณ ศาลาวัดชุมชนท่าแร่ในปัจจุบัน	145
ภาพประกอบ 37 ภาพบรรยากาศของการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับคนในชุมชนท่าแร่ในประเด็น แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ในชุมชน.....	153
ภาพประกอบ 38 ภาพการทำสื่อนนเพื่อสอดรับกับบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่ใน ปัจจุบัน.....	153
ภาพประกอบ 39 ภาพบรรยากาศประเพณีแห่ดาวศรีสมาสต์ชุมชนท่าแร่ ในวันที่ 24 ธันวาคมทุกปี	155
ภาพประกอบ 40 รูปแบบการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัด สกลนคร	159

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความก้าวหน้าของสังคมภายใต้ระบบทุนนิยมของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบของวิถีชีวิตให้กลายเป็นวัฒนธรรมวัตถุนิยม การรุกรานทางวัฒนธรรม เป็นเหตุให้ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวและสร้างพลังทั้งต่อรับและตอบโต้ในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายและเป็นไป ในกระบวนการที่แตกต่างกันออกไป ในรูปกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ (Identity) ทางวัฒนธรรมของตน และวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาชาติให้มั่นคง เพราะเชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ แนวคิดของคน ครอบครัว ชุมชนและชาติเข้าด้วยกัน การไหลเวียนเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นการเคลื่อนตัวของกระแสโลกาภิวัตน์ (อมรา พงศาพิชญ์, 2547:7-13) จากพื้นฐานประเทศไทยที่เป็นสังคมเกษตร ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีตขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ไม่มากนัก มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีหลากหลาย และดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ ไม่มีภัยธรรมชาติที่รุนแรง ผู้คนมีชีวิตที่สุขสบายตามอัตภาพท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งผลของการไหลเวียนเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมใหม่เป็นอุปสรรคและโอกาสการเข้าสู่สภาวะไร้พรมแดน เกิดภาวะการสูญเสียบรรยากาศของวัฒนธรรมไทยที่เคยมีแต่ดั้งเดิม อาทิ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงมิตรไมตรีระหว่างกัน ทั้งคนในชาติหรือกับต่างชาติ การเคารพนบถนอบตามกาลเทศะ การมีเมตตา การให้อภัย หรือการรวมขอมเพื่อประสานประโยชน์ การมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ เป็นต้น (ณัฐา คุ่มแคว้น, 2554: บทนำ)

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งนี้ เนื่องจากเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากร ประกอบกับคนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารี ไม่รังเกียจ คนต่างชาติ ต่างภาษา และประเทศไทยไม่จำกัดสิทธิ์ในการนับถือศาสนา จึงทำให้มีชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่จำนวนมาก ชาวต่างชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมีทั้งการอพยพเข้ามาเพื่อลี้ภัยทางการเมือง ลี้ภัยจากสงคราม ลี้ภัยทางศาสนา หรือแม้กระทั่งลี้ภัยจากธรรมชาติ เช่น จีน ลาว กัมพูชาพม่า และเวียดนาม เป็นต้น ชาวเวียดนามเป็นชนชาติหนึ่งที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ชาวเวียดนามใช้เวลายาวนานในการเดินทางเข้ามากระจายกันอาศัยอยู่เกือบทั่วประเทศคือนับตั้งแต่ก่อนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในสมัยอยุธยา จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวนชาว

เวียดนามได้เพิ่มขึ้นจนกลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่เพิ่มขึ้นจนกลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่สำคัญกลุ่มหนึ่งของประเทศ (ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง, 2557 : 66-68)

การที่ชาวเวียดนามต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 - 2231) มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก ส่วนใหญ่อพยพ เพื่อลี้ภัยทางการเมืองและศาสนาเป็นชาวอันนัม ตังเกี๋ยและโคชินจิ้นเป็นส่วนมากโดยทางทะเลและทางบกและประการที่สองถูกกวาดต้อนเข้ามาในฐานะเชลยศึกสงคราม (หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. 2558 : บทความ) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว(พ.ศ. 2367.- 2394) ทั้งสองประการแตกต่างกัน ประการแรกชาวเวียดนามมาด้วยความสมัครใจแบบหนีร้อนมาพึ่งเย็น แต่ประการหลังนั้นโดยทั่วไปถูกบังคับเข้ามา ชาวเวียดนามสมัครใจเข้ามาในประเทศไทยทั้งทางบกและทางเรือ เพราะไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีเสถียรภาพ อุดมสมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับอย่างสงบสุขได้ สำหรับพวกเวียดนาม ลี้ภัยนั้นไม่มีทางเลือกอื่นใดที่ดีกว่าจะเดินทางมาทางตะวันตกเข้ามายังดินแดนไทย เพราะทางตะวันออกของเวียดนามเป็นทะเลจีนใต้ การอพยพเข้ามาเพื่อลี้ภัยทางการเมืองและศาสนา (สุนทร พรรณรัตน์, 2558 : 3-6) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) ได้มีพวกเวียดนามลี้ภัยการเมืองและศาสนาอาศัยอยู่ในไทยเป็นจำนวนมากและนับเป็นครั้งแรกในรัชกาลนี้ที่ไทยได้แสดงความเอาใจใส่เรื่องการลี้ภัยของคนเวียดนามและกระตือรือร้นเตรียมรับเหตุการณ์ที่จะมีการลี้ภัยขึ้นอย่างจริงจัง โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยินดีรับเอาชาวเวียดนามเอาไว้ในประเทศโดยมีพระบรมราชโองการว่า “ ...พวกญวนเข้ารีตที่เมืองเว้ เมืองโจดก และไซ่ง่อน มีมากตลอดขึ้นมาถึงเมืองโจด ลำน้ำ เมืองตังเกี๋ย เมืองกวางบิอง ต่อเขตแดนแขวงเมืองพวน แลหัวเมืองลาวฟากโขงตะวันออก ถ้าญวนเข้ารีตทนมมือ ญวนไม่ได้คงพาครอบครัวหลบหนีมาทางเมืองมหาไชย เมืองพวน เมืองพวนกับเมืองหลวงพระบาง หนองคาย นครพนม เขตแดนติดต่อกัน ให้เจ้าเมืองหลวงพระบาง พระพนมนคราบุรีศรี พระประทุมเทวาภิบาล ท้าวเพี้ยมีปัญญา คุมไพร่ออกลาดตระเวนพบปะญวนเข้ารีตแตกหนีมาก็ให้พุดจาซั๊กชวนเข้ามาไว้ในเมืองหลวงพระบาง เมืองหนองคาย เมืองนครพนมให้ได้จงมาก...” (หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2558 : บทความ)

ชาวเวียดนามที่ลี้ภัยทางศาสนาส่วนมากอยู่ทางตอนใต้ของประเทศเวียดนามเดินทางโดยทางเรือเลียบมาทางชายฝั่งเขมรมายังบริเวณชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือใต้ของสยามและได้กระจายกันอยู่เป็นกลุ่มตามเมืองสำคัญ เช่น จันทบุรี ชลบุรี ตราด ระยอง ชลบุรี สมุทรสงคราม ส่วนกลุ่มที่เข้ามาตามลำน้ำเจ้าพระยาได้ขึ้นบกที่กรุงเทพฯ ออยุธยา และนครสวรรค์ (ปากน้ำโพ) จำนวนผู้ลี้ภัยคราวนี้มีประมาณ 5,000 คน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวกเวียดนามที่ลี้ภัยทาง

การเมืองและพวกที่ลี้ภัยทางศาสนาเดินทางเข้ามาโดยผ่านทางประเทศลาว และมาอยู่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง พวกเวียดนามที่มาจากเมืองในเขตอันนัมตอนเหนือ เช่น เมืองทันหัว (Thanh Hua) แง่อาณ (Nghe An) และฮาตินห์ (Ha Tinh) มักมาอาศัยบนฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงพวกเวียดนามหลายร้อยคนได้อาศัยอยู่ที่เมืองท่าอุเทน ไชยบุรี หนองคาย นครพนม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการให้ผู้ปกครองหัวเมืองลาว จัดลาดตระเวนเกลี้ยกล่อมพวกเวียดนามลี้ภัยที่เดินทางเข้ามาทางเขตลาวให้เข้ามาอยู่ในเขตไทยให้ได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามพวกเวียดนามที่เกลี้ยกล่อมมานั้นเป็นพวกเวียดนามที่หนีความอดอยากมาทั้งสิ้น เนื่องจากเกิดภัยแล้งในเวียดนามเป็นเวลานาน การเกลี้ยกล่อมดำเนินมาจนถึง พ.ศ. 2405 ปรากฏว่าได้คนเวียดนามเป็นจำนวน 133 คน โปรดฯ ให้ทำมาหากินอยู่ในเขตเมืองนครพนม และสกลนคร(ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง, 2557 :69-77)

การเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกสู่ภาคอีสาน ประสบความสำเร็จในสมัยของพระสังฆราช ฌอง หลุยส์ เวย์ (Jean Louis Vey) ในสมัยนี้เมื่อมีความพร้อมในด้านบุคลากรแล้ว ทางมิสซังสยามจึงได้ส่งบาทหลวงชาวฝรั่งเศส 2 ท่าน พร้อมคณะผู้ติดตามให้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาในภาคอีสานใน พ.ศ. 2424 คณะเผยแพร่ศาสนาในครั้งนั้น มีบาทหลวง กองสแต็ง ฌอง โปรดอม (Constand Jean Prodhomme) ทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนการเผยแพร่ศาสนาและบาทหลวงซาเวียร์ เกโก (Xavier Guego) เป็นผู้สอนคำสอน โดยกำหนดให้อุบลราชธานีเป็นจุดเริ่มแรกในการเผยแพร่ศาสนา เนื่องจากมีความพร้อมในหลายประการ รวมทั้งเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์หั่งค์ซึ่งเป็นเจ้าเมืองอุบลฯ ในขณะนั้น ได้เชิญชวนพระสังฆราชเวย์ให้ส่งพระสงฆ์ไปยังเมืองของท่านเพื่อช่วยพัฒนาบ้านเมือง(พรณิ พลไชยขา, 2536 : 29-60) จุดเริ่มแรก คือที่บ้านบุงกะเทว อุบลราชธานี จากนั้นจึงเริ่มขยายไปตามลำน้ำโขงแถบเมืองนครพนม สกลนคร มุกดาหาร หนองคาย เวียงจันทน์และเมืองต่าง ๆ ในอีสาน ซึ่งการเข้ามาปฏิบัติงานของมิชชันนารี นอกจากหน้าที่หลักคือการสอนศาสนาแล้ว มิชชันนารีได้ใช้รูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ในการสร้างอัตลักษณ์ เพื่อชักชวนให้ประชาชนหันมาศรัทธาและเข้ารับศาสนา เช่น การให้ความคุ้มครองแก่ คนที่เข้ารับเป็นคาทอลิกจากการเก็บส่วยและการเกณฑ์แรงงานของรัฐ การดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์โดยการจัดตั้งโรงเรียน โรงพยาบาล และที่น่าสนใจคือการจัดตั้งชุมชนคาทอลิกเพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้นิกายโรมันคาทอลิกแพร่หลายในอีสาน ซึ่งการจัดตั้งชุมชนคาทอลิกของมิชชันนารีดังที่ได้กล่าวมานี้ เป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษา เพราะช่วยทำให้เข้าใจวิธีการเผยแพร่ศาสนา รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์ กับวิถีชีวิตของคนเวียดนามอพยพในอีสาน(พรณิ พลไชยขา, 2536) : 118-119)

ในภาคอีสานมีจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่โดดเด่น คือจังหวัด สกลนคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชนเผ่าถึง 8 ชนเผ่า ประกอบไปด้วย ญ้อ ภูไท โย้ย โส้ กะเลิง ไทลาว ไช้ทะวืง บลู่ และอีก 2 เชื้อชาติ ประกอบไปด้วย จีน เวียดนาม เนื่องจากมีความแตกต่างกันในด้านภาษา เชื้อชาติ ประเพณีวัฒนธรรม ลักษณะนิสัย ความเชื่อและศาสนา ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่าในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายไปที่คนเวียดนามในชุมชนท่าแร่ ซึ่งประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่เลือกนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากอดีตมีมิชชันนารีเดินทางมาเผยแพร่ศาสนาขึ้นในพื้นที่ จึงเกิดการก่อตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้น ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดสกลนครนับถือศาสนาพุทธ ทำให้ในพื้นที่ชุมชนท่าแร่นั้นมีประชากรบางส่วนที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์อยู่เช่นกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสาลินี มานะกิจ เรื่องความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427 – 2508 (2548) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าปัญหาในการปรับปรุงถนนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่เกิดจากผลกระทบระหว่างชุมชนท่าแร่กับนโยบายชาตินิยมของภาครัฐตั้งแต่ยุคก่อตั้งชุมชนจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้คนในชุมชนต้องสร้างโบสถ์คริสต์ สร้างโรงเรียนคริสต์ ประเพณีแห่ดาวขึ้นในวันคริสต์มาสประจำปี เพื่อสร้างอัตลักษณ์เฉพาะให้เกิดขึ้นในชุมชนท่าแร่ เพื่อปกป้องความเป็นพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนในชุมชน(สาลินี มานะกิจ, 2548) : 6-7)

ในยุคก่อตั้งชุมชนปี พ.ศ.2427 - 2487 บ้านท่าแร่หรือบ้านท่าแอ้ เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีความเป็นมายาวนาน ดังปรากฏหลักฐานที่เป็นเอกสารของทางราชการ หลักฐานประเภทโบราณวัตถุ และหลักฐานทางศิลปกรรม เนื่องจากหมู่บ้านตั้งอยู่ริมหนองหานซึ่งเป็นแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์และมีปลา ชุกชุม ดังนั้นบริเวณ รอบ ๆ หนองหานจึงมีผู้คนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่สมัยโบราณการก่อตั้งชุมชนบ้านท่าแอ้มีสาเหตุจากบาทหลวงชาวเวียร์ เกโกและครูตันซึ่งเป็น ครูสอนคำสอนชาวเวียดนามเข้ามาดำเนินการล้างบาปให้ผู้เข้ารับในเมืองสกลนคร และพบว่าชาวคริสต์เหล่านี้ถูกทางราชการกั้นกั้นกั้นจนต้องพากันหนีไปตั้งเป็นชุมชนคาทอลิก บ้านท่าแอ้เพื่อหนีปัญหาดังกล่าว โดยพระสังฆราชเกี้ยน เสมอพิทักษ์ ได้กล่าวถึงประวัติการก่อตั้งบ้านท่าแอ้ไว้ว่า “คุณพ่อชาเวียร์กับครูตันได้ตัดสินใจย้ายชาวคริสต์ทั้งญวน และพื้นเมืองไป อยู่ทางฝั่งเหนือของหนองหานประมาณ 9 - 10 กิโลเมตรห่างจากตัวเมืองสกลนคร การตัดสินใจครั้งนั้นได้รับการรักษาเป็นความลับ คืบวันหนึ่งหลังวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1884 (พ.ศ. 2427) ครูตันได้ สั่งให้ชาวคริสต์เก็บสัมภาระข้าวของลงแพและเรือที่ได้เตรียมไว้ก่อนแล้วกางใบให้ลมพัดมาทาง ทิศเหนือจนมาถึงฝั่งท่าแอ้ และตั้งรกรากอยู่ที่นั่น ซึ่งต่อมาเรียกว่า “บ้านท่าแอ้” หรือบ้านท่าแร่ จนทุกวันนี้(สุรัตน์ วรารค์รัตน์, 2542 : 1-2)

จำนวนคนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าแอ้ ในครั้งนั้นมีประมาณ 20 ครอบครัว ราว 150 คน มีทั้งชาวเวียดนาม ชาวผู้ไทย และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ หลังจากก่อตั้งหมู่บ้านท่าแอ้ขึ้น เกิด

ปัญหาการต่อรองในเชิงอัตลักษณ์กับเจ้ากรมการเมือง เนื่องจากความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และความคิด ระหว่างบาทหลวงและเจ้ากรมการเมือง จึงได้สร้างวัดหลังแรกมีลักษณะเป็นโรงเรือน ชั่วคราว ตั้งชื่อว่า วัดมหาพรหม- มีคาแอลหนองหาร หลังจากนั้นได้มีกลุ่มคนอพยพเข้ามาอยู่อีกเรื่อย ๆ ด้วยปัญหาต่างกัน เช่น ถูกกดขี่จากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หลบหนีกฎหมายและปัญหาความอดอยาก เป็นต้น ด้วยจำนวนคนที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ชุมชนขยายตัว อีกทั้งความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้อพยพ และ บาทหลวงฝรั่งเศสทั้งในด้านการให้คำสอนและให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ ในสมัยที่ บาทหลวงยอแซฟ กอมบูรีเออ (Joseph Gombourier) เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก (พ.ศ. 2428-2480) ได้มีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนท่าแร่ มีความก้าวหน้าและมั่นคงในความเชื่อ คาทอลิก เช่น จัดวางผัง หมู่บ้านและการตั้งบ้านเรือนตามหลัก วิชาแบบตะวันตก จัดตั้งโรงเรียน มหาพรหมมีคาแอลเพื่อให้ การศึกษาแก่บุตรหลานชาวท่าแร่ อบรมคริสตังชาวท่าแร่ให้เคร่งครัดในศาสนา จัดตั้งประเพณีที่สำคัญ ในชุมชน คือ ประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณีจุดเทียนระลึกถึงบรรพบุรุษ และประเพณีแห่ดาวในวัน คริสต์มาส จึงนับได้ว่าท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเจริญและเป็นศูนย์รวมจิตใจของ ชุมชน ทำให้ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่มีความเข้มแข็งมั่นคงทาง อัตลักษณ์ขึ้นตามลำดับ (สุรัตน์ วรวงศ์รัตน์, 2542 : 1-2)

ชุมชนท่าแร่ในยุคพัฒนาปี พ.ศ.2487 - 2527 ถือว่าเป็นช่วงฟื้นฟูและพัฒนาชุมชน ให้เจริญก้าวหน้าและเป็นช่วงสำคัญในการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมในด้านการศึกษา และศาสนา ซึ่งพัฒนาการทางด้านการศึกษาของชุมชนท่าแร่ถูกทำให้กลายเป็นศูนย์กลางทาง การศึกษาที่สำคัญแห่งหนึ่งในเขตอีสานเหนือ มีการดำเนินการฟื้นฟูและพัฒนาสถานที่ศึกษาที่ ถูกปิดไปในช่วงเบียดเบียนศาสนา (ระหว่าง พ.ศ. 2483 - 2487) เช่น อารามภคินีรักกางเขนท่า แร่ โรงเรียนเซนต์ยอแซฟฝ่ายมัธยมและบ้านเนรพาติมา ซึ่งเน้นปลูกฝังทักษะทางด้าน ภาษาอังกฤษให้แก่เด็กนักเรียนในชุมชนจากบาทหลวงที่เป็นชาวต่างชาติ ปัญหาที่พบคือเรื่อง งบประมาณและกำลังคนเนื่องจากยังไม่มีกลุ่มสนับสนุนในด้านงบประมาณในการฟื้นฟูพัฒนาใน ด้านการศึกษาและศาสนา ยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากคนในชุมชนทั้งในรูปแบบของกำลัง เงินและด้านแรงงาน ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ท่าแร่เป็นศูนย์กลางทางการปกครองของ ศาสนา คือ กลุ่มชาวญวนหรือญวนเก่าที่อพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชนและกลุ่มญวน ใหม่ที่อพยพตามมาอีกครั้งในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจาก หนีภัยความแห้งแล้ง ความอด อดอยากและปัญหาทางการเมืองจากเวียดนาม การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของกลุ่มคน เหล่านี้คือใช้ความขยันอดทนและใช้ความสามารถทางการค้า หลายคนประกอบอาชีพจนมี ฐานะร่ำรวย อาชีพสำคัญของชาวญวนที่บ้านท่าแร่ คือการเลี้ยงสัตว์ การทำนา การค้าหนังสัตว์

การค้าปลาร้า และการเป็นช่างฝีมือต่าง ๆ พ่อค้าชาวยุวนบางคนร่ำรวยและสร้างอาคารบ้านเรือนขนาดใหญ่ มีทั้งชนิดที่เป็นอาคารไม้และอาคารก่ออิฐในรูปแบบของสถาปัตยกรรมเวียดนาม ผสมผสานกับ แบบฝรั่งเศส เป็นหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของชุมชน รวมถึงอัตลักษณ์ ประเพณี ความเชื่อ และความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของชุมชนท่าแร่ในยุคพัฒนาได้เป็นอย่างดี(สาลีณี มานะกิจ, 2548 : 156-157)

ชุมชนท่าแร่ในยุคปัจจุบันปี พ.ศ.2527 – ปัจจุบัน เป็นชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายเวียดนามนับถือศาสนาคริสต์มากถึง 55,636 คน(ปฏิทินคาทอลิก, 2562 : 3) ถือว่าเป็นกลุ่มเล็กถ้าเทียบกับคนไทยส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก ส่งผลให้คนไทยเชื้อสายเวียดนามจำเป็นต้องปรับปรนร่วมกับคนกลุ่มอื่นในพื้นที่ด้วยการปรับตัวเพื่อผสมผสานวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ เพื่อดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในสังคมไทยได้ และสร้างภูมิคุ้มกันจากกระแสการเหยียดเชื้อชาติในสังคม และยังคงความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ ในยุคที่เริ่มมีเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชน ทำให้การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมในช่วงนี้จึงมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยการใช้สื่อต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์เช่นการประชาสัมพันธ์ประเพณีแห่ดาววันคริสต์มาส เพิ่มสถานที่จัดงานเทศกาลขึ้นโดยจัดที่เขตเทศบาลเมือง ผ่านช่องทางข่าวสาร และรายการทีวี แต่ปัญหาที่ใหญ่ที่สุดในการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรม ในชุมชนคือในชุมชนท่าแร่ไม่ได้มีแค่คนไทยเชื้อสายเวียดนามเท่านั้น มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น และผู้ไทยและคนลาวปะปนอยู่ด้วยในชุมชน เรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเป็นพหุลักษณะทางวัฒนธรรม ทำให้การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นการสร้างอัตลักษณ์ที่ยึดตามค่านิยมจากคนหมู่มากไว้มาก่อน (ปริญา เสมอพิทักษ์, 2555) : 18-35)

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนผ่านความเป็นอัตลักษณ์ตามบริบทแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสำคัญ ความเป็นอัตลักษณ์นี้เป็นตัวบ่งบอกความเป็นตัวตน รูปลักษณ์ รวมถึงการเชื่อมโยงตนเองออกสู่สังคมภายนอก ที่นำไปสู่การถกเถียงอภิปรายต่อไปในมิติการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมในชุมชนคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญที่จะศึกษาเรื่องคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร เนื่องจากบ้านท่าแร่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลักของจังหวัดสกลนคร ที่เป็นวิถีชุมชนคาทอลิก มีการผสมผสานด้านสถาปัตยกรรม ฝรั่งเศส – เวียดนาม ซึ่งเปรียบเสมือนทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ หากนำไปใช้อย่างผิดวิธีหรือมากเกินไปจะทำให้ทุนนั้นสูญสลายหายไปกับพลวัตการปรับปรนระหว่างผู้คนในชุมชนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยมีได้คำนึงถึงกระบวนการไหลเวียนเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ การบริโภคสินค้าจากแหล่งทุนต่างชาติทำให้เกิดตัวเลือกที่หลากหลายก่อให้เกิดค่านิยมการบริโภค จนละเลยรากฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เข้มแข็งควบคู่การใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในการสร้าง

เอกลักษณ์ให้กับชุมชน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ระดับชุมชน ระดับจังหวัดและระดับประเทศ รวมถึงให้ชุมชนมีความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การพัฒนาเอกลักษณ์ของจังหวัดสกลนครเป็นไปอย่างสมดุล ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทย เชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่
2. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่
3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร

คำถามหลักในการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่เป็นอย่างไร
2. สภาพปัจจุบันของการปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่เป็นอย่างไร
3. แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่

2. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงการปรับปรนทางพฤติกรรมวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ในปัจจุบัน

3. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร ในรูปแบบการปรับตัวในชุมชน ศักยภาพในชุมชน อาหาร ประเพณี พิธีกรรม ศาสนา ความเชื่อในชุมชน และการถ่ายทอดภูมิปัญญา

นิยามศัพท์เฉพาะ

คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ หมายถึง ในการวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยในชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนครตั้งแต่ช่วงก่อตั้งชุมชนปี พ.ศ.2427-ปัจจุบัน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย - เวียดนาม(ญวน) เดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เวียดนามที่อพยพหนีสงครามเวียดนามมาอาศัยที่ภาคอีสานตอนบน และส่วนใหญ่เลือกตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนครเป็นหลัก

การปรับปรุง หมายถึง การปรับและการผ่อนปรน สิ่งที่เกี่ยวข้องปฏิบัติให้ดีขึ้นและค่อย ๆ ลดความเคร่งครัดลงมาเพื่อสามารถนำมาใช้ในสภาพสังคมที่เป็นปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมพหุลักษณะวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มคนในชุมชนท่าแร่ ที่มีทั้งคนไทยเชื้อสายเวียดนามหรือญวน ญ้อ ผู้ไท และคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่เดิม ซึ่งมีการปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อให้สามารถอยู่รอดในสถานการณ์ใหม่ได้อย่างเป็นสุขตามอัตภาพโดยผ่านกระบวนการรับรู้ เรียนรู้ ทดลอง การตัดสินใจและการยอมรับเพื่อปฏิบัติตัวตามเงื่อนไขของการปรับปรุงในชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ยุคสมัย คือ ยุคก่อตั้งชุมชน(ปี พ.ศ.2427 - 2487) ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527) และยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน) ในด้าน

1. เศรษฐกิจ
2. ที่อยู่อาศัย
3. อาหาร
4. การศึกษา
5. ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม
6. ครอบครัวและเครือญาติ

การปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร

หมายถึง การปรับและผ่อนปรนวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างคนไทยเชื้อสายเวียดนามและคนพื้นเมืองเดิมเมื่อมาอยู่ในสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม เดียวกันสามารถที่จะปรับเข้าหากันได้อย่างสมดุลโดยไม่ขัดแย้งกันและร่วมกันสร้างอัตลักษณ์เฉพาะชุมชนขึ้นเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร ในด้าน

1. เศรษฐกิจ
2. ที่อยู่อาศัย
3. อาหาร
4. การศึกษา
5. ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

6. ครอบครัวและเครือญาติ

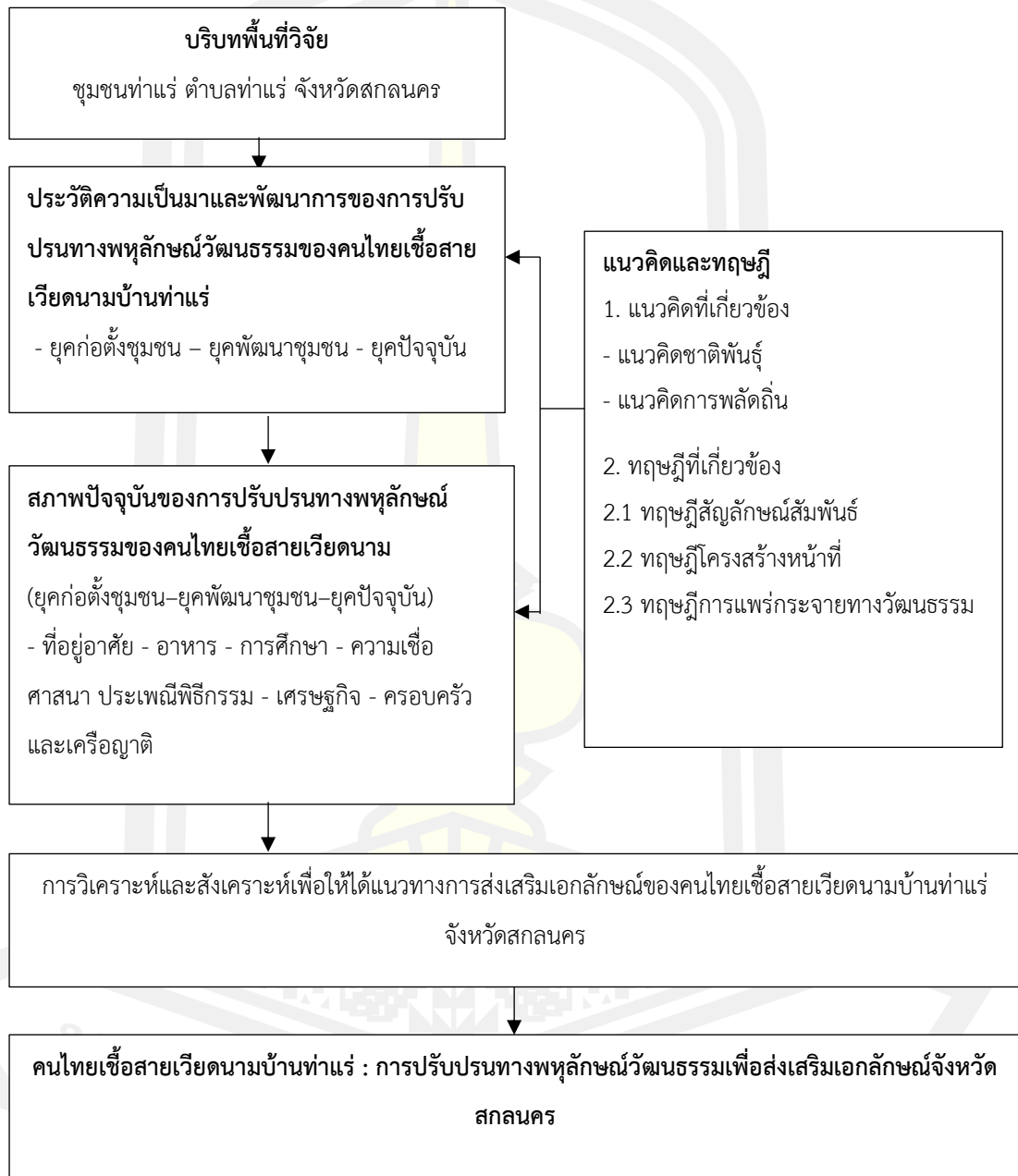
คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร คือ วิถีชีวิตของคนเวียดนามบ้านท่าแร่ที่เป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดสกลนครในด้าน

1. เศรษฐกิจ
2. ที่อยู่อาศัย
3. อาหาร
4. การศึกษา
5. ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม
6. ครอบครัวและเครือญาติ

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

การวิจัย คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบานทาแร : การปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาวิจัย
  - 1.1 ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมอีสาน
  - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวเวียดนาม
  - 1.3 ความรู้เกี่ยวกับชาวเวียดนามในประเทศไทย
  - 1.4 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปรับตัว
  - 1.5 ความรู้เกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่น
2. นโยบายที่เกี่ยวข้อง
3. บริบทพื้นที่วิจัย
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
    - 4.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์วรรณา
    - 4.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพลัดถิ่น
  - 4.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
    - 4.2.1 ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์
    - 4.2.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม
    - 4.2.3 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาวิจัย

1. สังคมและวัฒนธรรมอีสาน

สังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไปเสมอ ข้อปลีกย่อยของวัฒนธรรม ของสังคมที่ใช้ในชีวิตประจำวันย่อมแตกต่างกัน กิจกรรมและพิธีกรรมในสังคมที่ต่างกัน ย่อมมีข้อปลีกย่อยหรือ

รายละเอียดต่างกัน นั่นมีใช้สิ่งที่จะมองว่าสังคมนั้น มีความสูงต่ำของวัฒนธรรมหรือประเพณีหรือเป็นตัวชี้ว่าสังคมนั้นดี สังคมนั้นเลว เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงระบบการคิด ว่า วัฒนธรรมเกิดจากประสบการณ์ มีการสั่งสม สืบต่อแล้วถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการของสังคม บางอย่างยังคงรักษาเนื้อหาสาระไว้อย่างเหนียวแน่น สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าบางอย่างยังเป็นค่านิยม แนวคิด และคุณค่าที่ยังฝังลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลง แม้มองไม่เห็นด้วยตาเปล่าเหล่านี้คือ คุณสมบัตินี้และเนื้อหาของวัฒนธรรมซึ่งเป็นอุดมการณ์ คุณค่าที่สังคมใช้เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต และสมาชิกในสังคมถือปฏิบัติอย่างเต็มใจ

ความหมายของสังคมและวัฒนธรรม

ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาให้ความหมายของสังคมและวัฒนธรรมไว้ดังนี้

(ประพิมพ์พร สมณาแสง, 2529 : 1) กล่าวว่า สภาพการตั้งถิ่นฐานของชาวอีสานทำเลที่ตั้งหมู่บ้านชุมชนมักจะเป็นบริเวณที่เป็นเนินสูงหรือที่โคก มีที่ราบลุ่มสำหรับใช้ทำนา และต้องอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำท่วมในฤดูฝนและมีน้ำใช้สอยในหน้าแล้ง ซึ่งชาวบ้านได้อาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเหล่านี้มาใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะด้านอาหารการกิน มีอาหารหลายชนิดที่ชาวบ้านสามารถหาได้จากธรรมชาติรอบหมู่บ้าน เช่น ที่นา แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ป่าและโคก เป็นต้น การตั้งถิ่นฐานของชาวอีสานบรรพบุรุษที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตั้งหมู่บ้านได้เลือกทำเลที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านเป็นหลัก กล่าวคือการตั้งหมู่บ้านมักตั้งตามเนินขนาดใหญ่หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “โคก” มีที่ราบล้อมรอบหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นที่ทำนา อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำและป่า อาจกล่าวได้ว่าความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจตั้งหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะในอดีตสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นแบบเรียบง่าย และยังต้องพึ่งพาตนเอง มีการเก็บหาสิ่งของจากธรรมชาติ การเลือกทำเลที่อุดมสมบูรณ์ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน เพราะสามารถแสวงหาปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอาหารสำหรับบริโภคในชีวิตประจำวันได้อย่างเพียงพอ ในทางตรงกันข้ามถ้าหมู่บ้านใดตั้งอยู่ในทำเลที่ไม่เหมาะสม ขาดความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านขาดปัจจัยสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัญหาจึงเกิดขึ้นมากมาย ในที่สุดจำเป็นต้องอพยพเพื่อหาหลักแหล่งที่อยู่ใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าเดิม

กล่าวถึง วัฒนธรรมใน “สังคมวิทยา” สรุปไว้ว่า

1. วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์
2. วัฒนธรรมไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง วัฒนธรรมจะมีการโยกย้ายถึงกันทุกวัฒนธรรม
3. วัฒนธรรม มี 2 ประเภท คือวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรม เป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์คิดสร้างขึ้น เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน เสื้อผ้า และเครื่องมือประกอบอาชีพวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

หรือนามธรรม เช่น แบบแผนในการดำเนินชีวิต คำสอน ความคิด ความเชื่อ ภาษา ศิลธรรม และวิถีการกระทำ

(อภิศักดิ์ โสมอินทร์, 2537 : 75) ได้กล่าวว่า สังคมอีสานยึดเกาะกันโดยมีฮีตคองที่ทำหน้าทีเป็นกฎระเบียบและเป็นบรรทัดฐาน (Social Norm) ให้สังคมประพฤติปฏิบัติตามซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขร่วมกัน สังคมอีสานอบรมสั่งสอนและเน้นเรื่องฮีตคอง โดยสอนกันทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้นวรรณะ ไม่ว่าจะเป็นชั้นผู้ปกครอง หรือผู้อยู่ภายใต้การปกครอง แม้กระทั่งพระภิกษุสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ เพราะพร้อมด้วยศีลวินัยก็ไม่ละเว้น ฮีตคองจึงเหมือนกฎหมายของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามฮีตคองก็จะอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าปฏิบัติไม่สม่ำเสมอหรือบกพร่องจะทำให้เกิดทุกข์สำหรับบทลงโทษของการผิดฮีต-คอง ก็แล้วแต่สังคมนั้น ๆ จะกำหนดและตกลงกันเอง เช่นถ้าผิดน้อยก็จะถูกตราหน้าว่าเป็นคน “ขวง” หรือเป็น “แม่เลี้ยง” ถ้าทำผิดมากก็จะถูกลงโทษหนักถึงขั้น “อเปหิ” หรือ “เนรเทศ” ออกจากสังคม ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เป็นหลักปฏิบัติสำหรับสังคมในสมัยที่กฎหมายยังไม่เจริญหรือยังไม่ตราขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรแน่นอนเพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบและเป็นระเบียบ โดยยึดข้อปฏิบัติทางศาสนาเป็นหลัก ในปัจจุบันแม้ว่ากฎหมายและการศึกษาเจริญแล้วก็ตาม “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” ของชาวอีสานยังมีความสำคัญสำหรับประชาชนในท้องถิ่นมิได้ลดน้อยถอยลงแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้มอบหมายช้านานโดยเฉพาะฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ตลอดจนผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองพึงปฏิบัติเป็นจารีตประเพณี 12 เดือนของทุกปีเป็นทำนองคลองธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของบ้านเมือง 14 ข้อ ดังนี้

ฮีตหรือจารีตประเพณีที่ประชาชนปฏิบัติใน 12 เดือนของทุกปี ได้แก่เดือนอ้าย-บุญเข้ากรรม เดือนยี่-บุญคูณลาน เดือนสาม-บุญข้าวจี เดือนสี่-บุญเวสหรือบุญเทศมหาชาติ เดือนห้า-บุญสงกรานต์ เดือนหก-บุญบั้งไฟ เดือนเจ็ด-บุญข้าชะ เดือนแปด-บุญเข้าพรรษาเดือนเก้า-บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ-บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบเอ็ด-บุญออกพรรษาและเดือนสิบสอง-บุญกฐิน

คองสิบสี่ที่ประชาชนทั่วไปและชั้นผู้ปกครองพึงปฏิบัติมี 14 ข้อ ได้แก่ฮีตเจ้าคองขุน ฮีตท้าวคองเพี้ย ฮีตไพร่ครองนาย ฮีตบ้านคองเมือง ฮีตฟัวคองเมีย ฮีตพ่อคองแม่ฮีตลูกคองหลาน ฮีตสะไภ้คองเขย ฮีตปู่คองย่า ฮีตตาคองยาย ฮีตเฒ่าคองแก่ ฮีตปีคองเดือนฮีตไฮ้คองนา และฮีตวัดครองสงฆ์

(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2537 : 171-205) ได้สรุปสาระสำคัญจากแนวความคิดของนักวิชาการในสังคมไทย 4 คน ได้แก่ นิพนธ์ เทียนวิหาร บำรุง บุญปัญญา อภิชาติ ทองอยู่และประเวศ วะสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนไว้ดังนี้

1. ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว คือ มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จาก

ประวัติศาสตร์ เป็นบทความคิดและการปฏิบัติของชุมชนเป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาชุมชนที่ชาวบ้านสรุปขึ้นมา แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชน คือ การให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและความผสมกลมกลืนกันในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ง่ายและสามารถต่อต้านการเอาใจเอาเปรียบจากภายนอกได้อีกด้วย

2. ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนหรือวิถีแห่งหมู่บ้าน คือ การมีน้ำใจที่งดงามเปี่ยมด้วยความรักและไมตรีอยู่ล้นเหลือ เป็นความสัมพันธ์อย่างมีคุณค่าทางศีลธรรม มนุษยธรรมและอิทธิธรรม ชุมชนหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ทั้งในแง่สังคมและวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์กับในระบบ

3. สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมสองกระแส กระแสหนึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมชาวบ้าน อีกกระแสหนึ่งคือวัฒนธรรมทุนนิยม วัฒนธรรมชาวบ้านมีความเป็นอิสระจากวัฒนธรรมชั้นกลางและชนชั้นสูง ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ อยู่กับการใช้แรงงาน และชุมชนเครือญาติ ชุมชนหมู่บ้านมีความเป็นอยู่สืบช่วงกันมาเป็นเวลายาวนาน เรียกว่าเป็นสังคมในตัวเอง แสดงว่าต้องเป็นสังคมที่มีเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นอิสระ ชุมชนหมู่บ้านจึงมีระบบความเชื่อและวิธีการพัฒนาที่เป็นอิสระในตัวเอง

(ศรีศักร วัลลิโภดม, 2538 : 99-100) ได้สรุปว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรมอยู่สองแบบที่เผชิญ คือ วัฒนธรรมหลวง สร้างขึ้นโดยรัฐเพื่อสร้างความเหมือนกัน และอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละแห่ง วัฒนธรรมหลวงเป็นต้นเหตุทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น ในหนังสือสู่คุณภาพ สรุปสาระไว้ว่า

1. ท้องถิ่นจะไม่รับวัฒนธรรมอื่นทันที เขาจะเลือก แนะนำ ปรับเปลี่ยนและยอมรับแบบค่อยเป็นค่อยไป

2. วัฒนธรรมชุมชน ไม่ใช่วัฒนธรรมที่อยู่นิ่ง มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนอย่างเป็นพลวัต

3. ให้ความสำคัญต่อระบบคุณค่าที่มีคนเป็นหัวใจสำคัญภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งสูงสุด คนกับธรรมชาติ และคนกับคน

(อังคณา ใจเหิม, 2546 : 11-14) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไทยกับคุณค่าเอกลักษณ์ไทยในวารสาร “กระแสวัฒนธรรม” ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เจริญงอกงามจึงมีคุณค่าต่อสังคม ต่อชาติบ้านเมืองอย่างมาก คุณค่าของวัฒนธรรมไทยจำแนกได้ดังนี้

1. ลักษณะที่แสดงถึงคุณค่าทางวัตถุ เช่น เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมควบคู่กับมนุษยมานาน เครื่องปั้นดินเผายังถูกพัฒนาเป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้านและสวนเพื่อให้เกิดความ

ทันสมัย ทนต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมมากทั้งภายในและต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงความเจริญของงานและคุณค่าทางวัตถุ

2. ลักษณะที่แสดงถึงคุณค่าทางจิตใจ คุณค่าทางจิตใจเป็นสิ่งที่เป็นามธรรมซึ่งไม่สามารถสัมผัสได้ แต่รู้สึกด้วยจิตใจ เช่น ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีคุณค่าทางจิตใจ ส่วนใหญ่เกิดจากศาสนาที่หล่อหลอม ศาสนาจึงกลายเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ให้กระทำแต่ความดี ละเว้นชั่ว เป็นคนที่มีคุณค่าของครอบครัวและสังคม และผลที่ตามมาคือก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ

3. ลักษณะที่แสดงถึงคุณค่าด้านภูมิปัญญา คนเราสามารถดำรงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ นำมาปรับเปลี่ยนให้เกิดความผสมผสานอย่างชาญฉลาดไม่ละทิ้งเอกลักษณ์เดิม โดยนำสิ่งเป็นสมัยใหม่มาปรับใช้ได้อย่างกลมกลืน เช่น เรื่องของอาหารไทยคนไทยสามารถเลือกสรรและดัดแปลงพืชพรรณธัญญาหารนำมารับประทานในชีวิตประจำวันได้สอดคล้องในแต่ละฤดู และสามารถเป็นยารักษาโรคได้ด้วย

4. ลักษณะที่แสดงถึงคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ไทย เอกลักษณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมสืบต่อกันมา เช่น นาฏศิลป์ไทย ซึ่งมีลีลาท่าทางการแสดง อ่อนช้อยงดงาม เครื่องแต่งกายก็ประณีตบรรจง สวยงามยิ่งนัก นับเป็นศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ปู่ ย่า ตา ยาย ได้ถ่ายทอดไว้แก่ลูกหลานสืบไป

2. สังคมและวัฒนธรรมของชาวเวียดนาม

(บุญสม ยอดมาลี, 2547 : 3) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรม ความจริงกับสิ่งที่คนเข้าใจในเอกสารประกอบการสอนทฤษฎีพลวัตและกระบวนการทัศน์ทางวัฒนธรรมว่า

1. วัฒนธรรมเป็นศิลปะการแสดงทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่นการฟ้อนรำ มวยหมอลำ เซิ้งกลองยาว ลิเก จำนวนผู้แสดงมีไม่กี่คน เช่น มวย ไปจนถึงจำนวนร้อยหรือกว่านั้น เช่น หมอลำหมู่หรือลำกลอนประยุกต์

2. วัฒนธรรมเป็นวัตถุสิ่งของหรือโบราณสถานที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณผู้คนบางส่วน มีความเชื่อลึก ๆ ด้วยว่า อะไรก็แล้วแต่ที่เป็นสิ่งของเก่าแก่ก็ให้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของสังคมด้วย

3. วัฒนธรรมหมายถึง การแสดงหรือการโชว์ศิลปะการแสดง การจัดงานเทศกาลประจำปี เช่น การจัดแห่เทียนเข้าพรรษา การแข่งเรือ เทศกาลอาหารหรือผลไม้พื้นเมืองบุญบั้งไฟ การไหลเรือไฟ บุญข้าวสาก บุญกฐิน เป็นต้น

4. วัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมที่แปลกใหม่ที่สังคมหยิบยืมจากสังคมภายนอก อาจจะหยิบยืมเพียงบางส่วนหรือทั้งหมดมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อทดแทนสิ่งหรือส่วนที่มีอยู่เดิม ถือว่าเป็นวัฒนธรรมใหม่ ตัวอย่างมีให้เห็นเต็มบ้านเต็มเมืองมีทั้งชื่อเป็นไทยและต่างประเทศ มีหลากหลายลักษณะและมากมายกว่าปัจจัยสี่พื้นฐาน

(เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541 : 23-24) ได้เขียนเรื่อง กระบวนทัศน์วัฒนธรรมไทย “ต้นตอ” เศรษฐกิจถดถอย และให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่หล่อหลอมขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์หรือได้รับถ่ายทอดจากบริบทแวดล้อม เช่น ได้รับการถ่ายทอดจากความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี การศึกษา สื่อมวลชน เป็นต้น กลายเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำของคนในสังคมส่วนใหญ่ที่สำคัญวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นกลางสามารถนำมาซึ่งความเจริญงอกงามหรือความเสื่อมแก่สังคมได้

(งามพิศ สัตย์สงวน, 2543 : 35) ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” คือ แบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคมนั้นเป็นผลมาจากการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมญี่ปุ่น เป็นต้น วิถีชีวิตของมนุษย์ในที่นี้หมายถึงว่า มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง มีวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง เช่น มีระบบเศรษฐกิจแบบไหน มีการเมืองการปกครองแบบไหน มีการใช้อำนาจและได้อำนาจ มาอย่างไรมีระบบครอบครัวและเครือญาติแบบไหน มีระบบความเชื่อหรือนับถือศาสนาอะไร มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการขัดเกลาอบรมอย่างไรมีประเพณีพิธีกรรมอะไร และมีชีวิตประจำวันอะไรบ้าง เป็นต้น

(นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2533 : 32) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม คือ ระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน และคนกับธรรมชาติ โดยปกติแล้วระบบความสัมพันธ์ที่มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้นใหม่ทุกช่วงอายุคน แต่มักจะรับระบบความสัมพันธ์ที่ถ่ายทอดมาจากอดีต ระบบความสัมพันธ์ หรือวัฒนธรรมมีความซับซ้อนมาก ต้องอาศัยการถ่ายทอดปลูกฝังกันเป็นเวลานานแต่ยังสามารถดำเนินชีวิตในระบบความสัมพันธ์หนึ่ง ๆ ได้อย่างดี ไม่ว่าจะสร้างขึ้นเองและขยายให้ผู้อื่นรับระบบนั้นรวมกันจะต้องใช้เวลาเกินกว่าชีวิตอายุคนไปสักเท่าใด ระบบความสัมพันธ์หรือวัฒนธรรมจึงมีพลังกำหนดชีวิตของคนยิ่งกว่าสิ่งใด

(นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ, 2540 : 37) ได้ศึกษาในเรื่อง “มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม” และสรุปความหมายของ “วัฒนธรรม” ในมุมมองของนักสังคมวิทยาว่าเป็นกระบวนการอบรม ปลูกฝัง สั่งสอน เรียนรู้ถึงการดำรงวิถีชีวิตที่เป็นรูปแบบเดียวกันแล้วเก็บไว้เป็นมรดกตกทอดส่งต่อให้สมาชิกรุ่นใหม่ๆ ของสังคมต่อไป ส่วนในมุมมองของนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม หมายถึง ความดีงาม ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของคน หรือสิ่งของจะต้องแสดงออกถึงความดีงาม

(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539 : 1) กล่าวว่า คำว่า “วัฒนธรรม” แปรจากคำว่า “Culture” ซึ่งพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติขึ้น โดยทรงอธิบายว่า คำว่า “วัฒนธรรม” นี้ได้ถูกขึ้นเพื่อให้มีความหมายตรงคำว่า Culture คำว่า Culture ตรงมูลศัพท์หมายความว่า เพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ และพระยาอนุমানราชชน ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้อย่างหลากหลายดังนี้

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญอกงามในวิถีชีวิตแห่งชีวิตของส่วนรวม

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้

วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่รู้มาจากคนแต่ก่อน สืบต่อกันมาเป็นประเพณี

วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็น ความรู้ ความประพฤติ และกิจการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะความเชื่อประเพณี

(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539 : 4) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ 2 แบบ คือ

1. ความหมายทั่วไป วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ่ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

2. ความหมายเชิงปฏิบัติการ วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการสั่งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลิตผล ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรค่าแก่การวิจัย อนุรักษ์ พัฒนาถ่ายทอด ส่งเสริม เสริมสร้าง เอตทัคคะ และแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างเสริมดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสันติภาพ สันติสุขและอิสรภาพ อันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ่ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ มีความเจริญอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจ สังคม และวัตถุมีการสั่งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งจนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลิตผล ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรค่าแก่การวิจัย อนุรักษ์ พัฒนา ถ่ายทอด ส่งเสริม เสริมสร้าง เอตทัคคะและแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างเสริมดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสันติภาพ สันติสุข และอิสรภาพ

ประเภทของวัฒนธรรม

(กาญจนา แก้วเทพ, 2538 : 12) ได้กล่าวในหนังสือ เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรม โดยได้จำแนกระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมไว้ 3 มิติ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านหรือระบบเครือญาติเดียวกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งในระดับนี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในหน่วยย่อยของชุมชน จะมีความคุ้นเคยและกระชับแน่นแฟ้นกันมากในหมู่เครือญาติเดียวกัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของมนุษย์ โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำรงชีวิตและสอดคล้องกับธรรมชาติ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีคุณและโทษต่อมนุษย์ เพราะความมนุษย์มีความปรารถนาที่จะได้รับความปลอดภัยและมีความหวังว่าอำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะช่วยคุ้มครองได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อมาด้วยการประกอบพิธีกรรมที่เคร่งครัด และการกระทำอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความเชื่อของคนในสังคมนั้น วิธีที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ปฏิบัติกันมาก คือ อาศัยพิธีกรรมเป็นการบันทึกความรู้ และความทรงจำที่จะถ่ายทอดแก่ชนรุ่นหลังต่อไป

(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา, 2537 : 171) ได้เขียน “แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน” จากการพัฒนาชนบทขององค์กรพัฒนาเอกชน โดยการริเริ่มของบาทหลวงนิพนธ์เทียนวิหาร ได้มีการแลกเปลี่ยนสัมมนาในกลุ่มนักพัฒนาและนักวิชาการ ตลอดจนชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ทำให้ได้เห็นภาพวัฒนธรรมของชุมชนชนบทในมิติลึกซึ้ง เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติหรือคุณค่าทั้งหมดในสังคมนั้น เป็นโครงสร้างด้านการทำมาหากินด้านอุดมการณ์ความเชื่อและด้านอำนาจการตัดสินใจ ทั้งนี้เกี่ยวโยงกันอย่างแยกไม่ออกซึ่งเป็นผลจากวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนและสังคม คุณค่าทั้งหมดนี้มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนที่ประชาชนสร้างขึ้นเอง และดำรงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากสอดคล้องและรับใช้ชุมชนอยู่

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่ผู้มีอำนาจสร้างขึ้น

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่เกิดจากการปรับหรือสร้างขึ้นใหม่จากการปะทะกันระหว่างส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2

จากกระบวนการดังกล่าวนี้ ทุกครั้งที่เกิดวิกฤติจะมีการปรับเปลี่ยนและสร้างใหม่ทางอุดมการณ์ ซึ่งจะเป็นลักษณะที่ปรับทั้งหมด หรือปรับบางส่วน ต่อต้านหรือปฏิเสธ กระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ยุคใหม่ คือทัศนคติให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องวัตถุ มองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็น

เครื่องวัดความเจริญก้าวหน้า มองธรรมชาติเป็นวัตถุที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์เป็นกระบวนการทัศน์ที่กำหนดสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้เกิดความแตกต่างของปัจเจกชุมชนและสังคม คนรวยยิ่งรวยขึ้น คนจนยิ่งจนลง ส่วนกระบวนการทัศน์ดั้งเดิม คือทัศน์ที่มองคนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของจักรวาล ซึ่งต้องอยู่รวมในสังคมธรรมชาติและจักรวาลอย่างอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นกระบวนการทัศน์แห่งดุลยภาพและเอกภาพของชีวิตมนุษย์ ซึ่งสังคมดั้งเดิมของไทยได้สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ แต่คนไทยปัจจุบันถือว่าโบราณและล้าสมัย ในขณะที่กระแสวัฒนธรรม ภายใต้กระบวนการทัศน์วิทยาศาสตร์ยุคใหม่ ซึ่งเข้ามาเป็นกระแสหลักนั้น กระแสวัฒนธรรมดั้งเดิม ยังไม่ถูกทำลาย เพียงแต่ถูกรวบเข้าไปส่วนหนึ่ง จึงยังมีการค้นหากระบวนการทัศน์ใหม่ อันมีรากฐานอยู่บนกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมดั้งเดิม นั่นคือ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างมีสติปัญญา และเคารพประชาชน ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่น กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม มีลักษณะแยกย่อยได้ 4 ประการ คือ

1. การอนุรักษ์ คือการดำรงรักษาศิลปวัตถุ ประเพณี พิธีกรรม โดยคำนึงถึงคุณค่าแก่ชีวิตโดยรวมของชุมชน หมู่บ้าน รวมถึงการค้นหาและรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้าน
2. การฟื้นฟู วัฒนธรรมที่ได้ลบลือนหายไป หรือรวบเข้าไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่น
3. การประยุกต์ คือการปรับปรุงทางวัฒนธรรม โดยสืบทอดคุณค่าดั้งเดิมด้วยรูปแบบใหม่ ซึ่งไม่ได้ทำลายคุณค่าดั้งเดิม กลับเพิ่มคุณค่านั้น หรือไม่ได้ลดคุณค่านั้นลงไป
4. การสร้างใหม่ คือ กระบวนการผลิตซ้ำ หรือผลิตใหม่ โดยรวมกระบวนการ 3 ข้อที่กล่าวมาอย่างมีสัดส่วนของความใหม่มากกว่าความเก่า

(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพีโล เลิศวิชา, 2537 : 113) ได้เขียน “วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย” โดยกล่าวถึงวัฒนธรรมชุมชนหมู่บ้านอีสานว่าเป็นชุมชนหมู่บ้านซึ่งอ่อนตัวลงบ้างตามกาลสมัย แต่ไม่ได้ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมชุดใหม่ วัฒนธรรมการผลิต การบริโภค และวัฒนธรรมทางสังคมที่ตามมากระบบทุนนิยม มักเป็นวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยเงินทุนและพื้นความรู้สมัยใหม่การเปลี่ยนแปลง รสนิยม ค่านิยม รวมทั้งความเชื่อ ระบบทุนที่เข้ามาอย่างไม่เข้มแข็งพอที่จะหลอหลอมจิตสำนึกของหมู่บ้านอย่างนั้นได้ สื่อมวลชนนำข่าวสารเรื่องราวมาสู่หมู่บ้านก็จริง แต่สำนักขานา ข่าวสารเหล่านั้นค่อนข้างอยู่นอกประสบการณ์ของเขา บางครั้งอาจดูแปลกประหลาดกระจัดกระจายจนยากที่ขานาจะนำมาจัดให้เข้ากับสานระบบความคิดเป็นวัฒนธรรมของตนเองการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของขานาอีสานเข้าสู่สมัยใหม่จึงเป็นไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ พ่อค้าเงินที่อยู่ในเมืองหรือหมู่บ้านก็ไม่สามารถเป็นผู้ส่งทอดวัฒนธรรม เพราะในทางวัฒนธรรมแล้ว พ่อค้าขานาเงินถูกปฏิเสธจากขานา เนื่องจากสังคมอีสานมีระบบคุณธรรมที่ยกย่องและยอมรับระบบความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยแต่ไม่ยอมรับการมีและได้โดยผ่านการค้ากำไรอย่างเปิดเผย พ่อค้าเงินไม่สามารถเป็นผู้บุกเบิกหรือนำทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ ให้แก่ขานาบ้านได้

(จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2538 : 12-15) ได้กล่าวถึงโครงสร้างทางวัฒนธรรมของชาวชนบท ว่ามีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ระบบการผลิต หรือระบบการทำมาหากิน คือ การต่อสู้เพื่อการมีอยู่มีกินก่อให้เกิด วัฒนธรรมทางการผลิต โดยเฉพาะการผลิตแบบกสิกรรม เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ เพื่อการทำมาหากิน

2. ระบบความเชื่อ ประกอบด้วยศาสนา คุณค่า และพิธีกรรม เป็นสิ่งที่เกิดจากการต่อสู้ เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดในการอยู่ร่วมกันและพึ่งพาธรรมชาติ ประกอบกับต้องการคำอธิบายเกี่ยวกับ ธรรมชาติรอบตัว ความเป็นมาและความเป็นไปของจักรวาล โลกและชีวิต ความเชื่อในชุมชน ประกอบด้วยความเชื่อแบบผี พราหมณ์ พุทธ ซึ่งความเชื่อแบบผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่เป็นรากฐาน ความเชื่อของคนชนบทและมีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต แม้กระทั่งจนถึงปัจจุบัน เป็นการให้คุณค่ากับ ธรรมชาติ ให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษ และอำนาจเหนือธรรมชาติ

3. ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน ประกอบด้วย ครอบครัว เครือญาติ ชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ซึ่งทำให้เกิดจารีต ประเพณี ระบบพิธีกรรม เป็นแนวทางให้สมาชิกของ ชุมชนทั้งรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อ ๆ ไปปฏิบัติ จึงมีกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนโดยผ่านการ ปฏิบัติเป็นสำคัญ สิ่งที่เรียนรู้คือวิชาการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำมาหากิน

(วัชรา คลายนาทร, 2530 : 102-103) ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมมีลักษณะที่ สำคัญดังนี้ คือ วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยสัญชาตญาณหรือโดย ลักษณะทางชีวภาพของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นการถ่ายทอดจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปสู่สมาชิกรุ่นหนึ่ง วัฒนธรรมได้ถือว่าเป็นมรดกทางสังคมมนุษย์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกรุ่นนั้นเป็นกระบวนการ ที่ใช้เวลาอันยาวนานหลายพันปี วัฒนธรรมเกิดจากการรับรู้ร่วมกันทางสังคมวัฒนธรรมแสดงถึง รูปแบบความคิดในการแสดงพฤติกรรม วัฒนธรรมของสังคมเกิดขึ้นโดยร่วมกันกำหนดรูปแบบ ความคิดในการแสดงพฤติกรรมของสมาชิก โดยสมาชิกคาดหวังว่าจะประพฤติปฏิบัติตามแนว ความคิดที่รับรู้ร่วมกันขึ้น วัฒนธรรมเป็นการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของสมาชิกวัฒนธรรม เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งนี้เป็นความต้องการทางร่างกายวัฒนธรรมมีการปรับปรุง วัฒนธรรมมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อควบคุมสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพและสังคมวัฒนธรรมมีบูรณาการ วัฒนธรรมแต่ละอย่างในสังคมหนึ่งย่อมมีความสอดคล้อง ระหว่างกันเป็นส่วนรวมของสังคม วัฒนธรรมแต่ละส่วนจะเสริมสร้าง

ความมั่นคงระหว่างกัน เพื่อให้การแสดงพฤติกรรมระหว่างสมาชิกมีความกลมกลืนโดยไม่ขัดแย้งต่อไป

(ศรีศักร วัลลิโภดม, 2536 : 26) กล่าวว่าวัฒนธรรมในฐานะองค์รวม ประกอบด้วยระบบ ใหญ่ด้วยกัน 3 ระบบซ้อนกันและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน คือ

ระบบคุณค่า หมายถึง ศีลธรรมส่วนรวมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์ซึ่งในสังคมที่เป็นจริงจะเห็นระบบคุณค่านี้ในรูปของศาสนา และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น การนับถือผี ซึ่งจะมีศีลหรือข้อห้าม ไม่ให้เกิดการละเมิดเพื่อนมนุษย์และส่วนรวม ทำหน้าที่เป็นเสมือนกฎเกณฑ์หรือจารีตประเพณี ในสังคมอีสานเรียกข้อห้ามนี้ว่า ฮีต

ระบบภูมิปัญญา ซึ่งจะครอบคลุมวิถีคิดของสังคม มักอยู่ในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์การทางสังคมในท้องถิ่น และเห็นจากแบบแผนทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ระบบอุดมการณ์ หมายถึง ศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิตามธรรมชาติ ที่เสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชนหรือในสังคมท้องถิ่น เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้สร้างสรรค์ ผลิตใหม่ และการถ่ายทอดภูมิปัญญา

(ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2542 : 16-17) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรม จำแนกได้เป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่เป็นการกระทำและส่วนที่เป็นความคิด ส่วนที่เป็นการกระทำ เช่น ประเพณีต่าง ๆ และส่วนที่เป็นความคิดที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถจะดูได้จากการแสดงออก เช่นการแสดง ออกทางภาษา การแสดงออกทางการปฏิบัติ ความเชื่อทางลัทธิศาสนาและค่านิยมทางสังคม ซึ่งวัฒนธรรมทั้งสองส่วน มีความสัมพันธ์กันคือ การแสดงออกใด ๆ ทางวัฒนธรรมจะมีความคิดอยู่เบื้องหลังหรือในทางกลับกันความคิดจะนำไปสู่การปฏิบัติ หรือการแสดงออกแต่ละสังคมมีแนวความคิดและการปฏิบัติของตน จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมของชุมชนขึ้น วัฒนธรรมมีการสืบทอดต่อกันจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่ง กล่าวถึงลักษณะโดยทั่วไปของวัฒนธรรมว่า

1. มีการค้นพบสิ่งใหม่ (Culture is Invented) โดยบุคคลสร้างขึ้นใหม่เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมใหม่
2. มีการเรียนรู้ (Culture is Learned) ใช้ชีวิตและเกี่ยวข้องกับอารมณ์ มีส่วนร่วมในการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง
3. เป็นกิจกรรมร่วมทางสังคม (Culture is Solely Shared) เหตุการณ์ซึ่งมีส่วนร่วมโดยมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้นกำหนดรูปแบบโดยอิทธิพลของสังคม เช่น ครอบครัว
4. มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม (Cultures are Similar but Different) คือการที่แต่ละสังคมมีรายละเอียดแตกต่างกัน
5. ก่อให้เกิดความพึงพอใจ และมีลักษณะคงทนต่อเนื่อง (Culture is Gratifying and Persistent) คือสามารถตอบสนองความต้องการที่เกิดจากการเรียนรู้ ประพฤติสม่ำเสมอเป็นเวลานาน เกิดความพึงพอใจ จึงถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง
6. มีการปรับตัว (Culture is Adaptive) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม

7. มีการจัดโครงสร้างและมีการประสมประสาน หรือบูรณาการ (Culture is Organized and Integrated) เพื่อให้มีความเหมาะสม

(นิคม มูลิกะคามะ, 2545 : 41) ได้กล่าวใน “วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์” ว่า วัฒนธรรมจำแนกโดยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2495 ฉบับปรับปรุง จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. คติธรรม คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากทางศาสนา
2. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณี ที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอกับกฎหมาย
3. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่นที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 การกินดีอยู่ดีเครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน และอื่น ๆ
4. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม นอกจากหมายถึงคุณธรรมที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันเป็นผาสก ถ้อยทีถ้อยอาศัยแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบมารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคม

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่หล่อหลอมขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์หรือได้รับถ่ายทอดจากบริบทแวดล้อม เช่น ได้รับการถ่ายทอดจากความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี การศึกษา สื่อมวลชน เป็นต้น กลายเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำของคนในสังคมส่วนใหญ่ ที่สำคัญวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นกลางสามารถนำมาซึ่งความเจริญงอกงามหรือความเสื่อมแก่สังคมได้ วัฒนธรรมเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองหรือความก้าวหน้าของแต่ละสังคม การศึกษาวัฒนธรรมก็เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตส่วนรวมของชาวบ้าน เข้าใจถึงพลังที่มีอยู่ในชุมชน แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นระบบคุณค่าที่มีความสัมพันธ์กัน และเป็นโครงสร้างที่มีผลต่อพฤติกรรมของคน

2.1 สภาพทางสังคม

ภาคอีสานเป็นภาคหนึ่งที่มีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่จึงทำให้สภาพทางสังคมของภาคอีสานต้องจัดสรรที่ทำกินให้โดยแบ่งเป็นชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนนั้นประกอบอาชีพที่แตกต่างกันเช่น ค้าขาย ปลูกผัก ดอกไม้ เป็นต้น ((วาริรัตน์ ปั่นทอง, 2543 : 47-50)

ครอบครัว สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวชาวเวียดนามจะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่อยู่ร่วมกัน นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนทั้งของไทยและของคริสต์ ครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกันด้วยความรักความผูกพัน ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวคือ บิดา จะประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัว เป็นครอบครัวที่อบอุ่น การดำรงชีวิตที่เรียบง่ายปฏิบัติตามจารีตประเพณีการเลี้ยงดูบุตรนิยมเลี้ยงดูเอง ไม่จ้างคนอื่นมาเลี้ยงดู เมื่อโตให้แต่งงานแยกครอบครัวหรือบางครอบครัวจะอยู่รวมกันทั้งหมด

ระบบเครือญาติ ชาวเวียดนามยังมีการนับถือเครือญาติสูง พิจารณาได้จากการตั้งบ้านเรือนที่มีการตั้งบ้านเรือนเป็นกระจุกเครือญาติอยู่ในบริเวณเดียวกัน จึงมีพ่อ แม่ ลูกสาวลูกชายในตระกูลเดียวกันมีความรักในพวกพ้อง เคารพนับถือญาติผู้ใหญ่ นิยมยกย่องผู้ที่มีอาวุโสการถือญาติจะเคารพญาติฝ่ายหญิง ฝ่ายชายเท่าเทียมกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวจะมีความรักความอบอุ่น ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวมีความรักต่อครอบครัวของตนมาก ไม่นิยมมีเมียหลายคนลูกจะรักและเคารพผู้เป็นพ่อ ส่วนแม่นั้นถือว่าเป็นคนที่คอยดูแลเอาใจใส่ในการเลี้ยงดูชีวิตความเป็นอยู่จึงคล้ายคลึงกับคนไทยในการครองเรือน

ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ชาวเวียดนามซึ่งรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย มีการคบค้าสมาคมเฉพาะในหมู่คนเวียดนามอย่างใกล้ชิดส่วนการคบค้ากับคนไทยและชนชาติอื่น จะทำต่อเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตนเท่านั้นปกติแล้วหญิงชาวเวียดนามจะแต่งงานกับชายเวียดนามด้วยกัน นอกจากนี้ก็มีการพยายามให้บุตรของตนได้เป็นบุตรบุญธรรมของคนไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งสัญชาติไทย ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนในลักษณะที่คนเวียดนามส่วนมากมักใช้เวลาว่างในการเล่นกีฬาระหว่างชาวเวียดนามด้วยกันเป็นประจำ จุดประสงค์เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คนเวียดนามด้วยกัน ส่วนทางด้านความสัมพันธ์กับคนไทยนั้นชาวเวียดนามจะเข้าร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่คนไทยจัดขึ้น กิจกรรมเทศกาลประจำปี วันสำคัญทางพุทธศาสนา

2.2 ทางวัฒนธรรม

ประเพณี

ชาวเวียดนามในประเทศเวียดนามได้รับถ่ายทอดความเชื่อในลัทธิใหญ่ ๆ จากจีนคือ ลัทธิขงจื้อ พุทธมหายาน และเต๋า คนจีนนับถือสามลัทธิ ปะปนกันจนแยกออกได้ยาก ชาวเวียดนามจึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีและชีวิตประจำวันตามความเชื่อทางศาสนาที่ได้รับคละกัน ศาสนาพุทธมหายานที่ชาวเวียดนามในไทยปฏิบัติ นั้น เชื่อเรื่องความกตัญญูกตเวทีต่อบิดา มารดา และบุชาบรรพบุรุษ ซึ่งมีรากฐานมาจากลัทธิขงจื้อด้วย ธรรมเนียมบุชาบรรพบุรุษมีอิทธิพลต่อประเพณี ความเป็นอยู่ และชีวิตประจำวันของชาวเวียดนามโดยทั่วไป เกิดความเชื่อว่ามีมนุษย์มีความเฉลียวฉลาด ซึ่งเป็นคุณสมบัติเหนือกว่าสัตว์ที่มีแค่ชีวิตความรู้สึกและพืชที่มีต่อชีวิต นำไปสู่ความเข้าใจว่าคนตายยังคงอยู่และติดต่อกับคนเป็นได้ ผู้สืบสายโลหิตจะช่วยให้ผู้ตายพ้นห่วงทุกข์ และบรรพบุรุษจะคุ้มครองชีวิตของผู้สืบตระกูลให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นในบ้านของชาวเวียดนามจึงมีหิ้งบุชาบรรพบุรุษอยู่ที่ห้องใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ความมั่นคงของครอบครัว เป็นที่ชุมนุมสำหรับการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญที่เกี่ยวกับครอบครัวและประเพณีต่าง ๆ เช่น ทำพิธีแต่งงานต่อหน้าหิ้งบุชานี้ตามธรรมเนียมบุชาบรรพบุรุษและกตัญญูต่อบิดามารดา ผู้สืบตระกูลหรือบุตรจะพยายามปฏิบัติตนเป็นคนดี ไม่ให้เสื่อมเสียแก่ตระกูล ซึ่งถือว่าเป็นการลบลู่บรรพบุรุษอันจะส่งผลเสียให้แก่ตนเอง ประเพณีให้บิดามารดาได้รับความสุข

ความพอใจเพื่อความเจริญแก่ตน ธรรมเนียมนี้เป็นหลักการดำเนินชีวิตของชาวเวียดนาม ไม่เกี่ยวกับ ศรัทธาทางศาสนาแต่อย่างใด และในประเทศไทย การปฏิบัติศาสนกิจตามประเพณีก็เป็นไปตาม หลักการดำเนินชีวิต (วาริรัตน์ ปั่นทอง, 2543 : 62-65)

ประเพณีตรุษเวียดนาม หรือปีใหม่ของชาวเวียดนาม

การเฉลิมฉลองในเทศกาลเต็ต (Tết)

เต็ต เป็นเทศกาลที่มีความสำคัญที่สุดของเวียดนาม เพราะชาวเวียดนามจะมารวมพลังกันเพื่อเตรียมการจัดงานในวาระโอกาสนี้ “เต็ต” เป็นคำที่เพี้ยนมาจาก tiết หมายถึงเทศกาล คำว่า เต็ตงเวียนตัน (Tết nguyên đán) (เตวียต เวิน. 2001 : 17-18) ซึ่งเป็นคำนั้นแปลว่าเทศกาลแห่งรุ่งอรุณแรกของปี หมายถึง การเริ่มต้นของปีตามจันทรคติ ซึ่งอยู่ระหว่างวันที่ดวงอาทิตย์อยู่ไกลจากเส้นศูนย์สูตรมากที่สุด ในฤดูหนาว กับวันที่กลางวันกลางคืนเท่ากัน ในฤดูใบไม้ผลิ ปฏิทินจันทรคติจะแบ่งออกเป็น 12 เดือน แต่ละเดือนจะมี 29 หรือ 30 วัน เพื่อให้สอดคล้องกับปฏิทินแบบสุริยคติ ทุก ๆ 4 ปี จึงจะมีเดือนอธิกมาสหนึ่งเดือน ด้วยเหตุที่ปฏิทิน 2 แบบนี้ขัดแย้งกัน ดังนั้นเต็ต จึงไม่ตรงกันวันเดียวกันทุกปีกับปฏิทินทางสุริยคติ ด้วยหัวใจและวิญญาน เต็ตเป็นเพียงช่วงเวลาเดียวของปีที่สังคมเวียดนาม ซึ่งปกติมักค่อนข้างระงับตัว จะเปิดหัวใจ วิญญาน และทักษะในการปรุงอาหารให้ทุกคนได้เห็นอย่างแท้จริง เทศกาลที่เป็นทั้งการเฉลิมฉลองและแก่นสาระสำคัญนี้ เป็นภาพรวมทั้งหมดของความเชื่อเรื่องเทพเจ้าของเวียดนาม รวมทั้งความศรัทธาในครอบครัวบรรพบุรุษ และจักรวาลโดยทั่วไป นับเป็นการผสมผสานที่น่าตื่นตาตระหนกทางศาสนาพุทธ ลัทธิเต๋า และขงจื้อ อันเป็นกระแสทางศาสนาที่หลอมรวมกับการบูชาบรรพบุรุษ และความเชื่อในลัทธิวิญญานนิยมแต่ดั้งเดิมของชาวเวียดนาม ภายใต้อาณาจักรเวียดนาม เต็ตเป็นเทศกาลที่ทุกคนชั้นเข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็นจักรพรรดิหรือสามัญชน ในสมัยราชวงศ์หลี

พิธีเต็ตเริ่มขึ้นหนึ่งอาทิตย์ก่อนวันปีใหม่ตามจันทรคติ แต่การเตรียมการจริง ๆ ได้เริ่มหลายอาทิตย์ก่อนหน้านั้น ในวันที่ 23 ของเดือน 12 จะมีพิธีเฉลิมฉลองในบ้านต่าง ๆ เพื่อเป็นเกียรติแก่ตัว กวน (Táo Quân – เทพเจ้าแห่งครัว) ด้วยผลไม้สด อาหารที่ปรุงแล้ว หุ่นกระดาษทำเป็นรูปนกกระดาษ ม้า รถ ร่องเท้าขุนนาง และชุดเครื่องแต่งกายในพิธีเฉลิมฉลอง (แต่ไม่มีกางเกง) ให้แก่ ตัว กวน ชาวเวียดนามผู้มีอารมณ์ขันติดตัวมาแต่กำเนิดซึ่งเชื่อหรืออย่างน้อยก็อ้างว่า ตัว กวนทำกางเกงใหม่เพราะอยู่ใกล้ครัวเกินไป นับเป็นเวลาของเทพเจ้าที่จะกลับไปสู่อาณาจักรแห่งสวรรค์และเสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก และกับแต่ละครอบครัวต่อจักรพรรดิหยก (เจ๊กเซียนฮ่องเต้) ก่อนที่จะกลับคืนสู่โลกอีกครั้งในวันก่อนถึงวันปีใหม่

วันขึ้นปีใหม่ (Tết nguyên đán)

วันขึ้นปีใหม่ของชาวเวียดนามมักจะจัดขึ้นในช่วงท้ายเดือนมกราคมหรือต้นเดือนกุมภาพันธ์ ตรงกับวันตรุษจีน ปกติวันปีใหม่มักจะจัดขึ้นเป็นเวลา 3-4 วัน เพื่อลูกหลานที่อยู่ไกลบ้านจะมี

โอกาสกลับบ้าน ความหมายที่ดีที่สุดของเทศกาลปีใหม่ คือโอกาสที่ชาวเวียดนามจะได้แสดงความกตัญญูรู้คุณของบรรพบุรุษการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่เทศกาลปีใหม่ตั้งแต่วันที่ 23 เดือนสิบสอง (จันทรคติ) ของทุกปี เริ่มบรรยากาศที่คึกคักสำหรับงานปีใหม่ ในทุก ๆ บ้าน โดยจะเริ่มจากงานบูชาส่งเทวดาประจำครอบครัวที่ทำหน้าที่ดูแลคุ้มครองแต่ละครอบครัว จะต้องมีหน้าที่กลับไปสวรรค์เพื่อรายงานว่าเป็นที่ผ่านมารอบคร้วนั้นได้ทำความดีหรือไม่ดีอะไรบ้าง ชาวเวียดนามจะทำความสะอาดบ้าน ตกแต่งบ้าน โต๊ะหมู่บูชา หิ้งของเก่าที่ไม่ใช้แล้วซื้อเสื้อผ้าใหม่ การตกแต่งบ้านและโต๊ะหมู่บูชา ชาวเวียดนามจะใช้ประโยชน์ที่เขียนบนกระดาษแดงด้วยตัวหนังสือโนม (Nôm-ภาษาเวียดนามที่ถ่ายเสียงด้วยอักษรจีน) ภาษา เกาโต้ยต้อ (âu đỏi đõ) ซึ่งมีความหมายที่เป็นมงคล และเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเวียดนาม โดยจะมีคนที่รู้ภาษาโนมมาเขียนให้ตามความหมายที่แต่ละคนต้องการ

ดอกไม้ที่สำคัญที่ทุกบ้านจะต้องใช้ในเทศกาลปีใหม่นี้ได้แก่ ดอกท้อ (hoa đào-ดอกด้าว) และดอกเหมย (hoa mai - ดอกม้าย) รวมไปถึงต้นส้มผลเล็กเรียกว่า ก๊วด (Cây Quất) ทั้งสามสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในเทศกาลปีใหม่ ชาวเวียดนามภาคเหนือมักจะใช้ดอกท้อหรือดอกด้าวที่มีสีชมพูเข้มเกือบแดง ด้วยความเชื่อว่าสีแดงเป็นสีแห่งโชคลาภ อันเป็นการแสดงถึงคำอวยพรปีใหม่ให้มีโชคลีลาภและเชื่อกันว่า บ้านที่ประดับด้วยดอกด้าว (ดอกท้อ) จะทำให้ครอบครัวนั้น ๆ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่วนชาวเวียดนามภาคใต้มักใช้ดอกม้าย (ดอกเหมย) ซึ่งมีสีเหลือง แสดงถึงความร่ำรวยหรือจะเป็นตัวแทนให้รำลึกถึงกษัตริย์ในสมัยก่อนอีกด้วย ต้นก๊วด (Cây Quất) มีผลสีเหลืองทองเล็ก ๆ แสดงถึงความร่ำรวยที่จะมีผลตลอดปีใหม่ นอกจากนี้แล้วชาวเวียดนามยังใช้ดอกไม้อีกหลายชนิดในการตกแต่งโต๊ะหมู่บูชา และบ้าน เช่น ดอกหว้านเถาะ (Van Thò - ไทยเรียกดอกดาวเรือง - แสดง

ถึงอายุยืน) ดอกเดลี (Desy) ดอกแกลดีโอลัส (Gladiolus) กล้วยไม้ ดอกไวโอเล็ต เป็นต้น

เมื่อถึงวันปีใหม่ ทุกครอบครัวจะมีภาคใส่ผลไม้ห้าอย่าง (mâm ngũ quả) เพื่อบูชาบรรพบุรุษปู่ย่าตายาย ในการบูชาบรรพบุรุษนั้นนอกจากจะประกอบด้วยผลไม้ห้าอย่างแล้ว ยังต้องประกอบด้วยกึ่งต้นท้อ ประโยคมงคลบนกระดาษแดง ภาพวาดเทศกาลปีใหม่ แบงจิ่ง (Bánh Chung) ข้าวต้มมัดเวียดนาม เป็นขนมประจำเทศกาลที่ทำมาจากข้าวเหนียว ไข่ถ้วยเหลือง และมันหมู ห่อด้วยใบตอง) สัญลักษณ์ทั้ง 5 สิ่งนี้ มีพื้นฐานความเชื่อมาจากลัทธิขงจื้อว่า โลกนี้ถือกำเนิดมาจากธาตุทั้งห้า แต่ตามความคิดของชาวเวียดนาม ผลไม้เป็นตัวแทนของผลงานหลังจากที่ได้ทำงานมาหนึ่งปีโดยได้เลือกเอาผลไม้ 5 อย่าง เพราะเป็นตัวแทนของผลงานจากแรงงาน หยาดเหงื่อและน้ำตาของคนปลูกเพื่อถวายฟ้าดินในช่วงที่ศักดิ์สิทธิ์ของจักรวาล

สำหรับชาวเวียดนามโต๊ะหมู่บูชาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก และได้รับการตกแต่งมีของบูชามากมาย ขนมที่ขาดไม่ได้ในช่วงปีใหม่คือ แบงจิ่ง (Bánh Chung) แบงเต็ต (Bánh tét) ก่อนถึงวันปีใหม่ประมาณ 3-4 วัน ชาวเวียดนามจะเริ่มห่อแบงจิ่ง แบงเต็ต การต้มขนมทั้งสองอย่างนี้จะ

ช่วงเวลาที่ลูกหลานจะได้มีโอกาสมาอยู่ด้วยกันพูดคุย ใต้ถ่มเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปีของแต่ละคน การนั่งล้อมรอบหม้อแบ่งจิ้ง แบ่งแต้ต ทุกคนจะได้รับความอบอุ่นทั้งจากไฟที่หม้อต้มขนมและความอบอุ่นทางใจที่เป็นห่วงเป็นใยกัน เวลาที่หม้อแบ่งจิ้ง แบ่งแต้ต จะสนุกใช้เวลาร่วม 20 ชั่วโมงแล้วแต่หม้อขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ขนมที่สำคัญอื่น ๆ เช่น จันอับ ผลไม้กวน เช่น ขิงกวน เม็ดบัวแห้งเคลือบน้ำตาล ถั่วลิสงเคลือบน้ำตาล มะพร้าวเคลือบน้ำตาล เป็นต้น

วันปีใหม่

สำหรับชาวเวียดนามแล้ว เทศกาลปีใหม่เป็นช่วงเวลาที่ลูกหลานจะได้ไปเยี่ยมเยียนผู้ใหญ่ โดยเฉพาะวันที่หนึ่งของปีใหม่ ลูกหลานจะกลับมาหาปู่ย่าตายาย พ่อแม่ลุงป้า น้าอา วงศาคุณาญาติ ตลอดจนครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ตน เพื่อขอพรให้ผู้ใหญ่มีสุขภาพแข็งแรง อายุยืนอยู่กับลูกหลานและศิษยานุศิษย์ไปนาน ๆ ชาวเวียดนามมีธรรมเนียมซงเดีท(Xông dất) ซัวตแห่ง (Xuất hành) ฮ้ายหลก (hái lộc) หลี่สี่ (lì xì) จุกเต็ต (chúc tết) ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

ซงเดีท (Xông dất) หมายถึงแขกคนแรกที่เข้าบ้านในวันปีใหม่ ชาวเวียดนามเชื่อว่าถ้าวันที่ 1 (จันทร์ศดิ) ของปีใหม่เป็นวันที่ดีแล้ว ทั้งปีจะประสบแต่สิ่งที่ดี เมื่อถึงปลายปีชาวเวียดนามมักจะไปหาคนในครอบครัวหรือในหมู่บ้าน ที่เป็นคนเก่งคนดีมีโชคลาภแล้วเชิญมาเป็นแขกคนแรกที่เข้าบ้านในวันปีใหม่ เพื่อความเป็นสิริมงคลของทุกคนในครอบครัว

ซัวตแห่ง (Xuất hành) ชาวเวียดนามมีธรรมเนียมที่จะดูเวลาดูทิศทางก่อนเดินทางออกนอกบ้าน

ฮ้ายหลก (hái lộc) ปกติจะไปวัดเพื่อขอพรต้นปีและขอหลก (lộc หมายถึงความโชคดี) หลก คือใบไม้หรือกิ่งไม้ในวัด ปกติจะเป็นต้นโพธิ์ ต้นไทร และนำกลับบ้านมาวางไว้บนโต๊ะบูชา

หลี่สี่ (lì xì) คือการที่ผู้ใหญ่จะให้เงินเด็กโดยใส่ในซองสีแดงซึ่งเรียกว่า โห่งบาว(hồng bao) พร้อมด้วยคำอวยพรให้แข็งแรงเติบโตเร็ว

จุกเต็ต (chúc tết) คือวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้ในช่วงเทศกาลปีใหม่ ทุกคืนที่ไปเยี่ยมเยียนกันจะขออวยพรซึ่งกันและกัน ในช่วงนี้ถือว่าเป็นโอกาสที่ดีมากให้ชาวเวียดนามไปเยี่ยมเยียนกัน

ในช่วงเทศกาลปีใหม่นี้ห้ามพูดจาไม่ดี ไม่ไพเราะ และพยายามไม่ทำสิ่งของใด ๆ ในบ้านแตก ด้วยความเชื่อว่าปีใหม่จะไม่มีสิ่งเลวร้ายเข้ามา นอกจากนี้ชาวเวียดนามยังมีวัฒนธรรมที่ทำวันปีใหม่ คือ คายเหง่ (khai nghé) คายบู้ท (khai bút) ซึ่งหมายความว่า นักเรียนจะเขียนหนังสือเมื่อเริ่มต้นปีใหม่ เกษตรกรส่วนมาก เช่น ชาวนาจะเริ่มต้นทำงานตอนเช้า ต้องหาเวลาดีด้วย ทั้งนี้ด้วยหวังว่าการเรียน การทำงานจะมีผลดีตลอดปีใหม่ ในงานปีใหม่ เขายังห้ามไม่ให้เกิดความเศร้า เช่นการมีงานศพในบ้าน และห้ามไม่ให้ผู้อื่นมาขอไฟ (ในสมัยก่อนชาวเวียดนามมักจะไปขอไฟกัน) เพราะกลัว

ว่าสิ่งดี ๆ และโชคลาภจะหายไป จนถึงปัจจุบันงานปีใหม่ของเวียดนามก็ยังคงรักษาประเพณีต่าง ๆ ที่ดีงามและสำคัญ ๆ ของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี (สรตี ปรีชาปัญญากุล, 2552) : 73-74)

เต็ตงเวียนตัน (Tết nguyên đán) เป็นเทศกาลใหญ่ที่สุดแห่งปี ตรงกับวันที่ 1 (จันทรคติ) เดือนอ้าย วันแรกปีใหม่ของเวียดนาม (ซึ่งตรงกับวันตรุษจีน แต่บางปีก็จะคลาดเคลื่อนเลื่อนไปอีก 1 วัน) ตามประเพณีโบราณของเวียดนาม ตรุษต้อนรับปีใหม่ในความหมายแรก คือ ตรุษแห่งครอบครัวใน 3 วันที่เฉลิมฉลองนั้น จะเป็นการพบปะสังสรรค์ครั้งใหญ่ ครั้งสำคัญของในแต่ละครอบครัว 3 ครั้ง ครั้งแรก เป็นการพบปะชุมนุมของเจ้าที่ผีเรือน เทพเจ้าแห่งวิชาชีพที่ครอบครัวนั้นประกอบกรอยู่ เจ้าที่เจ้าทางผู้ดูแลสถานที่ที่เราพำนักอาศัยอยู่ และเทพเจ้าแห่งครัวผู้ดูแลงานหุงต้มของทุกคนในครัวเรือน (เทพเจ้าแห่งครัวนี้จะขึ้นเฝ้าหัวหน้าเทวดาบนสวรรค์วันที่ 23 เดือนสิบสองตามจันทรคติของเวียดนาม) แต่เมื่อถึงวันที่ 30 เดือนสิบสอง (จันทรคติ) ก็จะลงมาชุมนุมพร้อมหน้ากันเพื่อเตรียมงานฉลองต้อนรับปีใหม่ ครั้งที่สอง เป็นการพบปะชุมนุมของบรรพบุรุษปู่ ย่า ตายายผู้ล่วงลับชาวประชาเชื่อกันว่าดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับก็จะกลับมาร่วมฉลองกับลูกหลานในวาระฉลองปีใหม่ด้วยครั้งที่สาม เป็นการพบปะสังสรรค์ของคนในครอบครัว ประดูความเคยชินที่ศักดิ์สิทธิ์และยั่งยืนที่สุดแต่ละปีเมื่อปีใหม่มาเยือน แม้ว่าจะอยู่ที่ไหนทำอะไรหรือสถานการณ์ใด ลูกหลานต่างก็ต้องการและพยายามกลับบ้านรวมญาติกับครอบครัว

การเคารพผู้อาวุโสและกราบไหว้บรรพบุรุษ

สิ่งที่ถือปฏิบัติในสังคมเวียดนามตลอดมา คือ พ่อแม่จะสั่งสอนลูกหลานให้เคารพบูชาบรรพบุรุษ ผู้อาวุโส ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ บุตรต้องดูแลรับผิดชอบต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ยามชราและเจ็บไข้ได้ป่วย บุตรต้องรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว พี่น้องต้องเคารพซึ่งกันและกัน และพ่มีหน้าที่ดูแลสั่งสอนน้องให้มีระเบียบวินัย นอกจากนี้ ยังสั่งสอนให้ลูกหลานรู้จักถึงพื้นเพและที่มาของตระกูลตนเองว่ามาจากที่ใด ปู่ย่าตายายมีความเป็นมาอย่างไร และลูกหลานยังมีหน้าที่ต้องสืบสกุลให้คงอยู่สืบไป ความเคารพในพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย บรรพบุรุษนี้ ยังรวมถึงการแสดงความเคารพการประกอบพิธีกรรม การเอาใจใส่ดูแลสุสานยามที่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายเสียชีวิตไปแล้ว การสั่งสอนอบรมลูก ๆ อย่างเป็นทางการในบางครอบครัวจะเห็นได้ชัด เช่น ในโอกาสปีใหม่ หรือเต็ต (Tết) ซึ่งชาวไทยเชื้อสายญวนในไทยในบางครอบครัวยังคงปฏิบัติอยู่ แต่ในบางครอบครัวก็ไม่ถือปฏิบัติแล้วแต่โดยทั่วไป การสั่งสอนให้เคารพบิดามารดา ผู้อาวุโสและบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วยังคงมีอยู่ตราบนปัจจุบัน

การแต่งงาน

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมีการประกอบพิธีแต่งงานตามขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกของครอบครัวแต่ละฝ่าย โดยฝ่ายเจ้าสาวจะไปดูตัวและฐานะของเจ้าบ่าวเป็นอันดับแรก ต่อมาฝ่ายเจ้าบ่าวจะมาดูตัวและฐานะทางครอบครัวของเจ้าสาว แล้วญาติทั้งสองฝ่ายตกลงค่าสินสอดร่วมกันโดยทั้งฝ่าย

เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะนำสินสอดมารวมกันเพื่อเป็นต้นทุนของคู่บ่าวสาวในวันแต่งงาน เงินสินสอดจะรวมกันไว้โดยใส่บิ๊ป ในพิธีแต่งงานจะไม่มีการตีมีสสุราหรือของมีเงินแต่จะใช้วิธีตีมีน้ำชาแทน การไหว้บรรพบุรุษจะไหว้โดยฝ่ายเจ้าสาวจัดทำขนมเรียกว่า “ขนมฮ่า” ซึ่งทำจากร้าอ่อนผสมน้ำตาลและสีผสมอาหาร ทอดด้วยกระดาษใส เพื่อนำไปไหว้บรรพบุรุษทั้งสองฝ่าย ชุดแต่งงานถ้าเป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อพยพมาจากเวียดนามเหนือ เจ้าสาวจะสวมชุดสีแดง สวมหมวกก๊ีบ ฝ่ายชายจะสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ ส่วนคู่แต่งงานที่อพยพมาจากเวียดนามใต้ เจ้าสาวจะสวมชุดสีเหลือง สวมหมวกก๊ีบ เจ้าบ่าวจะสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ ผู้ประกาศการรับรู้การแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะเชิญผู้อาวุโสทั้งสองฝ่ายเคารพนบถือ มาเป็นเจ้าภาพให้กันทั้งสองฝ่าย การจดทะเบียนสมรส ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเดิมจะไม่มีจดทะเบียนสมรสแต่ปัจจุบันนี้ มีการจดทะเบียนสมรสโดยผ่านเจ้าหน้าที่ปกครองของอำเภอ แล้วจึงโอนหรือแก้ไขรายการให้กับพื้นที่ที่รับผิดชอบ การใช้นามสกุล นิยมใช้นามสกุลของทั้งสองฝ่ายร่วมกันโดยนิยมใช้นามสกุลของฝ่ายเจ้าบ่าวเป็นตัวนำหน้า เช่น เจ้าบ่าวตระกูลเหงียน เจ้าสาวตระกูลวัน จะใช้นามสกุลเหงียน วัน แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความไพเราะด้วย (พิชญ์ ประทมทอง, 2545 : 69)

ปัจจุบันชาวเวียดนามจัดงานแต่งงานในโรงแรมมากกว่าการจัดงานที่บ้านและการแต่งงานของชาวเวียดนามถือเป็นเรื่องสำคัญมาก และยึดมั่นในประเพณีโดยการสู่ขอจะต้องมีการบอกกล่าวบรรพบุรุษด้วยการไหว้บรรพบุรุษให้ทราบและเพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว ส่วนของที่นำมาสู่ขอหรือขอมหมั้นนอกจากสินสอดต่าง ๆ แล้ว สิ่งที่คนเวียดนามนิยมนำมาสู่ขอด้วยคือ หมูหันซึ่งจะใช้นำไปไหว้บรรพบุรุษด้วย อย่างไรก็ตามสำหรับงานแต่งงานของชาวเวียดนามไม่มีพิธีต้องอะไรมากนัก เพียงจัดเพื่อบอกกล่าวกับญาติพี่น้องให้ทราบเท่านั้นสำหรับบางครอบครัวที่จัดงานแต่งงานที่บ้าน อาหารที่นำมาเลี้ยงแขกที่เข้าร่วมงานส่วนใหญ่คือหมูยอ ยำต่าง ๆ แกงจืดวุ้นเส้น สุกแล้วแต่เจ้าภาพจะจัดเลี้ยง โดยการหาอาหารเลี้ยงแขกที่เข้าร่วมงานชาวเวียดนามจะพิถีพิถันมากทุกสิ่งจะต้องดีที่สุดเพื่อสร้างความพอใจให้กับคนที่เข้าร่วมและเพื่อเป็นการขอบคุณทุกคนที่เข้าร่วมงานนอกจากนี้แล้วชาวเวียดนามยังเชื่อว่าห้ามบริโภคเนื้อแมวและเนื้อสุนัขโดยเด็ดขาด เพราะเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้ายมาให้

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันจากการเปิดรับชาวเวียดนามเข้าสู่สังคมไทยตามนโยบายผสมผสานชาวเวียดนามอพยพ นับตั้งแต่ต้นนโยบายพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้ชาวไทยและลูกหลานชาวเวียดนามในประเทศ โดยเฉพาะรุ่นหลานได้คุ้นเคยกันมากขึ้นและแต่งงานกันมากขึ้น ลูกหลานชาวเวียดนามดังกล่าวนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รุ่นหลานไม่น้อยได้ซึมซับวัฒนธรรมไทย จนรู้สึกว่าตนเป็นคนไทยมากกว่าเป็นคนเวียดนาม ทั้งนี้ เนื่องจากเกิดมาในสังคมสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมไทยนั่นเองเกี่ยวกับพิธีการแต่งงานนั้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในอีสานได้สืบสานและอนุรักษ์ประเพณีการแต่งงานแบบเวียดนามไว้ได้ในระดับหนึ่ง และได้ผสมผสานกับพิธีการแต่งงาน

แบบไทยไปด้วย โดยมีการทำบุญตักบาตร มีการจุดธูปเทียน รดน้ำสังข์ ซึ่งการแต่งงานในเวียดนามนั้น ไม่ปฏิบัติกัน (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548 : 194)

พิธีงเด็ก (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 31. 2550 : 54-55)

พิธีงเด็กเป็นพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเชื่อว่าเมื่อได้รับกุศลผล บุญนี้แล้ว จะทำให้พ้นทุกข์ และได้เสวยสุขในสวรรค์ เดิมการประกอบพิธีกรรม มีลำดับขั้นตอนต่างๆ 14 ขั้นตอน และใช้เวลาในการประกอบพิธีกรรมถึง 5 วัน 5 คืน หรืออย่างน้อย 2 วัน 3 คืน ปัจจุบันมีการตัดลำดับพิธีลงบางขั้นตอน เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย และเพื่อให้พิธีเสร็จสิ้นลง ภายใน 1 วัน คืน อย่างไรก็ตาม การจัดพิธีขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าต้องการให้จัดแบบครบถ้วนหรือไม่ โดย คณะสงฆ์แห่งวัดอุยวนก็จะจัดให้ตามที่ประสงค์ พิธีงเด็กยังสามารถประยุกต์ใช้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย เรียกว่า กงเด็กเป็น ซึ่งเป็นการทำพิธีงเด็ก เพื่อสร้างกุศลให้แก่ตนเอง ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการ ขอพรให้มีอายุยืนยาว มีความเป็นสิริมงคล และเป็นการลบล้างชดใช้หนี้กรรมที่ตนได้กระทำไว้ ด้วยเจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี และเป็นการทำบุญ เป็นอริยทรัพย์ ซึ่งในที่นี้มีความหมายเน้นหนักไปใน เรื่องทรัพย์สิน โดยมีการจำลองทรัพย์สินต่างๆ ที่ทำด้วยกระดาษ เช่น ดิกรามบ้านช่อง เงินทอง สิ่งของต่างๆ ขึ้นเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งนั้นๆ เมื่อนำไปเข้าพิธีสวดแล้ว ก็จะนำสิ่งเหล่านั้น เผาไปพร้อม กระดาษเงินกระดาษทอง ให้เหลือแต่เพียง ขี้เถ้า เพราะเชื่อว่าทรัพย์สินเหล่านั้นจะไปปรากฏใน ปรโลกซึ่งตนเองจะได้ใช้เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว พิธีงเด็กอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับก็กระทำในลักษณะ เดียวกันและถือว่า เป็นการส่งสิ่งเหล่านั้น ไปให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วเช่นกัน

พิธีงเด็กนับเป็นพิธีที่มีความสำคัญและนิยมปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต โดยได้รับการยกให้เป็นงานพิธีหลวงครั้งแรก ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี(พระราชชนนีในรัชกาลที่ 5) เมื่อ พ.ศ. 2405 และจัดในฐานะพิธีหลวงต่อๆ มาอีก เช่น เมื่อครั้ง พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ใน พ.ศ. 2408 ในงานพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส เมื่อ พ.ศ. 2410 งานพระศพ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์พระบรมราชเทวี เมื่อ พ.ศ. 2423 และได้กลายเป็นประเพณี ที่ต้องทำถวายในงานพระศพของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่สืบต่อมา จนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมเกี่ยวกับตาย

ความเชื่อหลังความตายของชาวเวียดนามก็คือการคืนสู่ดินแดนของบรรพบุรุษ

ที่จะอยู่กันครบถ้วนสำหรับผู้ล่วงลับไปก่อน แต่วิญญาณที่ออกจากร่างจะได้ไปอยู่ในทำเนียบบรรพบุรุษก็ต่อเมื่อได้ทำพิธี ที่เรียกว่า “ญิบโต๊” ซึ่งแปลว่าการรวมเข้ากับบรรพบุรุษ โดยมากทำเมื่อครบ 100 วัน(แต่เมื่อก่อนน่าจะกินเวลานานถึง 2 ปี) หากมีการตายเกิดขึ้นชาวบ้านที่นี้นิยมตั้งไว้ศพในบ้านคนยุคก่อนนิยมแต่งกายให้บรรพบุรุษด้วยสีแดง และให้ผู้ตายนอนตรงกลางบ้าน มีผ้ากั้นไว้ รอเวลาทำการบรรจุศพโดยมากการบรรจุศพมักทำกันเป็นการภายในลูกหลานแต่สมาคมหมู่บ้านจะส่งคนมาตี

กลองเป็นจังหวะต่อเนื่อง เพื่อให้รู้กันว่าศพถูกบรรจุแล้ว ในช่วงการบรรจุศพจะมีผู้อาวุโส ใช้ไม้ไผ่ ยาว แหวงออกไปที่หน้าต่าง พร้อมกับมีบทพูด เรียกวินญาณ ให้มารับทราบการตาย โลงจะถูกปูด้วย ยาเส้น (ยาสูบ) ไว้สำหรับจุดกลั่น และปูทับด้วยกระดาษเงินกระดาษทองชนิดแผ่นใหญ่ ที่เรียกกันว่า “หวาง ต่อ” ปัจจุบันการบรรจุศพจะทำหลังจากการตายประมาณ 12 ชั่วโมง เช่น เสียตอน 08.00 น. ก็จะบรรจุศพตอน 20.00 น. เป็นต้น ในยุคเก่า ๆ จะมีคนดูฤกษ์เวลาบรรจุศพให้ได้เลขนาที่ด้วย โลงที่ใช้บรรจุศพจะเป็นไม้เนื้อแข็งอย่างดี หนา และหนัก

การตั้งศพในบ้านของชาวเวียดนามแบบดั้งเดิมจะตั้งศพให้นอนไปตามแนวพื้นกระดาน บ้าน แทนที่จะตั้งขวางเหมือนคนไทยอีสานทั่วไปที่หัวโลงศพจะมีของเช่นหัวหลัก ๆ ได้แก่ “เก็ม อู๊บ” คือข้าวที่อัดให้แน่นแล้ววางประกบกันแล้วเอาถั่วออกชะใบหนึ่ง แล้วก็มีไข่ไก่ต้มหนึ่งฟองเสียบด้วย ตะเกียบหนึ่งคู่ ส่วนตะเกียบและธูปก็ต้องจุดติดต่อกันตลอดเวลาที่ยังตั้งศพอยู่บ้าน ถือกันว่าวิญญาณยังหากินเองไม่ได้ และไปไหนไม่ถูกหลอกต้องคอยจุดไฟให้เห็นแสงสว่างเอาไว้จะได้ไม่เคล็ดไปไหน ซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งที่ลูกหลานจะแสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับ ส่วนงานผลไม้ และชุดกับข้าวนั้นแต่เดิมไม่มี เพิ่งจะมาเพิ่มเอาตอนหลัง ส่วนหน้าศพ ต้องมีหน่อต้นกล้วยหอม 1 คู่ เป็นของหลักที่ต้องมี ส่วนการตั้งรูปแบบโบราณสมัยคุณทวดจะตั้งบนโต๊ะบูชาเลย แต่หลัง ๆ ทุกบ้าน ก็รับธรรมเนียมไทยโดยแยกรูปมาตั้งไว้ด้านนอก ภาชนะวางอยู่จะมีผ้าสีขาว สีดำ สีแดง เป็นผ้าไว้ทุกข์สำหรับแจกญาติพี่น้อง เพื่อร่วมไว้ทุกข์ให้แก่ผู้ล่วงลับ

ตลอดเวลาของการตั้งศพจะไม่มีการทำพิธีทางศาสนาใด ๆ มีเพียงการตั้งศพไว้รับการคารวะ จากญาติมิตร ผู้รู้ข่าว และมีพิธีการระศพของสมาคมชาวบ้านที่ผู้ตายเป็นสมาชิกอยู่ส่วนมาก นิยมทำกันในคืนที่ 2 ของการตั้งศพ หลังจากนั้นก็จะมีการแจกผ้าไว้ทุกข์สังเกตว่าตอนนี้ทุกคนมีผ้าขาวผ้าแดงพันที่ศีรษะ ลูกสาว ลูกชาย และสะใภ้จะแต่งชุดขาว พันผ้าสีขาว และปล่อยชายผ้าพันให้ห้อยไปข้างหลัง ซึ่งจะแตกต่างจาก หลานและญาติ ที่จะรวบชายทั้งหมด ลูกสาว ลูกสะใภ้จะมีหมวกผ้าแหลม ๆ เมื่อก่อนให้ปิดทั้งหน้าไม่ให้คนเห็นแล้วใช้ชายผ้าไว้ซับน้ำตา แต่ยุคหลัง ๆ ก็ถอดกันเป็นส่วนใหญ่จะใส่ก๊อตอนทำพิธีหรือช่วงค่ำ ๆ ที่มีคนมาเยี่ยมศพมาก ๆ หลานๆ ไม่ว่าจะหลานสายตรง หลานน้ำ หลานอา หลานลุง หลานป้า ฯลฯ อะไรก็แล้วแต่จะใช้ผ้าขาวพันศีรษะเหมือนกันหมด ส่วนหลายเขยชั้นห่าง ๆ จะนิยมติดปลอกแขนไว้ทุกข์ดำส่วนชั้นเหลนจะใช้ผ้าพันศีรษะสีแดง ถือกันว่าผู้ตายอายุยืนมีเหลนสืบทอดตระกูลแล้วก็นับว่าเฮง เฮง จึงต้องใช้สีแดงอันเป็นสิริมงคลนั่นเอง ลูกชายคนแรกของลูกชายเรียกว่า “เจ้าตึกโตน” แปลให้ได้ความคือ “หลานชายสืบสกุลคนแรกที่เกิดจากลูกชายคนโต” จะมีฐานะเทียบเท่าลูกชายคนเล็กของผู้ตาย ให้แต่งกายเหมือนลูกชายทุกอย่างยกเว้นผ้าพันศีรษะต้องรวบชายไว้เท่านั้น ส่วนลูกเขยก็แต่งกายธรรมดา พันผ้าสีขาวแบบเก็บชาย ที่ศีรษะก็เป็นอันใช้ได้พอเสร็จเรื่องทำบุญ 100 วันแล้วก็ต้องเอาไปรดน้ำมนต์เผาทิ้งไปแต่เท่าที่รู้บางหมู่บ้านก็ไม่

มีช่างตัดได้อีกแล้วจึงต้องเปลี่ยนไปใช้ กางเกงเลขา ผ่าถุงขา กับเสื้อกั๊กเสกขาว เหมือนกับตอนเราไปนั่งกรรมฐาน

การตั้งศพส่วนมากนิยมไว้ที่บ้านของผู้ตาย ประมาณ 3-7 วัน ทั้งนี้ก็แล้วแต่ความต้องการของเจ้าภาพโดยเค้าจะคำนึงถึงอายุ และฐานะของผู้ตายเป็นหลัก แต่งานศพแบบเวียดนามนี้สิ้นเปลืองมาก มีเลี้ยงมีกินกันมากมาย โดยเฉพาะคืนสุดท้ายที่ศพตั้งอยู่ที่บ้านจะมีการเลี้ยง ขาหมูต้ม จิ้ม น้ำจิ้มรสเด็ด ๆ ตามสูตร และของกินอื่นมากมายมหาศาล โดยมีความหมายว่า คนตายเลี้ยงขอบคุณแขก และญาติ ๆ ที่มาร่วมงานต้องเลี้ยงกันทุกบ้าน

ธรรมเนียมศพแบบเวียดนามนั้นจะกลับเอาด้านหัว ของศพไปก่อน ผิดจากชาวอีสานทั่วไป ๆ ที่ยกด้านเท้าศพไปก่อนตรงนี้มี ความเชื่อว่าวิญญาณยังต้องกลับมาที่บ้านอีกเมื่อมีพิธีต่อจากนี้ หรือว่าช่วงตรุษญวนที่เชิญกลับมาเช่นไหว้ดังนั้นก็จึงต้องหันหน้ามาทางบ้าน (คือเอาด้านหัวไปก่อนนั่นเอง) โดยที่ด้านหัวจะมีการเขียนสัญลักษณ์ เหมือนกับตัว t กำกับไว้เสมอ ธรรมเนียมการกลับโลงศพในคืนสุดท้ายก่อนไปฝังเอาว่าคงทำให้เหล่าสัปเหร่อคุ้นเคยกับตำแหน่งของตน จะได้ไม่มีพลาดเวลายกศพจริง นอกจากนี้ยังจะช่วยให้อุบัติที่อยู่ในช่วงทุกขโศกได้ทำใจเตรียมไว้เมื่อศพต้องถูกนำไปฝังจริงในวันรุ่งขึ้น เพราะแต่เดิมกว่าจะยกโลงกลับหัวได้เหล่าลูกสาวลูกชายที่ใส่ชุดขาวก็จะมีกรวย ยืนกันศพยึดค้ำกันอุตุลุดเพื่อไม่ให้สัปเหร่อยกไปได้ง่าย ๆ หนักไปกว่านั้นเคยได้ยินมาว่ามีการนอนขวางทางสัปเหร่อเวลายกศพด้วยดังนั้นเมื่อกลับโลงไว้พร้อมแล้วย่อมง่ายและสะดวกมากขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา แต่ปัจจุบันจะเป็นเพียงการทำหลอก ๆ โดยสัปเหร่อเข้าประจำตำแหน่งแล้วฟังเสียงกรับให้จังหวะ ย่อ-ยื่น 3 รอบ ทำที่ว่ายยกโลงกลับแล้วก็ป็นอันใช้ได้ โดยเมื่อทำพิธีนี้เสร็จเหล่าสัปเหร่อจะวางจานหมากพลูไว้อีกหนึ่งจานเป็นการขอขมาศพ โดยที่จานแรกนั้นถูกวางไปแล้วเมื่อวันทำพิธีบรรจุศพเข้าโลง

เตรียมสุสาน

เช้าวันที่จะมีพิธีเคลื่อนศพไปฝังที่สุสานกลุ่มสัปเหร่อที่ได้รับมอบหมายไว้ก็จะไปเตรียมชุดหลุมศพสำหรับทำพิธีโดยจะมีลูกชาย หรือญาติผู้ชายของผู้ล่วงลับไปช่วยดูแลความเรียบร้อย

ในกรณีที่มีการเตรียมสุสานไว้ล่วงหน้า (ภาษาเวียดนามเรียกสุสานที่ฝังศพว่า โหม่ = ฮวงซู่ยของจีน) ก็ง่ายหน่อยเพราะเพียงแค่ทำการขุดล้าง โหม่ ให้สะอาดตา จากนั้นก็ค่อย ๆ ขุดดินลงไปให้เป็นหลุมสวย เพื่อจะได้วางไม้พาดพิงโลงศพก่อนทำพิธีและหย่อนโลงลงดิน ผลักให้โลงเข้าไปในหลุมแล้วใช้ฝาปิดโบทปูนให้แน่นเป็นเสร็จพิธี การสร้าง โหม่ หรือหลุมศพตัวเองไว้ก่อนในความเชื่อชาวไทยเชื้อสายเวียดนามนี้ถือว่าการต่ออายุไม่ถือว่าเป็นอัปมงคลแต่อย่างใด

การขุดดินจะขุดที่ด้านปลาย โหม่ ขุดลงไปจนเจอแผ่นปูนที่ปิดปากหลุมโดยแผ่นปูนนี้จะมียี่สิบสองรูอยู่ไว้ข้างล่างสุดใช้จอบกระทุ้งให้ยี่สิบสองรูแตกแผ่นปูนที่ถูกยกยวมนิวไว้ก็จะหลุดลงโดยง่ายยก

แผ่นปูนนี้เก็บไว้ก่อนเมื่อโรงศพถูกดันเข้าไปแล้วก็ใช้แผ่นปิดฝาหลุมศพแล้วใช้ปูนยาแนวให้แน่นฝังกลบดินก็เป็นอันใช้ได้

ก่อนเคลื่อนศพ

ก่อนถึงกำหนดการเคลื่อนศพที่กำหนดไว้คือเวลา 13.00 น. ทางเจ้าภาพก็จะจัดการเลี้ยงข้าวปลาให้แขกหรือและญาติ ๆ ได้อิมหน้าก่อนที่จะถึงเวลาเคลื่อนศพไปทำพิธีที่สุสานเมื่อใกล้เวลาลูกหลานก็จะเคลียร์พื้นที่ที่เคยเป็นโต๊ะไหว้ออก มีการยกรูปหน้าศพ แบ่งรูปใส่กระถางเล็ก ๆ รวมทั้งแจกันดอกไม้ ถาดผลไม้ ลงไปไว้ที่รถเข็นคันเล็กที่ติด หลา เจี้ยว (ป้ายข้อมูลผู้ตายสีแดง) อยู่พร้อมแล้ว ตรงนี้จะมีธรรมเนียมการร้องไห้ของลูกสาวลูกสะใภ้ จะมากน้อยก็ต่างกันไป การร้องไห้ตามธรรมเนียมนี้จะไม่นับการร้องไห้ธรรมดาที่มาจากใจซึ่งก็ต้องมีอยู่แล้ว แต่เป็นการร้องไห้แบบเสียงในฟิล์ม(ภาษาเวียดนาม) กลุ่มลูกสาวลูกสะใภ้ก็จะมานั่งรวมกันข้างในใกล้ ๆ โรงศพ ส่วนลูกชายก็จะช่วยงานยกแบก เคลียร์พื้นที่ต่าง ๆ จะมีลูกชายคนโต เท่านั้นที่ต้องอยู่เฝ้าศพ และต้องทำหน้าที่เดินถอยหลังกับโรงศพไปตลอดทาง เมื่อถึงเวลากลุ่มชายฉกรรจ์ จำนวน 10 คน (ที่เกินมาคือมาช่วยด้วยใจ) ก็จะเข้าที่มีหัวหน้าชุดเป็นผู้สูงอายุตีกรับไม้ให้จังหวะกลับโรงตรงนี้ก็จะเคลียร์ลูกหลานออกได้ก็แทบแยะ บางทีผู้ใหญ่ก็ต้องดูด้วยเสียงดัง ๆ ว่าเจ้าหน้าที่ต้องทำงานระย้ามาว่านวยพุดหลายครั้งเข้า ลูกหลานจึงยอมเดินตามกันออกไปโดยดี

การเคลื่อนศพ (เตือ มา - đũa ma)

แต่เดิมนั้นเคลื่อนศพไปส่งที่สุสานนั้นถือเป็นวันสำคัญของงานศพแบบเวียดนาม โดยทั่วไปมักพูดติดปากว่า ดี-เตือ-มา (Đi đũa ma) แปลว่า ไปส่งศพซึ่งถ้าจะนับกันไปการไปส่งศพหรือไปร่วมในพิธีเคลื่อนศพนั้นถือกันว่าให้เกียรติคนตายและยังให้ความสำคัญกับเจ้าภาพของงานด้วยญาติทางไกล หรือมิตรสหาย ลูกหลาน จะต้องกลับมาให้ทัน คืนสุดท้ายที่ศพตั้งอยู่ที่บ้าน และอยู่จนถึงวันรุ่งขึ้นเพื่อส่งศพที่สุสานจึงจะเรียกว่ารักกันจริง และถือว่าเป็นผู้รู้ธรรมเนียม การเคลื่อนศพแบบเวียดนามนั้นมีข้อแตกต่างกันไปตามแต่ในชุมชนต่าง ในขบวนเคลื่อนศพนั้นริ้วขบวนจะต้องประกอบไปด้วย (เรียงจากหน้าสุดไปหลังสุดของขบวน)

ปัจจุบันการเดินทางในขบวนก็ไม่เคร่งครัดนัก เอาจุดใหญ่ ๆ ถูกต้องเป็นใช้ได้ ใครอยากเดินตรงไหนก็เดิน ไม่มีใครว่าใครเพราะผู้รู้ก็ตายไปเกือบหมดแล้วอีกอย่างคนสมัยนี้มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เมื่อมีคนกล่าวบอก กล่าวแนะนำ แล้วเขาไม่ทำตามคนบอกคนพูดก็เลิกพูดเลิกแนะนำไปในที่สุดเมื่อเดินทางมาถึงสุสานก็จะเข้าไปทำพิธี ดี ต่าง (Đi Đàng)

ดี ต่าง (Đi Đàng)

เมื่อก่อนจะทำเมื่อขบวนหยุดพักการเคลื่อนศพข้างทางที่ใกล้จะถึงสุสานเพื่อพักตม่น้ำไปพร้อมกัน ดี (Đi) แปลว่า ไป ต่าง หรือ เตือง (Đàng) แปลว่า ทาง หรือถนน กล่าวโดยสรุป พิธี ดี ต่าง นี้เดิมจะทำที่ข้าง ๆ ถนน โดยเจ้าภาพ จะเป็นผู้บริจาคเงินก้อนใหญ่ให้กับสมาคมหมู่บ้านเพื่อขอบคุณ

ที่มาช่วยจัดการเคลื่อนศพผู้ตาย โดยจะมีเครือญาติ หรือมิตรสหายที่สนิทสนมแต่ละตระกูลร่วมแสดงน้ำใจโดยการบริจาคเงิน สมทบเข้าไปด้วยโดยจะมีการขานซื้อ และประกาศให้ทุกคนทราบว่าได้ยอดเงินรวมกันเท่าไร โดยเงินส่วนนี้จะไปใช้ในสาธารณกุศลหรืองานที่เกี่ยวกับส่วนรวมของหมู่บ้าน การบริจาคเงินในการ ดี ต่างนี้ เปรียบได้กับการร่วมกันซื้อทาง ส่งศพให้ไปถึงสุสานโดยลู่วงนั่นเอง นอกจากนี้ทางเจ้าภาพที่หัวสมัยใหม่ก็จะมีมีการบริจาคเงินช่วยสาธารณกุศลต่าง ๆ เช่นโรงเรียนในชุมชน สมาคมไทยเวียดนาม โรงพยาบาลที่ผู้ตายรักษาตัว โดยเงินที่นำมาบริจาคนี้เงินที่คนร่วมทำบุญขณะตั้งศพไว้ที่บ้านนั่นเอง เรียกว่าบุญต่อบุญ เมื่อเสร็จจากพิธี ดี ต่าง ก็จะเป็นการอ่านประวัติอ่านคำไว้อาลัยทั้งภาษาไทย และภาษาเวียดนาม ของสมาคมหมู่บ้านร่วมกับลูกหลานเมื่อเสร็จพิธีที่ศาลานี้การเดินทางระยะสุดท้ายจริง ๆ ก็มาถึงแล้วศพจะถูกเคลื่อนออกจากศาลาไปทำพิธีกันภายในหมู่ญาติสนิทที่หลุมศพถึงตรงนี้แขกส่วนใหญ่ก็จะเดินทางกลับ

เมื่อเสร็จพิธี ดี ต่าง ดี ต่าง (Đi Đàng) และการไว้อาลัยที่ศาลาแล้วขบวนส่งศพก็จะเดินทางต่อไป ซึ่งจัดว่าเป็นการเดินทางช่วงสุดท้ายของชีวิตอย่างแท้จริง ขบวนจะไปส่งศพใกล้หลุมศพที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้จากนั้นก็อาศัยแรงชายฉกรรจ์ ยกโลงศพไปวางพาดที่เหนือหลุมฝังศพขบวนจริง ก็จะยืนล้อม รอบบริเวณหลุมฝังศพ รวมทั้งกลอง ฆ้องก็จะตี อยู่ห่าง ๆ และจังหวะสุดท้ายที่คนตีกลองรอคอยจะตีคือ ดีจังหวะรัว ๆ เมื่อโลงศพถูกหย่อนลงหลุม นั่นเอง เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้วก็จะใช้เชือกรั้งโลงศพ แล้วดึงไม้พาดหลุมออกค่อย ๆ หย่อนโลงลงหลุม ทันทีโลงศพแตะพื้น พลธงจะตีธงลงทางทิศตะวันตกพับเก็บอย่างรวดเร็ว ซึ่งขั้นตอนนี้จะสิ้นสุดพร้อมเสียงสุดท้ายของกลองแต่กว่าจะหย่อนโลงศพลงหลุม เพื่อทำการฝังได้สำเร็จก็ต้องต่อสู้กับเสียงร้องไห้คร่ำครวญของลูกสาว-ลูกสะใภ้ และหลาน ๆ ที่ใกล้ชิด ถึงตรงนี้จะมีย เทย หรือซินแส ที่ทำพิธี จะอ่านบทสวดเพื่อแสดงความอาลัยอาวรณ์ต่อผู้จากไปจากนั้นจะอ่านข้อความจาก หล่า เจี้ยว หรือหนังสือเดินทาง เมื่ออ่านข้อความจาก หล่าเจี้ยว หรือหนังสือเดินทาง เสร็จก็จะโบกเหนือโลงศพ จากด้านหัวไปด้านปลายของโลงศพ 3 ครั้ง พร้อมบริกรรมไปด้วย จากนั้นก็จะเผา หล่า เจี้ยว ไปให้ดวงวิญญาณเพื่อนำติดตัวไประหว่างการเดินทางไปสู่ปรโลก ชายฉกรรจ์จะค่อย ๆ ผลักหรือดันโลงศพเข้าไปในหลุมที่เตรียมไว้ ที่พื้นหลุมจะมีไม้ลักษณะกลม ๆ วางไว้สองสามท่อน เพื่อเป็นการลดแรงขณะผลักโลงศพเข้าไปในหลุมและนี่คือภาพสุดท้ายที่ทุกคนจะได้เห็นในงานศพแบบเวียดนาม

2.3 ความเชื่อ

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามโดยทั่วไปจะมีคติความเชื่อแบบชาวไทยอีสานทั่วไป คือมีความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือผี ผีบรรพบุรุษ ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ชาวเวียดนามนับถือศาสนาพุทธ ชาวเวียดนามจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางส่วนพิธีกรรมของชาวเวียดนามเองนั้น เดิมชาวเวียดนามได้ถูกจีนรุกรานและเข้าไปครอบครองอยู่หลายครั้งจึงเกิดการผสมกลมกลืนทางขนบธรรมเนียม ประเพณีภาษาพูด ตลอดจนเครื่องแต่งกายส่วนเรื่องความเชื่อจะมี

ความเชื่อคล้ายกับจีน รวมทั้งการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย ปัจจุบันไม่มีเพราะถือว่าเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย จึงนับถือเช่นเดียวกับเป็นคนไทย หากแต่จะมีส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ก็จะทำตามพิธีของคริสต์

ชาวเวียดนามมีความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือลัทธิขงจื้อและศาสนามานิยมความเชื่อทัศนคติและโลกทัศน์ไม่ได้เป็นเอกภาพแต่ขึ้นกับถิ่นที่อยู่แต่ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ คริสต์คาทอลิก นอกนั้นก็นับถืออิสลามฮินดู กาวต่าย และนับถือผี ฯลฯ วัฒนธรรมครอบครัวประเพณีต่าง ๆ ก็เหมือนของไทยเรื่องการสมรสคู่สมรสต้องผ่าน 6 ขั้นตอน พิธีศพต้องมี 8 ขั้นตอน ความเชื่อของชาวเวียดนาม ซึ่งประกอบไปด้วยความเชื่อเรื่องศาสนาและลัทธิความเชื่ออื่นๆ ที่ปรากฏอยู่ในเวียดนาม ชาวเวียดนามเองก็มีรูปแบบความเชื่อเหมือนกับที่อื่นๆ บนโลก ในสมัยก่อนชาวเวียดนามโบราณมีการไหว้บูชา เทพเจ้าต่างๆ มากมาย พวกเขาไหว้และบูชาทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่มีตัวตน โดยเฉพาะความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับธรรมชาติ ที่ผู้คนในสังคมไม่สามารถหาคำอธิบายได้ในสมัยนั้น ปัจจุบันมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ของชาวเวียดนามโบราณ ด้านวัตถุโบราณบันทึกและอื่นๆ อีกมากมาย ทำให้เรารับรู้ในองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวเวียดนามโบราณ ความเชื่อ และศาสนา ในสมัยก่อน เขาเชื่อกันว่า ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นล้วนแต่มีวิญญาณ(Linh Hon) ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้คนมีการไหว้บูชาในเทพเจ้าต่างๆ มากมายแตกต่างกัน อาทิ การบูชาเทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์ เทพเจ้าแห่งสายน้ำ เทพเจ้าแห่งทะเล เทพเจ้าแห่งฝน ในรูปแบบวัฒนธรรมการเกษตร เขาบูชาเทพเจ้าแห่งการเกษตร เพราะเชื่อว่าท่านจะช่วยปกป้องรักษาเกี่ยวกับพืชสวนไร่นา บูชาเทพเจ้าแห่งข้าว และเทพเจ้าแห่งข้าวโพด ด้วยความหวังที่ว่าเพื่อที่จะช่วยในเรื่องผลผลิตในยามเก็บเกี่ยว ในระดับหมู่บ้านก็มีการบูชา เทวดาอารักษ์ที่คอยปกป้องรักษาหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีการบูชาบุคคลที่อยู่ในตำนาน และนิยาย หรือไม่ก็เป็นบุคคลที่มีคุณงามความดีแก่ประเทศชาติ เช่น นตำนานนิยายคือ ถั่ง ซ้อง (Thanh Giong) วีรบุรุษที่ช่วยปกป้องชาติจากกองทัพจีนในประวัติศาสตร์เวียดนาม คือ ชุนพล หลี เกียง เกียด (Ly Thuong Kiet) และ ชุนพล เตรีง อึง ต่าว(Tran Hung Dao) เป็นต้น (มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553 : 5)

นอกจากนั้น ยังมีความเชื่อเรื่อง การบูชาบรรพบุรุษและการไหว้ในวันครบรอบวันตาย ซึ่งเป็นจารีตที่ชาวเวียดนามยึดถือมาแต่โบราณ เพราะเขาเชื่อว่าวิญญาณของญาติจะยังคงอยู่เคียงข้างและช่วยปกป้องและสนับสนุนช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา เนื่องจากมีความเชื่อนี้ทำให้ บ้านต่างๆ ของชาวเวียดนามมีการจัดตั้งแท่นบูชาไว้สำหรับบูชาบรรพบุรุษของตน ซึ่งแท่นบูชานั้นจะถูกจัดวางไว้ในที่ที่สำคัญที่สุดของบ้าน สำหรับการไหว้ นอกจากจะไหว้ในวันสำคัญแล้ว ข้างขึ้นข้างแรม นับแต่วันที่ 1 ถึงขึ้น 15 ค่ำ แล้วยังมีการไหว้ จตุรปูชาในโอกาสพิเศษอื่นๆ อีกมากมาย อาทิ วันที่มีการแต่งงาน งานศพงานรื่นเริง เทศกาลวันตรุษ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553 : 6)

ชาวเวียดนามมีคติธรรมความเชื่อศาสนาเหมือนกับชาวเอเชียทั่วไปกล่าวคือมีความเชื่อในเรื่องภูตผีวิญญานหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการประกอบพิธีกรรมตามคติความเชื่อที่น่าสนใจคือ “หม้อจิ้น” เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการปัดรังควานของผีภัยออกจากร่างกายของผู้ป่วยและส่งเสริมสิ่งดีงามให้แก่ผู้คนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในโชคกลางหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่นเดียวกันกับคนไทยในท้องถิ่น หากแต่แตกต่างกันในเรื่องการประกอบพิธีกรรม ส่วนศาสนาชาวเวียดนามนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ (พิชญ์ ประทมทอง, 2545 : 68)

การที่วัฒนธรรมของชาวญวนเป็นวัฒนธรรมแบบเอเชียตะวันออก ซึ่งได้รับอิทธิพลความเชื่อ ทางพระพุทธศาสนาแบบอุตรนิกาย ที่เผยแพร่เข้ามายังประเทศทางภาคตะวันออกของทวีปเอเชีย คือ จีน ทิเบต มองโกเลีย ญี่ปุ่น และญวน อีกทั้งการที่เวียดนามตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนเป็นเวลานานกว่าพันปี ทำให้ลัทธิความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวญวนหรือชาวเวียดนามส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับชาวจีน ความเชื่อและศาสนาของชาวญวนประกอบด้วยลัทธิบูชาเทพที่สิงสถิตตามธรรมชาติ มีการเคารพสักการะผี และวิญญาณต่างๆ ต่อมาจึงได้รวมเอาความเชื่ออื่นๆ คือ ลัทธิขงจื้อ และลัทธิเต๋า รวมทั้งพระพุทธศานานิกายมหายานจากอิทธิพลของจีนเข้าไว้ด้วย

ศาสนา

โดยทั่วไปแล้วชาวเวียดนามจะนับถือศาสนาพุทธในประเทศไทย จะมีบางส่วนเท่านั้นที่ยังคงนับถือศาสนาคริสต์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ มีพระเวียดนามประจำวัดอันนัม นิกายมากกว่าสมัยอื่น ๆ เรียกได้ว่ามากที่สุด แต่ละวัดมีพระสงฆ์ประจำอยู่มากบ้างน้อยบ้างที่มีน้อยก็ตั้งแต่ 2-4 รูป จะมีการทำบุญเทศกาลประจำปี ปีละ 3 ครั้ง คือ งานบูชา ดาวน์พเคราะห์ในเดือนต้นปี กลางปีเป็นงานวิสาขบูชา สรงน้ำพระและเข้าพรรษา ปลายปีเป็นงานทิ้งกระจาดบริจาคทานแก่ญาติ ชาวเวียดนามอพยพในประเทศไทยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธมีเพียงส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ เช่น เวียดนามที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง นอกจากนั้นก็ยังมีนับถือศาสนาอื่น ๆ อยู่บ้างเล็กน้อย ชาวเวียดนามมีพิธีเช่นไหว้คล้ายจีน มีวันตรุษญวนเป็นวันเดียวกันกับวันตรุษจีนการประกอบพิธีทางศาสนาจะกระทำรวมกันในหมู่คณะ ชาวเวียดนามจะเข้าร่วมพิธีทางศาสนาของคนไทยทุกประเพณี เพราะถือว่าเป็นคนไทยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากมาอาศัยอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลานานแล้ว (วาริรัตน์ ปันทอง, 2543 : 46-63)

เวียดนามรับวัฒนธรรมจีนมาเกือบทั้งหมด รับเอาพุทธศาสนิกชนนิกายมหายานของจีนมาด้วย มีวัดพุทธศาสนา มีพระพุทธรูปแบบจีน พระเวียดนามนุ่งกางเกงขาวยาวสีเหลืองเสื้อแบบจีนสีเหลือง และมีผ้าสีเหลืองพาดบ่าแบบพระจีน ฝรั่งเศสนำเอาศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาสู่ดินแดนเวียดนามเมื่อเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ชาวเวียดนามจึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ เกือบครึ่งก่อนประเทศ ซึ่งแตกต่างกับลาวและเขมร พุทธศาสนายังเหนียวแน่นอยู่ชาวลาวและเขมรเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ไม่ถึงร้อยละ 5 เมื่ออพยพมาอยู่ในดินแดนไทยจึงมีทั้งเวียดนามที่นับถือ

ทั้งคริสต์และพุทธ จึงมีการสร้างวัดพุทธศาสนาแบบเวียดนาม และวัดศาสนาคริสต์ขึ้นใกล้หมู่บ้านชาวเวียดนามอพยพ ถึงอย่างไรก็ตามชาวเวียดนามอพยพไม่ว่าคริสต์หรือพุทธก็ยังถือว่าตรุษญวน หรือเต็ต ซึ่งตรงกับวันตรุษจีน เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวเวียดนาม มีการเซ่นไหว้บวงสรวงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษและสนุกสนานเช่นเดียวกับจีน (พิชญ์ ประทมทอง, 2545 :67)

ในอดีตชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อพยพมาจากประเทศเวียดนามจะกระจัดกระจายอยู่เกือบทุกจังหวัดของภาคอีสาน มีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศที่อาศัย ทำมาหากิน เพียงเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว สังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอยู่อย่างสงบสุข ไม่มีสิทธิ์ในการถือครองแผ่นดิน การประกอบอาชีพจึงจัดที่ทำกินให้เฉพาะพื้นที่ทำให้มีวิถีชีวิตเรียบง่าย อยู่กันอย่างระบบเครือญาติ ดังนั้นไม่ว่าการทำสิ่งใดของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจึงมักทำร่วมกัน มีการลอกเลียนแบบซึ่งกันและกัน วิถีชีวิตส่วนใหญ่จะเป็นแบบอย่างที่ยึดถือมาจากบรรพบุรุษทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรม และที่สำคัญชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยังให้ความสำคัญกับอาหารอาหารของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามส่วนมากจะเน้นอาหารประเภทผักถือว่าเป็นอาหารหลักของครอบครัวที่ได้จากการเพาะปลูก ส่วนอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ ได้มาจากการซื้อและสัตว์เลี้ยงในครอบครัว (วาริรัตน์ ปั่นทอง, 2543 : 46-63)

การบริโภคอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในอดีตนั้นส่วนมากเป็นเนื้อไก่ เนื้อหมู เนื้อไก่ การบริโภคอาหารในครอบครัวนิยมบริโภคอาหารพื้นเมืองที่ทำซื้อได้สะดวก หากต้องการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามจะต้องรอให้ถึงโอกาสพิเศษวันสำคัญของชาวเวียดนามถึงจะมีโอกาสได้รับประทานอาหารเวียดนาม อาหารเวียดนามที่นิยมบริโภคได้แก่ปอเปี๊ยะ แหนมเนือง หมูยอ ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาวเวียดนามไม่ว่าจะเป็นงานบุญงานแต่งงาน จะขาดอาหารเหล่านี้ไม่ได้ (วาริรัตน์ ปั่นทอง, 2543 : 46-63)

อาหารของชาวเวียดนามคล้ายกับอาหารจีน อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวเวียดนามคือหมูยอ เมี่ยงญวน (ปอเปี๊ยะ) แหนมเนือง และก้วยเตี๋ยว (เผอ) แบบญวน ปัจจุบันอาหารเวียดนามดังกล่าวมีอยู่อย่างแพร่หลายในเมืองไทย โดยนำมาประยุกต์ดัดแปลงจนกลายเป็นอาหารไทยไปแล้ว เช่น หมูยอ เป็นต้น ตลอดทั้งมีร้านอาหารเวียดนามอย่างแพร่หลายแม้แต่ในกรุงเทพฯ ก็มีร้านอาหารเวียดนามนับร้อยร้าน แต่ในประเทศเวียดนามปัจจุบันจะไม่ค่อยได้พบเห็นหมูยอ แหนมเนือง ปอเปี๊ยะ ตามร้านอาหารหรือในท้องตลาดมากนัก เพราะเป็นอาหารที่ทำรับประทานตามบ้านเรือนบางวันเท่านั้นเพราะว่าหมูยอจะมีกรรมวิธีทำอย่างพิถีพิถันมาก เช่น การเลือกเนื้อหมูอย่างดี ใส่เครื่องแล้วทำให้ละเอียด (ไม่ใช่เครื่องบด) คลุกเคล้าด้วยพริกไทยและน้ำปลา นำไปหอบในเตาอบแล้วนึ่งให้สุกจะมีรสชาติดีกว่าหมูยอในเมืองไทยมาก อนึ่งในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองอินโดจีนจะนิยมให้เวียดนามเป็นกึ่งหรือพ่อครัวประจำบ้านข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของฝรั่งเศส เวียดนามจึงสืบทอดการปรุงอาหารของฝรั่งเศสต่อมาถึงชั้นลูกหลานด้วยโดยเฉพาะขนมปัง (ข้าวจี) แท่งยาว ๆ สืบทอดการปรุง

แบบฝรั่งเศส ชาวเวียดนามมีวัฒนธรรมการกินคล้ายคลึงกับคนจีน คือ บริโภคอาหารจำพวกเส้น ซึ่งนิยมใช้ตะเกียบอาหารส่วนมากจะมีรสชาติจืดไม่เผ็ด ปรงจากเนื้อหมู เป็ด ไก่ ผัก ถั่ว เป็นต้น การจัดทำอาหารจะถูกกำหนดตามวิธีการบริโภคกล่าวคือ ข้าวเจ้า รองลงมาได้แก่ ก๋วยเตี๋ยว ข้าวเกรียบ แหนมหมูหมุยอ แหนมเนือง เมี่ยงญวน เป็นต้น การทำอาหารหรือปรุงอาหารจะนำวัตถุดิบมาจากธรรมชาติและจากพืชตนเอง (ปลูกเองกินเอง) (พิชญ ประทมทอง, 2545 : 68)

การแต่งกาย

เสื้อผ้า การแต่งกายดั้งเดิมคล้ายการแต่งกายของชาวจีน จะนุ่งกางเกงขายาวโดยใช้ผ้าบาง ๆ ทั้งหญิงและชาย เสื้อคลุมผ่าข้างยาวคลุมถึงเข่าทั้งหญิงและชาย มีผ้ามีวนรอบศีรษะทั้งหญิงและชาย มีหมวกสานด้วยใบลานทรงกรวย ซึ่งญวนเรียกว่า กูป เป็นเอกลักษณ์และเนื่องจากดินแดนเวียดนามมีฝนตกชุก จึงนิยมใช้เสื้อกันฝนสานด้วยหญ้าคาแห้งอีกด้วย แต่ปัจจุบันชาวเวียดนามอพยพไม่นิยมแต่งกายแบบดั้งเดิมแล้ว นอกจากในงานสำคัญหรือในเทศกาลต่าง ๆ บางโอกาสเท่านั้นการแต่งกายในระยะแรกที่อพยพเข้ามา การแต่งกายของชาวเวียดนามจะปรากฏชัดว่ามีความแตกต่างจากผู้คนในท้องถิ่น คือ ผู้หญิงในวัยเด็ก สวมใส่กางเกงขา ก้วย เสื้อแขนสั้นหรือยาวตัดเย็บด้วยผ้าต่วนหรือผ้าแพรบาง มีสีฟ้า สีดำ และไม่มีสี ไม่มีลวดลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการดำเนินกิจกรรม เช่น ทำงานเกี่ยวกับการเกษตรจะสวมใส่กางเกงเสื้อผ่าสีดำหรือน้ำเงินซึ่งย้อมสี สวมหมวกเวียดนามส่วนการแต่งกายเมื่อมีงานพิธีกรรมต่าง ๆ จะนิยมสวมใส่ชุดพื้นเมืองของชาวเวียดนาม ซึ่งเรียกว่า โอ โต หรือ เอ๋า หย่าย สำหรับผู้ชายในวัยเด็กสวมใส่กางเกงขาสั้น เสื้อยืดคอกลม หรือเสื้อเชิ้ตติดกระดุมสีดำขาว หรือสีอื่น ๆ ตามความพอใจและฐานะ วัยหนุ่มจะนิยมแต่งตัวเหมือนชายทั่วไป วัยชราจะสวมใส่กางเกงขาสั้นเสื้อยืดคอกลม เสื้อกล้าม ในงานพิธีกรรมต่าง ๆ จะสวมใส่เสื้อขาวแขนยาว กางเกงสีดำหรือสีน้ำเงิน ยกเว้นงานศพจะสวมใส่กางเกงขา ก้วย และเสื้อแขนยาวหรือสั้น สีขาว ((พิชญ ประทมทอง, 2545 : 70)

ผู้หญิง นุ่งกางเกงแพรยาว สวมเสื้อแขนยาว คอตั้งสูง ตัวเสื้อยาวลงมาจรดข้อเท้าผ้า 2 ข้าง สูงแค่เอว พวกเขาทำงานหนักจะสวมเสื้อสั้น มีกระเป่า 2 ใบ แขนจีบยาว บางแห่งทางเหนือสวมกระโปรงยาวถึงข้อเท้า ผม ยาวเกล้ามวย สวมงอบสานด้วยใบลานทรงรูปฝ่าชี หรือใช้ผ้าสามเหลี่ยมคลุมศีรษะ ดึงชาย 2 ข้างมาผูกใต้คาง ถ้าเป็นทางเหนือแถวฮานอย ใช้ผ้าดำแถบยาวหุ้มผมซึ่งถักเปียไว้ให้มัดแล้วโอบพันศีรษะ ปัจจุบันนิยมตัดผมสั้น และตัดผมมากขึ้น สวมรองเท้าเกี๊ยะสั้นสูง พันสีต่าง ๆ รองเท้าสตรีสั้นรองด้วยพื้น ยาง คาดหลังด้วยหนังหรือพลาสติกสีต่าง ๆ ชาย แต่งกายคล้ายหญิง บางครั้งสวมเสื้อกุยเฮง สวมหมวกสีดำเย็บด้วยผ้า ไม่มีปีก ปัจจุบันแต่งสากลกันมากแล้ว

สำหรับการแต่งกายของเวียดนามโดยทั่วไปก็เหมือนกับประชาชนคนไทยกล่าวคือหนุ่มสาวรับ วัฒนธรรมของตะวันตกคล้ายกับเยาวชนไทย ต่างกับการแต่งกายของเยาวชนชาวลาวซึ่งยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมประจำชาติของตน กล่าวคือ เยาวชนผู้หญิงยังคงนุ่งซิ่นกรวมเท้า สวมเสื้อมีปกสี

ชาวแขนสาม ส่วนฝ่ายชายก็แต่งตัวเรียบร้อยนุ่งกางเกงทรงสุภาพและใส่เสื้อเชิ้ตเป็นส่วนใหญ่ดังจะกล่าวถึงเครื่องแต่งกายประจำชาติของเวียดนามก็คล้ายกับเครื่องแต่งกายของคนจีนนั่นเองแต่จะมีชื่อเรียกต่างกัน คือ ชุดประจำชาติของหญิงเป็นสัญลักษณ์เป็นที่รู้จักกันเป็นชุดคลุมยาวผ่าข้างเสื้อ คอตั้ง อาจมีแขนหรือแขนงุด กางเกงขายาวหรือกระโปรงมักเป็นสีขาวหรือสีเดียวกับชุดคลุมมีชื่อเรียกว่า ชุดอ่าว หลุย ตัดเย็บด้วยตัวสี่ เรียบๆ ส่วนชุดนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ แต่มักเย็บด้วยผ้าไหมด้านหรือแพรเนื้อหนาซึ่งมีชื่อว่า กีเพ้า เป็นชุดประจำชาติ

1.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับชาวเวียดนามในประเทศไทย

ประเทศเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งในหกประเทศที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรอินโดจีนและเป็นประเทศหนึ่งในสามประเทศที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เวียดนามอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนทางตะวันออกและทางใต้ของประเทศจordanทะเลจีนตอนใต้และอ่าวไทย ทางทิศตะวันตกคือประเทศลาวและเขมร ประเทศเวียดนามอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 8 องศา 30 ลิปดา และ 23 องศา 22 ลิปดาเหนือลักษณะประเทศแคบยาว ดินแดนทางตอนเหนือเรียกว่า มณฑลตังเกี๋ย เป็นบริเวณของกลุ่มแม่น้ำดำและกลุ่มแม่น้ำแดง ตอนกลางของประเทศเป็นเขตมณฑลอันนัมซึ่งเป็นทีแคบประกอบด้วย แนวเขาและที่ราบชายฝั่งดินแดนทางตอนใต้เป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงเรียกว่ามณฑลโคชินจีน

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเวียดนาม มีส่วนกำหนดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของประเทศเป็นอย่างมาก ที่ตั้งของประเทศเวียดนามเอื้อต่อจีนที่จะแผ่อิทธิพลมาครอบงำได้ง่ายและโดยตรงกว่าประเทศอื่นในคาบสมุทร เพราะมีเขตแดนธรรมชาติทั้งทางบกและทะเลติดต่อกับจีนมากกว่า ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. 432 ถึง พ.ศ. 1482 เวียดนามในขณะนั้นเป็นอาณาจักรนามเวียด(Nan Viet) หรือ นามเหย่ (Nam Yue) ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนเป็นเวลากว่าสิบศตวรรษ และหลังจากที่ปลดแอกจีนได้ เวียดนามก็ได้ชื่อใหม่ว่า ไตเวียด (Dai Viet) อาณาจักรไตเวียดขณะนั้นมีอาณาเขตเป็นดินแดนของมณฑลตังเกี๋ยและทางตอนเหนือของแควอันนัมในปัจจุบันได้เริ่มตั้งตัวและแผ่ขยายอาณาเขตลงมาทางตอนใต้ ทั้งด้วยวิธีการส่งคนอพยพเดินทางมาอาศัยอยู่และด้วยวิธีสู้รบชิงดินแดนตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 เวียดนามรบกับอาณาจักรจามปาโบราณซึ่งอยู่ทางตอนใต้เรื่อยมาจนได้ดินแดนทั้งหมด จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ได้รวมส่วนหนึ่งของประเทศเขมรไว้ในปกครอง และตั้งมณฑลโคชินจีนขึ้นเป็นอาณานิคมอยู่ใต้การปกครองของข้าหลวงตระกูลเหงียน (Nguyen) ในปลายศตวรรษที่ 18 การสู้รบระหว่างชาวเวียดนามเริ่มอพยพเข้ามาในประเทศไทยสมัยใดนั้นไม่สามารถระบุแน่ชัดได้ตามหลักฐานที่ค้นพบ ปรากฏว่ามีหมู่บ้านชาวเวียดนามอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่างกับรัชกาลพระนารายณ์มหาราช ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ประเทศเวียดนามเกิดการต่อสู้ชิงอำนาจกันระหว่างตระกูลตริงกับตระกูลเหงียน เป็นเหตุให้เกิดการนองเลือดประชาชนส่วนใหญ่ทนต่อภัยทางการเมือง และการถูกจำกัดสิทธิในการนับถือศาสนาตามนโยบายอันเคร่งครัดของทั้ง 2 ตระกูลนี้ไม่ได้จึงอพยพข้ามแดนมายังประเทศไทย ((ผุสดี จันทวิมล, 2541 : 22-28)

การอพยพเข้ามายังประเทศไทยของชาวเวียดนามมีขึ้นเรื่อยมา จนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงโปรดให้จัดหาที่อยู่อาศัยให้ชาวเวียดนามอพยพ โดยจัดให้อยู่ที่ตำบลบางโพธิ์ อำเภอดุสิต และสืบเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน โดยตระกูลแรกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยคือตระกูลเหงียน

ปี พ.ศ. 2488-2489 ชาวเวียดนามอพยพลี้ภัยสงคราม และทนต่อการถูกคุกคามจากชาติฝรั่งเศสที่ต้องการประเทศเวียดนามมาเป็นอาณานิคมไม่ได้เป็นเหตุให้ชาวเวียดนามอพยพมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยมีจำนวนมากถึง 75,000 คน อันเป็นภาระหนักแก่รัฐบาลไทยในด้านค่าใช้จ่าย และการจัดหาที่อยู่อาศัยให้ กระทั่งในปี พ.ศ. 2502 ทางกรมไทยติดต่อกับทางการเวียดนามเพื่อขอส่งตัวชาวเวียดนามอพยพกลับประเทศ โดยการทำข้อตกลงที่เรียกว่าข้อตกลงร่างกุ้งขึ้น เมื่อเดือนสิงหาคม จากข้อตกลงดังกล่าวทำให้ชาวเวียดนามอพยพจำนวนหนึ่งเดินทางกลับประเทศเวียดนามเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2507 หลังจากนั้นการเดินทางกลับของชาวเวียดนามเหล่านี้หยุดชะงักลง เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ปะทะกันในอ่าวตังเกี๋ยระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามเหนือ เป็นเหตุให้ชาวเวียดนามอพยพตกค้างอยู่ในประเทศไทยจำนวนถึง 40,000 คน(ขจัดภัย บุษปะพัฒน์, 2521 : 2-15) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จันทบุรี และจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประวัติศาสตร์ของชาวเวียดนามเป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้เพื่อเอกราช โดยเฉพาะเวียดนามตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนเป็นเวลาถึงหนึ่งพันปี ซึ่งภายใต้ระยะเวลาที่ยาวนี้เวียดนามจึงได้รับอิทธิพลทุก ๆ ด้านจากจีน ตั้งแต่ระบบการปกครอง ความเชื่อ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงส่งผลให้เกิดทัศนคติและค่านิยมที่สืบทอดปฏิบัติต่อกันมาถึงชาวเวียดนามในปัจจุบันด้วย

ความเป็นมาของชาวเวียดนามในประเทศไทย

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่า ชาวเวียดนามอพยพเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากในช่วงปี พ.ศ. 2313 นั้นได้เกิดกบฏขึ้นในเขตอันนัมเพื่อโค่นล้มอำนาจพี่น้องสกุลเหงียน ผู้ปกครองอาณาเขตนี้ หัวหน้ากบฏคนสำคัญได้แก่ อ้ายบาก และอ้ายตาม สามารถตีแคว้นโคชิน ไชน่า ได้ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2531 ในช่วงเวลาเดียวกันนั่นเองพวกเตริยยู ซึ่งมีอำนาจอยู่ทางตอนใต้ได้ฉวยโอกาสตีเอาดินแดนของพวกเหงียนได้จนถึงเมืองเว้ และรุกขึ้นไปยังเมืองตอนกลาง และตอนเหนือสามารถตีได้แคว้นดังกล่าวทั้งหมดในปี พ.ศ. 2328 ฮ่องเชียงซุน หัวหน้าขุนนางตระกูลเหงียนพร้อมด้วยบริวารจำนวนมาก ได้อพยพเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าตากสิน ซึ่งได้พระมหากษัตริย์คุณให้พำนักอยู่ได้ (เจริญไชยชนะ. 2507 : 20) และทรงพระราชทานที่ดินถนนพาทูร์ตให้เป็นที่ตั้งภูมิลำเนาของพวกเวียดนามองเชียงซุน ครั้งนั้นเรียกว่า “บ้านเวียดนามพาทูร์ต” ต่อมาสถานที่ตรงนั้นถูกสร้างเป็นถนนจึงเรียกว่า ถนนพาทูร์ตมาจนถึงปัจจุบัน ในระยะต่อมาองเชียงซุนถูกหาว่าไม่สวามิภักดิ์จึงคิดจะหนีกลับเมือง

เวียดนาม จึงถูกจับประหารชีวิตพร้อมด้วยบุตรและภรรยาส่วนพวกที่เหลือหลายคนถูกเนรเทศออกจากกรุงหมด ((นายทอง, 2509 : 378)

องเชียงสือหรือเหงียนฟุกอันท์ เจ้าเมืองโขงอ่อน นั้ดตาขององเชียงซุนเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ 4 ปี ครั้นถึงปี พ.ศ. 2329 องเชียงสือได้เขียนสารทูลลาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แล้วลักลอบหนีไปรวมพลอยู่ที่เกาะกูด เมื่อข่าวการลักลอบหนีทราบถึงพระองค์ก็ได้ทรงถือโทษแต่ประการใด แต่กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาททรงพิโรธมากจึงรับสั่งให้ย้ายเวียดนามพวกพ้องขององเชียงสือให้ไปอยู่ตำบลบางโพ อำเภอดุสิต สืบเชื้อสายมาจนทุกวันนี้ (พระครูบริหารอนัมพรต, 2507 : 30)

เมื่อองเชียงสือกับพรรคพวกหนีออกจากประเทศไทยเพื่อไปกู้บ้านเมืองนั้น องเชียงสือได้รับความช่วยเหลือจากบาทหลวงปิโย เดอแบแซน ตามที่ได้สัญญากันไว้ขอกำลังทหารจากรัฐบาลฝรั่งเศสมาช่วยปราบกบฏจนสำเร็จ องเชียงสือจึงตอบแทนรัฐบาลฝรั่งเศสโดยให้ความสะดวกทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนาคริสต์เป็นการตอบแทน ฝรั่งเศสได้วางแผนยึดครองเวียดนามเป็นเมืองขึ้น จึงยุบปลุกปั่นให้เกิดความยุ่งยากขึ้นในประเทศอย่างกว้างขวาง มีกบฏแย่งชิงอำนาจเกิดขึ้น โดยการหนุนหลังของฝรั่งเศส ในช่วงนี้ปรากฏว่ามีคนเวียดนามเข้ารับนับถือศาสนาคริสต์เป็นจำนวนมาก ในสมัยกษัตริย์เวียดนามมีนาง ได้ดำเนินการกดขี่ห้ามเหง ทารุณกรรมพวกเวียดนามเข้ารับอย่างหนัก ซึ่งปรากฏว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2367 เป็นต้นมา ได้มีชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์อพยพลี้ภัยเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก (ลิขิต ธีรเวคิน, 2521 : 6)

นอกจากเวียดนามเข้ารับที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยแล้วยังมีเวียดนามเข้ารับอีกพวกหนึ่งที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในปี พ.ศ. 2376 ภายหลังจากที่เจ้าพระยาบดินทรเดชายกกองทัพไปตีเมืองเวียดนาม ได้โปรดให้เวียดนามเข้ารับเหล่านี้ไปอาศัยอยู่กับพวกเวียดนามเข้ารับที่สามเสนในกรุงเทพฯ(พระครูบริหารอนัมพรต, 2507 : 4)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ปี พ.ศ. 2363 ฝรั่งเศสยึดครองเวียดนามทั้งหมด และใช้อำนาจปกครองแบบกดขี่ในฐานะเป็นเมืองขึ้น ทำให้ความเจ็บแค้นให้แก่ชาวเวียดนามเป็นอย่างมากประกอบกับประเทศเวียดนามในขณะนั้นประสบกับภาวะขาดแคลนมาก ได้มีชาวเวียดนามเป็นจำนวนมากได้พากันอพยพหนีกระจัดกระจายเข้าไปอยู่ประเทศลาวเป็นส่วนใหญ่มีบางส่วนหนีเข้ามาถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเข้าไปอาศัยอยู่ในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี นครพนม สกลนคร อุดรธานีหนองคาย สกลนคร และนครพนม จากนั้นการอพยพของชาวเวียดนามเข้ามายังประเทศไทยก็มีอยู่เรื่อย ๆ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ตอนต้น ๆ (พ.ศ. 2471-2478) นี้เองที่คนเวียดนามจากลาวเวียดนาม และกัมพูชาพากันอพยพเข้าสู่ประเทศเพิ่มมากขึ้น (วิชาญ จำปาศรี และสุทวิช สุพรรณ, 2519 : 18-19)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) ได้มีพวกเวียดนาม ลี้ภัยการเมืองและศาสนาอาศัยอยู่ในไทยเป็นจำนวนมากและนับเป็นครั้งแรกในรัชกาลนี้ที่ไทยได้แสดงความเอาใจใส่เรื่องการลี้ภัยของคนเวียดนามและกระตือรือร้นเตรียมรับเหตุการณ์ที่จะมีการลี้ภัยขึ้นอย่างจริงจังพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยินดีรับเอาชาวเวียดนามเอาไว้ในประเทศ

ชาวเวียดนามลี้ภัยทางศาสนาส่วนมากอยู่ทางตอนใต้ของประเทศเวียดนามเดินทางโดยทางเรือเลียบมาทางชายฝั่งเขมรมายังบริเวณชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือใต้ของสยามและได้กระจายกันอยู่เป็นกลุ่มตามเมืองสำคัญ เช่น จันทบุรี ชลบุรี อยุธยา นครราชสีมา ส่วนพวกที่เข้ามาตามลำน้ำเจ้าพระยาได้ขึ้นบกที่กรุงเทพฯ อยุธยา และนครสวรรค์ (ปากน้ำโพ) จำนวนผู้ลี้ภัยคราวนี้มีประมาณ 5,000 คน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวกเวียดนามที่ลี้ภัยทางการและพวกที่ลี้ภัยศาสนาเดินทางเข้ามาโดยผ่านทางประเทศลาวและมาอยู่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงพวกเวียดนามที่มาจากเมืองในเขตอันนัมตอนเหนือ เช่น เมืองทันหัว (Thanh Hua) แ่งอัน (Nghe An) และฮาตินห์ (Ha Tinh) มักมาอาศัยบนฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขง พวกเวียดนามหลายร้อยคนได้อาศัยอยู่ที่เมืองท่าอุเทน ไชยบุรี หนองคาย นครพนม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการให้ผู้ปกครองหัวเมืองลาว จัดลาดตระเวนเกลี้ยกล่อมพวกเวียดนามลี้ภัยที่เดินทางเข้ามาทางเขตลาวให้เข้ามาอยู่ในเขตไทยให้ได้มากเช่นกัน อย่างไรก็ตามพวกเวียดนามที่เกลี้ยกล่อมมานั้นเป็นพวกเวียดนามที่หนีความอดอยากมาทั้งสิ้น ด้วยเนื่องจากเกิดภัยแล้งในเวียดนามเป็นเวลานานการเกลี้ยกล่อมดำเนินมาจนถึง พ.ศ. 2405 ปรากฏว่าได้คนเวียดนามเป็นจำนวน 133 คน โปรดฯให้ทำมาหากินอยู่ในเขตเมืองนครพนมและสกลนคร ชาวเวียดนามที่ต้องลี้ภัยทางศาสนาไปยังประเทศไทยนั้น เนื่องจากการที่พระจักรพรรดิมีนมางทรงนำนโยบายการกดขี่ข่มเหงพวกที่นับถือคริสต์ศาสนามาใช้ที่ ทรงออกพระราชกฤษฎีกาจนถึงขั้นประหารชีวิตพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาโดยทั่วไปในพ.ศ. 2377 อย่างไรก็ตามในสมัยพระจักรพรรดิมีนมาง การข่มเหงพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาไม่เด็ดขาดรุนแรงเท่ากับในรัชกาลต่อมา คือ สมัยพระจักรพรรดิคือตึก (พ.ศ. 2391-2426) พระจักรพรรดิคือตึกทรงใช้นโยบายนี้ตอบโต้การแทรกแซงทางการเมืองการปกครองเวียดนามของพวกบาทหลวงและนักสอนศาสนาชาวตะวันตก โดยให้ทำลายชีวิตและหมู่บ้านพวกเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนาชาวเวียดนามเข้ารับนับถือคริสต์ศาสนาหลายพันคนถูกประหารชีวิต เมื่อฝรั่งเศสใช้กำลังบุกเมืองท่าตูราน (ดานัง) เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2401 และรุกรานจนได้เข้าครอบครองแคว้นโคชินจีนนั้นพระจักรพรรดิทรงเข้าพระทัยว่าพวกเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานับสนุนพวกฝรั่งเศส จึงทรงกดขี่กระทำการทารุณกรรมพวกเวียดนามเหล่านี้รุนแรงขึ้น (ลิขิต อธิเวคิน, 2521 : 20)

ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสเริ่มบุกเวียดนามโดยยึดเมืองตูรานและเวียดนามสู้รบกับฝรั่งเศสและพ่ายแพ้จนต้องตกอยู่ในฐานะรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2427 ทำให้มีเวียดนามหลบหนีลี้ภัยสงครามเข้ามาอาศัยในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเวียดนามที่หลบหนีการปกครอง

ของฝรั่งเศสและพวกชาตินิยมต่อต้านฝรั่งเศส ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาสำหรับไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ การถูกกวาดต้อนเข้ามาในฐานะเชลยศึกสงคราม ประเพณีการจับข้าศึกเป็นเชลยกลับบ้านเมืองนั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นจุดมุ่งหมายอันสำคัญยิ่งของการทำสงครามของประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง “การกวาดต้อนผู้คนพลเมืองที่ตีได้ไปเป็นเชลยของฝ่ายชนะเป็นประเพณีมีมาแต่ดึกดำบรรพ์” เพราะไม่เป็นแต่เพียงการทอนกำลังของฝ่ายข้าศึกในการทำสงครามครั้งต่อไป แต่ยังเป็นการทดแทนพลเมืองที่สูญเสียไปในระหว่างการรบด้วยและเพื่อเป็นรางวัลแก่นายทัพนายกองให้รับเอาเชลยนั้นไปเป็นทาส นอกจากนี้ในสมัยนั้นยังถือว่ากำลังคนเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศด้วยการทำสงครามระหว่างไทยและเวียดนามก็เช่นกันคราวใดที่ไทยชนะก็จะกวาดต้อนเชลยเวียดนามมาไว้ในเขตไทย การกวาดต้อนชาวเวียดนามปรากฏในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีว่า เมื่อทรงนำกองทัพโจมตีเมืองบันทายมาศใน พ.ศ. 2314 ทรงฆ่าฟันเวียดนามในบันทายมาศเสียเกือบสิ้นวันแต่พวกไม่เป็นภัยคือพวกเขาริต (นับถือคริสต์ศาสนา) ที่แก่ชราถูกกวาดต้อนเข้ามามีจำนวน 46 คน และให้อยู่ร่วมกับพวกถือคริสต์ศาสนาในธนบุรีซึ่งลี้ภัยจากกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่ครั้งเสียกรุงแก่พม่า อย่างไรก็ตามก็ไม่จำเป็นเสมอไปที่ฝ่ายชนะจะเป็นผู้กวาดต้อนผู้คนฝ่ายแพ้ไปเป็นเชลย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไทยทำสงครามกับเวียดนามยึดเยื้องถึง 15 ปี ซึ่งตรงกับรัชกาลพระจักรพรรดิมินมิง จักรพรรดิเทียนหวี และพระจักรพรรดิเต๋อติ๊กแห่งเวียดนาม หลักฐานไทยได้บันทึกเกี่ยวกับการได้ชาวเวียดนามจากสงครามครั้งนี้มาไว้ในประเทศไทยในลักษณะต่างๆ กัน เมื่อแรกเริ่มการสู้รบ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2521: 28)

ใน พ.ศ. 2376 เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นแม่ทัพใหญ่คุมทัพพร้อมกับทัพเรือของเจ้าพระยาพระคลังไปโจมตีไซ่ง่อนระหว่างทางจนถึงเมืองโจดกได้มีการกวาดต้อนจับครอบครัวเวียดนามไว้ได้มากเป็นภาระยุ่งยากในการเดินทัพต่อไปจะส่งกลับไปกรุงเทพฯ ก็ไม่สะดวกเนื่องจากไม่มีเรือนอกจากเรือรบ จะพักไว้ที่โจดกก็ไม่ไว้ใจ ชาวเวียดนามเหล่านี้เป็นราษฎรมีจำนวนชายฉกรรจ์ราว 80 คนเศษ เจ้าพระยาบดินทร์เดชาจึงตัดสินใจประหารชีวิตหมด ส่วนครอบครัวของชายฉกรรจ์เหล่านี้ให้ส่งไปพักไว้ที่เมืองบันทายมาศ นอกจากจะใช้การบังคับกวาดต้อนในคราวศึกสงครามแล้ว การเกลี้ยกล่อมแล้วกวาดต้อนเข้าเขตไทยก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ได้ชาวเวียดนามเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะเวียดนามที่เขาริต เมื่อกองทัพไทยมาถึงคลององเจืองใน พ.ศ. 2377 ได้ใช้บาทหลวงมีชื่อว่าเป่ ซึ่งมาพร้อมกับพระยาวิเศษสงคราม (หัวหน้าหมู่บ้านเขมรเชื้อสายโปรตุเกสที่ตำบลสามเสน) เป็นผู้เกลี้ยกล่อมได้พวกเวียดนามเขาริตที่ตั้งบ้านเรือนอยู่คลององเจืองมาได้ทั้งหมดประมาณ 300 คนเศษ ต่อมาก็ได้เวียดนามเขาริตในเมืองโจดกมาเพิ่มเติม พวกเวียดนามเขาริตเหล่านี้เมื่อมาถึงกรุงเทพฯพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ พระราชทานที่เหนือบ้านเขมรเขาริต ริมวัดสัมเกลียงเพื่อให้เป็นที่อาศัยและให้สักเข้าหมวดพวกเวียดนามว่า “ญวนสวามีภักดี” ในปีเดียวกันขณะที่ทัพบกและทัพเรือไทยต้องถอยมาอยู่ที่เมืองพระตะบองและจันทบุรี ทัพที่สามซึ่งเป็นทัพหัวเมืองลาว

ตะวันออกได้มาเกือบถึงไซ่ง่อนและต้องถอยกลับเช่นกันระหว่างทางได้กวาดต้อนผู้คนกลับไปด้วยเป็นจำนวนมาก ทางด้านเมืองพวนและเชียงขวางได้รายงานว่ามีชาวเวียดนามได้ราว 300 คนเศษและจับเป็นได้ 41 คน (มุสตี จันทวิมล, 2541 : 35)

ใน พ.ศ. 2383 ขณะที่เจ้าพระยาบดินทร์เดชาคุมทัพอยู่ที่เมืองพระตะบองพวกทหารเวียดนามในค่ายขององเดียนุกูญ แม่ทัพเวียดนามที่เมืองกำพงธมหนีไข่วง (โรครระบาด มีอาการท้องร่วงและอาเจียน) ออกมาหาพวกเขมร 134 คนต่อมาหนีจากค่ายเมืองพนมเปญอีกราว 200 คนเมื่อส่งเข้ามายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ โปรดฯ ให้สีกข์มือเป็นกองอาสาบญวนและพระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าน้อยยาเธอ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ไว้ใช้สอยพวกนี้อาศัยที่ตำบลบางโพ ระหว่าง พ.ศ. 2376-2384 พวกเขมรที่นิยมฝ่ายไทยรบเวียดนามโดยใช้วิธีรบแบบกองโจรสามารถจับพวกเวียดนามมาได้เป็นจำนวนมากกว่า 2,000 คน เนื่องจากมีการจ่ายรางวัลคือ จับได้มากกว่า 1 ตำลึง ถ้าน้อยได้ 1 บาท เวียดนามเหล่านี้โปรดฯ ให้ส่งไปไว้ยังเมืองกาญจนบุรี และหัวเมืองทางเหนือเช่น พิษณุโลก และตาก แต่ถ้าเป็นเวียดนามเข้ารีตโปรดฯ ให้ส่งไปไว้ที่สามเสน นอกจากการเข้ามาด้วยเหตุเพื่อลี้ภัยและถูกกวาดต้อนเป็นเชลยแล้วยังมีอีกกรณีหนึ่งคือ เวียดนามเมืองพุทไธมาศซึ่งขึ้นตรงต่อไทยในฐานะประเทศราชในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ พระยาราชาศรัย เจ้าเมืองซึ่งเป็นชาวเวียดนามเมื่อเข้ามาในเมืองหลวงได้พาบริวารเวียดนามและจีนเข้ามาด้วย ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระยาราชาศรัยและบริวารอาศัยอยู่ที่ตรอกพระยาไกร สามเพ็ญในปัจจุบัน จนกระทั่งเมื่อพระยาราชาศรัยถึงแก่อสัญกรรมจึงถูกไล่ที่เพื่อทำตลาดพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ พระราชทานที่ใหม่ให้พวกเวียดนามอาศัยอยู่ได้วัดสามเพ็ญ (วัดประทุมคงคาราม) อย่างไรก็ตามเวียดนามบริวารเจ้าเมืองพุทไธมาศนี้เข้าใจว่าคงมีจำนวนไม่มากนัก(วิชาญ จำปาศรี และสุทวิช สุพรรณ, 2519 : 25-28)

นอกจากเวียดนามลี้ภัยและถูกกวาดต้อนเข้ามาในสมัยสงครามระหว่างไทยกับเวียดนามแล้วยังมีเวียดนามที่เข้ามาในไทยในฐานะคนในบังคับฝรั่งเศสอีกด้วย หลังจากที่ไทยทำสัญญา ร.ศ.112 (พ.ศ. 2436) กับฝรั่งเศสยังผลให้คนในบังคับฝรั่งเศสชาติเอเชียได้แก่ชาวเวียดนาม เป็นต้น ได้รับความคุ้มครองทางการศาลให้อยู่ในอำนาจปกครองของกงสุลฝรั่งเศสในประเทศไทยในระยะนี้พวกเวียดนามได้พากันเดินทางเข้ามาหาผลประโยชน์และติดตามชาวฝรั่งเศสเข้ามาเป็นลูกจ้างจำนวนมาก เวียดนามเหล่านี้มักรวมอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ คือ ที่ตำบลบางรักและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ ที่อุบลราชธานี เมื่อฝรั่งเศสยึดจันทบุรีเพื่อเป็นประกันให้ไทยทำตามข้อตกลงในสัญญาที่ไทยได้ยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้นำกองทหารเวียดนามมาประจำอยู่เป็นจำนวนมากแต่คนเวียดนามเหล่านี้ได้มาอาศัยอยู่เป็นการชั่วคราวเมื่อฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรีเข้าใจว่าจะกลับไปเกือบทั้งหมดด้วยจำนวนชาวเวียดนามในประเทศไทยหลักฐานที่ระบุเหตุและจำนวนชาวเวียดนามที่เข้ามาแต่ละคราวไม่อาจช่วยให้สรุปได้ว่าจำนวน

เวียดนามที่อาศัยอยู่มีทั้งหมดเท่าใด เป็นที่เชื่อแน่ว่าชาวเวียดนามเหล่านั้นนอกจากที่เข้ามากรุงเทพฯ เชียงสีแล้วก็มีจำนวนน้อยยักที่จะกลับออกไปอีก เนื่องจากไทยเป็นชาติที่มีชนดิธรรมทางศาสนาและให้เสรีภาพในการเป็นอยู่พอสมควร ประกอบกับชาวเวียดนามมีทางทำมาหากินตั้งหลักแหล่งอย่างเป็นสุขแล้วนอกจากนั้นการคมนาคมติดต่อในสมัยนั้นก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก ด้วยเหตุที่การเดินทางทุรกันดารนี้เอง พวกเวียดนามต้องเสียชีวิตไปมากระหว่างทางที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาเป็นเชลยในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ครั้งที่จับพวกเวียดนามตั้งเกียที่ลี้ภัยพวกไตเซ็นใน พ.ศ. 2333 ได้มาจากลาวราว 400 คน แต่ก็ตายไปราว 300 คน

ดังนั้นจำนวนชาวเวียดนามที่ระบุในบัญชีที่นำส่งเข้ามา เช่นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ กับที่ได้ส่งเข้ามาจริงๆ ย่อมน่าจะไม่ตรงกันได้ นอกจากนั้นยังไม่อาจหาหลักฐานเกี่ยวกับจำนวนที่แน่นอนของชาวเวียดนามที่เข้ามาด้วยสาเหตุลี้ภัยและที่อาศัยในแต่ละแห่งได้ พวกเหล่านี้เมื่อได้เข้ามาในประเทศไทยแล้ว พวกกันย้ายไปยังจังหวัดต่างๆ จึงเป็นการยากที่จะประมาณจำนวนทั้งหมดได้ถึงกระนั้นได้มีการประมาณอย่างคร่าวๆ ว่า มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในสมัยนั้นราว 6,000-8,000 คนหลักฐานร่วมสมัยเช่นบันทึกของปาลเลอกัวซ์ (บาทหลวงฝรั่งเศสที่ได้เข้ามาอยู่ประเทศไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ และอยู่นานถึง 24 ปี) ได้กล่าวถึงชาวเวียดนามเฉพาะในกรุงเทพฯ ว่ามีถึงราว 12,000 คน จากจำนวนพลเมืองในกรุงเทพฯ ทั้งหมด 404,000 คน (ไม่นับรวมกับพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาชาติต่างๆ ซึ่งมีราว 4,000 คน และเป็นชาวเวียดนาม 1,400 คน) เซอร์จอห์น บาวริงเป็นอีกผู้หนึ่งที่บันทึกจำนวนเวียดนามไว้ แต่กล่าวเฉพาะพวกเวียดนามเชลยศึกว่ามีถึงหนึ่งหมื่นคน(ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง, 2557.: 66-70)

เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่อาจประมาณจำนวนชาวเวียดนามที่เข้ามาในประเทศไทยก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (ญวนเก่า) ให้แน่นอนได้มากกว่านี้ซึ่งโดยทั่วไปนั้นเข้าใจกันว่าอาจทำได้เลยทีเดียว เนื่องจากหลักฐานและบันทึกการสำรวจที่มีอยู่ไม่สมบูรณ์และถูกต้องเพียงพอแต่การประมาณจำนวนเชื้อชาติ “ญวนเก่า” ในปัจจุบันที่ยังคงความเป็นเวียดนามอยู่นั้นพอจะกระทำได้แม้ว่าจะต้องประสบกับอุปสรรคมากมายคือ ผู้ค้นคว้ายังคงไม่อาจพึ่งข้อมูลจากรัฐบาลได้เช่นเดิม ประการที่สำคัญคือ สภาวะการเมืองปัจจุบันทำให้การสำรวจไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับจำนวน “ญวนเก่า” ในปัจจุบันได้ดีคือ Peter A. Poole นักสังคมวิทยาชาวอเมริกาซึ่งได้ค้นคว้าและเขียนหนังสือเกี่ยวกับชาวเวียดนามในประเทศไทยหลายเล่ม เขาได้กล่าวถึงความยุ่งยากในการสำรวจว่าเกิดจากชาวเวียดนามพยายามปกปิดเชื้อชาติของตนอย่างจริงจัง แต่ในที่สุดราว พ.ศ.2510 เขาสามารถหาตัวเลขแสดงจำนวนชาวเวียดนามที่อาศัยในแหล่งสำคัญได้จากการสัมภาษณ์บาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกและเวียดนามคริสต์จากหมู่บ้านเวียดนาม 159 แห่ง ประมาณจากจำนวนเวียดนามคริสต์ที่พูดและอ่านภาษาเวียดนามและไม่ได้แต่งงานกับคนเชื้อชาติไทยและจีน(ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง, 2557 : 66-70)

ชาวเวียดนามเข้ามาในประเทศไทยโดยการเคลื่อนไหวกของโฮ จิ มินห์

(ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548 : 58-67) ได้อธิบายว่า โฮ จิ มินห์ เดินทางออกจากประเทศเวียดนามเป็นครั้งแรกในปี 1911 เมื่อท่านมีอายุได้ 21 ปี เพื่อแสวงหาประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก และแสวงหาแนวทางในการต่อสู้กับฝรั่งเศส สยามเป็นประเทศหนึ่งที่ โฮ จิ มินห์ได้เข้ามาพำนักและเคลื่อนไหวกในช่วงปี 1928 – 1929 (พ.ศ. 2471 – 2472) และในช่วงเดือนมีนาคมและเมษายน 1930 (พ.ศ. 2473) เมื่อท่านมีอายุได้ 38 ปี เพื่อแสวงหาแนวทางในการปลดปล่อยและต่อสู้กับฝรั่งเศสด้วยเช่นกัน การพำนักและเคลื่อนไหวกของโฮ จิ มินห์ ในสยามเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ชาวไทย ชาวเวียดนามส่วนใหญ่หรือแม้แต่ตัววิชาการไทยและเวียดนามและวิชาการระหว่างประเทศไม่มีโอกาสได้รับรู้หรือรับรู้่น้อยมาก ทั้งนี้ เนื่องจากการอยู่ในสยามเป็นไปอย่างลับ ๆ ไม่มีการจดบันทึกโดยตรงเกี่ยวกับท่านมากนัก และในช่วงเวลาท่านพำนักอยู่ในสยามนั้น ท่านอยู่อย่างเงียบ ๆ ดำรงชีวิตเรียบง่ายแบบชาวบ้านธรรมดา ไม่แสดงให้ใครรู้ว่าท่านเป็นใคร เพื่อมิให้เป็นการเสี่ยงต่อการล่วงรู้ของเจ้าหน้าที่ข่าวของฝรั่งเศส ดังนั้น จึงมีเพียงคนใกล้ชิดของท่าน ดังเช่นนักเรียนที่เคยเรียนกับท่านที่กวางตุ้ง ประเทศจีนเท่านั้น ที่รู้ว่าท่านเป็นนักเคลื่อนไหวกผู้รักชาติคนสำคัญ ที่กำลังแสวงหาหนทางเพื่อปลดปล่อยเวียดนามจากการกดขี่ครอบงำของฝรั่งเศส

เหตุผลที่โฮ จิ มินห์ เดินทางมาประเทศสยาม (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548 : 7) ได้อธิบายถึงเหตุผลในการเดินทางของโฮ จิ มินห์ ว่า

ประการแรก เนื่องจากฐานการเคลื่อนไหวกของขบวนการกู้ชาติเวียดนามในกวางตุ้งที่ได้ชื่อว่า สมาคมสหายุวชนเวียดนามปฏิวัติ (Việt Nam Thann nièn Cách Mạng Đổng Chí hộiหรือ Vietnamese Revolutionary Youth League) ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นในปี 1925 (พ.ศ. 2468) ได้ถูกกองกำลังของเจียงไคเช็คปราบปรามในปี 1927 พ.ศ. 2470) พร้อมกับกลุ่มคอมมิวนิสต์จีน ทำให้โฮ จิ มินห์ ต้องหนีออกจากประเทศจีนและแสวงหาฐานใหม่ เพื่อที่จะรวบรวมชาวเวียดนามรักชาติเคลื่อนไหวกต่อสู้กับฝรั่งเศส และหลังจากที่โฮ จิ มินห์ เดินทางออกไปจากกวางตุ้งแล้ว ก็ได้เดินทางไปยังเชียงใหม่และเดินทางต่อไปยังยุโรป เมื่อเห็นว่าไม่มีหรือประเทศใดให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้กับฝรั่งเศสแล้ว ท่านจึงคิดว่าควรจะมาเคลื่อนไหวกในประเทศในเอเชีย และหาความร่วมมือจากเพื่อนร่วมชาติจะเหมาะสมกว่าโดยไม่รอขอความช่วยเหลือจากต่างชาติ เพราะแม้แต่พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสที่มีหลักการในการช่วยเหลือปลดปล่อยประเทศและประชาชนที่ถูกเอาเปรียบหรือกดขี่จากอาณานิคมก็ไม่ได้ใส่ใจช่วยเหลือการต่อสู้ของโฮ จิ มินห์ อย่างจริงจังแต่อย่างใด

ประการที่สอง จากการที่สยามเป็นประเทศหนึ่งที่มีชาวเวียดนามย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยส่วนหนึ่งผ่านมาจากประเทศลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่อพยพมาสยามเนื่องจากหนีความอดอยาก หนีการปราบปราม การใช้แรงงาน การทารุณกรรมของฝรั่งเศส โฮ จิ มินห์จึงเลือกที่จะใช้สยามเป็นฐานในการเคลื่อนไหวกรวบรวมสมัครพรรคพวกเพื่อกลับไปต่อสู้กับ

ฝรั่งเศสที่ยังคงครอบครองเวียดนามในขณะนั้น และที่สำคัญ เพื่อเตรียมการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ใน ภูมิภาครวมถึง พรรคคอมมิวนิสต์แห่งเวียดนามที่ได้ก่อตั้งขึ้นที่ฮ่องกงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 1930 (พ.ศ. 2473)

ประการที่สาม หากพิจารณาทางภูมิศาสตร์แล้ว ภาคอีสานของสยามมีความสำคัญต่อ ขบวนการกู้ชาติเวียดนาม และมีความเหมาะสมต่อการใช้เป็นฐานที่หลบภัยทางทิศตะวันตกของ ประเทศเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อฐานการเคลื่อนไหวของกลุ่มปฏิวัติต่อต้านฝรั่งเศสใน กวางตุ้งถูกปราบปรามในปี 1927 (พ.ศ. 2470) โดยการเดินทางมายังสยามนั้น ก็เพียงข้ามหรือผ่าน ประเทศลาวมาเท่านั้น

เหตุผลที่ดินแดนสยามโดยเฉพาะภาคอีสาน เป็นฐานที่มั่นเหมาะสมของกลุ่มเคลื่อนไหว ต่อต้านฝรั่งเศส เพราะเป็นดินแดนที่ปลอดจากการเคลื่อนไหวของกองกำลังฝรั่งเศส จะมีบ้างก็เป็น เจ้าหน้าที่ด้านการข่าว ในขณะที่ลาวและกัมพูชาถูกครอบครองและมีสถานะเป็นรัฐภายใต้อารักขา และมีกองกำลังของฝรั่งเศสทุกหนทุกแห่ง ดินแดนสยามจึงเป็นที่ที่ปลอดภัยมากที่สุดที่จะพำนักอาศัย พักพิงเพื่อกลับไปต่อสู้กับฝรั่งเศสเมื่อเทียบกับดินแดนอื่น ๆ

สภาพทางด้านเศรษฐกิจของชาวเวียดนามในไทย

ลักษณะเด่นประการหนึ่งของคนไทยเชื้อสายเวียดนามก็คือมีความขยันขันแข็งและมีความอดทนเป็นพิเศษ แม้คนจีนเองซึ่งในสายตาของคนไทยแล้วถือว่ามีความขยันขันแข็งในการ ประกอบอาชีพยังยอมรับว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามมีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ มากกว่าคนจีน ในเรื่องของความอดทนของคนเวียดนามแล้วเห็นที่จะไม่มีชาติใดในเอเชียที่จะ เห็นเกินกว่าคนเวียดนาม การที่คนเวียดนามสามารถทนทำสงครามสู้กับสหรัฐอเมริกาเป็นเวลานานนับ 10 ปีทั้ง ๆ ที่ประเทศของตนประสบกับความเสียหายอย่างยับเยิน จากการโจมตีทิ้งระเบิดของสหรัฐก็เป็นเรื่องพิสูจน์อย่างดีถึงความอดทนอย่างยอดเยี่ยมของคนเวียดนาม เมื่อคนเวียดนามเข้ามาอาศัย อยู่ในประเทศไทยก็ตั้งหน้าทำมาหากินอย่างขยันขันแข็งประกอบกับการที่รัฐบาลไทยในระยะนั้นได้ให้การอุปการะช่วยเหลือ ทำการจัดสรรแบ่งที่ดินให้ทำกิน และให้ยืมทุนในการประกอบอาชีพ คนไทยเชื้อสายเวียดนามเหล่านี้ประกอบอาชีพเกือบทุกประเภท นับตั้งแต่อาชีพด้านการเกษตร การช่างฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างกลึง ช่างนาฬิกา ช่างไฟฟ้าวิทยุ ช่างเย็บผ้า ช่างเครื่องยนต์ ต่อตัวถึง รถยนต์ นอกจากนั้นยังมีอาชีพทางการค้าขายทุกชนิดแม้กระทั่งค้าขายในตลาดสดเหล่านี้เป็นต้นด้วยความขยันหมั่นเพียร และมีความอดทน สามารถประกอบอาชีพได้ทุกชนิดโดยไม่มีภารกิจผลจึงปรากฏว่าในชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ในภาคอีสานอิทธิพลทางเศรษฐกิจจะตกอยู่ในมือคนไทยเชื้อสายเวียดนามเป็นส่วนใหญ่

อาชีพของชาวเวียดนามในประเทศไทย

ลักษณะการประกอบอาชีพของชาวเวียดนามในประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ อาชีพรับราชการและไม่ได้รับราชการ ส่วนอาชีพที่สำคัญของชาวเวียดนามที่ไม่ได้รับราชการได้แก่ กสิกรรม ช่างฝีมือ และค้าขาย การที่ชาวเวียดนามมีอาชีพเช่นนี้เป็นไปตามสภาพภูมิประเทศของไทยซึ่งเป็นแบบมรสุมคล้ายคลึงกับเวียดนาม เพราะชาวเวียดนามมีความสามารถดั้งเดิมที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ (มุสตี จันทวิมล, 2541 : 87) และชาวเวียดนามมีลักษณะเด่นคือ ความขยันขันแข็งและอดทนเป็นพิเศษ แม้แต่คนจีนในประเทศไทยเองยังยอมรับว่า คนเวียดนามมีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพมากกว่าตนในเรื่องของความรู้สึกราชาธิปไตยและความอดทนแล้วไม่มีชาติใดในเอเชียเหนือกว่าคนเวียดนามจากประวัติศาสตร์การต่อสู้มานานนับพันปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา เพื่อรวมประเทศเป็นเวลานานกว่า 10 ปี ทั้ง ๆ ที่ประเทศของตนต้องประสบกับความเสียหายจากการโจมตีทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาก็สามารถเอาชนะได้ในที่สุดจึงเป็นเครื่องพิสูจน์อย่างดีถึงความอดทนอย่างยอดเยี่ยมของคนเวียดนาม ในช่วงที่คนเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยในตอนแรก ๆ นั้นได้ตั้งหน้า ทำมาหากินอย่างขยันขันแข็ง ประกอบกับรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ให้การอุปการะช่วยเหลือ และให้สิทธิทำมาหากินโดยเสรี ไม่มีการกีดกันหวงห้ามแต่อย่างใด เป็นผลให้คนเวียดนามสามารถสร้างฐานะความเป็นอยู่ของตนให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ และสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้เหนือกว่าคนไทยในชุมชนที่เข้าไปตั้งหลักแหล่ง(ขจัตถัย บุรุษพัฒน์, 2521) : 12) โดยไม่มีการรังเกียจทำให้ชุมชนที่มีคนเวียดนามอพยพอาศัยอยู่โดยเฉพาะชุมชนในระดับจังหวัด อิทธิพลทางเศรษฐกิจจะตกอยู่ในมือของคนเวียดนามเป็นส่วนใหญ่ทำให้เกิดความรู้สึกในหมู่คนไทยเหล่านั้นในลักษณะที่ถูกคนเวียดนามเข้ามาแก่งแย่งอาชีพในถิ่นของตนอาชีพที่ถือว่าเป็นอาชีพที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยึดเป็นอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้พร้อมทั้งทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจนสามารถขยายกิจการได้ดังนี้

อาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาครั้งแรกที่รัฐบาลไทยได้จัดให้เป็นที่ทำกินเพื่อเลี้ยงชีพจะได้ไม่เดือดร้อนต่อรัฐบาล จึงได้ปลูกพืชผักสวนครัวที่นิยมปลูกคือ ผักกาดเขียว ถั่ว ค่ะน้า ตังโอ้ สลัด สะระแหน่ ต้นหอม กระเทียม ครั้งแรกนั้นจะปลูกเพื่อบริโภคเท่านั้น ผลผลิตพืชผักต่าง ๆ มีปริมาณมากจึงนำไปขายที่ตลาดทำให้มีรายได้เกิดขึ้น เนื่องจากชาวเวียดนามมีความขยันหมั่นเพียร อดทนและประหยัด จึงทำให้ชาวเวียดนามมีรายได้จากการขายผัก ผลผลิตทางการเกษตรมีทุนในการประกอบอาชีพอื่นได้เป็นอย่างดี พื้นที่ที่ใช้สำหรับเพาะปลูกพืชผักจึงใช้บริเวณรอบบ้านด้านหลัง จะมากขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่มีอยู่ การปลูกผักของชาวเวียดนามนี้จะทำเป็นลำเป็นสัน มีบ่อสำหรับล้างผักที่เก็บมาเพื่อที่จะไปเตรียมขายที่ตลาด ผักที่ชาวเวียดนามปลูกนั้นไม่นิยมใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของผล หากแต่จะปลูกดูแลตามธรรมชาติและนิยมใส่ปุ๋ยหมักที่ได้จากมูลคน การปลูกพืชผักสวนครัว ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในภาคอีสานเป็นชาวเวียดนามที่มีความขยันขันแข็ง อาชีพดั้งเดิมคือ เกษตรกรรมเนื่องจากชาวเวียดนามไม่

สามารถทำอาชีพอื่นได้ ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจของชาวเวียดนามเองจึงต้องทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพโดยเฉพาะการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว จนสามารถนำไปขาย ทำให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว บางครอบครัวมีเงินทุนไปประกอบธุรกิจส่วนตัว คนไทยเชื้อสายเวียดนามถือว่าพืชผักเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เป็นแหล่งอาหารที่มีแร่ธาตุและวิตามินที่มีคุณค่าทางอาหารสูง ซึ่งดูได้จากอาหารเวียดนามเกือบทุกประเภทจะมีส่วนประกอบที่สำคัญคือผัก อาชีพค้าขาย ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคอีสานเป็นชาวเวียดนามที่ทางรัฐบาลไทยได้จัดที่ทำกินให้อย่างเป็นทางการ โดยจัดให้เฉพาะเป็นชุมชนชาวเวียดนาม มีประธานชมรมชาวเวียดนาม ชาวเวียดนามหลังจากมีรายได้จากการปลูกผักขายแล้ว ซึ่งเป็นอาชีพเดิมแรกเริ่มเมื่อครั้งอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคอีสาน ทำให้มีเงินทุนในการค้าขาย ซึ่งการค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่คิดทำขึ้นเองโดยทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น การทำหมุยอ ชาวเวียดนามจะมีฝีมือในการทำหมุยอที่มีรสชาติอร่อย ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป การทำเส้นก๋วยจั๊บน้ำร้อนของชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานซึ่งถือว่าเป็นเส้นก๋วยจั๊บน้ำร้อนที่มีคุณภาพดี เส้นเหนียวนุ่ม สร้างชื่อเสียงให้ชาวเวียดนามได้เป็นอย่างดีอาชีพค้าขายของชาวเวียดนามนั้นจะค้าขายสินค้าเกือบทุกประเภท เช่น ขายผลไม้ ขายอาหารเวียดนาม เป็นต้น

อาชีพที่ถนัดต่อมาของชาวเวียดนามคือการเป็นช่างฝีมือ ปรากฏว่าชาวเวียดนามในประเทศไทยมีความชำนาญทางด้านช่างเห็นได้จากการเป็นช่างซ่อมนาฬิกา แอร์ รถยนต์ต่อตัวถึงรถ ทั้งยังมีความชำนาญในการปั้นหม้อและเป็นช่างโลหะ มีฝีมือในการตัดเสื้อผ้าด้วยรายได้

เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมีอาชีพทางการเกษตร ช่างยนต์ ค้าขาย รายได้ส่วนใหญ่ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจึงมีรายได้ขึ้นอยู่กับการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ส่วนรายได้จากการการเกษตรจนทำให้มีเงินสามารถประกอบธุรกิจค้าขาย ช่างยนต์ เป็นเจ้าของกิจการส่วนตัว โดยทั่วไปแล้วชาวเวียดนามมีความอยู่ดีกินดี เพราะขยันขันแข็ง ฉลาดในเชิงค้าขายมากกว่าและแม้ว่าในบางครอบครัวจะยากจนแต่มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อหนุนกันด้วยดี

1.4 ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัว

1.4.1 ความหมายของการปรับตัว

การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง กระบวนการที่สิ่งมีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนบางประการให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ซึ่งลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป ดังกล่าวจะอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตในแง่ของการอยู่รอดและสามารถสืบพันธุ์ต่อไปได้

Darwin เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “การปรับตัว” (Adaptation) ในทฤษฎีว่าด้วยการวิวัฒนาการใน ค.ศ. 1859 โดยได้สรุปความคิดว่าสิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกที่เต็มไปด้วยภัยอันตรายได้เท่านั้น ที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ต่อมานักจิตวิทยาได้นำคำว่าปรับตัวมาใช้ในความหมายทางจิตวิทยาโดยเปลี่ยนมาใช้คำว่า Adjustment ในการศึกษาและเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ จำเป็นต้องศึกษาทั้งในแง่ชีววิทยาและจิตวิทยา ในแง่ชีววิทยา ได้แก่ การปรับตัว

ให้เป็นไปตามความต้องการของร่างกาย ส่วนในแง่ของจิตวิทยา หมายถึง การปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของจิตใจ

(นิภา นิธยาน, 2530 : 7-9) ได้รวบรวมความหมายของการปรับตัวจากนักจิตวิทยาพอสรุปได้ดังนี้

1. Malm และ Jamison กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง วิธีการที่คนเราปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของตัวเอง ในสภาพแวดล้อม ซึ่งบางครั้งส่งเสริม บางครั้งขัดขวาง และบางครั้งสร้างความทุกข์ทรมานแก่เรา กระบวนการปรับตัวนี้ เกิดขึ้นจากความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและเราสามารถใช่วิธีการแบบต่าง ๆ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการนั้น ๆ ในสภาวะแวดล้อมที่ปกติธรรมดา หรือมีอุปสรรคขัดขวางต่าง ๆ กันไป

2. Lazarus กล่าวว่า การปรับตัว ประกอบขึ้นด้วยกระบวนการหรือวิธีการทั้งหลายทางจิตซึ่งมนุษย์ใช้ในการเผชิญข้อเรียกร้องหรือแรงผลักดันภายนอกและภายใน

ต่อมาในปี 1981 Coleman และ Hamman กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการหรือด้านอารมณ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จนเป็นสถานการณ์ที่มีบุคคลนั้นสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ

เช่นเดียวกับพจนานุกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ ได้ให้ความหมายของการปรับตัวว่า

1. เป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องระหว่างสภาพแวดล้อมกับความต้องการของตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

2. เป็นการปรับ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่จำเป็น เพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจอย่างสูงสุด โดยสร้างความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

(ลักขณา สรวิวัฒน์, 2544 : 105) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัวคือ การที่บุคคลสามารถสร้างหรือขัดเกลากิจกรรมให้เข้ากับแบบแผนของสังคม หรือสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ให้สามารถบรรลุจุดหมายที่ต้องการ ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขทั้งทางกายและจิตใจไม่เกิดผลเสียทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

(ราชบัณฑิตสถาน, 2542) : 334) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวทางสังคมว่า หมายถึง การที่บุคคลปรับตัว ให้เข้ากับผู้อื่นได้ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์หรือแข่งขันกัน คนในสังคมจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้โดยการปรับปรุงไม่ให้เกิดความขัดแย้งจนถึงต้องแตกกลุ่มกัน แม้ว่าแต่ละคนอาจจะมึนสับสนใจคอหรือผลประโยชน์แตกต่างกัน

(Roy, S. C., and Andrew, 1991) : 33-35) ได้อธิบายถึง การปรับตัวทางสังคมไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการตอบสนองของบุคคลเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเอง หรือสิ่งแวดล้อมของตนเอง เพื่อปรับสภาพสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่ง Roy เชื่อว่าคนเรา

ประกอบด้วย กาย จิต สังคม (Man in a Biopsychosocial Being) เป็นหน่วยเดียวกันที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ (Unified Whole) องค์ประกอบทั้งสามนี้มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทำงานผสมผสานเป็นหน่วยเดียวกัน เพื่อคงสภาพปกติสุขหรือภาวะสุขภาพดี สาเหตุใดก็ตามที่มีผลต่อกายย่อมส่งผลกระทบไปยังจิตใจและสังคมด้วย ดังนั้นบุคคลจึงต้องมีการปรับตัว เพื่อรักษาสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสังคมบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวจะมีความมั่นคงในชีวิต พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นคือ มีสุขภาพดี ยอมรับความเป็นจริง มีความพึงพอใจในชีวิต ส่วนผู้ที่ประสบความล้มเหลวในการปรับตัวก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ ไม่ยอมรับความจริง เศร้าซึม กลไกที่บุคคลใช้ในการปรับตัวเพื่อรักษาสมดุลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. กลไกการควบคุม (Regulator Mechanism) เป็นกลไกการปรับตัวที่เกิดขึ้นอัตโนมัติ โดยที่บุคคลไม่รู้สึกรู้ตัว เป็นการทำงานร่วมกันของระบบประสาท ระบบต่อมไร้ท่อ การรับรู้ และการตอบสนองเพื่อที่จะควบคุมการทำงานของร่างกายให้อยู่ในภาวะสมดุล

2. กลไกการรับรู้ (Cognator Mechanism) เป็นกลไกการปรับตัวที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการทางจิต สังคม ที่บุคคลใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับภาวะเครียด บุคคลจะเรียนรู้การปรับตัวในส่วนนี้ จากทักษะการเข้าสังคม ประสบการณ์แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงและระดับการศึกษาซึ่งเป็นการทำงานของสมองในระดับสูง

กลไกการปรับตัวทั้ง 2 ส่วนจะเกิดควบคู่กันเสมอ ทำงานร่วมกันเสมือนว่าเป็นหน่วยเดียวกัน โดยสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาทางกลไกควบคุมแล้วส่งต่อไปที่กลไกการรับรู้ Roy ได้วิเคราะห์ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามหลักของ Maslow's Hierarchy of Needs มาเป็นแนวทางในการทำ ความเข้าใจธรรมชาติของคนซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ต้องการปรับตัวเพื่อคงไว้ซึ่งความต้องการพื้นฐานที่เป็น ดั้งเดิมซึ่งความมั่นคงของชีวิต ซึ่งได้จากการที่บุคคลมีความมั่นคงทางด้านร่างกายและความมั่นคง ทางด้านสังคม สามารถแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลจากกลไกการควบคุมและกลไกการรับรู้ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. พฤติกรรมการปรับตัวตามความต้องการของร่างกาย (Physiological Needs) เป็นการตอบสนองของบุคคลทางด้านร่างกาย พฤติกรรมจะปรากฏออกมา เป็นการทำงานของ เนื้อเยื่อ อวัยวะและระบบ ซึ่งประกอบเป็นร่างกายของมนุษย์ เพื่อตอบสนองความมั่นคงทางด้านร่างกาย (Physiologic Integrity) ซึ่งพิจารณาได้จากการตอบสนองขั้นพื้นฐาน (Basic Need) ได้แก่ ความต้องการออกซิเจน อาหาร การขับถ่าย การทำกิจกรรมและการพักผ่อน การตอบสนองในด้าน ต่างๆ ต้องอาศัยความรู้สึก การควบคุมน้ำและเกลือแร่ การทำงานของระบบประสาทและระบบต่อม ไร้ท่อโดยมีกลไกการควบคุมเป็นตัวเชื่อมโยงการทำงานและตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรมการ ปรับตัวเป้าหมายสูงสุดของการดำรงชีวิตในภาวะปกติสุข คือ สมดุล ซึ่งมนุษย์พยายามปรับรักษา

สภาวะเช่นนี้ไว้ถ้าผลการปรับตัวไม่สามารถก่อให้เกิดการตอบสนองในทางบวกได้ก็จะปรากฏเป็นพฤติกรรมการปรับตัวในทางลบหรือล้มเหลว (Maladaptation Behavior)

2. พฤติกรรมการปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ (Self-concept) นอกเหนือจากการปรับตัวเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการทางด้านร่างกาย มนุษย์จำเป็นต้องมีความมั่นคงทางด้านจิตใจ (Psychic Integrity) และสิ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางจิตใจคือ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองอันเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ตลอดจนการปะทะสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางจิตวิทยาเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เป็นผลจากความนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง บุคคลที่มีความเชื่อมั่นและมองเห็นคุณค่าของตนจะมีการปรับตัวต่อสภาวะกดดันต่าง ๆ ดีกว่าบุคคลที่มีความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ

3. พฤติกรรมการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ (Role Function) การแสดงบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ของบุคคลได้เหมาะสมทั้งทางด้านพฤติกรรม การแสดงออก อารมณ์และความรู้สึกเป็นการตอบสนองความต้องการ และเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม (Social Integrity) ในสถานการณ์ใดก็ตามที่บุคคลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนได้ บุคคลต้องมีการปรับตัวเพื่อให้การแสดงบทบาทของตนเป็นไปตามปกติหากจะสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยการปรับตัวของบุคคลนั้น

4. การปรับตัวด้านการพึ่งพาหว่ากัน (Interdependence) ความจริงทางสังคมอีกประการหนึ่งคือ การที่คนเราต้องการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถือว่าเป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคลที่คงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม (Social Integrity) ด้วยประการหนึ่ง ความพอเหมาะระหว่างการพึ่งพาตนเอง (Independence) การพึ่งพาผู้อื่น (Dependence) และการให้ผู้อื่นได้พึ่งพาตน มีส่วนช่วยให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจและสังคม โดยปกติบุคคลพยายามคงไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวเองและยอมพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ในขอบเขตที่ตนเองและสังคมยอมรับ

(สุชา จันท์เอม, 2536) : 135) ได้ให้คำจำกัดความของการปรับตัวไว้ว่าการปรับตัวหมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของเขา มนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวตรวจเท่าที่เขาดำรงชีวิตอยู่ มนุษย์ต้องแก้ปัญหาเพื่อความสำเร็จในการทำงาน เพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อสนองความต้องการทั้งกาย จิตใจและสังคมนอกจากนี้การปรับตัวทำให้เกิดมีแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอกที่มากระทบตัวบุคคล และสภาวะจิตใจของบุคคลที่ได้รับ ทำให้เกิดการกระตุ้นความต้องการให้เกิดขึ้น บุคคลจึงมีความจำเป็นที่ต้องใช้การไตร่ตรองและการเลือกสรรเพื่อให้ได้มาซึ่งความปรารถนาและความต้องการที่เหมาะสมกับตนเอง

(Lazarus, 1969) : 181) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการปรับตัวว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากการปรับตัวทางชีววิทยาเรียกว่า Adaptation ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานทางทฤษฎีวิวัฒนาการของคาร์วินที่เชื่อว่า เผ่าพันธุ์ที่แข็งแรงเท่านั้น จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และสามารถดำรง

เผ่าพันธุ์อยู่ได้ นักจิตวิทยาได้ยืมเอาความคิดนี้มาแล้วใช้คำว่า Adjustment แทนคำว่า Adaptation นอกจากนี้ยังกล่าวว่าการปรับตัวของมนุษย์เป็นไปตามแรงผลักดันสองอย่างคือ

1. แรงผลักดันจากภายนอก (External Demands) เกิดจากการที่มนุษย์ต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม การที่มนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกัน และต้องผูกพันกับผู้อื่น ดังนั้นคนเราจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม ซึ่งเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่

2. แรงผลักดันจากภายใน (Internal Demands) อันได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ และความอบอุ่น เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบาย และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากสภาวะทางจิต ซึ่งเป็นผลของการเรียนรู้ เช่น ความต้องการความอบอุ่นทางใจ ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมและความต้องการความสำเร็จ

1.4.2 สาเหตุของการปรับตัว

(นิภา นิธยาน, 2530) : 71-87) กล่าวว่า การปรับตัวเกิดจากสาเหตุที่มนุษย์ต้องเผชิญกับแรงผลักดันที่มีอิทธิพลสำคัญกับการปรับตัว 2 ประการคือ

1. แรงผลักดันภายนอก หรือชื่อเรียกร่องอันเกิดจากสภาพแวดล้อม และแรงผลักดันที่ชื่อเรียกร่องของสังคมหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน

2. แรงผลักดันภายใน ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคล ซึ่งเกิดจากสภาพทางสรีระ ได้แก่ ความต้องการสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพ เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ความอบอุ่นการพักผ่อนนอนหลับที่เพียงพอ อีกประการหนึ่งคือ จากประสบการณ์ทางสังคมที่บุคคลนั้นได้เรียนรู้ในอดีต หรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เรียกอีกนัยหนึ่งว่า “เหตุจูงใจทางสังคม” ได้แก่ ความต้องการจะมีเพื่อนฝูง ความต้องการความรัก ความต้องการความสำเร็จ และการเป็นที่ยกย่องนับถือ ซึ่งแรงกระตุ้นภายในทั้งสองประการดังกล่าวนี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ในการทำให้บุคคลเกิดความสุขหรือความทุกข์ตลอดจนในการกำหนดพฤติกรรมการปรับตัวของบุคคลด้วย

(กันยา สุวรรณแสง, 2533 : 65-66) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการปรับตัวมีดังนี้

1. แรงขับและความต้องการ (Drive and Need) ในชีวิตของบุคคลมีความต้องการพื้นฐาน เช่น ความต้องการทางกาย (Physical Need) และ ความต้องการทางจิต (Psychological Need) ความต้องการทั้งสองนี้ ทำให้เกิดแรงขับ เช่น เกิดความหิว เป็นแรงขับให้มนุษย์ดิ้นรนแสวงหาเพื่อสนองความอยากของตน ถ้าเกิดอุปสรรคมาขัดขวางไม่สามารถบำบัดความอยากได้ ร่างกายก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้คลายความกระวนกระวาย อันเนื่องมาจากความอยากพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อคลายความทรมานทรมานนี้ เรียกว่า การปรับตัว

2. แรงกระตุ้นจากสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว หรือการที่มีสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนมีปัญหาในการปรับตัวให้ทันตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มนุษย์

ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสังคม มีปัญหาเข้าแถมมาให้แก้ตลอดเวลา ถ้าแก้ได้ก็มีความสุข ถ้าแก้ไม่ได้ก็เกิดความคับข้องใจ กระวนกระวายใจ จึงหาทางปรับตัวโดยวิธีการต่าง ๆ

3. เจตคติ ความสนใจ จุดมุ่งหมายของตนเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

(วารินทร์ สายโอบเอื้อ และ สุนีย์ อีรดากร, 2522 : 159-160) อธิบายสาเหตุของการปรับตัวว่าอาจเกิดขึ้นจากสิ่งต่อไปนี้

1. ไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะอุปสรรคที่มาจากตัวเองหรือผู้อื่น มีผลทำให้บุคคลเกิดความไม่สบายใจ และความคับข้องใจตามมานักจิตวิทยาแบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ไว้หลายอย่างด้วยกัน โดยเฉพาะMaslow ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1.1 ความต้องการด้านร่างกาย

1.2 ความต้องการความปลอดภัย

1.3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ได้แก่ ความต้องการความรักความอบอุ่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของหมู่คณะ

1.4 ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ ได้แก่ ความต้องการชื่อเสียงเกียรติยศ ความร่ำรวย ฐานะทางสังคม การยอมรับนับถือตัวเอง และการยอมรับจากสังคม

1.5 ความต้องการสัจการแห่งตน ได้แก่ ต้องการเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลาย ต้องการใช้พลังความสามารถของตนเองให้เต็มที่เพื่ออุทิศตนให้เป็นประโยชน์แก่วิทยาการ และมวลมนุษยชาติ ซึ่งเป็นความต้องการที่อยู่เหนือความต้องการเกี่ยวกับชื่อเสียง เกียรติยศ ความร่ำรวยหรือการกระทำเพื่อตนเอง

2. เกิดความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลไม่สามารถจะตัดสินใจเลือกการกระทำทั้งสองอย่างได้ในขณะเดียวกัน แต่ต้องเลือกกระทำเพียงอย่างเดียว ความขัดแย้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 ความขัดแย้งในทางบวก เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการที่จะต้องเลือกเพียงอย่างเดียวในสิ่งที่ตัวเองชอบเท่า ๆ กัน ตั้งแต่สองถึงสามอย่างขึ้นไป ยิ่งชอบมากยิ่งเลือกยากกว่าจะเลือกได้ ต้องใช้เวลา ถึงเลือกแล้วก็ยังเสียดายที่ไม่สามารถจะเลือกได้

2.2 ความขัดแย้งในทางลบ เกิดจากการที่ตัวเองต้องเลือกในสิ่งที่ไม่ชอบเลยตั้งแต่สองถึงสามอย่างขึ้นไป จะไม่เลือกก็ได้ เลือกไปแล้วก็ไม่สบายใจ เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้บุคคลไม่ชอบ แต่ต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.3 ความขัดแย้งในทางลบและทางบวก เกิดขึ้นในกรณีที่สิ่งต่าง ๆ หรือบุคคลหรือสัตว์ ที่ต้องเลือกนั้นถูกใจและไม่ถูกใจในระดับที่เท่า ๆ กันทั้งหมด ตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป แต่ต้องเลือกเพียง อย่างเดียว

1.4.3 การปรับตัวของบุคคล

(ลออ หุตางกูร, 2522) : 58) ได้กล่าวว่า การปรับตัวของบุคคลโดยทั่วไปนั้นแบ่งออก ได้ 2 ประเภท คือ การปรับตัวด้านร่างกายและการปรับตัวด้านจิตใจ ซึ่งการปรับตัวด้านร่างกายนั้น เป็นการปรับตัวต่อสิ่งเร้า โดยการเปลี่ยนแปลงการทำงานส่วนประกอบโครงสร้างเพื่อรักษาความ สมดุลของชีวิต ส่วนการปรับตัวด้านจิตใจเป็นปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งเร้า โดยมีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมบุคลิกภาพ ความเชื่อ ความคิด เพื่อขจัดความตึงเครียด และให้มีดุลยภาพหรือความสงบสุข ของจิตใจ

การปรับตัวมีความสำคัญและความจำเป็นต่อมนุษย์ซึ่งมักจะกลายเป็นแรงผลักดัน บางอย่างในตัวเองที่ก่อให้เกิดความต้องการจำเป็นหลายประการในชีวิต อาทิ ความต้องการอาหารน้ำ ออกซิเจน และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ เพื่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ทางสังคม ยังผลักดันให้เกิดความต้องการอีกหลายอย่าง นอกเหนือจากความต้องการทางร่างกายและสรีระอีก ด้วย ดังเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าทุกคนต้องการความอบอุ่นปลอดภัย ความรัก การได้รับความยกย่อง นับถือ และความสำเร็จ เป็นต้น ความต้องการทั้งหลายเหล่านี้เป็นแรงที่กระตุ้นให้คนเรารดิ้นรนต่อสู้ เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา และหากทุกคนสามารถได้ทุกสิ่งสมหวังตามที่ใจต้องการและเรียกร้องแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ย่อมไม่มีทางเกิดขึ้นได้ แต่ในชีวิตคนเราหาได้เป็นเช่นนี้ไม่ ทั้งนี้เพราะทุกคนที่เกิดมาไม่ สามารถอยู่ลำพังคนเดียวได้ทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสังคม นับตั้งแต่สิ่งแวดล้อม ภายในครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้านและชุมชนโดยมีวัฒนธรรมเป็นแกนกลางในการกำหนดทางการ ประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามแบบฉบับที่วางไว้ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อความเป็น ระเบียบและประโยชน์สุขแก่ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม

(Tindall, 1959 : 76) ได้กล่าวถึงลักษณะการปรับตัวที่ดีไว้ 6 ประการคือ

1. รักษาและคงไว้ซึ่งบุคลิกภาพ โดยอาศัยความสามารถในการผสมผสานความ ต้องการของตนกับพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความต้องการนั้นโดยพฤติกรรมดังกล่าวต้องเข้ากันได้กับสิ่งแวดล้อม

2. การปฏิบัติตามปทัสฐาน (Norm) ของสังคม

3. การยอมรับสภาพความเป็นจริง

4. มีความมั่นคง

5. มีวุฒิภาวะ

6. มีอารมณ์ในลักษณะที่เป็นปกติเสมอ คือ สามารถควบคุมอารมณ์ไม่ให้พุ่งชนไปกับสิ่งแวดล้อมภายนอก กล่าวคือ เมื่อพบกับความลำบากก็ไม่เสียใจจนหมดกำลังใจที่จะต่อสู้อุปสรรคเมื่อประสบความสำเร็จก็ไม่ดีใจจนลุ่มหลง

ด้วยเหตุนี้เอง ทุกคนจึงมีอาจตอบสนองความต้องการทุกอย่างได้ตั้งใจปรารถนา ความรู้สึกขัดแย้ง ความผิดหวัง ความรู้สึกสับสน ความว้าวุ่นใจ ความเคร่งเครียดอันเกิดจากปัญหา และอุปสรรคย่อมเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จะมากหรือน้อยต่างกันไปในแต่ละชีวิตเท่านั้นเองความเคร่งเครียดกดดันภายในจิตใจหรือที่เรียกว่าความขឹងใจ ย่อมเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินชีวิตเป็นสุข ดังนั้นคนเราจึงจำเป็นต้องรู้จักปรับตัวเพื่อบรรเทาความรู้สึกขឹងคับให้เบาบางลงเพื่อที่จะช่วยรักษาคุณภาพแห่งชีวิตไว้ให้ได้ ทั้งนี้กล่าวได้ว่า ความสามารถในการปรับตัวมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน

สรุป การปรับตัว หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมโดยบุคคลจะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่รบกวนความผิดปกติ ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกตัวบุคคล เพื่อคงไว้ซึ่งความต้องการพื้นฐานอันเป็นตรรกะที่บ่งชี้ความมั่นคงของชีวิต ซึ่งการที่จะพิจารณาว่าบุคคลใดมีการปรับตัวดีหรือไม่นั้น ดูได้จากการที่บุคคลจะพึงมีความมั่นคงทางด้านร่างกายจิตใจและสังคม

1.5 องค์ความรู้เกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่น

ความหมายของการอพยพย้ายถิ่น

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2531) : 1-7) ได้ให้ความหมายของการอพยพย้ายถิ่นว่า การย้ายพื้นที่ของประชากรจากพื้นที่ที่อยู่ปกติข้ามเขตการปกครองไปยังพื้นที่อื่น ในประเทศไทยนั้นจะมีการอพยพย้ายถิ่นแบบถาวร ซึ่งมีสัดส่วนไม่สูงนักและการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวซึ่งจะมีมากกว่า ซึ่งการอพยพย้ายถิ่นจะมีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะต่อเมืองที่มีประชากรอพยพย้ายเข้า เช่น กรุงเทพมหานครมีการอพยพเข้ามาของประชากรจากภาคต่าง ๆ เพื่อการทำงาน จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเช่น ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ชุมชนแออัด ปัญหาการจราจร เป็นต้น การอพยพย้ายถิ่นในประเทศไทยมีแบบแผนที่คล้ายคลึงกับในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งมีการอพยพย้ายถิ่นแบบชั่วคราวมาก เช่นการอพยพย้ายถิ่นตามฤดูกาล และการอพยพย้ายถิ่นแบบหมุนเวียน จะมีผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ประชากรในตัวเมืองมีสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นของประชากรในชนบท เมื่อประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นการขยายอาณาเขตต้องครอบคลุมพื้นที่มากขึ้นผลของการอพยพย้ายถิ่นจะพบได้ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทางพานิชยกรรม อุตสาหกรรม และเป็นศูนย์กลางการบริหารของรัฐ จึงทำให้มีการกระจุกตัวของการลงทุนและการให้บริการอันเป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชากรอพยพย้ายเข้ามาทำงานมากขึ้น

(สันทนต์ เสริมศรี, 2541) : 53-55) ได้เขียนถึงการย้ายถิ่นว่าการย้ายถิ่น (Migration) หมายถึง การเคลื่อนย้ายของบุคคล หรือกลุ่มจากที่อยู่อาศัยหนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่ง โดยมีเจตนาที่จะอาศัยในถิ่นที่อยู่ใหม่ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ยาวนานพอควร หรืออีกนัยหนึ่งคือ การเคลื่อนย้ายของประชากรข้ามเขตพื้นที่หนึ่ง ไปอยู่อีกพื้นที่หนึ่งเป็นเวลานาน จนทำให้ประชากรของพื้นที่ที่จากมาและพื้นที่ที่เข้าไปอยู่ใหม่เปลี่ยนไป ผู้ที่ย้ายถิ่น เรียกว่า “ผู้ย้ายถิ่น” (Migrant) การที่จะเรียกใครว่าเป็นผู้ย้ายถิ่นนั้นมีเกณฑ์สำคัญสองประการคือ “ระยะทาง” และ “ระยะเวลา” ของการย้ายที่อยู่อาศัย

ระยะทาง

ระยะทางที่จะทำให้เรียกว่าเป็นผู้ย้ายถิ่นได้ ต้องมีการเปลี่ยนถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่ใช่แต่เพียงการย้ายบ้าน คำว่าถิ่นในที่นี้หมายถึงเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ที่รวมความหมายเป็นชุมชนและสังคมเอาไว้ด้วย ผู้ย้ายถิ่นจะต้องเปลี่ยนชุมชนที่อยู่อาศัย ซึ่งหมายถึงว่า เขาต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตและเปลี่ยนสังคมที่เคยอยู่เดิม บุคคลจะต้องเปลี่ยนที่อยู่อาศัยข้ามเขตแดนทางภูมิศาสตร์ หรือเขตแดนการบริหาร เขตแดนนั้นอาจจะเป็นประเทศ จังหวัด เมือง อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์การย้ายถิ่น จึงต้องมีคำนิยามเกี่ยวข้องกับเขตแดนบางอย่างเสมอ ถิ่นหรือพื้นที่ที่ผู้ย้ายถิ่นจากมาเรียกว่า “ถิ่นต้นทาง” และถิ่น หรือพื้นที่ที่ผู้ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ใหม่เรียก “ถิ่นปลายทาง”

ระยะเวลา

การย้ายถิ่นต้องใช้ระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกเหนือจากการใช้เขตภูมิศาสตร์มีกรอบของเวลาที่กำหนดแน่นอน เช่น 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี การย้ายถิ่นจะต้องมีการไปอยู่ที่ที่อยู่ใหม่อย่างถาวร การไปท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ หรือไปติดต่อธุรกิจ ไม่ถือว่าเป็นการย้ายถิ่น การเข้าใจเรื่องราวของการย้ายถิ่นที่ปรากฏในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ต้นทาง (Place of Origin) การย้ายถิ่นจะเริ่มจากพื้นที่ถิ่นต้นทางการที่บุคคลจะย้ายถิ่นออกเนื่องจากมาจากอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ถิ่นต้นทาง ได้แก่ ปัจจัยผลักดันซึ่งเปรียบเสมือนเป็นปัจจัยลบ (-) ทำให้บุคคลไม่ประสงค์ที่จะอาศัยอยู่ที่เดิมส่วนปัจจัยดึงดูดเปรียบเสมือนเป็นปัจจัยบวก (+) ที่คอยยึดเหนี่ยวให้บุคคลอาศัยอยู่ในถิ่นเดิมนอกจากนี้ยังรวมถึงปัจจัยที่มีภาวะเป็นกลาง (0) คือไม่ผลักดัน หรือดึงดูดบุคคลจะตัดสินใจย้ายถิ่นหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยผลักดันได้แก่ ความล้มเหลวในการทำมาหากิน การมีครอบครัวแตกสลายโจรผู้ร้ายชุกชุม ความปลอดภัยในทรัพย์สิน ผู้ปกครองไม่มีความยุติธรรม ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีบ้านอยู่อาศัย และสภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ส่วนปัจจัยดึงดูดได้แก่ ความสะดวกสบายในการทำมาหากิน การมีที่ดิน การมีบ้านพักอาศัย การทำนาได้ผลดีสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมดี มีความยุติธรรม มีรายได้ดี และมีบริการทางสังคมดี พื้นที่ต้นทางจึงประกอบด้วยปัจจัยผลักดันและดึงดูดรวมทั้งปัจจัยที่มีภาวะ

เป็นกลาง การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้พิจารณาเหตุและผลของทั้ง 3 ปัจจัยแล้วจึงตัดสินใจย้ายถิ่น

2. ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ปลายทาง (Place of Destination) ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ 3 กลุ่มด้วยกันคือ ปัจจัยต่อต้าน ปัจจัยดึงดูด และปัจจัยที่เป็นกลาง ๆ ปัจจัยที่ดึงดูดได้แก่ ค่าแรง โอกาส มีงานทำ มีสถานศึกษาดี มีสถานบริการหลากหลาย มีความยุติธรรมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนปัจจัยต่อต้านได้แก่ มีโจรผู้ร้ายมาก คนในสังคมไม่เอื้อเฟื้อต่อกัน สภาวะสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม อากาศร้อน รวดตืด ที่ดิน และบ้านมีราคาแพง ผู้ย้ายถิ่นจะพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ในพื้นที่ปลายทางประกอบการตัดสินใจย้ายถิ่น

3. ปัจจัยหรืออุปสรรคที่อยู่ระหว่างพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทางมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ย้ายถิ่น ถ้าอุปสรรคมีน้อยจะช่วยให้การตัดสินใจได้ง่าย เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไม่สูง จำนวนวันในการเดินทางไม่มากรวมถึงขั้นตอนกฎหมายในการเดินทาง เช่น ต้องขออนุญาตจากราชการก่อน แต่ถ้าอุปสรรคมีมากก็จะทำให้การตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาน้อย

4. ปัจจัยส่วนบุคคลหรือลักษณะของผู้ย้ายถิ่นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละบุคคลได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษาและคุณสมบัติอื่น ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกัน การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีการพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ แล้วเปรียบเทียบผลที่จะได้รับและผลเสียที่จะเกิดขึ้น ถ้าผลดีมากกว่าผลเสียบุคคลก็ตัดสินใจย้ายถิ่น

(มนัส สุวรรณ, 2521) : 33-34) ได้ศึกษาการย้ายถิ่นในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2521 ได้พบปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่น ดังนี้

1. ปัจจัยทางการศึกษา มีผลทำให้เกิดการย้ายถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่สนใจศึกษาต่อในระดับสูง แต่สถาบันการศึกษาชั้นสูงไม่มีในถิ่นเดิม จึงต้องย้ายไปยังสถานที่ที่มีสถาบันการศึกษาที่ตนต้องการจะศึกษาต่อ

2. ปัจจัยทางสังคม มีผลทำให้เกิดการย้ายถิ่น เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณีในถิ่นที่อยู่อาศัย ก็จะทำให้อยู่ในสังคมไม่ได้ ทำให้ต้องย้ายออกจากถิ่นไปหาที่อยู่อื่น

3. ปัจจัยทางการเมือง การย้ายถิ่นด้วยสาเหตุนี้มีตัวอย่าง เช่น ชาวเวียดนามชาวกัมพูชาอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยเพื่อลี้ภัยทางการเมือง

4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ถ้าระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เช่น จากการเกษตรไปเป็นการอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นระบบที่ต้องการแรงงานมากขึ้น คนที่คาดหวังจะได้งานทำก็จะย้ายเข้าไปสู่เขตอุตสาหกรรม

5. ปัจจัยทางธรรมชาติ ทำให้เกิดการย้ายถิ่น เช่น ความแห้งแล้ง ความอดอยาก

(สุรางค์ จันทวานิช, 2539 : 14-21) ได้ศึกษาแนวคิดด้วยการย้ายถิ่นข้ามประเทศ (International Migration) ว่าหมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนเป็นพลเมืองหรือพำนักอยู่ไปยังประเทศอื่น เพื่อดำรงชีวิตเป็นเวลายาวนานต่อเนื่องเพื่อกระทำกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทน โดยปกติหลักการสากลจะกำหนดว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลา 1 ปี นับเป็นการย้ายถิ่น (International Travel Regulations) การกำหนดระยะเวลาเช่นนี้เป็นประโยชน์แก่การจำแนกผู้ย้ายถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปยังประเทศหนึ่งในระยะเวลา 2-3 เดือน ย่อมไม่ถึงเป็นผู้ย้ายถิ่นโดยถาวร ในขณะที่เดียวกันก็จะมีพ่อค้าหรือนักธุรกิจที่เดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างประเทศของตนกับประเทศที่ตนเข้าไปประกอบอาชีพลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยก่อน ดังเช่นพ่อค้าชาวจีนที่เดินเรือไปค้าขายแล้วก็เดินทางกลับประเทศ ดังที่เรียกกันว่า ผู้เดินทาง (Sojourner) อย่างไรก็ตามผู้ตาม ผู้ย้ายถิ่นจำนวนหนึ่งก็สามารถกลายเป็นผู้ตั้งถิ่นฐาน (Settlers) ได้เมื่อเขาตัดสินใจปักหลักใช้ชีวิตในประเทศที่เขาเข้าไปประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตที่นั่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีสถานะเป็นผู้ย้ายถิ่นตามนิยาม

(Castle, Stephen and Miller, 1993) : 22-23) ได้สรุปว่า กระบวนการย้ายถิ่นแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นการเริ่มย้ายถิ่น ได้แก่ การตัดสินใจย้ายถิ่น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับสาเหตุของการย้ายถิ่น ขั้นตอนที่สอง คือระหว่างการเดินทางได้แก่ กระบวนการเดินทางและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ขั้นตอนที่สาม คือ ขั้นที่เดินทางถึงประเทศปลายทางแล้ว และได้พำนักอยู่ในประเทศนั้น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไป ในด้านของระบบย่อยเราอาจแบ่งระบบย่อยของระบบการย้ายถิ่นออกได้เป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคม ระบบวัฒนธรรม และระบบกฎหมาย โดยที่ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและกฎหมายครอบคลุมทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจะมีปัจจัยผลักดันอันประกอบด้วย การประสบปัญหาเรื่องที่ทำกิน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความยากจน ปัญหาเรื่องหนี้สิน เป็นต้น และอีกปัจจัยหนึ่งคือ ปัจจัยดึงดูดอันเป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้าไป อาทิ การมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า การมีค่าจ้างที่สูง การมีสาธารณูปโภคที่ดี ซึ่งปัจจัยทั้งสองด้านนี้จึงทำให้มีการอพยพย้ายถิ่น

นโยบายที่เกี่ยวข้อง

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อชาวเวียดนามอพยพ (พ.ศ. 2538-2540)

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อชาวเวียดนามอพยพเป็นนโยบายที่รัฐบาลมีเป้าหมายเฉพาะต่อชาวเวียดนามอพยพเข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ในระหว่างปี พ.ศ. 2488-2489 เพื่อหลบหนีการปราบปรามของฝรั่งเศสที่กลับเข้าไปยึดครองอินโดจีนอีกครั้งหนึ่ง รวมถึงรุ่นบุตร และหลานที่เกิดในประเทศไทยที่ทางราชการกำหนดให้อยู่ในพื้นที่เขตที่พักอาศัยของชาวเวียดนามอพยพ 13 จังหวัด คือ หนองคาย อุดรธานี สกลนคร นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี ยโสธร ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี พัทลุง หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ และสระแก้ว โดยมีสถานภาพเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยมีขอบด้วยกฎหมายและได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยได้เป็นการชั่วคราว นโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพที่รัฐบาลกำหนดขึ้นนั้นนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะจากข้อเท็จจริง การส่งเวียดนามอพยพกลับประเทศเวียดนามไม่สามารถกระทำได้ ทำให้ชาวเวียดนามอพยพส่วนใหญ่ยังคงตกค้างอยู่ในประเทศไทย ชาวเวียดนามอพยพเหล่านี้ในอดีตได้เคยมีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องควบคุมโดยกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเวียดนามอพยพขึ้นตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (กระทรวงมหาดไทย, 2527) : 2-3)

1. ในระยะแรก จากการที่ชาวเวียดนามอพยพจำนวนมากยังคงตกค้างอยู่ในประเทศไทยและได้มีการแทรกแซงด้วยการชักจูง และชี้้นำให้ดำเนินการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ตลอดจนแสวงประโยชน์จากชาวเวียดนามอพยพด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความมั่นคงเป็นอย่างมาก

คณะรัฐมนตรีจึงได้กำหนดนโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพขึ้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2513 โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการคือ

1. ยืนยันที่จะส่งชาวเวียดนามอพยพที่เหลือกลับเวียดนามทั้งหมด
2. ขณะรอการส่งกลับให้ควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขัน
3. ให้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจขึ้นประสานการปฏิบัติและกำกับดูแล
4. ปฏิบัติการจิตวิทยาและปฏิบัติเช่นคนไทยแก่ผู้ที่ประพฤติดี และดำเนินการเด็ดขาดหากเป็นภัย
5. ให้ลูกของชาวเวียดนามอพยพศึกษาในโรงเรียนไทย มิให้เปิดโรงเรียนสอนกันเองในหมู่ชาวเวียดนามอพยพ

ต่อมาเมื่อเวียดนามเหนือมีชัยและรวมประเทศเวียดนามเข้าด้วยกันคณะรัฐมนตรีได้ทบทวนนโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 โดยให้คงนโยบายส่งชาวเวียดนามอพยพกลับเวียดนามรับกลุ่มนี้กลับไปให้มากที่สุด หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้รับพวก แกนนํา ออกไป และในระหว่างรอการส่งกลับให้เร่งขยายผลการควบคุมชาวเวียดนามอพยพและใช้มาตรการด้านข่าวกรองในการติดตามความเคลื่อนไหวและแยกประเภท ชาวเวียดนามที่ออกจากชาวเวียดนามที่เป็นภัย

การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาชาวเวียดนามอพยพตามนโยบายเมื่อปี พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2518 จึงมุ่งที่การควบคุมชาวเวียดนามอพยพเพื่อรอการส่งกลับเวียดนามและได้ดำเนินการโดย ((ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337, 2515 : 1-5)

1. จัดตั้งศูนย์ประสานงาน 114 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน(ศปส.114) ขึ้นในปี พ.ศ. 2513 เพื่อควบคุมการปฏิวัติ
2. ประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 (ปว.337) ในปี พ.ศ. 2515 เพื่อถอนสัญชาติไทยของบุตรหลานชาวเวียดนามอพยพ
3. แต่งตั้งคณะกรรมการควบคุมชาวเวียดนามอพยพในปี พ.ศ. 2519 เพื่อประสานงานให้การควบคุมชาวเวียดนามอพยพเกิดเอกภาพ
4. กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมความเคลื่อนไหว และการขยายอิทธิพลของชาวเวียดนามอพยพ ทั้งในเรื่องการออกนอกเขตพื้นที่ควบคุมการประกอบอาชีพ การจำกัดด้านการศึกษาของบุตรหลานชาวเวียดนามอพยพ การควบคุมด้านทะเบียนราษฎร และการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบของทางราชการ

การดำเนินการตามแนวทางของนโยบาย โดยเฉพาะการเจรจาให้เวียดนามรับชาวเวียดนามอพยพทั้งหมดกลับไม่สามารถกระทำได้ ทำให้เป็นที่ยอมรับกันว่าชาวเวียดนามอพยพคงต้องตกค้างในประเทศไทยอยู่ต่อไป แนวนโยบายของรัฐบาลระยะหลังจึงได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ผ่อนปรนต่อชาวเวียดนามอพยพเพิ่มมากขึ้น โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2533 ให้สัญชาติไทยแก่บุตรหลานชาวเวียดนามอพยพ โดยให้ลูกครึ่งและหลานชาวเวียดนามอพยพได้สัญชาติไทยตามผลของกฎหมาย และให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามอพยพตามกระบวนการที่ทางราชการกำหนด ต่อมารัฐบาลได้เสนอพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาลูกครึ่งและผู้หลบหนีเข้าเมืองกลุ่มต่าง ๆ เพราะมีแนวโน้มว่าจะมีการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยมีบทบัญญัติให้ผู้อพยพและผู้หลบหนีเข้าเมืองตลอดจนผู้สืบสันดานตลอดสายไม่มีสิทธิ์ได้สัญชาติไทย โดยการเกิดตามหลักดินแดนเว้นแต่ทางราชการจะให้สัญชาติไทยเพื่อให้สามารถดูแลพฤติกรรมของคนเหล่านี้ได้ต่อไป ซึ่งมีผลใช้บังคับใช้ครอบคลุมถึงบุตรหลานชาวเวียดนามอพยพที่ได้สัญชาติไทยไปแล้วด้วย ทำให้การดำเนินการให้สัญชาติไทยแก่บุตรหลานชาวเวียดนามอพยพต้องหยุดชะงักลง และชาวเวียดนามอพยพรุ่นหลานที่ได้รับสัญชาติไทยไปแล้วต้องถูกถอนสัญชาติอีกครั้งหนึ่ง

2. ระหว่าง พ.ศ. 2535-2537 ในระยะเวลานี้สภาพปัญหาและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาชาวเวียดนามอพยพได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นคือ

- 2.1 การยุติสงครามเย็น
- 2.2 การล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในโซเวียตและยุโรปตะวันออก

2.3 การที่จีนและเวียดนามตกอยู่ในสภาพที่ตั้งรับทางยุทธศาสตร์ ทำให้ต้องหันไปเน้นการแก้ไขปัญหาภายในประเทศโดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ และเวียดนามต้องลดการเผชิญหน้ากับอาเซียน (ASEAN) และหันมาร่วมมือกับไทยมากขึ้น

2.4 การที่ภัยจากชาวเวียดนามอพยพได้ลดน้อยเบาบางลงเนื่องจากการล่มสลายของพคท. และการถอนทหารเวียดนามออกจากลาวและกัมพูชา ทำให้การแสวงประโยชน์จากชาวเวียดนามอพยพของเวียดนามในลักษณะที่จะเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อความมั่นคงของไทยได้ยุติลง

2.5 ชาวเวียดนามอพยพแม้ยังเป็นเป้าหมายในการแสวงประโยชน์ของเวียดนาม (นโยบายคนเวียดนามโพ้นทะเล) แต่ชาวเวียดนามอพยพเฉพาะรุ่นบุตร และหลานได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมากขึ้น รวมทั้งความหวาดระแวงระหว่างชาวเวียดนามอพยพกับคนไทยได้ลดความรุนแรงลงและมีแนวโน้มว่าจะยอมรับการอยู่ร่วมกันได้

ดังนั้นคณะรัฐมนตรี จึงได้มีมติเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535 กำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อชาวเวียดนามอพยพ (พ.ศ. 2535-2537) ขึ้นโดยมีหลักการและสาระสำคัญดังนี้

1. ยกเลิกนโยบายส่งชาวเวียดนามอพยพทั้งหมดกลับเวียดนาม โดยยกเลิกนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2513 และ วันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 แล้วปรับปรุงนโยบายใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

2. ให้ชาวเวียดนามอพยพอยู่ในไทยอย่างถาวรและไม่เป็นภัยโดยให้สามารถผสมผสานเข้าสู่สังคมไทยและป้องกันขัดขวางมิให้เวียดนามสามารถแสวงประโยชน์จากชาวเวียดนามอพยพในลักษณะที่อาจเป็นภัยอีกต่อไป โดยเน้นประสิทธิภาพในด้านการข่าว

3. เน้นมาตรการทางบวกเพื่อลดความหวาดระแวง และสร้างความเข้าใจในเชิงสร้างสรรค์ โดยเพิ่มการดำเนินงานในด้านมวลชน และการปฏิบัติการจิตวิทยาและปรับปรุงมาตรการและกฎระเบียบให้สอดคล้องกับนโยบายนี้ เพื่อให้ชาวเวียดนามอพยพเกิดสำนึกผูกพันต่อประเทศไทยและให้สามารถอยู่ร่วมกับคนไทยได้ด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน

4. เร่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในเรื่องการให้สัญชาติบุตรหลานชาวเวียดนามอพยพต่อไป เพื่อมิให้การให้สัญชาติไทยแก่บุตรหลานชาวเวียดนามอพยพหยุดชะงัก ภายหลังจากการออกพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

สรุปนโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อชาวเวียดนามอพยพ (พ.ศ. 2538-2540)นโยบายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1. ให้ชาวเวียดนามอพยพอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างสงบเรียบร้อยไม่เป็นภัยและผสมผสานเข้าสู่สังคมไทย

2. มิให้ชาวเวียดนามอพยพถูกเวียดนามแสวงประโยชน์ในลักษณะที่เป็นภัยโดยมีนโยบาย 5 ประการคือ

2.1 ดำเนินการให้ชาวเวียดนามอพยพมีความเป็นมิตรและผูกพันต่อประเทศไทย

2.2 ดำเนินการให้ชาวเวียดนามอพยพชั้นบุตร และชั้นหลาน ที่เกิดในประเทศไทยมีความสำคัญในความเป็นไทยผสมผสานเข้าสู่สังคมไทยและภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ

2.3 ดำเนินการให้คนไทยและชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่เขตจังหวัดควบคุมอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดี

2.4 ป้องกันมิให้ชาวเวียดนามอพยพตกอยู่ใต้อิทธิพลของแกนนำชาวเวียดนามอพยพนิยมเวียดนามที่ยังยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมและดึงผู้ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลให้ออกจากอิทธิพลดังกล่าว

2.5 ชัดขวางการดำเนินงานที่อาจเป็นภัยของฝ่ายเวียดนามและแกนนำชาวเวียดนามอพยพนิยมเวียดนามที่ยังยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมในการแสวงประโยชน์และขยายอิทธิพลต่อชาวเวียดนามอพยพ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อชาวเวียดนามอพยพ (พ.ศ. 2538-2540) นำไปวิเคราะห์ในการดำรงชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในภาคอีสานในอดีต จนถึงปัจจุบัน

แผนพัฒนาจังหวัดสกลนคร 5 ปี (พ.ศ.2561 - 2565) ระบุว่า จังหวัดสกลนครมีแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร สะพานขอมหรือสะพานหิน ศูนย์วัฒนธรรมไทยไส้ ชาวภูไทบ้านโนนหอม บ้านห้วยทาบ ชุมชนท่องเที่ยวรอบหนองหาร ได้แก่บ้านแป้น บ้านน้ำพุ บ้านจอมแจ้ง บ้านท่าวัด บ้านท่าแร่ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ พิพิธภัณฑสถาน อุทยานบัวเฉลิมพระเกียรติ ท้องฟ้าจำลอง ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่

งานประเพณีแห่ดาวเทศกาลคริสต์มาสจังหวัดสกลนคร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเทศกาลคริสต์มาสเพื่อเฉลิมฉลองการบังเกิดมาของพระเยซูเจ้า โดยจะมีการประดับตกแต่งรถดาวอย่างสวยงามตระการตา กว่า 200 คัน ในวันที่ 23 และ 24 ธันวาคม จะเริ่มแห่รอบชุมชนท่าแร่ ซึ่งเป็นชุมชนชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย อาทิ ชุมนประดิษฐ์ดาว ถนนคนเดิน การแสดงละครเทวดา การแห่ดาวแบบดั้งเดิมของชุมชนท่าแร่ด้วยดวงดาวน้อยใหญ่ที่ถืออยู่ในมือ พิธีบูชามิสซา ณ อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมนั่งรถรางชมเมือง สัมผัสบรรยากาศตะวันรอนที่หนองหาร ชมสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนเก่าแบบโคโรเนียลที่ประดับตกแต่งด้วยดวงดาวระยิบระยับสวยงามส่วนในวันที่ 25 ธันวาคม จะจัดขึ้นในตัวเมืองสกลนคร โดยเริ่มจากบริเวณหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 5 ศูนย์ราชการจังหวัดสกลนคร แห่รอบตัวเมืองไปยังบริเวณจัดงาน ณ สำนักมิสซังโรมันคาทอลิกท่าแร่-หนองแสง (โรงเรียนเซนต์ยอแซฟ สกลนคร) ซึ่งภายในงานจะมีการแสดงดนตรีบนเวที การสาธิตทำดาว การ

จำหน่ายอาหารและสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน การแสดงนิทรรศการขององค์กร หน่วยงานและชุมชนต่าง ๆ พร้อมชมการแสดงละครเทวดาวันคริสต์มาสภพ จินตลีลาประกอบเพลง การร้องเพลงประสานเสียงเพลงคริสต์มาสและชมพลุไฟเฉลิมฉลองเทศกาลคริสต์มาสอันตระการตา เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว

ผู้วิจัยเห็นว่า ทางจังหวัดจึงมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น จัดงานอีเว้นท์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร การจัดรูทเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันทั้ง 3 จังหวัดกลุ่มสนุก เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เส้นทางท่องเที่ยวหลักของจังหวัดสกลนคร เมือง 3 ธรรม นั่นก็คือ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่น่าสนใจ เพิ่มศักยภาพของชุมชนสู่มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และทุกภาคส่วน เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครเพิ่มมากขึ้น

บริบทพื้นที่วิจัย

จังหวัดสกลนคร

สกลนคร เป็นแหล่งธรรมะ(ดินแดนแห่งธรรม) มีปูชนียสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่น พระธาตุเชิงชุม พระธาตุคูม พระธาตุนารายณ์เจงเวง พระธาตุศรีมงคล พระธาตุภูเพ็ก และมีพระเกจิอาจารย์ดังที่เป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศ อาทิ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต, พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่หลุย จันทสาโร, พระอาจารย์วัน อุตตโม และหลวงปู่เทสก์ เทสก์รังสี เป็นต้น

จังหวัดสกลนครตั้งอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยมีการขุดพบฟอสซิลไดโนเสาร์บริเวณแนวทิวเขาภูพาน อำเภวาริชภูมิ ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณในพื้นที่จังหวัดสกลนครอยู่ร่วมสมัยเดียวกับอารยธรรมบ้านเชียงในจังหวัดอุดรธานี จากการสำรวจแหล่งชุมชนโบราณในพื้นที่แอ่งสกลนคร บริเวณลุ่มแม่น้ำสงครามครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอบ้านดุง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี อำเภอสว่างแดนดิน อำเภวาริชภูมิ อำเภอพังโคน อำเภอวานรนิวาส อำเภอพรรณานิคม และรอบ ๆ หนองหาน อำเภอเมืองสกลนคร พบแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์จำนวน 83 แห่ง ชุมชนโบราณของแอ่งสกลนครนี้มีอายุประมาณ 600 ปีก่อนพุทธกาลจนถึงพุทธศตวรรษที่ 8 (ระหว่าง 3,000-1,800 ปีมาแล้ว) จากหลักฐานการค้นพบต่าง ๆ ของที่นี้พบว่า ชุมชนโบราณในแอ่งสกลนครได้มีการรวมตัวกันเป็นสังคมขนาดใหญ่และอาจจะพัฒนาเป็นสังคมเมืองในสมัยต่อมา

สกลนคร นครแห่งการแสวงหา ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธศาสน์ พระธาตุ 5 แห่ง แหล่งอารยธรรม 3,000 ปี ตามตำนานเล่าว่า เมื่อสมัย พุทธศตวรรษที่ 16 เมืองหนองหารหลวง ในอดีต หรือสกลนครในปัจจุบันนั้น สร้างขึ้น ในยุคที่ขอมมีอำนาจในดินแดนนี้ โดยขุนขอม ราชบุตรเจ้าเมือง

อินทรีปฐนนคร ผู้ซึ่งอพยพครอบครัว และบ่าวไพร่ชาว เขมรมาสร้างเมืองใหม่ที่ ริมหนองหารหลวง มี เจ้าปกครองเรื่อยมา จนถึงสมัยพระยาสุวรรณภิงคาระ เวลานั้นเกิดฝนแล้ง ข้าวยากหมากแพง เจ้าผู้ ครองนครจึงต้องพาราษฎรอพยพกลับเขมร หนองหารจึงกลายเป็น เมืองร้างอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเมื่อ อิทธิพลขอมเสื่อมลง เมืองหนองหารหลวงตกไปอยู่ ในความปกครองของอาณาจักรล้านช้าง เรียกชื่อ ว่า "เมืองเชียงใหม่หนองหาร" ซึ่งแสดงว่า เมืองหนองหาร มีความสัมพันธ์กับเวียงจันทน์เสมอมา ก่อนที่ อิทธิพลรัตนโกสินทร์ จะเข้าไปถึง สกลนครเมื่อประมาณ พ.ศ. 2321-2322

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ปราบกฏเจ้าเมืองชื่อพระบรมราชา (มั่ง) เจ้าเมืองสกลนครใน ขณะนั้นไป เข้าข้างเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งเป็นกบฏ ยกเข้ามากวาดต้อน ผู้คนทางภาคอีสาน พระบรมราชา (มั่ง) เข้าข้างเจ้าอนุวงศ์ อพยพครอบครัวไปอยู่ มหาชัยก่องแก้ว เหลือแต่กรรมการเมือง ผู้น้อยทิ้งไว้ ฝ่าวเมือง ต่อมาเมื่อพ.ศ.2373 โปรตเกล้าฯ ให้พระยาสุทราษ วงศา (บุตร) เจ้าเมืองยโสธร ซึ่งทำความ ดีความชอบเมื่อครั้งปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์มหารักราช เมืองสกลทวาปี

ตำนานเมืองหนองหาร ครั้งหนึ่งยังมีเมืองอยู่เมืองหนึ่งชื่อ นครเอกชะทีตา มีพระยาขอม เป็นกษัตริย์ ปกครองเมืองด้วยความร่มเย็น พระยาขอมมีพระธิดาสาวสวยนามว่า "นางไอ่คำ" ซึ่งเป็น ที่รักและหวงแหนมาก จึงสร้างปราสาท 7 ชั้น ให้อยู่พร้อมเหล่าสนม นางกำนัล คอยดูแลอย่างดี ขณะเดียวกันยังมีเมืองอีกเมืองหนึ่งชื่อ เมืองผาโพง มีเจ้าชายนามว่า ท้าวผาแดง เป็นกษัตริย์ ปกครอง อยู่ ได้ยิน กิตติศัพท์ความงามของธิดา ไอ่คำมาก่อนแล้ว ใคร่อยากจะเห็นหน้า จึงปลอมตัวเป็นพ่อค้า พนजरถึงนครเอกชะทีตา และติดสินบนนางสนมกำนัล ให้นำของขวัญลอบ เข้าไป ให้นางไอ่คำ ด้วย ผลกรรมที่ผูกพันมาแต่ชาติปางก่อน นางไอ่คำและท้าวผาแดงจึงได้มีใจ ปฏิพัทธ์ต่อกัน จนในที่สุดทั้ง สองก็อภิรมย์สมรักกัน ก่อนท้าวผาแดงจะจากไป เพื่อจัดขบวนขันหมากมาสู่ขอนางไอ่คำ ทั้งสองได้ คร่ำครวญต่อกัน ด้วยความอาลัยยิ่ง วันเวลาผ่านไปจนถึงเดือน 6 เป็นประเพณีแต่โบราณของเมืองเอกชะ ทีตา จะต้องมีการทำบุญบั้งไฟบูชาพญานาค พระยาขอมจึงได้ประกาศบอกไปตามหัวเมืองต่างๆ ว่า บุญบั้งไฟปีนี้จะเป็นการหาผู้ที่จะมาเป็นลูกเขยอีกด้วย ขอให้เจ้าชายหัวเมืองต่างๆ จัดทำบั้งไฟ มาจุด แข่งขันกัน ผู้ใดชนะก็จะได้อภิเษก กับพระธิดาไอ่คำด้วย ชาวนี้ได้รำลือไปทั่วสารทิศ ทุกเมืองใน ขอบเขตแคว้นแคว้นต่างๆ ก็ส่งบั้งไฟเข้ามาแข่งขัน เช่น เมืองฟ้าแดดสูงยาง เมืองเชียงเหียน เชียงทอง แม้กระทั่งพญานาคใต้เมืองบาดาล ก็ได้ยินรำลือจนสิ้น จนท้าวพังคี่เจ้าชายพญานาคเมือง บาดาลก็อด ใจไม่ไหว ปลอมตัวเป็น กระรอกเผือก มาดูโฉมงามนางไอ่คำ ด้วยในวันงานบุญบั้งไฟ เมื่อถึงวัน แข่งขัน จุดบั้งไฟ ปรากฏว่า บั้งไฟท้าวผาแดงจุดไม่ขึ้นพนควันดำอยู่ 3 วัน 3 คืน จึงระเบิดออกเป็น เสียงๆ ทำให้ความหวังท้าวผาแดงหมดสิ้นลง ขณะเดียวกัน ท้าวพังคี่พญานาคที่ปลอมเป็นกระรอก เผือก มีกระดิ่งผูกคอนำรักมาไต่เต้น อยู่บนยอดไม้ข้าง ปราสาท นางไอ่คำ ก็ปรากฏร่าง ให้นางไอ่คำ เห็น นางจึงคิดอยากได้มาเลี้ยง แต่แล้วก็จับไม่ได้ จึงบอกให้นายพรานยิงเอาตัวตายมา ในที่สุด

กระรอกเผือกพังคี่ ก็ถูกยิง ด้วยลูกดอก จนตาย ก่อนตายท้าวพังคี่ได้อธิษฐานไว้ว่า "ขอให้เนื้อของข้าได้ แปรพันเกี่ยวกัน คนทั้งเมืองอย่าได้กินหมดเกลี้ยง"

จากนั้นร่างของกระรอกเผือกก็ใหญ่ขึ้น จนผู้คนแตกตื่นมาดูกันและจัดการแล่นเนื้อนั้นแบ่งกัน ไปกินทั่วเมือง ด้วยว่าเป็นอาหารทิพย์ ยกเว้นแต่พวก แม่ม่ายที่ชาวเมืองรังเกียจ ไม่แบ่งเนื้อกระรอกให้ พญานาคแห่งเมืองบาดาล ทราบข่าว ท้าวพังคี่ถูกมนุษย์ฆ่าตายแล่นเนื้อไปกิน กัน ทั้งเมืองจึงโกรธแค้นยิ่งนัก ดึกสงัดของคืนนั้นเอง ขณะที่ชาวเมือง เอกษะทีตากำลังหลับไหล เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น ท้องฟ้าอื้ออึงไปด้วย พายุฝน ฟ้ากระหน่ำลงมาอย่างหนักอยู่ มิได้ขาด แผ่นดินเริ่มถล่มด้วยยุบตัวลงไปทีละน้อย ท่ามกลางเสียงหวีดร้องของผู้คนที่วิ่งหนีตาย เหล่าพญานาคผุด ขึ้นมานับหมื่นนับแสนตัว ถล่มเมืองชะทีตากมลงใต้บาดาลทันที คงเหลือไว้เป็นดอน 3-4 แห่ง ซึ่งเป็นที่อยู่ของพวกแม่ม่าย ที่ไม่ได้กินเนื้อ กระรอกเผือกจึงรอดตาย ฝ่ายท้าวผาแดงได้โอกาสรีบควมม้าหนีออกจากเมือง โดยไม่ลืมแวะรับพระธิดาไฉ่คำไปด้วย แต่แม้จะเร่งฝีเท้าม้าเท่าใดก็หนีไม่พ้นทัพพญานาคที่ทำให้แผ่นดินถล่มตามมาติดๆ ในที่สุดก็กลืนท้าวผาแดงและพระธิดาไฉ่คำ พร้อมม้าแสนรู้ชื่อ "บั๊กสาม" จมหายไปใต้พื้นดิน รุ่งเช้าภาพของเมืองเอกษะทีตาที่เคยรุ่งเรืองโอฬาร ก็อันตรธานหายไปสิ้น คงเห็นแต่พื้นน้ำ กว้างยาว สุดตา ทุกชีวิตในเมืองเอกษะทีตากมลงสู่ใต้บาดาล จนหมดสิ้นเหลือไว้แต่แม่ม่ายบนเกาะร้าง 3-4 แห่ง ในพื้นน้ำอันกว้างนี้ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นหนองหารหลวงดังปรากฏในปัจจุบัน

ประวัติเมืองหนองหารหลวง ประวัติเมืองหนองหารหลวงไม่มีหลักฐาน ปรากฏไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากผู้เฒ่าผู้แก่ ของเมืองได้จดจำถ้อยคำของพระบรรเทา กรมการเมืองขุขันธ์คนเก่า กับเพี้ยศรีคอนชุม ซึ่งเป็นหัวหน้าข้าพระธาตุเชิงชุมว่า หลังจาก พระยาสุวรรณหิงคาระ สิ้นพระชนม์ลง เหล่าเสนา ข้าราชการผู้ใหญ่ชาวเขมร ก็ได้ผลัดเปลี่ยน กันเข้ามาปกครอง เป็นเจ้าเมือง หนองหารหลวง ต่อกันมาเรื่อยๆหลายยุคหลายสมัย ต่อมาได้เกิดทุกข์ภัยฝนแล้งมา 7 ปี ราษฎรไม่ได้ทำนา เกิดความอดอยากข้าปลาอาหารไม่มีจะกิน เจ้าเมืองอพยพ ราษฎรอยู่ที่เมืองหนองหาร หลวงไปอยู่ที่เมืองเขมรกันหมด ทิ้งให้เมืองหนองหารหลวงกลายเป็นเมืองร้าง

ต่อมาในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อุทยานเมืองกาฬสินธุ์ พร้อมด้วยครอบครัวมาตั้งรักษา พระธาตุเชิงชุม จนมีผู้คนมากขึ้นแล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้อพยพบ้านธาตุเชิงชุมเป็นเมืองสกลทวาปี โดยตั้งให้ อุทยานเมืองกาฬสินธุ์เป็นพระธานี เจ้าเมืองสกลทวาปีคนแรก

ต่อมาปี พ.ศ. 2369 สมัยรัชกาลที่ 3 ได้เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ เจ้าเมืองสกลทวาปีไม่ได้เตรียมกำลังป้องกันเมือง เจ้าพระยาบดินทร์ เดชานุชิต(สิงห์ สิงหเสนี) เป็นแม่ทัพมาตรวจราชการเห็นว่าเจ้าเมืองกรมการไม่เอาใจใส่ต่อบ้านเมืองปล่อยให้ข้าศึก (ทัพเจ้าอนุวงศ์) ล่วงล้ำได้โดยง่าย จึงสั่งให้นำตัวพระธานีไปประหารชีวิตที่หนองทรายขาว พร้อมกับกวาดต้อนผู้คนในเมืองสกลทวาปีไปอยู่ที่ กบินทร์บุรีบ้าง ประจันตคามบ้าง ให้คงเหลือรักษาพระธาตุเชิงชุม แต่พวกศรีคอนชุม ต.

ธาตุเชิงชุม บ้านหนองเหียน บ้านจานเพ็ญ บ้านอ่อมแก้ว บ้านธาตุเจรงเวง บ้านพราน บ้านนาดี บ้านวังยางและบ้านพรรณา รวม 10 ตำบล เพื่อให้เป็นข้าปฏิบัติพระธาตุเชิงชุมเท่านั้น

ในสมัยต่อ ๆ มาได้มีราชวงศ์คำแห่งเมืองมหาชัยกองแก้วทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ได้อพยพข้ามแม่น้ำ โขงเข้ามาขอพึ่ง พระบรมโพธิสมภาร ขอสร้างบ้าน แปรเมืองขึ้นใหม่ที่เมืองสกลทวาปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ ราชวงศ์คำเป็น พระยาประเทศธานี(คำ) ในตำแหน่งเจ้าเมืองสกลทวาปี และทรงเปลี่ยน นามเมืองใหม่เป็น สกลนคร ตั้งแต่บัดนั้นมา

ภาพประกอบ 2 ตราประจำจังหวัดสกลนครรูปเจดีย์พระธาตุเชิงชุม

(ที่มา : <http://www.sakonkhon.go.th/>)

หมายถึง พระเจดีย์ธาตุเชิงชุม ซึ่งเป็นปูชนียสถานคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ เพราะเชื่อกันว่าเจดีย์นี้ ก่อขึ้นสมรรอยพระบาท ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ในภัทรกัปนี้ คือ พระพุทธเจ้ากุกสันธะ โจนาคมนะ กัสสปะ และ โคตมะ นับว่า พระศรีอาริยมตไตรย พระพุทธเจ้า ซึ่งจะมาตรัสรู้ในอนาคต ก็จะมาประทับรอยพระบาทไว้ ณ ที่นี้ด้วย ตัวพระธาตุตั้งอยู่บนเนินในวัดพระธาตุเชิงชุม ข้างในที่บสร้างด้วยศิลาแลงและศิลาทราย ชื่อเก่าของเมืองนี้คือหนองหานและสกลทวาปี เพิ่งเปลี่ยนมาใช้ชื่อในปัจจุบันเมื่อ พ.ศ. 2381

คำขวัญของจังหวัดสกลนคร

“พระธาตุเชิงชุมคู่บ้าน พระตำหนักภูพานคู่เมือง
งามลือเลื่องหนองหาร แลตระการปราสาทผึ้ง

สวยสุดซึ่งสาวภูไท ถิ่นมั่นในพุทธธรรม”

จังหวัดสกลนคร อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 647 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 9,605 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกุดบาก อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอส่องดาว อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอวานรนิวาส อำเภออากาศอำนวย อำเภอบ้านม่วง อำเภอพังโคน อำเภอคำตากล้า อำเภอนิคมน้ำอูน อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเจริญศิลป์ อำเภอโพนนาแก้ว และอำเภอภูพาน

สกลนครมีอาณาเขตติดกับจังหวัดอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ จรดจังหวัดบึงกาฬและจังหวัดหนองคาย

ทิศตะวันออก จรดจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดนครพนม

ทิศใต้ จรดจังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก จรดจังหวัดอุดรธานี

สภาพทางภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง สูงกว่าระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 172 เมตร ด้านทิศเหนือของจังหวัด (บริเวณอำเภอบ้านม่วง อำเภอคำตากล้า อำเภอสว่างแดนดิน อำเภออากาศอำนวย และอำเภอเจริญศิลป์) มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มลอนคลื่นไม่สม่ำเสมอ ใช้น้ำจากลำห้วยสาขาในการทำนา ทิศเหนือของอำเภออากาศอำนวยเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง เนื่องจากติดกับแม่น้ำสงคราม ทำให้เหมาะแก่การทำนาที่กว้างขวาง แต่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าทาม ที่ขึ้นริมน้ำและปล่อยรกร้างว่างเปล่า ส่วนทางตอนใต้มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะขนาดใหญ่ เรียกว่าแอ่งสกลนคร จุดต่ำสุดของแอ่งคือ ทะเลสาบหนองหาน อำเภอเมืองสกลนคร และหนองญาติ อำเภอเมืองนครพนม นอกจากนี้ยังมีทิวเขาภูพานทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้บริเวณอำเภอภูพานและอำเภอกุดบาก มีลักษณะภูมิประเทศแบบภูเขาสูงสลับกับที่ราบลูกคลื่นที่อยู่ช่วงกลางระหว่างทิวเขาภูพานในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดสกลนคร

มีทิวเขาล้อมรอบทั้งด้านทิศตะวันตกและด้านใต้ ได้แก่ ทิวเขาเพชรบูรณ์และทิวเขาตองพญาเย็นอยู่ทางตะวันตก ทิวเขาสันกำแพงและทิวเขาพนมดงรักอยู่ทางด้านใต้ ทำให้ฝนที่เกิดจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้มีน้อย ส่วนมากเป็นฝนที่เกิดจากร่องความกดอากาศต่ำพายุดีเปรสชันจากอ่าวตังเกี๋ยและทะเลจีนใต้ที่เคลื่อนผ่านเข้ามาระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน ค่าปานกลางของปริมาณน้ำฝนจังหวัดสกลนครประมาณปีละ 1,578 มิลลิเมตร สกลนครมีลักษณะอากาศหนาวอย่างชัดเจน กระแสลมที่เย็นและแห้ง หย่อมความกดอากาศสูงที่แผ่ปกคลุมมาจากประเทศจีน ส่งผลกระทบต่อดินฟ้าอากาศในจังหวัดสกลนครมาก เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งกระทะ และมีฉากรับลมเป็นทิวเขาภูพาน ประกอบกับเมื่อมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีนที่พัดเข้ามา เมื่อพัดผ่าน

หนองหานน้ำจะเป็นตัวลดอุณหภูมิลง จึงทำให้สกลนครมีอากาศที่หนาวเย็นกว่าพื้นที่อื่น จังหวัดสกลนครเคยมีอุณหภูมิต่ำสุดจนถึง -1.4 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2517 ที่สถานีอากาศเกษตร อำเภอเมืองสกลนคร และวัดได้ 2.5 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2542 สถานีตรวจอากาศเกษตรสกลนคร ซึ่งเป็นสถิติอุณหภูมิต่ำสุดของประเทศไทยในขณะนี้

การคมนาคม

รถยนต์ จากกรุงเทพมหานคร ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ถึงจังหวัดสระบุรี จากนั้นเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (มิตรภาพ) ผ่านจังหวัดนครราชสีมา แล้วเลี้ยวแยกเข้าทางไปในเขตอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ไปจนถึงบ้านท่าพระ แล้วเลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 23 ผ่านจังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 213 เพื่อเข้าสู่จังหวัดสกลนคร

รถไฟ สามารถเดินทางโดย การรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งมีบริการรถไฟออกจากสถานีรถไฟกรุงเทพ(หัวลำโพง) ไปลงที่จังหวัดอุดรธานี แล้วเดินทางต่อไปโดยรถประจำทางไปจังหวัดสกลนครอีกประมาณ 159 กิโลเมตร (ดูข้อมูลที่ "รถโดยสารประจำทาง เส้นทางระหว่างจังหวัด")

รถโดยสารประจำทาง เส้นทางไป-กลับ กรุงเทพฯ มีรถโดยสารปรับอากาศชั้น 1 และชั้น 2 สาย 26 (กรุงเทพฯ - นครพนม แต่รถผ่านจังหวัดสกลนคร ใช้เส้นทาง สระบุรี นครราชสีมา อ.เมืองพล อ.บ้านไผ่ มหาสารคาม อ.กันทรวิชัย กาฬสินธุ์ อ.สมเด็จ บ้านคำเพิ่ม (อ.ภูพาน) สกลนคร บ้านท่าแร่ อ.กุสุมาลย์) , สาย 27 (กรุงเทพฯ - สกลนคร หรือ กรุงเทพฯ - สกลนคร - เรณูนคร) ใช้เส้นทางร่วมกับสาย 26 จนถึงสกลนคร แล้วแยกไป บ้านโพนยางคำ อ.โคกศรีสุพรรณ อ.นาแก อ.ธาตุพนม อ.เรณูนคร , สาย 930 (กรุงเทพฯ - นครพนม แต่รถผ่านจังหวัดสกลนคร ใช้เส้นทาง สระบุรี นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี หนองหาน สว่างแดนดิน พังโคน พรรณานิคม บ้านดงมะไฟ สกลนคร บ้านท่าแร่ กุสุมาลย์) วิ่งให้บริการจาก สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพฯ (จตุจักร) หรือ หมอชิต 2มายังจังหวัดสกลนคร รถจะจอดที่สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดสกลนคร แห่งที่ 2 (บขส.ใหม่) โดยมีบริษัทขนส่ง จำกัด (บขส.) ให้บริการรถประจำทางปรับอากาศ มาตรฐาน ม.2 (รถชั้นเดียว) , ม.4ค (รถสองชั้น) , ม.1ข , ม.1ก (รถชั้นเดียว 15 เมตร) , ม.4ข , ม.4ก (รถสองชั้น 12 เมตร) สาย 26 27 และบริษัทเดินรถเอกชน ที่ได้รับสัมปทานการเดินรถจาก บขส. ให้เปิดบริการเดินรถโดยสารสาย 26 27 และ 930

การคมนาคมภายในตัวจังหวัดสกลนคร

รถสองแถว สีเหลือง วิ่งรอบเมือง ราคา 10 บาท ตลอดสาย (เส้นทาง บขส.ใหม่ ศูนย์ราชการ รร.สกลพัฒนา ตลาด ต.การคำ บิ๊กซี รพ.ศูนย์สกลนคร วัดพระธาตุเชิงชุม สภ.เมืองสกลนคร รร.สกลราชา ประตูเมือง ถนนข้างตลาด ต.การคำ และวิ่งกลับเส้นทางเดิม ไป บขส.ใหม่)

รถสองแถว มีหลายสาย คิดค่าโดยสารตามระยะทาง

รถจักรยานยนต์รับจ้าง คิดค่าโดยสารตามระยะทาง

รถสามล้อเครื่อง (รถสกายแล็บ) คิดค่าโดยสารตามระยะทาง (เป็นรถเหมา)

แท็กซี่ คิดค่าโดยสารตามระยะทางบนมิเตอร์

รถสามล้อถีบ คิดค่าโดยสารตามระยะทาง

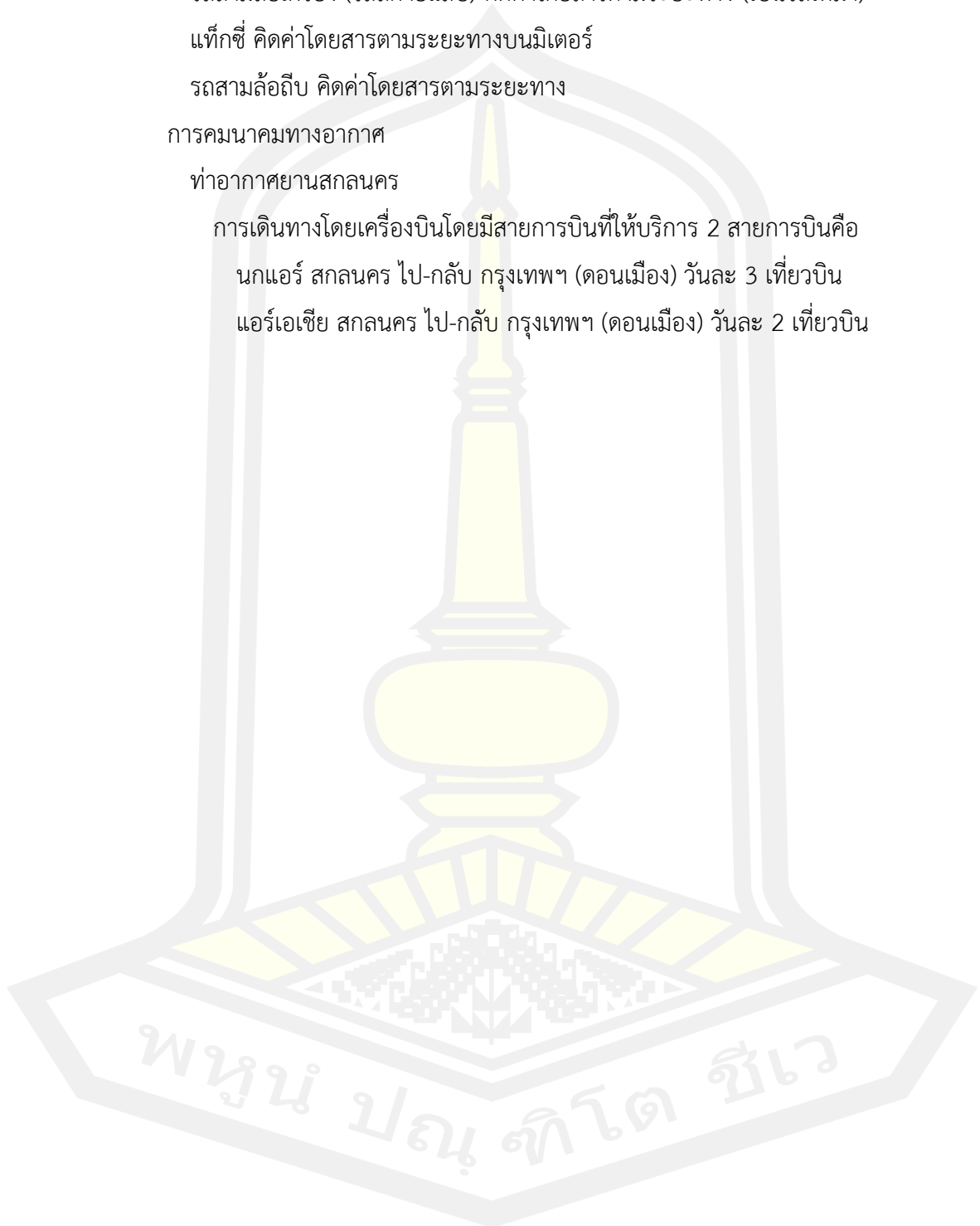
การคมนาคมทางอากาศ

ท่าอากาศยานสกลนคร

การเดินทางโดยเครื่องบินโดยมีสายการบินที่ให้บริการ 2 สายการบินคือ

นกแอร์ สกลนคร ไป-กลับ กรุงเทพฯ (ดอนเมือง) วันละ 3 เที่ยวบิน

แอร์เอเชีย สกลนคร ไป-กลับ กรุงเทพฯ (ดอนเมือง) วันละ 2 เที่ยวบิน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์

คำว่า “ชาติพันธุ์” และ “ชาติพันธุ์วิทยา” เป็นคำใหม่ในภาษาไทย การทำความเข้าใจเรื่องชาติพันธุ์ จำเป็นจะต้องพิจารณา เปรียบเทียบกับเรื่องเชื้อชาติ และสัญชาติ อาจเปรียบเทียบเชื้อชาติ สัญชาติ และชาติพันธุ์ได้ดังนี้ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 23, 2541 : 126-127)

เชื้อชาติ (Race) คือ ลักษณะทางชีวภาพของคน ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากลักษณะรูปร่าง สีผิว เส้นผม และตา การแบ่งกลุ่ม เชื้อชาติ (Racial Group) มักแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ นิกรอยด์ (Negroid) มองโกลอยด์ (Mongoloid) และคอเคซอยด์ (Caucasoid) ในตอนหลังได้เพิ่มออสเตรเลียลอยด์ (Australoid) โพลินีเซียน (Polynesian) เป็นต้น

สัญชาติ (Nationality) คือ การเป็นสมาชิกของประเทศใดประเทศหนึ่งตามกฎหมาย โดยที่ลักษณะทางชีวภาพและวัฒนธรรมอาจแตกต่างกันได้ การเป็นสมาชิกของประเทศย่อมหมายถึง การเป็นประชาชนของประเทศนั้น ผู้ที่อพยพมาจากที่อื่น เพื่อมาตั้งถิ่นฐานสามารถโอนสัญชาติมาได้ ผู้ที่เปลี่ยนสัญชาติ คือ ผู้ที่เปลี่ยนฐานะจากการเป็นประชาชนของประเทศหนึ่ง มาเป็นประชาชนของอีกประเทศหนึ่ง

ชาติพันธุ์ (Ethnicity หรือ Ethnos) คือ การมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง จีน ลาว เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือด ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่าง (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของ ชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจ เรียกว่า สำนึก ทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณะ (Ethnic Identity)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาให้ความหมาย ชาติพันธุ์ (Ethnos) ว่าหมายถึงกลุ่มที่มีพันธะเกี่ยวข้องกัน และที่แสดงเอกลักษณ์ออกมา โดยการผูกพันลักษณะการของเชื้อชาติ และสัญชาติเข้าด้วยกัน ถ้าจะใช้ให้ถูกต้องจะมีความหมาย เฉพาะใช้กับกลุ่มที่มีพันธะทางเชื้อชาติและทางวัฒนธรรม ประสานกันเข้าจนสมาชิกของกลุ่มเอง ไม่รู้สึกถึงพันธะของทั้งสองนี้ และคนภายนอกที่ไม่มี ความเชี่ยวชาญ จะไม่แลเห็นถึงความแตกต่างกัน" และพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาให้ความหมายชาติ

พันธุ์วิทยา (Ethnology) ว่า หมายถึง "การพินิจศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมปัจจุบัน หรือวัฒนธรรมเดิม ที่สูญหายไปของกลุ่มมนุษย์ชาติทั้งหลายในโลก ชาติพันธุ์วิทยาอาจหมายถึง มานุษยวิทยาวัฒนธรรมก็ได้ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 23, 2541 : 121)

สุเทพ สุนทรภะสัช (2548 : 15) ให้ความหมายของชาติพันธุ์ไว้ว่าในทางวรรณกรรม ทางสังคมวิทยา ชาติพันธุ์เป็นคำคุณศัพท์ที่มีการอ้างอิงถึงเชื้อชาติและประเทศชาติและลักษณะสำคัญทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา หรือการมีภาษาาร่วมกัน ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันมาจากการมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์คือผู้ที่มีวัฒนธรรมประเพณี บรรทัดฐานและความเชื่อเดียวกัน ส่วนใหญ่พูดภาษาเดียวกัน องค์ประกอบสำคัญของการเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ คือการมีค่านิยมและสำนึกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

สรุปได้ว่าความหมายของชาติพันธุ์มีพื้นฐานความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับเชื้อสายชั้น หรือประเพณีรวมทั้งเกี่ยวกับกลุ่มชนที่อยู่ในอาณาเขตบริเวณ อาณาจักร หรืออาจจะอยู่ในรูปของรัฐ นอกจากนี้ยังเป็นความคิดที่เกี่ยวกับลักษณะแตกต่างทางวัฒนธรรมภาษาและความเป็นต่างชาติ

กลุ่มชาติพันธุ์

การมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์คือ กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกันนั้น อธิบายได้ว่าในระบอบแรกมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ มีลักษณะคล้ายครอบครัวขนาดใหญ่ เมื่อคนกลุ่มเล็กอาศัยอยู่ด้วยกัน ก็สามารถเข้าใจกัน และประพฤติปฏิบัติต่อกันได้ โดยไม่มีความขัดแย้งเท่าใดนัก เมื่อสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้น มีคนหลายครอบครัวอาศัย อยู่ในบริเวณเดียวกัน การดำเนินวิถีชีวิตอาจแตกต่างกันบ้างความคิดอาจไม่สอดคล้องกัน และปัญหาเรื่องความขัดแย้งก็คงจะตามมา ฉะนั้นเมื่อสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้นก็จำเป็นต้องมี ระบบระเบียบมากขึ้นต้องมีการตกลงกันว่าอะไร ควรทำอะไรไม่ควรทำ ข้อตกลงเกี่ยวกับวิถีชีวิต การประพฤติปฏิบัติ และความคิดความเชื่อ จึงเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ และเรียกรวมๆว่า "วัฒนธรรม" กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกันเรียกว่า เป็นคนชาติพันธุ์เดียวกัน (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 23, 2541 : 120)

วัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ ซึ่งสมาชิกของสังคมตกลงกันว่า จะใช้ร่วมกันผู้ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันคือ คนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน การสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ ที่พ่อแม่ อบรมสั่งสอนลูก ทำให้เกิดการสืบทอดชาติพันธุ์ ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และสังคม จึงเป็นความสัมพันธ์ ที่แยกออกจากกันยาก และเนื่องจากการสืบทอดทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ เป็นการสืบทอดทางชีวภาพ หรือทางสายเลือด ด้วยความแตกต่างระหว่าง ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยทางชีวภาพ จึงแยกออกจากกันยาก และทำให้คนทั่วไปไม่คำนึงถึงข้อ แตกต่างนี้ นอกจากนี้

เนื่องจากกลุ่มทางชีวภาพ หรือกลุ่มเชื้อชาติครอบคลุมหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ความไม่ชัดเจนจึงอาจเกิดขึ้นได้ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 23, 2541 : 128-129)

คำว่า เชื้อชาติ ในภาษาพูดทั่วไป ในความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกัน และพูดภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีความรู้สึกในเผ่าพันธุ์เดียวกัน ตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ คือ กลุ่มคนจีน กลุ่มคนไทยกลุ่มคนพม่า กลุ่มคนลาว กลุ่มคนเขมร กลุ่มคนกะเหรี่ยง กลุ่มคนอินเดีย กลุ่มคนม้ง ปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์คือ ความสำนึกของคนในกลุ่มนั้นว่า มีชาติพันธุ์ใด ปัจจัยทางด้านภาษาอย่างเดียว ไม่สามารถกำหนดชาติพันธุ์ได้ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า ทั้งนี้เพราะคนจีน หรือคนอินเดีย หรือคนกะเหรี่ยง มีจิตสำนึกในความเป็นคนจีน หรือความเป็นคนอินเดียหรือความเป็นคนกะเหรี่ยง โดยคนทั้ง 3 กลุ่มนี้ต่างรวมกันโดยเชื้อชาติ สัญชาติ และ ชาติพันธุ์แล้วก็มีภาษาพูดหลายภาษา คนจีนที่พูดภาษาไทยกลาง กวางตุ้ง และฮกเกี้ยน ต่างก็เรียกตัวเองว่า เป็นคนจีนคนอินเดียที่พูดภาษาไทย ฮินดี เบงกาลี และทมิฬ ต่างก็เรียกตัวเองว่า เป็นคนอินเดีย และคนกะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นเผ่า ไป่ว์หรือเผ่าสะกอ ต่างก็เรียกตัวเองว่าเป็นคน กะเหรี่ยง ฉะนั้น การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์จึงขึ้น อยู่กับความสำนึกของตัวเองว่าเป็นคนกลุ่มใด (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 23, 2541 : 129)

นอกจากนี้ คนบางคนยังไม่อาจจะยึดในกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ตลอดไป เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ก็มีความสำนึกอย่างหนึ่ง เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ก็มีความสำนึกอีกอย่างหนึ่ง เช่น คนจีนที่เกิดในประเทศไทย และเรียน ที่โรงเรียนคนไทย เมื่ออยู่ในหมู่เพื่อนที่โรงเรียน ก็มักจะมองว่าตัวเองเป็นคนไทย แต่เมื่อกลับบ้าน ไปอยู่ในหมู่ญาติพี่น้อง ซึ่งพูดภาษาจีน ก็จะมีมองว่าตัวเองเป็นคนจีน ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เขาอาจจะมองว่า ตัวเองเป็นชาวเขา หรือ "คนเมือง" (คนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่พื้นราบในภาคเหนือ) หรือคนไทยก็ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมคนเชื้อสายกุกุในประเทศไทยอาจจะเป็นคนกุกุ คนอีสาน หรือ คนไทยก็ได้เช่นเดียวกัน การที่คนๆเดียวมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มได้ ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาด และไม่ใช่เรื่องที่ผิดหรือถูก แต่เป็นการแสดงให้เห็นว่า ความสำนึกในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และไม่ถาวร เมื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีความสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจนไม่เปลี่ยนแปลง คนกลุ่มนั้นก็มักจะ เป็นคนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และสัญชาติ สอดคล้องกัน (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 23, 2541 : 129)

(ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547 : 173) กล่าวว่า แนวคิดกลุ่มชาติพันธุ์เป็นแนวคิดที่นักมานุษยวิทยาใช้จำแนกกลุ่มชนต่าง ๆ ออกจากกันเพื่อใช้ประโยชน์เป็นหน่วยและขอบเขตของการวิเคราะห์ในการศึกษาเปรียบเทียบในบางส่วนหนึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะของการเป็นกลุ่มคน มีความรู้สึกผูกพันร่วมกันว่าเป็นกลุ่มเดียวกันว่าแตกต่างจากกลุ่มอื่น มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม

(Social Interaction) ภายในกลุ่มมากกว่าที่จะมีกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นตลอดจนมีสถาบันสังคมและวัฒนธรรมที่ผูกพันสมาชิกไว้ด้วยกันและแยกแยะจากกลุ่มอื่น

กลุ่มชาติพันธุ์เป็นเรื่องของวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยรวมกันคือ ค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมใหญ่ การรวมกลุ่มผลประโยชน์หรือการเมืองจะมีลักษณะระบบหรือลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม (Tribalism) นักสังคมวิทยาโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เสนอคำว่าชาติพันธุ์สัมพันธ์เข้าแทนลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม (Tribalism) คำนี้ขาดความชัดเจน แต่ข้อดีของคำนี้มีความสามารถเป็นกลางปราศจากอคติหรือความเห็นที่แฝงค่านิยม (Value-loaded Terms) สามารถที่จะนำไปใช้กับประเภทหรือกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคม (Social Categories) ได้อย่างกว้างขวางมากกว่าในการที่เราจะพิจารณาว่ากลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทำหน้าที่เป็นกลุ่มทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการเมืองนั้น คำว่า “การเมือง” ในที่นี้หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกระจายการใช้รวมทั้งการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจ คำว่า “อำนาจ” ในที่นี้คือ การควบคุมที่มนุษย์มีเหนือพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์คนอื่น โดยนัยดังกล่าวนี้ อำนาจเป็นมิติหนึ่งของความสัมพันธ์ทางสังคมทุกประเภท (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545 : 34-35)

ความแตกต่างทางชาติพันธุ์

ในช่วงเวลาที่มีจำนวนประชากรไม่มาก และความหนาแน่นของประชากรต่ำพื้นที่บนผิวโลกมีอยู่มากพอ ที่จะตอบสนองการขยายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ แต่มาในระยะหลัง เมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ มีผลทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ เมื่อชาติพันธุ์ขยายตัวมาอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน การยอมรับซึ่งกันและกัน อาจทำให้เกิดการยืมวัฒนธรรม และการผสมกลมกลืนของชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมได้ แต่ถ้าการขยายตัวของชาติพันธุ์สองชาติพันธุ์ไม่เข้ากัน หรือไม่สอดคล้องกัน ปัญหาเรื่องความขัดแย้ง ของกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะเกิดตามมา ปัญหา มักจะ เกิดจากการที่แต่ละฝ่ายต่างก็พยายามรักษา วัฒนธรรมของตนไม่ยอมรับวัฒนธรรมของ ชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมข้างเคียง ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ ถ้าเข้าใจว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นได้อย่างไร สาเหตุของการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ พอจะสรุปได้ 5 ลักษณะ คือ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 23, 2541) : 130-131)

1. เกิดจากการแบ่งแยกโดยวัฒนธรรมชนชั้น ในสังคมบางสังคมมีการแบ่งชนชั้น และคนที่อยู่ในชนชั้นต่ำที่สุด จะถือเป็นกลุ่มชน ที่อยู่นอกระบบสังคมนั้น เช่น จัณฑาลในอินเดียเอทาหรือบูราคูในประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น คนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ถูกสังคมระบุว่าเป็นคนชนชั้นต่ำ ถือว่าเป็นผู้ที่น่ารังเกียจและไม่ควรอยู่ร่วมสังคมกับสมาชิกส่วนใหญ่ ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของ

สังคมนั้น เป็นผู้ที่ปราศจากศักดิ์ศรี ไม่มีอำนาจ และไม่มีสิทธิทางสังคมเท่าเทียมคนอื่น ปัจจุบันทั้งประเทศอินเดียและประเทศญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายยกเลิกชนชั้นจัณฑาลและบुरาคู แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมี การกีดกันอยู่ความแตกต่างภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียว กันนี้ ถือเป็นรูปแบบความแตกต่างทางชาติพันธุ์รูปแบบหนึ่ง

2. เกิดจากการแบ่งแยกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ กลุ่มชนที่มีชาติพันธุ์ต่างจากคนส่วนใหญ่ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่ห่างไกล เช่น ชาวเขา มักจะถูกตัดขาดจากสังคมพื้นราบ โดยไม่ได้รับข่าวสารอย่างสม่ำเสมอจากคนพื้นราบ ในส่วนกลาง การขาดการติดต่อสื่อสารที่ต้นนี้ทำให้เกิดความเข้าใจผิด และอาจทำให้มีปฏิกิริยาต่อต้านอำนาจรัฐได้ ในกรณีของประเทศไทย รัฐบาลได้พยายามติดต่อสื่อสารกับชาวเขาอยู่เสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขากับรัฐบาลไทยจึงไม่ค่อยมีปัญหา

3. เกิดจากการผนวกดินแดน การขยายอาณาเขตของประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยการผนวกดินแดนเพิ่ม อาจเกิดจากการตกลงกันตามสนธิสัญญา หรือเกิดจากการขยายดินแดนหลังจากชนะสงคราม ตัวอย่างของการตกลงตามสนธิสัญญา คือ กรณีสหรัฐอเมริกาซื้อดินแดนซึ่งปัจจุบันคือรัฐในภาคตะวันออกเฉียงใต้บางรัฐ ตามสนธิสัญญา เรียกว่า “Louisiana Purchase” ในปี ค.ศ.1803 หรือการที่สหรัฐอเมริกาซื้อดินแดน ซึ่งปัจจุบันคือ รัฐอลาสกา ในปี ค.ศ. 1867 ส่วนตัวอย่างของการสู้รบระหว่างเพื่อนบ้าน และฝ่ายที่ชนะ สามารถผนวกดินแดนข้างเคียงเพิ่มขึ้น คือ กรณีการขยายอาณาจักรต่างๆ ในบริเวณแหลมทองของทวีปเอเชียได้แก่ อาณาจักรสุโขทัย ทวาราวดี ศรีวิชัย ล้านนา ล้านช้าง อโยธยา ฯลฯ ซึ่งสามารถขยายดินแดนให้กว้างใหญ่ขึ้นได้ โดยการยกทัพสู้รบกัน และฝ่ายที่ชนะเป็นฝ่ายที่สามารถขยายอาณาจักรได้ การผนวกดินแดนในลักษณะของการตกลงกันตามสนธิสัญญาก็ดี ในลักษณะของการสู้รบชนะก็ดี ถ้าดินแดนที่ได้มา ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากกลุ่มเดิมแล้ว ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ย่อมจะเกิดขึ้นได้ ถึงแม้ว่าลักษณะโดยทั่วไปของคนสองกลุ่มนี้อาจ ไม่แตกต่างกันมากนักก็ตาม

4. เกิดจากการย้ายถิ่น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ อาจมีสาเหตุมาจากการที่คนจำนวนหนึ่งอพยพ ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในสังคมอื่น โดยที่คนกลุ่มนี้ มีลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างจากคนในสังคมที่ตนย้ายเข้าไปอยู่ รูปแบบของการย้ายถิ่นมีได้หลายรูปแบบ เช่น

- 4.1 การอพยพทาสจากแอฟริกาไปทวีป อเมริกาและยุโรป
- 4.2 การอพยพแรงงานเกณฑ์จากบริเวณ หนึ่งไปยังอีกบริเวณหนึ่ง
- 4.3 การว่าจ้างคนงานที่อพยพมาจากที่อื่น
- 4.4 การอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย หรือการลักลอบการเมือง
- 4.5 การรับคนเข้าประเทศโดยการโอนสัญชาติ
- 4.6 การอพยพของชนชาติที่เจริญกว่า ไปยังพื้นที่ที่มีชนชาติที่ด้อยกว่า

การย้ายถิ่นในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น แตกต่างกันในระดับของการบังคับควบคุม ในกรณีที่อพยพทาสจากแอฟริกาไปอเมริกา หรือยุโรป เป็นการอพยพ ที่มีการควบคุมอย่างใกล้ชิด โดยถือว่า มีลักษณะไม่ต่างไปจากนักโทษ ที่ต้องจองจำ และเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด ในทำนองเดียวกันกับการอพยพแรงงานเกณฑ์ ไปไว้ในค่ายกรรมกรอพยพในยุโรป ก็มีการควบคุมค่อนข้างใกล้ชิดแต่ไม่เข้มงวดเท่ากรณีของการ อพยพทาส ส่วนการอพยพคนงานไปทำงาน รับจ้างในประเทศอื่นก็มีลักษณะเข้มงวดน้อยลงมา แต่คนงานเหล่านี้ก็ยังมีลักษณะขาดเสถียรภาพ เนื่องจากไม่รู้ว่า จะต้องไปที่ใดอย่างไร ต้องคอย ฟังผู้ที่จัดการอพยพอยู่ตลอดเวลา และมักจะไม่ แน่ใจว่าจะมีปัญหาในอนาคตหรือไม่ ส่วนกรณี ของผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย เป็นการ อพยพในระดับบุคคลหรือครอบครัว โดยไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ผู้อพยพมีปัญหาในช่วงของการเดินทาง และการผ่านด่านต่างๆ แต่เมื่อได้เข้ามาอยู่ในค่ายอพยพผู้ลี้ภัยแล้ว สภาพความเป็นอยู่จะไม่เลวร้ายนัก บางครั้งผู้อพยพจะได้สิทธิพิเศษด้วยถึงแม้จะมีการควบคุมบ้าง อีกกรณีหนึ่งคือ การโอนสัญชาติ ซึ่งเป็นการอพยพ ในระดับบุคคล ในลักษณะที่ไม่มีการควบคุม การตัดสินใจอพยพเป็นการตัดสินใจส่วนตัว ซึ่งผู้ขอโอนสัญชาติคิดว่า ดีและเหมาะสม แต่เมื่อไปอยู่ในประเทศใหม่ ผู้อพยพอาจถูกกีดกันหรือถูกจำกัดสิทธิ ให้มีสิทธิทางสังคมด้อยกว่าผู้ที่อยู่ใน ประเทศมาก่อน การอพยพของชาวตะวันตกจากทวีปยุโรป ไปยังทวีปอเมริกา และทวีปออสเตรเลีย คือ ตัวอย่างของการอพยพของชนชาติที่เจริญกว่า เข้าไปครอบครอง และมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้ที่อยู่เดิม และทำให้ผู้ที่อยู่เดิมกลายเป็นชนกลุ่มน้อยได้เช่นเดียวกัน

5. เกิดจากการตกเป็นประเทศอาณานิคม ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในประเทศอาณานิคม มีลักษณะแตกต่างจากกรณีต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ทั้ง 4 กรณี ทั้งนี้ เพราะอาณานิคมเกิดจากการที่มหาอำนาจเข้ามามีอำนาจในการเมืองการปกครองของ ประเทศอื่น ผู้อพยพเข้ามาเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า และสามารถออกกฎหมายบังคับต่าง ๆ นานา ทำให้เจ้าของประเทศ ซึ่งมีจำนวนประชากรมากกว่า มีลักษณะของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง และต้องยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของประเทศมหาอำนาจประเทศมหาอำนาจมักจะจับจอง ที่ดินขนาดใหญ่ และว่าจ้างคนพื้นเมืองไปเป็นกรรมกรในไร่นา มีผลทำให้คนพื้นเมืองมีลักษณะเป็นผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง หรือถูกจ้างในอาณัติของมหาอำนาจ ทั้งๆที่มหาอำนาจเป็นผู้บุกรุกเข้ามาในดินแดนของตน โดยทั่วไปจำนวนของผู้ที่อพยพมาจากประเทศมหาอำนาจมีไม่มากนัก แต่คนกลุ่มนี้ก็สามารถจับจองที่ดิน และทำธุรกิจจนถึงขนาดเป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมได้ อย่างกรณีประเทศซิมบับเว ปรากฏว่า ในปี ค.ศ. 1931 คนผิวขาวเป็นเจ้าของที่ดิน เกือบร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ประชากรผิวขาวมีประมาณร้อยละ 5 เท่านั้น

ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology)

ตามความหมายของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์สังคมวิทยา คือ การศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มมนุษยชาติ และบางครั้งเรียกว่า มานุษยวิทยาวัฒนธรรม วิธีการนี้เป็นวิธีการของนักมานุษยวิทยารุ่นแรกๆ ที่ต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคน หรือกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างลึกซึ้งรอบด้าน ใช้เวลาศึกษาที่ยาวนานเพื่อให้ครอบคลุมทุกเรื่อง ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รายงานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ในลักษณะนี้เรียกว่า “ชาติพันธุ์วรรณา” หรือ “ชาติพันธุ์พรรณนา” (Ethnography) ซึ่งมักเป็นการรายงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนดั้งเดิมหรือกลุ่มชนที่ไม่มีตัวหนังสือ

การศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Comparison) เมื่อมีการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ แล้ว ก็มีการศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมเชิงเปรียบเทียบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูการแพร่กระจายของวัฒนธรรม มากกว่าที่จะเปรียบเทียบว่าวัฒนธรรมใดเจริญกว่ากัน นักมานุษยวิทยายืนยันว่า สังคม วัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ มีอัตลักษณ์เฉพาะที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และความจำเป็นของสังคมนั้น ๆ ซึ่งไม่ควรที่จะเปรียบเทียบว่าวัฒนธรรมใดดีกว่ากันหรือเจริญกว่ากัน การศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมจึงเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการแพร่กระจายของวัฒนธรรม โดยไม่ได้เปรียบเทียบถึงความเจริญ

การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในภูมิภาคของโลก (Human Relations Area Files) เมื่อมีการรายงานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และมีความสนใจศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม จึงเกิดการจัดทำฐานข้อมูลในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ก่อนที่ระบบคอมพิวเตอร์จะเจริญก้าวหน้ามาก ในระยะแรก การทำฐานข้อมูลเป็นการจัดเก็บข้อมูลเข้าแฟ้ม (Files) โดยจัดแบ่งโลกเป็นภูมิภาค กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มถูกจัดหมวดหมู่ตามที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในภูมิภาคของโลก รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ถูกจัดเป็นหมวดหมู่ตามหัวข้อ เช่น เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ความเชื่อ ครอบครัว เครือญาติ วิถีชีวิต ฯลฯ

สรุป กลุ่มชาติพันธุ์เป็นการรวมกลุ่มรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ชอบจำแนก “เรา” และ “เขา” เสมอ โดยกำหนดความแตกต่างเช่น ภาษา ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต และการดำรงชีวิต ความแตกต่างได้กลายเป็นพรมแดนในการแบ่งแยกกลุ่มชาติพันธุ์ การรวมกลุ่มของชาติพันธุ์เป็นการรวมกลุ่มในการต่อรองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อสนองตอบความพึงพอใจของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อความทัดเทียมกันของแต่ละกลุ่มภายใต้ความหลากหลายของชาติพันธุ์ที่อยู่ภายใต้หลักการของอุดมการณ์ทางการเมือง หรืออุดมการณ์ของความเป็นรัฐชาติจากแนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์ทำให้ได้ทราบถึงความหมายของคำว่าชาติพันธุ์ และการวิจัยครั้งนี้จะนำแนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไปวิเคราะห์ถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายญวนที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพลัดถิ่น

การพลัดถิ่น (Diaspora) ปรากฏครั้งแรกในคัมภีร์ไบเบิลภาษาฮีบรูที่แปลไปเป็นภาษากรีก (Septuagint) ในช่วงศตวรรษที่ 2-3 ก่อนคริสตกาล กล่าวถึงชาวยิวโบราณถูกเตือนว่าถ้าไม่เชื่อในบัญชาของพระเจ้า พวกเขาจะกลายเป็นคนพลัดถิ่นกระจัดกระจายไปอยู่ตามอาณาจักรต่างๆเมื่อใดที่พวกเขาหันกลับมาทำตามบัญชาของพระเจ้า พระองค์จะรวบรวมพวกเขากลับคืนถิ่นกำเนิดซึ่งเป็นการอธิบายแบบแผนของการเนรเทศและการกลับคืน (Evans, 2009) : 1-3) และต่อมาได้พัฒนาไปเป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์โดยพบคำว่า “Diaspora” ในสารานุกรมสังคมศาสตร์ที่พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1937 ที่อ้างถึงเฉพาะกรณีการขับไล่ชาวยิวออกจากดินแดนศักดิ์สิทธิ์ มีนัยยะของการถอนราก การกดขี่ และความเจ็บปวดในการปรับตัวเมื่อเข้าไปอยู่ดินแดนใหม่ เนื่องจากเจ้าของดินแดนไม่ไว้วางใจ คนพลัดถิ่นเหล่านี้ค่อยๆ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่จนสามารถสร้างศูนย์กลางวัฒนธรรมของตนเองได้และธำรงรักษาไว้อย่างต่อเนื่อง โดยปฏิเสธที่จะละทิ้งอัตลักษณ์ของตน ปลูกฝังความคิดที่มุ่งคืนสู่มาตุภูมิ เป็นเส้นแบ่งพวกเขาออกจากความเป็นเพียงคนเข้าเมืองแนวคิดคนพลัดถิ่นตามความหมายนี้ถูกเรียกว่าเป็น “กระบวนทัศน์คนพลัดถิ่นแบบคลาสสิก” (Classical Diaspora Paradigm) ซึ่ง Safran เห็นว่าหากปล่อยให้การนิยามคนพลัดถิ่นเลื่อนไหล รวมเอาผู้ย้ายถิ่นที่ไม่ปรารถนาจะกลับคืนมาตุภูมิเป็นคนพลัดถิ่นด้วย จะเป็นการขยายขอบเขตการนิยามคนพลัดถิ่นมากเกินไปจนกลายเป็นปัญหาที่ยากแก้ไข Safran ได้นำเสนอเกณฑ์พิจารณาอัตลักษณ์ร่วมของคนพลัดถิ่น 7 ประการที่เป็นเส้นแบ่งจากคนเข้าเมืองทั่วไป คือ 1) ถูกขับออกจากถิ่นกำเนิดไปอยู่ต่างแดน 2) ยังคงรักษาความทรงจำร่วมของถิ่นกำเนิด 3) ไม่ได้รับการยอมรับโดยสมบูรณ์จากประเทศอาศัย 4) ถือว่ามาตุภูมิคือบ้านที่แท้จริงที่ลูกหลานผู้สืบทอดจะต้องกลับไป 5) มีความสัมพันธ์กับมาตุภูมิอย่างต่อเนื่อง 6) อยู่ในชุมชนที่ชัดเจนรักษาวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ และสถาปนาศูนย์กลางวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมา และ 7) มาตุภูมิมีความสำคัญต่อวิถีปฏิบัติเชิงสถาบันของพวกเขา (Safran, 2005) :36-37)

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้แนวคิดคนพลัดถิ่นถูกนำไปใช้อธิบายในมุมมองที่กว้างกว่าความหมายเดิมที่ยึดเอาตัวแบบคนพลัดถิ่นชาวยิวซึ่งถูกเนรเทศจากดินแดนอิสราเอลโบราณเมื่อกว่า 2,000 ปีมาแล้ว ปัจจุบันมีการนำแนวคิดนี้ไปใช้อธิบายปรากฏการณ์เคลื่อนย้ายประชากรในระดับนานาชาติ รวมถึงการอพยพของผู้คนจากประเทศยากจนไปสู่ประเทศพัฒนา การสื่อสารทางไกลและการปฏิวัติการขนส่งและการพัฒนาวัฒนธรรมที่ก้าวข้ามพรมแดนไปทั่วโลก โดยเรียกว่า “กระบวนทัศน์คนพลัดถิ่นสมัยใหม่” (Modern Diaspora Paradigm) ทำให้ขอบเขตการนิยามคนพลัดถิ่นในบริบทนี้ขยายออกไปทับซ้อนแนวคิดอื่นๆ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Minority) ผู้ลี้ภัย (Refugee) และคนเข้าเมือง (Immigrant) เป็นต้น

นักวิชาการหลายท่านถกเถียงกับเกณฑ์พิจารณาคคนพลัดถิ่นของ Safran ว่าเป็นวาทกรรมที่ยึดติดกับแหล่งกำเนิด (Fixed Origins) แม้ว่าสำนึกของคนพลัดถิ่นคือปรารถนาจะกลับบ้าน/

คืนถิ่น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนพลัดถิ่นทั้งหมดมีอุดมการณ์ที่มั่นคงว่าจะกลับบ้าน/คืนถิ่นหรือ วิชาที่ว่านี้เป็นเกณฑ์ที่ค่อนข้างคับแคบ ยึดติดกับตัวแบบคนพลัดถิ่นชาวฮิวมากเกินไป นอกจากนี้ยังมี ข้อถกเถียงว่าควรทบทวนฐานคติที่เคยมองการพลัดถิ่นตามแบบแผนการอพยพหรือลี้ภัยที่ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนย้ายผู้คนข้ามพรมแดนเนื่องจากการพลัดถิ่นลักษณะใหม่เกิดจากพรมแดน ถูกย้ายข้ามผู้คนไปตั้งเช่นกรณีการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในอดีต ได้ทำให้ชาวรัสเซีย 25 ล้านคน กลายเป็นคนพลัดถิ่นอย่างไม่ตั้งใจเพียงชั่วข้ามคืนจึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการก่อรูปของคนพลัดถิ่นในลักษณะใหม่และนิยามคนพลัดถิ่นเสียใหม่

John (1976) ให้ความหมายคนพลัดถิ่นว่าหมายถึง ชุมชนเชื้อชาติที่ปราศจากพื้นที่ที่เป็นหน่วยทางการเมืองของตน และจำแนกคนพลัดถิ่นเป็นสองประเภท คือคนพลัดถิ่นประเภทกรรม มาชีพ และคนพลัดถิ่นที่ได้รับการกระตุ้น (John. 1976 ; อ้างอิงมาจาก (ฐิรุฒธิ เสนาคำ, 2547 :56-59)

Michel (ฐิรุฒธิ เสนาคำ, 2547 : 56-59 ; อ้างอิงมาจาก Michel. 2001)ได้กำหนด เกณฑ์ว่าคนพลัดถิ่นคือคนกลุ่มที่ตระหนักหรืออ้างความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรืออัตลักษณ์ แห่งชาติ มีองค์กรทางการเมืองศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มในต่างแดน และสัมพันธ์กับมาตุภูมิทั้ง ในแง่ที่เป็นจริงและในจินตนาการ

(ฐิรุฒธิ เสนาคำ, 2547 : 55-56) ได้สรุปภาพรวมของการศึกษาคนพลัดถิ่นเพื่อให้เกิด ความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นไว้อย่างน่าสนใจ โดยได้จำแนกกลุ่มของงานศึกษาเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นออกเป็น 2 กลุ่มคือแนวคิดตัวแบบคนพลัดถิ่น (Diaspora as Typological Tool) และแนวคิดเงื่อนไขคนพลัดถิ่น (Diaspora as Social Condition) ซึ่งแนวคิดทั้งสองกลุ่มนี้แตกต่างกันที่การตั้งคำถามต่อคนพลัดถิ่น (Diaspora) กล่าวคือแนวคิดแรกนั้น เป็นการหยิบเอาคนพลัดถิ่นที่มีการนิยามความหมายและการ จัดจำแนกประเภทอย่างคับแคบ และไม่ยืดหยุ่น (Fix Boundary) แล้วมาจับใส่กล่องที่เรียกว่าเป็นตัว แบบ (Model) โดยมีลักษณะทั่วไปคือ มีการกระจายอยู่นอกมาตุภูมิทั้งในแง่ลบคือการตกเป็นเหยื่อที่ ถูกทำให้พลัดถิ่นออกไปจากมาตุภูมิและแง่บวกคือเป็นการพลัดถิ่นภายใต้ความสมัครใจที่จะออกจาก ดินแดนที่เป็นมาตุภูมิเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น การเดินทางเพื่อทำการค้าและการตั้งชุมชนนอก มาตุภูมิของชาวจีนและชาวเลบานอน การเข้าไปตั้งถิ่นฐานในอาณานิคมของคนจากประเทศอาณานิคม เช่น ดัตช์อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน และโปรตุเกส การแสวงหางานทำ เป็นต้น โดยที่กลุ่ม คนเหล่านี้มีความทรงจำเกี่ยวกับมาตุภูมิและพันธะสัญญา ร่วมในการฟื้นฟูรักษา สร้างความปลอดภัย และความมั่งคั่งแก่มาตุภูมิมีสำนึกร่วมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้มข้นและมีกระบวนการเคลื่อนไหว เพื่อกลับมาตุภูมิมีความสัมพันธ์ทั้งราบรื่นหรือไม่ราบรื่นกับสังคมของประเทศที่อาศัยอยู่ ในปัจจุบัน การมองกลุ่มคนพลัดถิ่นเหล่านี้ในลักษณะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกภาพความเป็นหนึ่ง เดียว (Homogenous) ไม่เปลี่ยนแปลง ปราศจากความขัดแย้งทางเพศ ชนชั้น เชื้อชาติและวัยขณะที่

แนวคิดแบบหลัง เป็นการให้ความสำคัญกับบริบทมากกว่า คือ ตั้งคำถามว่าภายใต้เงื่อนไขอะไรที่ทำให้เกิดภาวะการพลัดถิ่นหรือคนพลัดถิ่นขึ้นมาและการมาปะทะกับจิตสำนึกแบบอื่นๆ นั้นจะทำให้ก่อรูปจิตสำนึกต่างๆ อย่างไร โดยใช้งานศึกษาของ Stuart Hall ซึ่งให้ความสนใจกับประเด็นอัตลักษณ์ในการศึกษาคนพลัดถิ่นเป็นหลักโดยมองว่า หากทำความเข้าใจคนพลัดถิ่นที่อัตลักษณ์จะพบว่าคนพลัดถิ่นไม่มีบ้านเกิดและมาตุภูมิศักดิ์สิทธิ์แต่บ้านถูกเปลี่ยนและเล่าใหม่โดยที่บ้านอาจมีหลายบ้านและไม่จำเป็นต้องมีจุดเริ่มต้น ดังนั้นอัตลักษณ์คนพลัดถิ่นจึงเป็นอัตลักษณ์ผสมหรือพันทาง เป็นเรื่องเล่าไม่มีแก่นแกน แต่กลับเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การเมือง และวาทกรรมภายใต้กระบวนการเปลี่ยนความเหมือน (Changing Same) นั่นคือ แม้ว่าคนพลัดถิ่นจะมีประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมร่วม แต่คนพลัดถิ่นมีความแตกต่างกัน (ฐิรวุฒิ เสนาคำ, 2547) : 52-60)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพลัดถิ่นนี้เชื่อมโยงไปถึงชาวเวียดนามอพยพที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในประเทศเวียดนาม แต่ยังคงมีความทรงจำร่วม มีอุดมคติและพันธะร่วมในการรักษา พื้นฟูสร้างความปลอดภัย ความมั่งคั่งแก่ถิ่นกำเนิด สำนักในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้มข้น มีความสัมพันธ์ไม่ราบรื่นกับสังคมของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ในปัจจุบัน มีความเห็นอกเห็นใจและมีความเป็นปึกแผ่นหรือความสมานฉันท์กับคนพลัดถิ่นชาติพันธุ์เดียวกันในอีกประเทศมีชีวิตที่เฉพาะสร้างสรรค์และมั่งคั่งในประเทศที่พักพิง ที่มีชนิตธรรมต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมจากแนวคิดการพลัดถิ่นนี้นำไปเป็นพื้นฐานเพื่อวิเคราะห์ความเป็นมาของกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนามได้

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural-Functionalism)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เจ้าของทฤษฎีคือ AR Radcliffe- Brown เป็นนักมานุษยวิทยาเกิดที่เมือง เมื่อวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1881 และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1955 Radcliffe- Brown ศึกษาหน้าที่สังคม โดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของนักสังคมวิทยาชาว ฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักคิดที่ก่อตัวขึ้นในทศวรรษ ปี ค.ศ.1890 ผู้นำกลุ่ม คือ Emile Durkheim (1858-1917) Emile และผู้ร่วมงานได้เสนอผลงานและแนวความคิดทางสังคมวิทยาส่วนใหญ่ มีพื้นฐานจากปรัชญาในสังคมยุคภูมิธรรม ถึงแม้ว่านักปรัชญาสังคมแนวเดียวกับยุคภูมิธรรม จะมีจำนวนลดน้อยลง ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสกลุ่มหนึ่ง ก็พยายามศึกษาสังคม ตามแนวปรัชญาภูมิธรรมอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย ผลงานดังกล่าวมีอิทธิพลต่อทฤษฎีสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยาในยุคหลังมาก เช่น ทฤษฎีหน้าที่นิยมตามแนวความคิดของ Radcliffe- Brown ก็ได้รับอิทธิพลจากนักคิดกลุ่มนี้ด้วย

Radcliffe- Brown นักมานุษยวิทยาสังคมชาวอังกฤษ ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีนี้ไว้ในข้อเขียนของเขาชื่อ On Social Structure (1940) และในหนังสือชื่อ Structure and Function in Primitive Society ซึ่ง Radcliffe- Brown กล่าวว่าทฤษฎีเปรียบเสมือนอินทรีย์ซึ่งมีชีวิตมีการเกิด

เจริญเติบโต อาหารเจ็บป่วยได้ เหยี่ยวรักษาได้ เมื่อหายแล้วก็จะก้าวเดินต่อไปได้ร่างกายมนุษย์มีอวัยวะเป็นประกอบเพื่อการคงอยู่ สังคมก็มีโครงสร้างเพื่อการดำรงตนทั้งอวัยวะของคนและโครงสร้างของสังคมต่างก็ทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กันเพื่อผดุงร่างกายและสังคม หากสังคมเกิดความขัดแย้งกันในโครงสร้างอันเนื่องมาจากการขัดกันในการทำหน้าที่ไม่สอดคล้องกันทำให้สังคมชะงักงัน หรือพัฒนาไปได้ช้าสังคมก็จะหาทางแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างของตนเองเพื่อดำรงอยู่หรือพัฒนาก้าวหน้าต่อไป ร่างกายมนุษย์นั้นเมื่อเจ็บป่วยลงสามารถเหยี่ยวยาได้เช่นกันอวัยวะในร่างกายบางส่วนก็สามารถปรับเปลี่ยนและแทนที่ได้แต่ก็ทำไม่ได้ทั้งหมดทุกส่วนโครงสร้างหลัก ๆ ไม่สามารถจะเปลี่ยนได้ เช่น ตับ ลำไส้ สมอง เป็นต้น คนจึงตายได้ แต่สังคมไม่มีวันตายหลังจากที่ได้รับปรับตัวให้พัฒนาขึ้นแล้วสังคมจะก้าวเดินต่อไปได้

การศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมในเชิงความสัมพันธ์ของหน้าที่ตามโครงสร้างหน้าที่ของ Radcliffe-Brown นี้ในทางมานุษยวิทยาเรียกว่า Holistics ซึ่งเป็นการมองสังคมที่เดียวทุกโครงสร้างเพื่อความเข้าใจสังคมทั้งหมด Radcliffe-Brown เชื่อว่า การศึกษาเฉพาะโครงสร้างใดโครงสร้างเดียวไม่สามารถเข้าใจโครงสร้างนั้น ๆ ได้ เช่น ถ้าจะศึกษาโครงสร้างทางการปกครองของสังคมก็ต้องศึกษาระบบค่านิยมเศรษฐกิจ ศาสนา การศึกษา ครอบครัว และเครือญาติของสังคมไทยด้วยเพราะระดับดังกล่าวมานั้นมีผลต่อโครงสร้างทางการปกครองทั้งสิ้น

แนวคิดของ Radcliffe-Brown อาจตีความไปได้ว่าสังคมของ Radcliffe-Brown ต้องราบรื่น Radcliffe-Brown ไม่สนับสนุนความขัดแย้งทางสังคมซึ่งนักมานุษยวิทยารุ่นใหม่ มองว่า Radcliffe-Brown เชื่อในแนวคิดที่ว่า “สังคมรุ่มร้อน” ซึ่งเป็นแนวคิดของคนรุ่นเก่า นักมานุษยวิทยารุ่นใหม่ได้แก่ Max Gluckman (1965), Edmund Leach (1954), และ Victor (1967) คำนแนวคิดแบบสังคมรุ่มร้อนของ Radcliffe-Brown ว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นจริงไม่ได้ ไม่มีสังคมใดเลยในโลกนี้ที่ปราศจากความขัดแย้ง ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ ปกติของมนุษย์ทุกคนมีความขัดแย้งในเวลาใดเวลาหนึ่งเสมอ ความขัดแย้งเป็นกรอบของเหตุผล ทำให้เกิดการแข่งขัน การแข่งขันทำให้เกิดการพัฒนาในสังคมได้ ((Radcliffe-Brown, 1952 : 181)

Radcliffe-Brown มองสังคมโดยเปรียบเทียบกับสิ่งมีชีวิต (Organism) คือร่างกายของคนประกอบด้วยระบบการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งแต่ละระบบก็มี “โครงสร้าง” และ “หน้าที่” ของตนเอง เช่น ระบบย่อยอาหาร ประกอบด้วยอวัยวะต่าง ๆ เช่น กระเพาะอาหาร ลำไส้ เป็นต้น ทำหน้าที่ย่อยอาหารและดูดซึมอาหารไปตามเส้นเลือด เป็นต้น ทุกระบบในร่างกายจะทำหน้าที่สม่ำเสมอเพื่อให้ร่างกายมีชีวิตอย่างปกติสุข แต่ถ้าหากระบบใดหยุดทำหน้าที่ก็จะทำให้ร่างกายเกิดอาการผิดปกติ สังคมก็เช่นเดียวกันคือประกอบไปด้วยระบบต่าง ๆ เช่น ระบบครอบครัว ศาสนาเศรษฐกิจการเมือง เป็นต้น ซึ่งแต่ละระบบก็มีโครงสร้างและหน้าที่ที่จะทำให้สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น

หน้าที่ของนักมานุษยวิทยาตามทัศนะของ Radcliffe-Brown คือการค้นหาและอธิบายว่าระบบต่าง ๆ ของสังคมมีโครงสร้างและหน้าที่อย่างไร แต่ละระบบมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่าง ๆ ของสังคมก็คือโครงสร้างสังคมนั่นเอง ในแต่ละระบบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะประกอบไปด้วยสถาบันต่าง ๆ เช่น ระบบศาสนาจะประกอบไปด้วยพิธีกรรมความเชื่อ องค์กรทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งแต่ละสถาบันจะทำหน้าที่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ระบบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อรักษา “สมดุล” ของสังคมเอาไว้

Radcliffe-Brown ได้นำเอาเมโนทส์นเรื่อง “หน้าที่” (Function) มาจาก Emile Durkheim โดยนำเอามารวมกับเมโนทส์นเรื่อง “โครงสร้างสังคม” Radcliffe-Brown เสนอว่าเราสามารถศึกษาโครงสร้างของสังคม (หรือความสัมพันธ์ของคนในสังคม) โดยดูจากหน้าที่ของพฤติกรรมต่าง ๆ ว่ามีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นปึกแผ่นและรักษาความสมดุลของสังคมได้อย่างไรบ้างเช่น Radcliffe-Brown อธิบายพิธีกรรม ความเชื่อ และเทพนิยายต่าง ๆ ของชาวอินเดียนว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนา ซึ่งมีหน้าที่เสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคมพิธีกรรมช่วยเสริมสร้าง “อารมณ์ร่วม” (Collective Emotions) และช่วยควบคุมความประพฤติของสมาชิกสังคมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณี กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พิธีกรรมมีหน้าที่หลักในการช่วยบำรุงรักษาความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างสมาชิกสังคม ส่วนการตอบสนองความต้องการทางจิตใจนั้นเป็นหน้าที่รองลงมาของพิธีกรรม

โครงสร้างหน้าที่ตามแนวคิดของ Bronislaw Malinowski

Bronislaw Malinowski (1884-1942) นักมานุษยวิทยาชาวโปแลนด์เสนอว่าองค์ประกอบของวัฒนธรรมต่างได้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์และวัฒนธรรม เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และการมีลูกมีหลานสืบพันธุ์ จึงต้องมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคม หรือแม้แต่การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมขึ้นใช้เพื่อทำหน้าที่ควบคุมให้บุคคลต้องปฏิบัติหรือกระทำตามแบบที่กำหนด เพื่อให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพในขณะเดียวกันการตั้งกลุ่มหรือชุมชนและวัฒนธรรมขึ้นใหม่ก็เป็นสาเหตุให้มีความต้องการจำเป็นเพิ่มขึ้นอีก ความต้องการจำเป็นนี้จะต้องมีกลุ่มหรือชุมชนที่ซับซ้อนขึ้นไปสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นมานั้นอีกทอดหนึ่ง เป็นวัฏจักรอยู่ตลอดไป ความต้องการจำเป็นแบ่งได้ 3 ประเภทคือความต้องการจำเป็นทางชีวภาพ ทางจิตวิทยา และความต้องการแบบอนุกรม

Bronislaw Malinowski (1884-1942) ได้นำเสนอแนวคิดหลักของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมคือ การเน้นที่วัฒนธรรมในการทำหน้าที่สนองความต้องการต่อความจำเป็นของปัจเจกบุคคล โดยวัฒนธรรมได้เติบโตมาจากความต้องการต่อความจำเป็น 3 ด้านของมนุษย์คือ

1. ความต้องการด้านความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Biological and Psychological Needs) เป็นความต้องการของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพเพื่อให้มีชีวิตอยู่ เช่น ต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การพักผ่อน การเจริญเติบโตการสืบพันธุ์ เป็นต้น

2. ความต้องการด้านสังคม (Instrumental Needs) จะเกี่ยวกับเรื่องการร่วมมือกันทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานและทำให้ร่างกายได้รับการตอบสนองความต้องการเบื้องต้นได้ เช่น การแบ่งงานกันทำ การแจกจ่ายอาหาร การป้องกันภัย การผลิตสินค้า การบริการและการควบคุมทางสังคม

3. ความต้องการทางด้านจิตใจ (Symbolic Needs) คือ ความต้องการของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ เช่น ความต้องการสงบทางใจ ความกลมกลืนทางสังคมและเป้าหมายชีวิต ระบบสังคมที่สนองความต้องการเหล่านี้ได้แก่ ความรู้ กฎหมาย ศาสนา นิยายปรัมปรา ศิลปะ และเวทย์มนต์คาถา

Bronislaw Malinowski (1884-1942) วัฒนธรรมทุกด้านมีหน้าที่ต้องทำคือการตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง 3 อย่าง ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมมีหน้าที่เพื่อสนองความต้องการของปัจเจกชนในสังคมนั้น แนวความคิดดังกล่าวจึงเป็นหลักสำคัญในการนำมาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของคนในสังคมทั้งหมดของแต่ละวัฒนธรรม

โครงสร้างหน้าที่นิยมตามแนวคิด Durkheim

Durkheim เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้วางฐานคิดสำคัญเกี่ยวกับสังคม ดังนี้(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2549 : 45-46)

1. สังคมมนุษย์เป็นองค์ภาวะ (Entity) โดยตัวของมันเองเสมือนสิ่งมีชีวิตในตัวของมันเองที่แตกต่างไปจากส่วนผสมที่มารวมกัน (Society Is Serigeneris On Entity in Itself and Not Its Constituent Part) โดยถือว่า สังคมเป็นองค์ภาวะทางสังคม (Social Whole)

2. ส่วนประกอบของระบบ (สังคม) ปฏิบัติหน้าที่สนองความต้องการจะเป็นทั้งหมดที่ระบบพึงมีในฐานะที่เป็นระบบอินทรีย์ระบบหนึ่ง

3. ถ้าระบบ (สังคม) สามารถสนองความต้องการจำเป็น (Functional Needs) ของระบบได้แล้ว สังคมหรือระบบก็จะอยู่ในภาวะปกติ

4. ความสมดุลของระบบด้วยจุดสมดุล (Equilibrium Points) คือจุดที่สังคมมีความเป็นปกติ ความคิดของเดอร์ไคม์ ได้แสดงว่า เรื่องการแบ่งหน้าที่งานในสังคมได้ช่วยวางรากฐานให้กับแนวคิดหรือทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมพอสมควร

2.2 ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism Theory)

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ แนวคิดนี้เริ่มจากนักจิตวิทยาชื่อ George Herbert Mead, Jacob Moreno, Ralph Linton ต่อมาพัฒนาขึ้นภายหลังในสังคมอเมริกันโดยนักคิดอเมริกัน เช่น

William James, Charles Horton Cooley, James Mark Baldwin และ John Dewey เป็นต้น ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นหัวใจแล้วจึงขยายวงออกไปถึงมนุษย์แต่ละคน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพของสังคมมนุษย์ ทฤษฎีนี้เน้นเป็นทฤษฎีประเภทจุลภาค เพราะให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน ทฤษฎีนี้เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ (จิตใจตัวตน หรืออัตตา บุคลิกภาพ) และสังคมครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น

Mead (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544 : 137-142 ; อ้างอิงมาจาก Mead. 1934) เป็นนักจิตวิทยาสังคม ได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์สัมพันธ์ มีสาระสำคัญที่ Mead กล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการให้ความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมจนเกิดเป็นความสัมพันธ์กันขึ้นนั้น เป็นเพราะใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน Mead กล่าวว่า มนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในสังคมและสังคมก็จำเป็นต้องมีมนุษย์อาศัยอยู่และมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน แก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction) จึงมีความสำคัญมากในทฤษฎีของสัญลักษณ์สัมพันธ์

Mead ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ร่วมกันการรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดขึ้นจากการร่วมกัน แต่มาจากความตั้งใจ การกระทำก็แสดงด้วยความตั้งใจ ด้านสัญลักษณ์จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลหนึ่งแสดงโต้ตอบความหมายนั้น ๆ จนเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น จึงมองเป็นการจัดระเบียบอย่างหนึ่ง

Blumer (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544 : 137-142 ; อ้างอิงมาจาก Blumer. 1962) ได้อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ เกิดจากผลของการที่บุคคลแปลหรือกำหนดความหมายของการกระทำต่อกัน การมีปฏิริยาโต้ตอบมิได้มีโดยตรงต่อการกระทำของบุคคล แต่เพราะปฏิริยาต่อความหมายของการกระทำต่อกัน หรือปฏิริยาต่อกันต้องอยู่ในรูปแบบของกระบวนการที่บุคคลทั้งหลายเข้าใจในเหตุการณ์ สามารถประเมินเหตุการณ์ให้ความหมาย และตัดสินใจที่จะมีการกระทำโต้ตอบ แนวความคิดของ Blumer มีลักษณะที่คล้ายกับความคิดของ Mead แต่ได้เน้นถึงปฏิริยาโต้ตอบระหว่างการกระทำระหว่างกันต่อการแปลความหมายของสัญลักษณ์ เราอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมนั้น มาจากการที่บุคคลหรือกลุ่มมีความคิดริเริ่มความคิดสร้างสรรค์ต่อการแปลความหมายหรือการตีความในแบบแผนการกระทำใหม่ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากแบบแผนเดิมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการกระทำระหว่างกันได้

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงกระบวนการกระทำระหว่างกัน มีข้อสมมติที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากพฤติกรรมเป็นการโต้ตอบหรือปฏิกริยาของกระบวนการที่บุคคลต่าง ๆ ได้แปลความหมาย ประเมินผล ให้ความหมายตามเนื้อหาสาระที่บุคคลกระทำต่อการจัดระเบียบทางสังคมจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการมากกว่าที่จะเป็นโครงสร้าง
2. โครงสร้างทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทันที โดยไม่ทำให้การกระทำของปัจเจกบุคคลชะงัก การที่จะเข้าใจแบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคม จะต้องยอมรับว่าแบบแผนต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นพฤติกรรมปลีกย่อยของปัจเจกบุคคล
3. ขณะที่ทำการมีลักษณะเป็นการกระทำที่ซ้ำ ๆ และมีโครงสร้างในเรื่องการกระทำนั้น ๆ โดยการนิยามสถานการณ์และการคาดหวังที่เห็นได้อย่างเด่นชัด ธรรมชาติของสัญลักษณ์แสดงให้ทราบถึงความสามารถของการใช้สัญลักษณ์ใหม่ ๆ ผลก็คือ ทำให้มีการแปลความหมายใหม่ การประเมินผลใหม่ การนิยามใหม่ และการกำหนดพฤติกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ โครงสร้างสังคมที่มีอยู่เดิมจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นการกระทำระหว่างกัน
4. แบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคม จึงเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ซึ่งสามารถรักษาไว้เสมือนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่นิยามสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดและสนับสนุนแบบแผนเหล่านี้สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนสามารถเปลี่ยนแปลงแบบแผนนั้น ๆ ด้วย
5. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นลักษณะของธรรมชาติเนื่องจากการกระทำระหว่างกันก็เป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว สังคมเองจะหารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดว่าจะเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบใด และการเปลี่ยนแปลงจะไม่มีการยุติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในสมัยหนึ่งจากแบบแผนการกระทำระหว่างกันนั้น อาจจะแตกต่างกันไปจากระบบแบบแผนการกระทำระหว่างกันในอีกสมัยหนึ่งก็ได้

การอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์อาจจะกล่าวได้ว่าสามารถที่จะวิเคราะห์ได้ดีในระดับทางการกระทำระหว่างกันของปัจเจกบุคคลและได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดจากการกระทำของปัจเจกบุคคลเนื่องจากปัจเจกบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความสัมพันธ์อันเกิดจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมจึงเป็นเรื่องราวของธรรมชาตินั่นเอง เปรียบเสมือนกับเวลาและกระแสที่ไม่เคยคอยใครแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำระหว่างกันจึงมีการสะสม มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่การกระทำระหว่างกันทางสังคมอื่น ๆ ต่อเนื่องกันไปอย่างไม่มีการสิ้นสุด

สัญลักษณ์มีได้หลายแบบ เช่น ภาษา กิริยาท่าทางหรือการกระทำ ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีความสลับซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจ ต้องอาศัยการฝึกฝนอบรมเรียนรู้เป็นเวลานาน มีความซ้ำของจึงจะใช้ได้ แต่กระนั้นก็ยังมิผิดพลาดอยู่เสมอ เพราะต้องอาศัยการตีความตามสถานการณ์ (Context) ในขณะนั้น เช่น ครูมองเห็นลูกศิษย์ในชั้นที่ตนกำลังสอนคนหนึ่งกำลังคุยจึง

เรียกชื่อศิษย์คนนั้น แปลว่าให้เด็กคนนั้นหยุดคุย ครูภูมิศาสตร์ใช้คำว่า Capital ในความหมายเมืองหลวง ครูบัญชีใช้คำนั้นในความหมายเงินทุน ครูสังคมวิทยาใช้คำนั้นในความหมายว่าหนักหรือมีน้ำหนัก ในคำว่า Capital Punishment กิริยาทำทางหรือการกระทำแต่ละอย่างก็มีความหมายได้หลายอย่างตามความคิดของมนุษย์ เช่น การร้องไห้ อาจแปลว่า ตีใจ เสียใจ หรือเจ็บแค้นใจก็ได้ หัวเราะ ทำนองเดียวกัน ยกเว้นหัวตาก็มีความหมายได้หลายอย่าง มนุษย์รู้ความหมายได้โดยอาศัยการตีความในบริบทนั้น ๆ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2549 : 28-30)

นักทฤษฎีสัญลักษณ์ทางสังคม นำเอาความรู้เหล่านี้มาใช้กับสังคมมนุษย์โดยสร้างเป็นทฤษฎีขึ้นมาว่า ตัวมนุษย์ (อัตตา) นั้นเป็นสัญลักษณ์ มีความหมายได้หลายอย่างในสายตาของผู้อื่น มนุษย์จึงพัฒนาตัวตนขึ้นมาจากความรู้สึกหรือสายตาของผู้อื่น ทำตัวตั้งตามสายตาหรือมาตรฐานของสังคม ตัวตนจึงเป็นตัวตนทางสังคม (Social Self) คือเป็นผลผลิตของสังคม (Social Product) แน่นอนจะเป็นตัวตนตามสายตาของผู้อื่นได้ต้องอาศัยจิต (Mind) ช่วยคิด จิตจะรู้จักคิดได้ก็ต้องอาศัยสื่อคือสัญลักษณ์ ๆ สำคัญในที่นี้คือ ภาษา จึงกล่าวได้ว่า ภาษาทำให้เกิดจิต จิตทำให้เกิดตัวตน แล้วตัวตน (อาศัยสัญลักษณ์อีก) ก็สร้างสังคมขึ้น สังคมจะอยู่หรือจะไปก็แล้วแต่มนุษย์เหล่านี้เองทฤษฎีนี้จึงให้ความสำคัญแก่มนุษย์มาก

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์มีประโยชน์ในการวิจัยนี้คือ ใช้วิเคราะห์กับปรับตัวในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายญวน ที่อาศัยอยู่ในภาคอีสานเพื่อให้อยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคม วัฒนธรรม ได้อย่างผสมกลมกลืน

2.3 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism)

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม นักมานุษยวิทยาในแนวความคิดนี้คือ Franz Boas เป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมัน ทำงานในตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบียประเทศสหรัฐอเมริกา

Franz Boas เน้นว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและพิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือเลวกว่ากัน” (ยศ สันตสมบัติ, 2548 : 35-41)

แนวคิดของ H.G. Barnett นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันผู้ซึ่งสนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับนวัตกรรม (Innovation) ที่ถือว่าเป็นตัวแทนจากวัฒนธรรมหนึ่งและมีการถ่ายทอดไปยังวัฒนธรรมอื่น ในงานเขียนชื่อ “Innovation : The Basis of Cultural Change” (1953)กล่าวไว้ว่า นวัตกรรมก็คือ ความคิดหรือพฤติกรรมหรือสิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นของใหม่ เพราะมันแตกต่างทางด้าน

คุณภาพไปจากรูปแบบที่มีอยู่ Barnett เชื่อว่า “วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพราะนวัตกรรมแต่ละขณะเดียวกัน วัฒนธรรมบางวัฒนธรรมอาจเป็นตัวถ่วงหรือไม่สนับสนุนให้เกิดมีนวัตกรรมก็ได้ฉะนั้นเขาจึงเสนอว่า จำเป็นต้องมีวิธีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขึ้นในสังคมหรือวัฒนธรรม” (นิยพวรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2540 : 93)

แนวคิดของ Everett M. Rogers ผู้เขียนงานชื่อ “Diffusion of Innovations” ได้เน้นว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา มากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคม และนวัตกรรม (Innovation) ที่ถ่ายทอดกันนั้นอาจเป็นความคิด (Idea) ซึ่งรับมาในรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Adoption) ถ่ายทอดได้ยากหรืออาจเป็นวัตถุ (Object) ที่รับมาในรูปการกระทำ (Action Adoption) ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่า Rogers ยังได้กล่าวอีกว่า “นวัตกรรมที่จะยอมรับกันได้ง่าย ต้องมีลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (1) มีประโยชน์มากกว่าของเดิม (Relative Advantage) (2) สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมที่รับ (Compatibility) (3) ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก (Less Complexity) (4) สามารถแบ่งทดลองรับมาปฏิบัติเป็นครั้งคราวได้ (Divisibility) และ (5) สามารถมองเห็นเข้าใจง่าย (Visibility) นอกจากนี้ Rogers ยังได้นำเสนอขั้นตอนการตัดสินใจรับเอานวัตกรรมใหม่อีก 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนในการรับรู้นวัตกรรม (Awareness) (2) เกิดความสนใจในนวัตกรรมนั้นๆ (Interest) (3) ประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation) (4) ทดลองใช้นวัตกรรม (Trial) และ (5) การรับหรือไม่รับเอานวัตกรรม (Adoption or Rejection) โดยผู้รับนวัตกรรมอาจมีทั้ง ผู้รับเร็วหรือช้าแตกต่างกันไป (นิยพวรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2540 : 93)

(นิยพวรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2540 : 93) กล่าวถึง หลักของการแพร่กระจายวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องยึดหลักว่า วัฒนธรรม คือ ความคิดและพฤติกรรม (ผลของความคิด) ที่ติดต่อบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น ดังนั้นการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. หลักภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่น ไม่มีภูเขา ทะเลกว้าง ทะเลทราย แหล่งหิมะ ป่าทึบ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนที่ต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันส่วนมากเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปติดต่อค้าขาย หรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกใหม่ แต่ก็ต้องมีเงินทองจึงจะไปเที่ยวยังถิ่นอื่นได้ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

3. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การตั้งใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใคร่และแต่งงานกับ

คนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนาและการอพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงคราม และความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติเช่น ข้าวยากหมากแพง แห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกราน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

4. การคมนาคมขนส่งที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเช่น ถนนดี พาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนักแล้วแต่เป็นอัตราเร่งการแพร่กระจายที่ดีด้วย

(ยศ สันตสมบัติ, 2548 : 35) อธิบายว่า ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีนักมานุษยวิทยา 2 กลุ่มที่เน้นอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) ต่อการเปลี่ยนแปลง นักมานุษยวิทยากลุ่มแรกเป็นชาวอังกฤษ นำโดย G.Elliot Smith, William J. Perry, และ W.H.R. Rivers นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า อารยธรรมชั้นสูงมีจุดกำเนิดในประเทศอียิปต์ได้นำเอาความรู้ด้านการเกษตรกรรม การทำภาชนะ การหลอมเหล็ก การทอผ้า และการก่อสร้างไปใช้ทำให้ศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ แพร่กระจายไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก ส่วนนักมานุษยวิทยาอีกกลุ่มซึ่งสนใจในแนวคิดเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันและออสเตรเลีย เช่น Fritz Graeb และ Wilhelm Schmidt นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้ เสนอว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมนั้นมีได้มีเพียงจุดเดียวหากแต่มีหลายจุด แต่ละจุดก็แพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบๆ เป็นวงกลม เรียกว่า Culture Circle หรือ Kulturkreis ดูเหมือนว่าทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่มดังกล่าวข้างต้นจะวางอยู่บนข้อสมมติฐานว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมต่าง ๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ แต่มักคอยลอกเลียนจากผู้อื่นอยู่เสมอ แนวความคิดของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่มนี้ได้รับการโจมตีจากนักมานุษยวิทยาอเมริกันในเวลาต่อมาและเสื่อมความนิยมลง

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกสังคมหนึ่ง โดยมีการกระทำผ่านตัวแทนต่าง ๆ เช่น นักปราชญ์ นักกวี หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือในรูปแบบที่มีการแลกเปลี่ยนทางการค้าเป็นต้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Milieu) ของสังคมผู้แพร่และสังคมที่ยอมรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้วยและเป็นที่น่าสังเกตว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุโดยทั่วไปมักจะแพร่กระจายเร็วกว่าและได้รับการต่อต้านน้อยกว่าวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้คือนำไปวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวของของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายญวนในจังหวัดสกลนครในการที่จะรูปแบบการปรับตัวของตนเองไปเผยแพร่ให้กับคนในท้องถิ่น ชุมชนอื่น ได้รู้จักและยอมรับในความเป็นชาวญวน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

1.1 งานวิจัยในประเทศในอดีต

(ถาวร คำพิระ, 2546 : 144-146) ได้วิจัยการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม : กรณีศึกษา บ้านแก่งไฮ ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านแก่งไฮได้เปลี่ยนแปลงจากการเกษตรเพื่อยังชีพเป็นการเกษตรเพื่อขาย ชาวบ้านจึงมีการเปลี่ยนแปลงประเภทของพืชที่นำมาปลูกเพื่อสนองความต้องการของตลาดและมีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต ทำให้มีการลงทุนที่สูง ส่งผลไปสู่รายจ่ายและภาวะหนี้สินที่ตามมา แต่ชาวบ้านก็มีรายได้ดีทางด้านสังคมและวัฒนธรรมพบว่า ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนลดลง การจ้างแรงงานเข้ามาทดแทนการช่วยเหลือกันทางด้านแรงงาน การพึ่งพาอาศัยกันลดน้อยลง การศึกษาได้รับความสนใจมากขึ้นและมีการรับเอาวัฒนธรรมแบบสังคมเมืองเข้ามาในหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน คือ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ปัจจัยด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน ปัจจัยด้านภาครัฐและเอกชน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกชุมชน ส่วนปัจจัยภายในคือปัจจัยด้านนิเวศวิทยาและปัจจัยด้านบุคลิกภาพของปัจเจกชน ในด้านผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนั้นมีทั้งทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางด้านบวกคือทำให้เกิดอาชีพใหม่มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีภาวะการออม ลดปัญหาการว่างงาน เกิดการรวมกลุ่มกันทำงาน เห็นความสำคัญด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในการทำงานแบบใหม่ที่ทำให้ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ส่วนด้านลบก็คือมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นทั้งรายจ่ายประจำและรายจ่ายในการลงทุน ภาวะหนี้สินที่เพิ่มขึ้น เวลาสำหรับครอบครัวลดลง ประเพณีบางอย่างถูกลดบทบาทลงและเกิดค่านิยมในการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย ในด้านการปรับตัว พบว่าด้านเศรษฐกิจนั้นปัจจัยจากภายนอกโดยเฉพาะนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชเศรษฐกิจทำให้การผลิตของชาวบ้านได้เปลี่ยนจากการเกษตรเพื่อยังชีพไปเป็นการเกษตรเพื่อขาย ชาวบ้านจึงมีการปรับตัวในเรื่องของการเลือกประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการปรับตัวในเรื่องการใช้เทคโนโลยีในการผลิตด้านสังคมในเรื่องของเวลาที่มีเวลาให้กับครอบครัวน้อยลง ชาวบ้านจึงปรับตัว โดยหากิจกรรมมาทำร่วมกันภายในครอบครัว การปรับตัวด้านสาธารณสุขและการศึกษาเป็นไปในทางที่ดีขึ้น การปรับตัวทางด้านวัฒนธรรมก็ได้มีการปรับกิจกรรมบางอย่างให้เข้ากับสภาพในปัจจุบัน และลดขั้นตอนบางอย่างลงไป อย่างไรก็ตามชาวบ้านยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นตนไว้อย่างเหนียวแน่น สำหรับการใช้จ่ายทางสังคมในการปรับตัว พบว่าชาวบ้านใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนหลายประเภท ได้แก่ การตอบแทนกัน การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ภูมิ

ปัญญาชาวบ้าน จิตสำนึกในชุมชนและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นการนำสิ่งที่มีอยู่มาใช้ในการปรับตัวอย่างกลมกลืนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของการเปลี่ยนแปลง

(กฤษฎา พิณศรี และชรินทร์ อิงพงษ์พันธ์, 2548 : 89-92) ได้วิจัยการปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีนภายใต้วัฒนธรรมเขมรสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า การอพยพเข้ามาก่อตัวเป็นชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์มีสาเหตุหลักส่วนหนึ่งมาจากปัญหาภัยสงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง 54 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2438-2492 โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศจีน ทำให้ชาวจีนในมณฑลลกวางตุ้งอพยพลี้ภัยเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีชาวจีนบางส่วนที่ได้อพยพย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ ในระยะแรกชาวจีนเหล่านี้ได้นำขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของตน เข้ามาประพติดปฏิบัติกันโดยทั่วไปในกลุ่ม ต่อมาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตบางประการเพื่อให้สามารถเข้ากับคนพื้นถิ่นได้จนกระทั่งปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุรินทร์มีแนวโน้มในการปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนน้อยลงแต่จะนิยมปฏิบัติตามแบบคนไทยพื้นถิ่นเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะในกลุ่มลูกหลานจีนรุ่นใหม่ จนในที่สุดลูกหลานจีนในรุ่นหลัง ๆ อาจไม่ยอมรับตัวเองว่าเป็นชาวจีนหรือสืบเชื้อสายจีนอีกต่อไปอย่างไรก็ดี สิ่งหนึ่งที่คนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ยังคงเก็บรักษาและสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลัง ก็คืออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่ม รวมทั้งการสั่งสอนเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีความกตัญญู ขยันอดทน อันจะนำมาซึ่งซึ่งเป้าหมายคือความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ตามแบบอย่างที่ยุคบรรพบุรุษได้กระทำมาในอดีต

(พิมพ์ ชานูธนะวัฒน์, 2548 : 8-9) ได้วิจัยการปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ : กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนหมู่บ้านถ้ำลอดซึ่งเริ่มก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2512 โดยแรกเริ่มนั้นเป็นชุมชนขนาดเล็ก สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความเชื่อที่นับถือเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และภูตผีวิญญูต่าง ๆ ผสมผสานกับความยึดมั่นในจารีตประเพณีตามหลักพุทธศาสนา ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาการเกษตรกรรมและอาศัยทรัพยากรจากธรรมชาติแวดล้อมรอบตัวมีการพึ่งพาสังคมภายนอกน้อยมาก ต่อมาชุมชนบ้านถ้ำลอดได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างมาก โดยมีผลมาจากปัจจัย 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย การเพิ่มประชากร ความต้องการเป็นคนไทย ความต้องการด้านวัตถุ ลักษณะทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับคนไทย และสภาพด้านภูมิศาสตร์ของชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอกประกอบด้วย การพัฒนาของรัฐ การพัฒนาจากบุคคลและองค์กรอิสระ และการอพยพของประชากรจากต่างถิ่น สำหรับกระบวนการปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น มาจากการที่สมาชิกในชุมชนบ้านถ้ำลอดมีพฤติกรรมหรือเกิดการยอมรับการปฏิบัติเกี่ยวกับด้านการขัดเกลาทาง

สังคม การลอกเลียนแบบ การมีค่านิยมแบบใหม่ การยอมรับลักษณะของความเป็นสากล และการหยิบบี๋มทางวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของตน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนแปลง และกระบวนการปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสภาพวิถีชีวิตของ ชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดในด้านต่าง ๆ ต่อมาเมื่อสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมีการติดต่อกับสังคม ภายนอกมากขึ้น จึงได้มีการปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางด้านประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ โดยมีการยอมผ่อนผันกฎเกณฑ์ ข้อห้าม หรือจารีตบางประการที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้กับสภาพปัจจุบันลง และในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ก็ได้มีการประยุกต์ใช้วัตถุจำพวกสิ่งของอุปโภคบริโภคที่มีอยู่ในปัจจุบันเข้ามาใช้ นอกจากนี้ยังมีการยอมรับประเพณี พิธีกรรมบางอย่างจากสังคมภายนอกเข้ามาปฏิบัติด้วย ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติคล้อยตามวัฒนธรรมหลักของคนไทย อันส่งผลให้วัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดมีลักษณะของความเป็นสากลมากขึ้นนั่นเอง

(ทบ สงวนสัจย์, 2549 : 89-98) ได้วิจัยการดำรงชีวิตของชาวอาข่าที่อาศัยในเขตเมือง เชียงราย ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการอพยพของชาวอาข่าเกิดขึ้นจากปัจจัยที่เป็นแรงผลักดัน ได้แก่ พื้นที่ทำกิน และการเพิ่มของประชากร ปัจจัยที่เป็นแรงดึงดูดได้แก่ ต้องการประกอบอาชีพและการศึกษาของบุตรหลาน ชาวอาข่าจึงอพยพเข้าสู่เมืองเชียงรายเพื่อแก้ไขปัญหา ชาวอาข่าเหล่านี้ประสบปัญหาในการดำรงชีวิตในเขตเมืองเชียงรายที่ต้องปรับตัวเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองให้เข้าสู่วิถีในการดำรงชีวิตของคนในเมืองหรือในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น โดยยินยอมที่จะสูญเสียอัตลักษณ์ ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนกับความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ในชุมชนที่อพยพจากมาก็มีปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการซึ่งจะกลายเป็นปัญหาที่เพิ่มความรุนแรงขึ้นในอนาคต และเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขต่อไป

(มาซุรี ฐานะตระกูล, 2550 : 90-93) ได้วิจัยพฤติกรรมการปรับตัวของประชาชนตำบลบ้านดำนานาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิษฐ์ ภายหลังเหตุอุทกภัยปี 2549 ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการปรับตัวของประชาชนตำบลบ้านดำนานาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิษฐ์ภายหลังเหตุอุทกภัย ปี 2549 ในภาพรวมส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปรับตัวภายหลังเหตุอุทกภัยโดยการแสวงหาทางเลือกใหม่ แยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปรับตัวโดยการลดความสูญเสีย ด้านการมีส่วนร่วมและการช่วยเหลือของหน่วยงานราชการ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปรับตัวโดยการแสวงหาทางเลือกใหม่ ด้านอาชีพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปรับตัวโดยการลดความสูญเสีย 2) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการปรับตัวของประชาชนในพื้นที่ราบ และประชาชนในพื้นที่หุบเขาและที่สูง (2.1) ด้านชีวิตและทรัพย์สินประชาชนในพื้นที่ราบ และประชาชนในพื้นที่หุบเขาและที่สูงมีพฤติกรรมการปรับตัวภายหลังเหตุอุทกภัยไม่แตกต่างกัน (2.2) ด้านการมีส่วนร่วมและการช่วยเหลือของหน่วยงาน

ราชการ ประชาชนในพื้นที่ราบและประชาชนในพื้นที่หุบเขาและที่สูงมีพฤติกรรมการปรับตัวภายหลังเหตุอุทกภัยไม่แตกต่างกัน (2.3) ด้านอาชีพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนในพื้นที่ราบ และประชาชนในพื้นที่หุบเขาและที่สูงมีพฤติกรรมการปรับตัวภายหลังเหตุอุทกภัยไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะและความต้องการของประชาชน ด้านที่อยู่อาศัยของประชาชน พบว่าประชาชนมีความต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณในการย้ายที่อยู่อาศัยด้านการติดตามข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ของประชาชน พบว่าประชาชนมีความต้องการให้มีข่าวสารที่รวดเร็ว และทันเวลามากยิ่งขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าประชาชนมีความต้องการให้มีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ประชาชนรับรู้สถานการณ์และปรับตัวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประชาชน พบว่าประชาชนมีความต้องการให้ภาครัฐให้ความช่วยเหลือประชาชนตามสภาพความเสียหายที่แท้จริง

(จตุพร ดอนโสม, 2551 : 88-89) ได้วิจัยการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่าคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอกเป็นคนเวียดนามทางภาคกลางของประเทศเวียดนามที่หนีการปราบปรามของฝรั่งเศส บ้างหนีความอดอยาก ในช่วงที่เกิดภาวะข้าวยากหมากแพงในประเทศเวียดนาม ดังนั้นคนเวียดนามจึงได้พากันอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยเฉพาะแถบจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมู่บ้านนาจอกตั้งขึ้นเมื่อก่อนปี พ.ศ. 2411 โดยคนเวียดนามรุ่นเก่ามีการก่อสร้างศาลเจ้าขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธนิกายมหายาน โดยมีเจ้าเงินฮึง ด่าว และโฮจิมินห์ เป็นวีระบุรุษ เป็นที่เคารพสักการะของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในหมู่บ้านนอกจากในหมู่บ้านจะมีกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนามรุ่นเก่าแล้ว ยังพบว่ามีกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนามรุ่นใหม่ที่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านในช่วงสงครามอินโดจีน และส่วนหนึ่งพบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยอาศัยร่วมอยู่ในหมู่บ้านด้วย สำหรับการสร้างอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์พบว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามได้สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้วยวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม อาทิ ภาษาเวียดนาม การแต่งกายด้วยชุดเวียดนาม บทเพลงประจำหมู่บ้าน และการเลือกหยิบยกเอาเรื่องราวของเจ้าเงิน ฮึง ด่าว และโฮจิมินห์ เข้ามาเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ โดยต่อยอดผ่านการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าด่าว เวือง ประจำหมู่บ้าน ทั้งหมดล้วนเป็นการสร้างอัตลักษณ์การให้ความหมายต่อกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนสลับไหลไปตามบริบทของสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของไทย นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจุบันบ้านนาจอกได้กลายมาเป็นหมู่บ้านมิตรภาพไทยเวียดนามเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในบริบทของกระแสภูมิภาคนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์แล้วนั้นเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยคนภายนอก ในขณะที่เดียวกันคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอกเองก็ได้สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ผ่านพิธีกรรมในศาลเจ้าและสัญลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมหลายอย่าง ดังนั้น อัตลักษณ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้สร้างขึ้นมาและการสร้างโดยคนภายนอกจึงได้ซ้อนทับบางอย่างมีความเหมือน และหลายอย่างมีความแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการนำเสนอตัวตนทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามสู่สังคมภายนอกจึงมีความหมายหลากหลายชุดด้วยกัน

(กอแก้ว ศิริกุล, 2551 : 187-190) ได้ศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการปรับปรนทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนเพื่อสร้างสังคมเข้มแข็งในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกาฬสินธุ์เป็นจีนแต้จิ๋ว อพยพมาจากเมืองซัวเถา ประเทศจีน สาเหตุเนื่องจากปัญหาภัยสงครามในประเทศทำให้คนจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีบางส่วนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดกาฬสินธุ์ อาศัยอยู่บริเวณถนนโสมพิตร และถนนผ้าขาว ประกอบอาชีพการค้าขาย และใช้แรงงาน เมื่อมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นก็ขยายกิจการออกไปอำเภอสมเด็จ และอำเภอกุฉินารายณ์ เป็นการอพยพเพื่อขยายกิจการทางการค้าของตระกูล การค้าขายในอดีตอาชีพส่วนใหญ่เป็นรับซื้อของป่า สามารถสร้างฐานะจนกลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของจังหวัดกาฬสินธุ์ ในอดีตระยะแรกที่คนจีนอพยพเข้ามา ได้นำขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนเข้ามาปฏิบัติภายในกลุ่มคนจีน ต่อมาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตบางอย่างให้เข้ากับคนในท้องถิ่นได้ จนกระทั่งเกิดการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรมระหว่างคนไทยเชื้อสายจีนกับชาวไทยลาว ชาวไทยญ้อ และชาวผู้ไทย ใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านครอบครัวเครือญาติ พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนนิยมที่จะแต่งงานกับชาวผู้ไทย มากกว่าชาวไทยญ้อและชาวไทยลาว เพราะมีพื้นฐานคล้ายคลึงกับชาวผู้ไทยสามารถปรับปรนวิถีชีวิตให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข 2) ด้านการเมืองและการปกครองพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนสามารถทำงานร่วมกับชาวไทยลาว ชาวผู้ไทยและชาวไทยญ้อ เพราะมีความสำนึกกรในถิ่นเกิดต้องการที่จะพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นเหมือนกัน 3) ด้านความเชื่อและศาสนา พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนกับชาวไทยลาว ชาวผู้ไทยและชาวไทยญ้อมีพื้นฐานความเชื่อเหมือนกัน สามารถปรับปรนเข้าหากันได้เช่น เทศกาลตรุษจีน คนไทยเชื้อสายจีนมีการบูชาเทพเจ้า บูชาบรรพบุรุษ แต่ก็ทำบุญตักบาตรตามประเพณีไทย 4) ด้านรักษาสุขภาพพบว่า คนไทยเชื้อสายจีน กับชาวไทยลาว ชาวผู้ไทยและชาวไทยญ้อมีการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรสามารถปรับปรนโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสมุนไพรเพื่อนำมาทำยารักษาสุขภาพ 5) ด้านการศึกษา พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนมีความเฉลียวฉลาดกว่าชาวไทยลาวชาวผู้ไทยและชาวไทยญ้อสามารถปรับปรนโดยการสั่งสอนให้บุตรตั้งใจเล่าเรียน ขยันอดทน และ 6) ด้านเศรษฐกิจ พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนมีความขยันขันแข็ง ในการทำมาหากินมากกว่ากลุ่มคนอื่นเป็นแบบอย่างที่ดีจนเป็นที่ยอมรับในสังคมและชาวไทยลาว ชาวไทยญ้อและชาวผู้ไทยสามารถปรับปรนพฤติกรรมให้เกิดความขยัน อดทน และซื่อสัตย์ ในการประกอบอาชีพเหมือนคนไทยเชื้อสายจีน

1.2 งานวิจัยในประเทศในปัจจุบัน

(รินลดา พันธุ์น้อย, 2552 : 72-74) ที่ได้วิจัยการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของประชาชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนบุงกะแหว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เมื่อสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมให้เข้ากับสังคมไทย การพูดภาษาไทย การเรียนหนังสือไทย และในด้านศาสนามีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมงานศพ งานแต่งงาน ประเพณีไหว้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ การไหว้ตระกูลยวน สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกเหล่านี้ล้วนเป็นการสืบทอดและดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งสิ้น และในขณะเดียวกันก็เชื่อว่าวัฒนธรรมเหล่านั้นจะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงหากแต่มีการปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ทางสังคม มีการรับเอาและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อให้สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ หรือการที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเลือกที่จะใช้ภาษาเวียดนาม ภาษาอีสาน และภาษาไทยเมื่อครั้งที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ การสร้างบ้านเรือนแบบทรงไทยอีสาน ซึ่งจากเดิมบ้านเรือนแบบเวียดนามจะเป็นบ้านชั้นเดียว วัฒนธรรมการกิน การแต่งกาย หลายอย่างมีการผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทยในส่วนของประเพณี เช่น งานศพที่มีการลดขั้นตอนในพิธีกรรมบางขั้นตอนเพื่อความสะดวก เช่นเดียวกับงานแต่งงานที่ปรับรูปแบบไปมาก แต่ยังคงส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางชาติพันธุ์ คือ การไหว้บอกกล่าวบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วต่อหน้าแท่นบูชาบรรพบุรุษของตระกูลเป็นต้น

(วรรณธวัช พูนพาณิชย์, 2553 : 178-215) ได้วิจัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมกับการปรับตัวธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองนครพนม ผลการวิจัยพบว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดนครพนมมีทั้งหมด 2 รุ่นด้วยกันคือ คนเวียดนามรุ่นเก่าที่อพยพมาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 (ก่อนปี พ.ศ. 2488) และคนเวียดนามรุ่นใหม่ อพยพมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (หลัง พ.ศ. 2488) ปัจจัยที่นำไปสู่การปรับตัวธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามมีเหตุมาจากนโยบายของรัฐที่ห้ามคนต่างด้าวประกอบอาชีพบางประการในยุคเริ่มแรกเมื่อรัฐบาล ให้สัญชาติไทยแก่คนเวียดนามในยุคที่เปลี่ยนผ่าน คนไทยเชื้อสายเวียดนามจึงเป็นเจ้าของธุรกิจได้และเริ่มมีการปรับตัวผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างเวียดนามและไทยผ่านอาหารที่นำมาทำเป็นธุรกิจ จนกระทั่งยุคปัจจุบันมีการเกิดขึ้นของหมู่บ้านมิตรภาพไทยเวียดนาม ธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการทำอาหารในระบอบอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวมากขึ้น ความสำเร็จและการปรับตัวธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามมาจากการใช้ทุนทางสังคม (การรวมกลุ่มทางสังคม) และทุนทางวัฒนธรรม (ภูมิปัญญาด้านอาหาร) เมื่อธุรกิจร้านอาหารประสบผลสำเร็จ และได้สัญชาติไทยเป็นเจ้าของธุรกิจอย่างถูกต้องตามกฎหมายการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามก็ชัดเจนมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษา การแต่งกาย และการแสดงวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร

ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามและคนไทยท้องถิ่นก็มีการปรับเปลี่ยนและมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมและมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวธุรกิจร้านอาหารเช่นกัน

(ประสาน กำจรเมฆกุล, 2553 : 300-317) ได้วิจัยจ้วงในมณฑลกวางสีของประเทศจีน : อุตสาหกรรมการปรับตัวและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ด้านประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงทางตอนใต้ของประเทศจีนพบว่า จ้วงเป็นชนชาติเก่าแก่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณทางตอนใต้ของจีนมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง (Sung Period) ราวปี ค.ศ. 960-1279 คนจีนเรียกกลุ่มชนนี้ว่า “จ้วง” แต่ชนกลุ่มนี้เรียกตนเองด้วยชื่อต่าง ๆ เช่น ผู้ใหญ่ (ไผ่เย่) ผู้น้อง (ไผ่โน) ผู้ไท (ไผ่ไท) หลังปี ค.ศ. 1949 คนจ้วงทั่วไปเรียกตนเองว่า จ้วง ตามคำเรียกของชาวจีน ดังนั้น “จ้วง” หรือ “ผู้จ้วง” จึงเป็นชื่อหนึ่งในหลายสิบชื่อที่ชาวจ้วงตั้งขึ้นเรียกตนเองที่อาศัยในเขตมณฑลกวางสี ด้านอัตลักษณ์แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ อัตลักษณ์ด้านปัจจัยสี่ ด้านประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านดนตรีและศิลปะการแสดง อัตลักษณ์ด้านปัจจัย 4 พบว่านิยมกินข้าวเหนียวหนึ่งสีก้า ใช้สมุนไพรและหมอยาพื้นบ้าน อยู่เรือนตึกบ้านดิน แต่งกายด้วยผ้าถุงสีดำกำไลเงิน และเครื่องประดับเงิน มีฝีมือหัตถกรรมเกี่ยวกับผ้าตาดจ้วง อาชีพท้องถิ่นคือการทอผ้าและปั้นดิน อัตลักษณ์ด้านประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ พบว่าชนเผ่าจ้วงนับถือสัตว์เทพเจ้ากบ เคารพบรรพบุรุษ และเจ้าที่มีวิญญาณในธรรมชาติ มีสัญลักษณ์คือกลองสัมฤทธิ์มโหระทึกอัตลักษณ์ด้านภาษาและวรรณกรรมพบว่าชนเผ่าจ้วงยังดำรงคงภาษาถิ่น มีอักษร ภาษาเสียง คล้องจองภาษาไทยภาคเหนือมีกะลำ (ข้อห้ามชนเผ่าจ้วง) มีวรรณคดีชนเผ่าจ้วง และเทพนิยายท้องถิ่นมากมายอัตลักษณ์ด้านดนตรีนาฏศิลป์ พบว่าชนเผ่าจ้วงยังดำรงรักษาเครื่องดนตรีและศิลปะการแสดงหลายอย่าง เช่น ขลุ่ยจ้วงพิณสายเดี่ยว กลองมโหระทึก ละครจ้วงและการฟ้อนรำ ตลอดจนมีการละเล่นพื้นเมืองอย่างแพร่หลายด้านการปรับตัวของชนเผ่าจ้วง ชนเผ่าจ้วงในอดีตเป็นชนเผ่าเกษตรกรรม เมื่อสมัยยุคปกครองเป็นแบบคอมมูน กระแสโลกาภิวัตน์ นโยบายทันสมัยของรัฐบาลและมณฑลทำให้เกิดการปรับตัวในหลายด้านเช่น ด้านเศรษฐกิจด้านประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อ ด้านที่อยู่อาศัยและระบบครอบครัวด้วยอิทธิพลของนโยบายการค้าขายซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของคนจีนยุคใหม่ ชนเผ่าจ้วงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความสมดุลของสังคมด้านลักษณะทางสังคม-วัฒนธรรมของชนเผ่าจ้วงชาวจ้วง พบว่าชนเผ่าจ้วงเป็นกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมาก การนับถืออาวุโสและการยกย่องสตรีเกิดเป็นระบบเครือญาติที่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น และจากระบบเครือญาตินี้เองนำไปสู่การจัดตั้งองค์กรทางสังคมของชุมชนที่เรียกว่า “ระบบตุ่หล่าว” หรือหมู่บ้านที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ขยายมาจากพื้นฐานของสถาบันครอบครัวชาวจ้วง

(สมพงษ์ เจริญศรี, 2554 : 230-234) ได้วิจัยพหุลักษณะวิถีของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคมและวัฒนธรรมของชาวเวียดนามมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของคนเวียดนามเองคือ

คนเวียดนามมีความขยันอดทนและมีความเป็นชาตินิยมเข้มข้น ในภาวะกดดัน ก็ยิ่งกระตุ้นให้คนเวียดนามรวมกันหาเลี้ยงชีพอย่างแข็งขัน ทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติ และกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน โดยความช่วยเหลือจากคนไทยอีสานในพื้นที่ เพราะการสร้างฐานะด้วยการค้าที่คนเวียดนามถือเอาคนจีนเป็นตัวแบบ อีกทั้งความเคยชินกับการซึมซับวัฒนธรรมด้านต่างๆ จากคนจีนมาแต่บรรพบุรุษมีส่วนให้คนเวียดนามสำนึกตนว่ามีสถานภาพเป็นรองคนจีน ส่วนคนไทยอีสานในฐานะเจ้าบ้านจึงมีความเป็นอยู่อย่างอิสระ แม้จะแตกต่างตามกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ทั้งสามก็มีอัตลักษณ์ร่วมคือมีพื้นที่ทางวัฒนธรรม พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่พิธีกรรม และพื้นที่ทางความเชื่อร่วมกัน มีส่วนให้ทั้งสามเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่างๆ และพบว่าการศึกษาเวียดนามในอำเภอพิบูลมังสาหารประสบผลสำเร็จในบทบาทดังกล่าว จึงได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่ม ทั้งในทัศนะของคนเวียดนามเองและในทัศนะของคนอื่นที่มองคนเวียดนาม ซึ่งมีทั้งอัตลักษณ์ร่วมและที่แตกต่าง ชาวเวียดนามปรับตัวในพหุลักษณะวิถีด้วยการพรางตัวตนและการแสดงตัวตนในบางโอกาส

นอกจากนี้อัตลักษณ์ของคนเวียดนามยังสะท้อนในประเพณีพิธีกรรมสำคัญของชุมชนที่สามกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามามีส่วนร่วม ดังเทศกาลตรุษจีนและตรุษญวนซึ่งมีขึ้นในวันเดียวกันและใช้สถานที่ร่วมกัน ด้วยชนบให้คนจีนประกอบพิธีก่อน คนเวียดนามทำทีหลัง คนไทยอีสานรับเป็นผู้ดูแลรักษาสถานที่ โดยนัยนี้ชี้ให้เห็นการแบ่งชนชั้นทางสังคมตามฐานะทางเศรษฐกิจซึ่งมีส่วนเสริมอัตลักษณ์ของสามกลุ่มชาติพันธุ์ให้เด่นชัดขึ้น กล่าวคือ คนจีนมีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือกว่าคนเวียดนามคนเวียดนามแม้จะเป็นรองแต่ก็เป็นนักประสานประโยชน์ที่ดีและมีฐานะทางเศรษฐกิจเหนือกว่าคนไทยอีสาน แต่คนไทยอีสานมีอำนาจทางมวลชนเหนือกว่าทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งสามได้รวมกลุ่มเพื่อหวังผลทางการเมืองในรูปแบบใหม่ ทั้งการเมืองระดับท้องถิ่นโยงไปถึงการเมืองระดับชาติด้วยอาศัยเครือข่ายทางสังคมจากการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์และการผสมความร่วมมือเรื่องอื่น ๆ นับเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างสามกลุ่มชาติพันธุ์และถือเป็นการปรับตัวทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง

(อภิเดช สัตยาวิรุทธ์, 2556) : 182-186) ได้วิจัยคนไทยเชื้อสายจีน :การพัฒนาการตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในภาคอีสาน ผลการวิจัยพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดร้อยเอ็ดจังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคามเป็นจีนแต้จิ๋ว อพยพมาจากเมืองซัวเถาประเทศจีน สาเหตุเนื่องจากปัญหาภัยสงครามในประเทศ ทำให้คนจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และประกอบอาชีพการค้าขาย และใช้แรงงานเมื่อมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นก็ขยายกิจการออกไปตามต่างอำเภอเป็นการอพยพเพื่อพัฒนาการตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และขยายกิจการทางการค้าของตระกูล การค้าขายในอดีตอาชีพส่วนใหญ่ เป็นการรับซื้อของป่า สามารถสร้างฐานะจนปัจจุบันกลายมาเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของจังหวัด

ในอดีตระยะแรกที่คนจีนอพยพเข้ามา ได้นำขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตนเข้ามาปฏิบัติภายในกลุ่มคนจีน ต่อมาจึงได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตบางอย่างให้เข้ากับคนในท้องถิ่นได้ จนกระทั่งเกิดการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรมระหว่างคนไทยเชื้อสายจีนกับชาวไทย..ทุกกลุ่มเชื้อสายในจังหวัดนั้นๆ ใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านครอบครัวเครือญาติ พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนในยุคแรกที่อพยพเข้ามาจะได้ผู้หญิงไทยเป็นภรรยา (จำเป็นต้องมีฐานะครอบครัวทางเศรษฐกิจและความมั่นคง) แต่ปัจจุบัน นิยมที่จะให้ลูกหลานแต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกันมากกว่าคนกลุ่มเชื้อสายอื่นในจังหวัดนั้นๆ เพราะมีพื้นฐานคล้ายคลึงกันสามารถปรับวิถีชีวิตให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข 2) ด้าน สังคม การเมือง การปกครอง และการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนสามารถทำงานร่วมกับชาวไทยพื้นเมืองทุกกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะมีความสำนึกรักในถิ่นเกิดต้องการที่จะพัฒนาชุมชนถิ่นฐานและการปรับตัวให้ดีขึ้น 3) ด้านความเชื่อและศาสนาวัฒนธรรม พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนกับชาวไทยทุกกลุ่มเชื้อสาย มีพื้นฐานความเชื่อเหมือนกันสามารถปรับเข้าหากันได้เช่น เทศกาลตรุษจีน คนไทยเชื้อสายจีนมีการบูชาเทพเจ้า บูชาบรรพบุรุษแต่ก็ทำบุญตักบาตรตามประเพณีไทย 4) ด้านรักษาสุขภาพ พบว่า คนไทยเชื้อสายจีนกับชาวไทยทุกกลุ่มเชื้อสาย มีการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพร สามารถปรับเข้าหากันได้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสมุนไพรเพื่อนำมาทำยารักษาสุขภาพ 5) ด้านการศึกษา พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ มีความเฉลียวฉลาดเทียบเท่าหรือมากกว่าชาวไทยทุกกลุ่มเชื้อสายซึ่งสามารถปรับเข้าหากันได้โดยการส่งสอนให้บุตรตั้งใจเล่าเรียน ขยันอดทน และ 6) ด้านเศรษฐกิจ พบว่าคนไทยเชื้อสายจีนมีความขยันขันแข็งในการทำมาหากินเทียบเท่าหรือเหนือกว่าชนชาติอื่น เป็นแบบอย่างที่ดีจนเป็นที่ยอมรับในสังคมและชาวไทยทุกกลุ่มเชื้อสายสามารถปรับพฤติกรรมให้เกิดความขยัน อดทน และซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพเหมือนคนไทยเชื้อสายจีน

สรุปงานวิจัยในประเทศพบว่า ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมให้เข้ากับสังคมไทย การพูดภาษาไทย การเรียนหนังสือไทย และในด้านศาสนามีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมงานศพ งานแต่งงาน ประเพณีไหว้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษการไหว้ตรุษญวน สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกเหล่านี้ล้วนเป็นการสืบทอดและดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งสิ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 งานวิจัยต่างประเทศในอดีต

David Mathews (1966 : 3-4) ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยเบื้องต้นของความเข้มแข็งในชุมชนและคุณภาพชีวิตของสาธารณชน ผลการศึกษาพบว่า ประชาสังคมที่เข้มแข็ง มีองค์ประกอบ 6 ประการดังนี้ 1) โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร คือ ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะเกิดจากการพบปะสมาคมในระดับชั้นล่างสุดจนถึงระดับสูงสุด ตั้งแต่บุคคลที่คุ้นเคยจนถึงบุคคลแปลก

หน้า โดยมีการรวมตัวพูดคุย เปิดเวทีถึงปัญหาที่ทุกคนสนใจร่วมกัน เช่น ความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์จิตสำนึกสาธารณะและระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน 2) การบวนการสำคัญของชุมชน ประกอบด้วยความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนของคนในชุมชน ซึ่งจะมีการตรวจสอบโดยการตัดสินใจภายในชุมชน การตัดสินใจของชุมชนเกิดความตั้งใจของชุมชน คนในชุมชนมีการตัดสินใจที่ดีได้ ต้องเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่มาจากการพบปะแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นนั่นเอง และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ต้องมีการสร้างจิตสำนึกสาธารณะพร้อมๆ กันไปด้วย เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน 3) ภาวะการนำและผู้นำชุมชน ชุมชนที่มีความเข้มแข็งมักจะมีผู้นำที่มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนได้จำนวนมากมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน และต้องการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน 4) กรอบแนวคิดหรือภาพที่อยู่ในหัวของชุมชน หรือที่เรียกว่า หลักนำการปฏิบัติ ซึ่งต้องเกิดขึ้นอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และคนในชุมชนเชื่อมั่นในอำนาจที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยกรอบแนวคิดนี้เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเอง ถือเป็นอำนาจในการที่จะพัฒนาชุมชนในการที่จะพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง 5) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน ชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะความสัมพันธ์ในลักษณะแนวราบ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถือกันว่าความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจนับถือและซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่มีระบบการพึ่งพา ชุมชนไม่พึ่งพารัฐบาลมาก ทำให้รัฐไม่มีภาระรับผิดชอบมากเกินไป มีเวลาในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของตน 6) สำนึกแห่งการเป็นชุมชน และชนบแห่งการแบ่งปัน เกิดจากการร่วมมือแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่องแม้จะมีความหลากหลายทางความคิดของสมาชิกในชุมชน แต่ความหลากหลายนี้กล่อมเกลางานมีความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากมีความรู้สึกที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เข้มแข็ง

Keyes, 1977 : 111 ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชนชาติไท หรือไทที่อาศัยอยู่บนคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประกอบด้วยไทย พม่า มาเลเซีย (บางส่วน) ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ในหนังสือที่ชื่อ สุวรรณภูมิ : วัฒนธรรมและการปรับตัวในบริเวณแผ่นดินใหญ่เอเชียอาคเนย์ ซึ่งได้อธิบายว่า วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต่างก็เป็นองค์ประกอบของระบบเดียวกัน ในสังคมที่ต่างกันอาจมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่คล้าย ๆ กันซึ่งเป็นผลมาจากวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เหมือนกัน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน วัฒนธรรมเป็นทั้งผลจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของมนุษย์และเงื่อนไข ที่มนุษย์จะต้องปรับเปลี่ยน

Vella (1979 : 76-77) ได้ศึกษาการใช้การศึกษาชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคคลเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้เพื่อหารูปแบบการจัดการชุมชนในประเทศโลกที่สาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาชุมชนและทฤษฎีการ

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งได้วิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทย ผลสรุปว่า 1) การจัดการศึกษาชุมชน ต้องถือเอาบุคคลเป็นศูนย์กลาง 2) วิธีการให้บุคคลรู้จักแก้ปัญหาตนเองเป็นวิธีการที่มีประสิทธิผลที่ดีที่สุดสำหรับให้ชุมชนรู้จักพึ่งตนเอง 3) โครงการการศึกษาที่จัดขึ้น จะต้องบูรณาการกับแผนพัฒนาทั้งระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและระดับชาติ 4) ผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องมีความเข้าใจในสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน 5) ทั้งเนื้อหาและกระบวนการศึกษาชุมชน ต้องสัมพันธ์กัน 6) การศึกษาชุมชน ที่จัดขึ้นมิใช่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคลเท่านั้นแต่ยังต้องสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิต และประสบการณ์ของบุคคล

Banoit, (1981 : 139-162) ได้ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นผู้อพยพทางเรือชาวเวียดนาม โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการอยู่ร่วมกันของคนเชื้อสายจีนและคนเวียดนาม และศึกษาด้านนโยบายการให้ออนสัญชาติเป็นเวียดนาม โดยกล่าวว่าในปี ค.ศ. 1977 เวียดนามบังคับให้คนเชื้อสายจีนในบริเวณชายแดนต้องเลือกว่าจะเดินทางกลับประเทศจีน หรือยอมรับสัญชาติเวียดนามแล้วย้ายที่ทำงานไปในเขตเศรษฐกิจใหม่ที่จัดสรรให้ ทั้งสองสาเหตุนี้เป็นปัจจัยหลักของการอพยพออกนอกประเทศของชุมชนชาวจีนในเวียดนามเหนือ สาเหตุที่คนเชื้อสายจีนบริเวณชายแดนเวียดนาม-จีน ไม่ยอมรับที่จะถือสัญชาติเวียดนามเพราะนอกจากจะสูญเสียความเป็นคนจีนแล้วยังเกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการทำการค้าขายบริเวณชายแดนเวียดนาม-จีน ซึ่งเป็นประเด็นด้านเศรษฐกิจความอยู่รอดของชุมชน

Amer, 1991 : ไม่มีเลขหน้า ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีนที่ส่งผลต่อคนเชื้อชาติจีนไว้อย่างละเอียด รวมทั้งศึกษานโยบายของเวียดนามต่อคนกลุ่มนี้ตั้งแต่ปีค.ศ. 1975 และให้ข้อสรุปว่าการอพยพของคนเชื้อสายจีนในเวียดนามเหนือในช่วงกลางปี ค.ศ. 1978 ถึงกลางปี ค.ศ. 1979 มีสาเหตุเนื่องจากข่าวลือเกี่ยวกับสงครามในพื้นที่ชายแดนเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ประเด็นเรื่องการถือสัญชาติ การขับไล่คนเชื้อสายจีนที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและนโยบายทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม แต่่นโยบายเกี่ยวกับการให้ออนสัญชาติเป็นเวียดนามและการขับไล่คนเชื้อสายจีนที่ผิดกฎหมายออกนอกประเทศได้มีขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1977 และจำนวนคนเหล่านี้อพยพออกในช่วงนั้นมีไม่มาก การอพยพกลับประเทศจีนเป็นจำนวนมากเกิดในช่วงเดือนเมษายนของปี ค.ศ. 1978 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการรณรงค์และการกระจายเสียงจากรัฐบาลจีนเกี่ยวกับการกดขี่ ปราบปราม และขับไล่คนเชื้อสายจีนบริเวณชายแดนและการแพร่ข่าวลือเกี่ยวกับสงครามทั่วเขตชายแดนเวียดนาม-จีน

White และคณะ (1993 : 117) ได้ศึกษากลุ่มคนเอเชียที่เข้ามาอยู่ในสหรัฐอเมริกาโดยพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและสถานะภาพเช่น เชื้อชาติพบว่า การย้ายถิ่นฐานนั้นเกิดจากอิทธิพลและสถานะภาพของสมาชิกในกลุ่มเชื้อชาติเดียวกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้นชาวเอเชียทำให้มีชนกลุ่มน้อยในสหรัฐอเมริกามากขึ้นโดยในปี 1980 มีชาวเอเชียและชาวเกาะแปซิฟิก ถึง 3.5 ล้านคนในสหรัฐอเมริกา

Kuwahara (1999 : 3720-A) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์แห่งอัตลักษณ์ : การเรียนการสอน การใช้ภาษาในกลุ่มเยาวชนผู้อพยพ ผลการวิจัยพบว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมจนแปลกแยกไปจากสังคมเดิมที่เยาวชนสังกัดอยู่ มีเงื่อนไขมาจากการปรับตัวเข้ากับสังคมแวดล้อม การได้รับการยอมรับเกี่ยวกับบรรทัดฐานและค่านิยม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปของโครงสร้างสังคมระดับโลกและระดับท้องถิ่น ในการที่จะจัดระเบียบสังคม ซึ่งกรณีนี้สถาบันทางการศึกษามีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมอุดมการณ์เยาวชนที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมค่านิยม และประวัติศาสตร์ของตนเองและประสบความสำเร็จทางการเรียนด้วยการใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานเป็นภาษาหลัก ขณะเดียวกันก็มีเยาวชนส่วนหนึ่งกลายเป็นกลุ่มที่แปลกแยกไปจากการจัดระเบียบทางสังคม ที่แต่ละโรงเรียนกำหนด พวกเขาปฏิเสธทั้งวัฒนธรรมกระแสหลัก (วัฒนธรรมอเมริกัน) และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง รับเอาภาษา AAVE (ภาษาอังกฤษแบบแอฟริกัน-อเมริกัน-เวอร์แนคูลาร์) มาเป็นของตนเองและสร้างค่านิยมตลอดจนบรรทัดฐานที่เรียกว่า วัฒนธรรมแรพขึ้นมาแทน

2.2 งานวิจัยต่างประเทศในปัจจุบัน

Dhungel (2000 : 111) ได้ศึกษาชาวเนपालที่ย้ายถิ่นมาอยู่ในออสเตรเลียซึ่งประกอบด้วยครอบครัว 14 คู่ ที่มีระดับทักษะและการศึกษาน้อยเกี่ยวกับรายได้ของครอบครัวผู้ย้ายถิ่นที่มีบุตรแล้ว ผลของการวิจัยพบว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องการออกมาทำงานนอกบ้านเพิ่มขึ้นส่วนผู้ชายก็มีการช่วยทำงานบ้านเพิ่มมากขึ้นสำหรับการทำงานในบ้านทั้งสามีและภรรยา นั้น ส่วนของผู้หญิงมีแนวโน้มเน้นที่การทำงานภายในบ้านและงานดูแลเด็กมากกว่าผู้ชายในขณะเดียวกันผู้ชายก็มีแนวโน้มเน้นที่ต้องทำงานจำพวกงานซ่อมบำรุง งานซ่อมแซมและดูแลรถซึ่งเป็นงานสำหรับเพศชาย และพบว่าประสบการณ์ที่สำคัญชาวเนपालที่ย้ายถิ่นมาอยู่ในออสเตรเลียคือการมีโอกาสใหม่แบบแผนชีวิตใหม่ การแบ่งหน้าที่ระหว่างสามีและภรรยา ในขณะเดียวกันเขาจะได้รับผลกระทบในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับครอบครัวอื่นๆ เช่น ไร่เพื่อนฝูงเพราะเพื่อนชาวออสเตรเลียจะให้การสนับสนุนในระยะเวลแรกๆ กับผู้ย้ายถิ่น แต่ครอบครัวพวกเขาไม่สามารถให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนได้อย่างสม่ำเสมอเหมือนกับความสัมพันธ์ของครอบครัวในเนपाल

Gaella Welz, (2004 : 123) ได้ศึกษาความหลากหลายความทันสมัยการข้ามชาติพันธุ์ทางวัฒนธรรม พบว่า ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา กระบวนการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายที่เราคุ้นกันในชื่อของโลกาภิวัตน์ ซึ่งมาพร้อมกับแนวทางของมานุษยวิทยา การอพยพและการเคลื่อนย้าย เช่นเดียวกับการแพร่กระจายของการซื้อขายที่มีไปทั่วโลก การแพร่กระจายของสื่อต่าง ๆ แนวความคิดและการปฏิบัติทางการเมือง การแพร่กระจายของเทคโนโลยี และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ในปัจจุบันการศึกษาทางมานุษยวิทยาเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาการข้ามชาติทางวัฒนธรรมเริ่มตั้งแต่การได้รับวัฒนธรรมใหม่เข้ามา ปัจจุบันมีมีการต่อต้านวัฒนธรรม ทำให้เกิดการข้ามชาติพันธุ์เข้าไปในอีกรัฐหนึ่ง ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเกิดการข้ามชาติพันธุ์ สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ก็คือ

วัฒนธรรมก็แพร่กระจายเข้าไปอาจนำไปสู่วัฒนธรรมเดียวทั้งโลก การกระจายทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่เข้ามาปัจจุบันไม่มีการต่อต้านวัฒนธรรมทำให้เกิดการข้ามชาติพันธุ์เข้าไปในอีกรัฐหนึ่ง ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเกิดการข้ามชาติพันธุ์ สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือวัฒนธรรมก็แพร่กระจายเข้าไป อาจนำไปสู่วัฒนธรรมเดียวทั้งโลก การกระจายทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ ที่แตกต่างออกไป จากเดิม ปัจจุบันการพัฒนาทางศิลปะ เกิดขึ้นแบบกระจายพร้อมกันทั่วโลก การเกิดใหม่ของวัฒนธรรมจะทำให้เกิดวัฒนธรรมแบบคู่ขนานคือมีทั้งวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน

Ammy (2005 : 441-462) ได้สรุปผลการศึกษาเรื่องบทบรรยายในทัศนียภาพเมือง : เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในประเทศอิสตันบูล (Narratives in City Landscapes : Cultural Identity in Istanbul) ความว่าตั้งแต่มีการสถาปนาก่อตั้งสาธารณรัฐเตอร์กีในปี ค.ศ.1923 เป็นต้นมาโดยชาติเตอร์กีได้รับการนิยามว่าเป็นชาติของชนส่วนน้อยเตอร์กีมุสลิมประเด็นเรื่องชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ถือเป็นรากฐานของการไร้สวัสดิการที่ยังลึกยิ่งอันเนื่องมาจากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งที่มีความหมายต่อการเป็นชาวเตอร์กีความเคลื่อนไหวในการฟื้นฟู ชนกลุ่มน้อยในเรื่องของประวัติศาสตร์และสถานที่ที่เป็นสิ่งที่เห็นได้มากที่สุด ในเมืองอิสตันบูลซึ่งเป็นเมืองที่เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นที่ตั้งของวัฒนธรรมยุโรปในเตอร์กีและเป็นเมืองหลากหลายวัฒนธรรมที่สุดของเตอร์กีการเคลื่อนไหวดังกล่าวได้ช่วยก้าวมาตั้งแต่เตอร์กีได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในฐานะผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกในสหภาพยุโรป (European Union) และการผลักดันเพื่อการปฏิรูปสิทธิมนุษยชน (Human Rights)เตอร์กีได้รับการสนับสนุนจากคนกลุ่มระดับหัวกะทิทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมกลุ่มเล็กๆ และมีการทำงานร่วมกันด้วยการร่วมเปลี่ยนแปลงสภาพบ้านเมืองให้ดีขึ้นแบบคนชั้นกลางเพื่อให้เป็นสถานที่ที่ชั้นยอดในเมืองดังกล่าวดังมีตัวอย่างจากเมืองเพื่อนบ้านสองเมืองคือเมืองคูซุกุก (KUAGUNCUK) เมืองเพื่อนบ้านชนกลุ่มน้อยในประวัติศาสตร์บนฝั่งขอบแคบของสฟอรัสทวีปเอเชียและแถบ “เฟรนชสตรีต” (French Street) แหล่งพัฒนาทางการพาณิชย์ใหม่ในเบโยลู (Beyolu)ซึ่งตั้งอยู่ติดฝั่งยุโรปตะวันตกของช่องแคบของสฟอรัสที่ทัศนียภาพเหล่านี้แสดงความเป็นชาวยุโรปความเป็นสากลนิยมและเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ที่มีหลากหลายวัฒนธรรมของเมืองอิสตันบูลและยังสะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อเฉพาะของเตอร์กีที่มีความทันสมัยและเป็นยุโรปทำให้มองเห็นอย่างทะลุปรุโปร่งในการอภิปรายร่วมสมัยในเตอร์กีในเรื่องที่เกี่ยวกับความตึงเครียดต่างๆ ที่ฝังรากลึกแน่นอยู่ในแก่นของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเตอร์กี

Jane Gyung, (2005 : 65) ได้ศึกษาประสบการณ์ของการย้ายถิ่นไปทำงานของผู้หญิงชาวเกาหลี (KMW) ในตลาดผู้ใช้แรงงานของออสเตรเลีย โดยในการศึกษามีการนำทฤษฎีการแบ่งสัดส่วนและทฤษฎีทุนมนุษย์มาใช้ในการวิเคราะห์ ทฤษฎีการแบ่งสัดส่วนมีหลักการที่กล่าวถึงการให้คุณค่าของผู้ใช้แรงงานเหนือกว่าเรื่องความแตกต่างในเรื่องชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมส่วนทฤษฎีทุน

มนุษย์มีหลักการที่กล่าวถึงคุณค่าของผู้ใช้แรงงานในเรื่องทักษะในการทำงาน ผลของการวิจัยพบว่าในการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานของผู้หญิงชาวเกาหลีมีผลกระทบเกิดขึ้นในเรื่องเพศและวัฒนธรรมบ้าง (ทฤษฎีการแบ่งสัดส่วน)แต่ก็ไม่มีการกีดกันผู้ใช้แรงงานที่มีประสบการณ์โดยเฉพาะผู้หญิงชาวเกาหลีที่มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพียงพอ (ทฤษฎีทุนมนุษย์) และพบว่าความต่อความสามารถทางภาษาอังกฤษซึ่งทำให้เกิดโอกาสจำกัดในการทำงานกลับเป็นการช่วยเหลือให้เขาได้มีสังคมของเขาเองมากขึ้น

Chansiri, (2006 : unpagged) ได้ศึกษาจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย : ศึกษากรณีชาวจีนอพยพที่เข้ามาในเมืองไทย ในศตวรรษที่ 20 ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมปรากฏอยู่ 2 ระดับ ระดับแรก ชาวจีนในประเทศไทยได้ค้นพบลักษณะที่เป็นธรรมชาติซึ่งเอื้อต่อการบูรณาการทางสังคมและวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนในสังคมไทย ระดับที่สองรัฐบาลส่งเสริมนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยมีแรงขับเคลื่อนสองด้าน ได้แก่ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย และประเทศจีน อีกทั้งยังได้รับแรงสนับสนุนจากนโยบายทางการเมืองของทั้งสองประเทศในอันที่จะส่งเสริมการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างสองชนชาติ

สรุปเอกสารงานวิจัยต่างประเทศพบว่า วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมต่างก็เป็นองค์ประกอบเดียวกัน ในสังคมที่ต่างกันอาจมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่คล้าย ๆ กันซึ่งเป็นผลมาจากวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เหมือนกัน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน วัฒนธรรมเป็นทั้งผลจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของมนุษย์และเงื่อนไข ที่มนุษย์จะต้องปรับเปลี่ยน

สรุปจากงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศพบว่า ชาติพันธุ์ต่าง ๆ สามารถทำตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ภายในพื้นที่ที่อาศัยอยู่เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการสามารถปรับตัว ปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวหรือจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ เข้ากับวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตภายใต้การปรับตัวทางด้านพฤติกรรมและความต้องการต่าง ๆ ซึ่งมีผลทำให้กระบวนการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายญวนได้รับความพอใจสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่มีสังคมและวัฒนธรรมอย่างผสมกลมกลืน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศสามารถนำไปวิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบันและปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายญวนในจังหวัดสกลนคร และนำไปอภิปรายผลเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนครได้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรนทางพหุลักษณะ วัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนครผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลทั่วไปของชุมชน และในพื้นที่ที่จะทำการวิจัย ทั้งนี้ ได้กำหนดกรอบและขั้นตอนของวิธีวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
  - 1.1 ดานเนื้อหา
  - 1.2 วิธีวิจัย
  - 1.3 ระยะเวลาในการวิจัย
  - 1.4 พื้นที่ทำการวิจัย
  - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
  - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
  - 2.4 การนำเสนอผลการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา
  - 1.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่
  - 1.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ ในด้าน ที่อยู่อาศัย อาหาร การศึกษา ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม เศรษฐกิจครอบครัวและเครือญาติ

1.3 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม บ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร ในด้าน ที่อยู่อาศัย อาหาร การศึกษา ความเชื่อศาสนาประเพณีพิธีกรรม เศรษฐกิจ ครอบครัวและเครือญาติ

2. วิธีวิจัย

วิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) ข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ใช้วิธีการสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางตอบปัญหาตามความมุ่งหมายของการวิจัย

3. ระยะเวลาในการวิจัย

ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2565 – เมษายน 2565

4. พื้นที่ที่ทำการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกชุมชนท่าแร่จังหวัดสกลนครเพราะเป็นจังหวัดที่มีคนเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ ผู้วิจัยยึดเกณฑ์ 5 ประการ ในการคัดเลือกประกอบด้วย 1) เป็นคนเวียดนามที่อพยพมาจากเวียดนาม 2) เป็นชุมชนในเขตใกล้เทศบาลเมืองและมีคนเชื้อสายเวียดนามหนาแน่น 3) รักษาและสืบสานวัฒนธรรมของตนอย่างเป็นรูปธรรม 4) มีความสนใจและให้การสนับสนุนกับสังคมอย่างต่อเนื่อง และ 5) เป็นชุมชนคนเวียดนามขนาดใหญ่และเก่าแก่คงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองหลายด้าน

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเวียดนามและผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชน ท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ที่มีแนวทางในการปรับตัวให้อยู่รอดในสังคมเมือง

5.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 60 คนประกอบด้วย

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) จำนวนทั้งหมด 15 คน ประกอบด้วยนายกสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จำนวน 1 คน รองนายกสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จำนวน 2 คน ประธานชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 4 คน นักวิชาการ 4 คน บาทหลวง 2 คน ประชาชนชาวบ้าน 2 คน

5.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) จำนวนทั้งหมด 25 คน ได้แก่ชาวไทย

เชื้อสายเวียดนามและญ้อ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน 10 คน พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จำนวน 3 คน ครูสอนภาษาเวียดนาม จำนวน 10 คน

5.2.3 กลุ่มประชาชนทั่วไป (General Informant) จำนวนทั้งหมด 20 คน ได้แก่ พ่อค้า แม่ค้า ชาวบ้าน และเยาวชน ที่เป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนามและญ้อ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัย

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) แบบสำรวจ ใช้สำรวจพื้นที่ภูมิทัศน์ของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

1.2 แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร

1.3 แบบสังเกต ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยการใช้การสังเกตสภาพทั่วไปของพื้นที่วิจัย และสังเกตการดำรงชีวิตชาวเวียดนามบ้านท่าแร่สกลนคร

1.4 แบบสนทนากลุ่ม เพื่อใช้ในการสนทนากับกลุ่มตัวอย่าง และไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง โดยตั้งกรอบแนวคิดและรูปแบบการสนทนาเพื่อให้ได้สภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ และแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนบ้านท่าแร่

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ประกอบด้วย

2.1 การสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) โดยการสำรวจ พื้นที่ ภูมิทัศน์ของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ศึกษาใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

(Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) สัมภาษณ์กลุ่ม ตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ และกลุ่มผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายเวียดนาม บ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร

2.3 การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) สังเกตกลุ่มผู้รู้ และกลุ่มผู้ปฏิบัติ ควบคู่กันไปในขณะที่สัมภาษณ์พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ จังหวัดสกลนคร

2.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยร่วมสนทนากับ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มชาวบ้าน 20 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทาง พหุลักษณะวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่ และแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ในชุมชนบ้านท่าแร่

3. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูล จากการบันทึกรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูลแยกออกประเด็นตามความมุ่งหมายของ การวิจัยที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วน เพียงพอเหมาะสมพร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์ สรุปผลแล้วหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้มาไม่สอดคล้อง กัน ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ในด้านเวลา สถานที่ ผู้ให้ข้อมูล เพื่อ พิจารณาว่าถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนจะได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่และ หากมีข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป (ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 78)

4.การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและ การสัมภาษณ์ นำมาดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ประเด็นที่กำหนดไว้โดยใช้ แนวคิดและทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และอธิบายผลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยแล้ว นำเสนอข้อมูลที่ได้มาสรุปอภิปรายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ การวิจัยโดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของ คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่
2. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสาย เวียดนาม บ้าน ท่าแร่
3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัด สกลนคร

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคน ไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อ ส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอประวัติและและพัฒนาการของการ ปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทย เชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่โดยแบ่งเป็น 3 ยุค ดังนี้

- 1.ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427- 2487)
- 2.ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)
- 3.ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 จนถึงปัจจุบัน)

1.ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427 - 2487)

ชุมชนท่าแร่แห่งนี้มีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม(Multicultural Community) เนื่องจากบรรพบุรุษของชุมชนท่าแร่สืบเชื้อสายจากชาวลาว (ประกอบด้วย ญ้อ ผู้ไทย กะเลิงกะโล้) และชาวเวียดนาม หลักฐานจากเอกสารและจากคำบอกเล่าของคนในชุมชนส่วนใหญ่กล่าวถึงสาเหตุใน การก่อตั้งชุมชนไว้ตรงกันคือ มีสาเหตุจากความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงกับเจ้าหน้าที่กรมการเมือง กล่าวคือ ในพ.ศ. 2427 บาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคาทอลิกที่เมืองสกลนคร ต่อมาเกิด ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงกับเจ้าหน้าที่กรมการเมืองสกลนคร

เนื่องจากมีไพร่และทาสของเจ้าหน้าที่กรมการเมืองหลบหนีไปเข้ารับอยู่กับบาทหลวงเพื่อหลบหนีการเสียส่วยและเกณฑ์แรงงาน ในที่สุดเมื่อจำนวนคริสต์ชนเพิ่มมากขึ้นทำให้ไม่สะดวกในการจัดหาที่ดินเพื่อพักอาศัยและทำกินสำหรับคนเหล่านั้นประกอบกับถูกคลื่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทำให้เกิดความคิดที่จะหาทำเลที่ตั้งหมู่บ้านคริสต์ชนใหม่ บาทหลวงเกโกกับครูตัน จึงตัดสินใจย้ายชาวคริสต์ทั้งชาวญวนและชาวพื้นเมืองไปอยู่ทางฝั่งเหนือของหนองหาน การตัดสินใจครั้งนี้ได้รับการไว้เป็นความลับ จนถึงคืนวันหนึ่งในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2427 บาทหลวงเกโก ครูตัน และกลุ่มคริสต์ชน ได้จัดทำแพใหญ่ด้วยเรือเล็ก และไม่ใฝ่ผูกติดกันบรรทุก ทั้งคนและสัมภาระลงแพ กางใบให้ลมพัดมาทางทิศเหนือจนมาถึงฝั่งท่าแร่และตั้งรกรากอยู่ที่นั่นเป็นต้นมา ในขณะที่อพยพมากลุ่มคริสต์ชนได้ภาวนาวิงวอนอัครทูตตามีคาแอล(Saint Michael) ให้ช่วยคุ้มครองก็ได้รับความปลอดภัยทุกประการ ด้วยจำนวนคนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าแร่ ในครั้งนั้นมีประมาณ 20 ครอบครัว ราว 150 คน มีทั้งชาวเวียดนาม ชาวผู้ไทย และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ หลังจากก่อตั้งหมู่บ้านท่าแร่ขึ้น เกิดปัญหาการต่อรองในเชิงอัตลักษณ์กับเจ้ากรมการเมือง เนื่องจากความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และความคิดระหว่างบาทหลวงและเจ้ากรมการเมือง(นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 4 ภาพบาทหลวง ยอแซฟ กอมบูรีเออเจ้าอาวาสองค์แรกของชุมชนท่าแร่ พ.ศ.2427

ลักษณะทางการปกครองของชุมชนในช่วงก่อตั้งชุมชนที่โดดเด่นคือการปกครองของพระศาสนจักร ด้วยเหตุที่บ้านท่าแร่เป็นชุมชนคาทอลิก ศาสนาจึงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิตของชุมชนรวมทั้งในด้านการปกครองด้วย กล่าวคือ บาทหลวงจะมีบทบาทในฐานะของการเป็นผู้นำชุมชนนอกเหนือจากการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเห็นได้จากการที่บาทหลวงมีบทบาทปกป้องคนในชุมชนจากปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นความขัดแย้งกับทางราชการหรือคนในชุมชนด้วยกันเองด้วยการปกครองของทางการอีกแบบหนึ่งคือการปกครองของทางราชการกล่าวคือ เมื่อแรกเริ่มก่อตั้งชุมชน บาทหลวงยอแซฟจัดให้ชาวบ้านอยู่กันเป็นคุ้ม แต่ละคุ้มมีหัวหน้าปกครองหัวหน้าคุ้มแต่ละคุ้มมีฐานะเหมือนเป็น

การขยายตัวของชุมชนปัจจัยประการแรกคือวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ที่สยามเกิดกรณีพิพาทและต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส เหตุการณ์นี้ส่งผลให้ฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในลาวและภาคอีสานของไทย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างรัฐบาลกลาง เจ้าหน้าที่กรมการเมืองท้องถิ่น และฝรั่งเศส กล่าวคือรัฐบาลอ้างสาเหตุการคุกคามของฝรั่งเศสเข้าไปควบคุมการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ส่วนเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นก็ต้อง พยายามปกป้องไม่ให้คนของตนเข้าไปอยู่กับบาทหลวงฝรั่งเศสนอกจากในแง่ของการปกป้อง ผลประโยชน์ของชาติแล้วยังมีนัยยะในแง่ของการปกป้องผลประโยชน์ของตนที่ถูกถูกลิดรอนลงไปเรื่อย ๆ โดยส่วนกลาง ส่วนปัจจัยประการที่สองคือการปฏิรูปการปกครองในภาคอีสานของส่วนกลางเริ่มลงตัวประสบความสำเร็จมากขึ้น สามารถลดบทบาทและอิทธิพลข้าราชการท้องถิ่น อีกทั้งการปรับปรุงการปกครองโดยการนำกฎหมายแบบใหม่มาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลิกทาสที่มีผลบังคับใช้อย่างจริงจังในช่วงนี้ ทำให้ปัญหาที่ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจากการเกณฑ์แรงงานในระบบไพร่-ทาสที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของข้าราชการท้องถิ่นลดน้อยลง(นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

ปัญหาและอุปสรรคในการก่อตั้งชุมชนที่ชุมชนแห่งนี้ต้องเผชิญในระยะแรกของการก่อตั้งคือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงและเจ้าหน้าที่กรมการเมืองสกลนคร สาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้น เนื่องจากปัญหาไพร่ ทาส และคนของเจ้าหน้าที่กรมการเมืองหนีเข้ามาเรียนศาสนา กับบาทหลวงเพื่อหลบเลี่ยงการเสียส่วยและการเกณฑ์แรงงานของรัฐ และปัญหาเนื่องจากความแตกต่างทางด้านสังคม วัฒนธรรม และความคิดระหว่างบาทหลวงกับเจ้าหน้าที่กรมการเมืองความแตกต่างในประเด็นนี้ทำให้มุมมองของทั้งสองฝ่ายแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเก็บส่วยและการเกณฑ์แรงงาน ขณะที่ฝ่ายบ้านเมืองเห็นว่าการมีไพร่ ทาส การเก็บส่วย การเกณฑ์แรงงาน เป็นเรื่องปกติในระบบการปกครองของไทย แต่พวกมิชชันนารี เห็นว่าเป็นเรื่องของการกดขี่เอารัดเอาเปรียบผู้น้อย (นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 7 สัมภาษณ์ คุณนิทัศน์ เสมอพิทักษ์ นักวิชาการในประเด็นการปรับปรุงนทางพหุลักษณะ
วัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่

.ในส่วนของความมั่นคงทางด้านศาสนา โดยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการสร้างความมั่นคงทางศาสนาให้กับชุมชนก็คือบาทหลวง ยอแซฟ กอมบูริเออ ตลอดระยะเวลา 52 ปีของการเป็นเจ้าของอาวาสท่านเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งทั้งในการสร้างถาวรวัตถุให้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา และปลูกฝังความศรัทธายึดมั่นในศาสนาให้แก่คนในชุมชนโดยการสร้างถาวรวัตถุอย่างวัดท่าแร่ ซึ่งเป็นการปลูกฝังความเชื่อในศาสนาให้คนในชุมชน(ต้น เค้นชัยรัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

ในด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพของคนญวนและคนพื้นเมือง มีอาชีพหลักอยู่ 2 อาชีพ คือ ทำนา กับ ประมง อาชีพรองคือ ค้าขาย เช่นของป่า หนังวัว หนังควาย ค้าปลาร้า ปั่นโองข้าว อาชีพที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นอาชีพของผู้ชายบ้านท่าแร่ สำหรับผู้หญิงนอกจากทำนา จับปลาในหนองหาน ทอผ้า ดูแลบ้านเรือนซึ่งเป็นหน้าที่หลัก นอกจากนี้ยังมีบางอาชีพที่ทำกันเฉพาะในกลุ่มพ่อค้าญวนเท่านั้นคือการออกเงินให้กู้ ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้อย่างมากแก่ผู้ทำ ซึ่งเวลาชาวบ้านมาขยืมเงินจากพ่อค้าญวนก็ต้องเสียดอกเบี้ย หากไม่สามารถใช้คืนได้ก็จะถูกยึดที่นา(นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

พหุ อนุ ชาติ โด ชีเว

ภาพประกอบ 8 เครื่องมือทอผ้าของคนในชุมชนท่าแร่ในช่วงก่อตั้งชุมชน พ.ศ.2427

ในด้านที่อยู่อาศัย

เมื่อแรกที่กลุ่มคนญวนและคนพื้นเมืองมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ท่าแร่นั้นบริเวณนี้ยังเป็นป่ารกทึบอุดมไปด้วยสัตว์ต่าง ๆ ยังเป็นป่ารกมีต้นไม้สูงใหญ่ขึ้นอยู่ทั่วไปด้วยสภาพเช่นนี้ กลุ่มแรกที่มาอยู่จึงต้องหักล้างถางพงสร้างกระท่อม กระจับปี่ ตูบสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เนื่องจากสร้างง่าย เพราะใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ได้แก่ ไม้ไผ่ หญ้าแฝก เถาวัลย์ ไม้จริงเพื่อทำเสา ค้ำยันโครงสร้างส่วนหลังคาเป็นที่นิยมปลูกสร้างในหมู่ชาวพื้นเมืองและคนญวน

เรือนชนิดนี้มีรูปคล้ายทรงมลิลาเสาทั้งต้น โดยทาบเปลือกหลังคามุงแฝกหรือใบไม้บัง ฝาแถบตองเป็นพื้น พื้นปูด้วยเปลือกไม้ยางหลังคาแฝกหรือใบไม้ วัสดุสำหรับผูกมัดใช้ตอกหรือเถาวัลย์ และหวาย (นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

พหุ น บณุ ทิ โต ชี เว

ภาพประกอบ 9 ที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมที่ยังคงปรากฏให้เห็นกลางหมู่บ้านท่าแร่

ในด้านอาหาร

เนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้หนองหานจึงเน้นไปที่อาหารจำพวกปลาเป็นหลัก รองลงมาคือของป่า ผัก สมุนไพรที่ชุมชนสามารถหาได้ในพื้นที่ คนท่าแร่ส่วนใหญ่ประทังชีวิตด้วยอาหารที่หาได้รอบ ๆ ชุมชน (ต้น เดือนชัยรัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

ในด้านการศึกษา

หลังจากมีสร้างวัดหลังแรก ตั้งชื่อว่า “วัดมหาพรหมมีคาแอล หนองหาร” ช่วงปีแรกของการก่อตั้งชุมชน บาทหลวงเกโก เดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างบ้านท่าแร่กับบ้านคำเกษม นครพนม เพื่อดูแลเรื่องการศึกษาของกลุ่มคริสต์ชนทั้ง 2 แห่งนี้ ต่อมาในพ.ศ. 2428 บาทหลวงโปรตม ได้แต่งตั้งให้ บาทหลวงยอแซฟ กอมบูรีเอ ซึ่งเป็นสงฆ์ชาวฝรั่งเศสให้เป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดท่าแร่โดยเผยแพร่คำสอนและให้การศึกษาแก่ชุมชนท่าแร่ขณะที่ท่านมีอายุเพียง 23 ปี และยังมีภารกิจตั้งอารามภคินีรักกางเขนท่าแร่ นอกจากโรงเรียนมหาพรหมมีคาแอลแล้ว บาทหลวงยอแซฟยังเห็นความสำคัญของการมีคณะซิสเตอร์เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของบาทหลวง เพื่อช่วยเผยแพร่คำสอนช่วยดูแลวัด และช่วยสอนในโรงเรียนของวัด ท่านจึงได้ดำริจะสร้างอารามภคินีขึ้นที่ท่าแร่ หลังจากได้ปรึกษากับพระสังฆราชแควงและได้รับความเห็นชอบด้วยแล้ว ท่านจึงเริ่มดำเนินการรวบรวมหญิงสาว ที่ประสงค์จะอุทิศตนเพื่อช่วยงานพระสงฆ์ในด้านการสอนคำสอนและด้านอื่น ๆ (สาลีณี มานะกิจ, 2548)

ภาพประกอบ 10 ลำดับพัฒนาการของวัดตั้งแต่ยุคก่อตั้งชุมชนถึงปัจจุบันของชุมชนท่าแร่

ในด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

ประเพณีที่สำคัญในชุมชนบ้านท่าแร่มีการยึดถือปฏิบัติตามขนบประเพณี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต คือประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญในศาสนาคาทอลิก คือ วันสมโภชปีศาจพระเยซูเจ้าทรงกลับคืนพระชนม์ชีพ วันสมโภช พระนางมารีย์ แต่ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานประเพณีที่คนในชุมชนให้ความสำคัญมาก 3 งานคือ งานประเพณีบุญฉลองวัดเป็นประเพณีที่นำมาตั้งแต่แรกของการก่อตั้งชุมชน โดยถือเอาวันที่ 8 เดือน พฤษภาคมของทุกปี เป็นวันฉลองวัดมหาพรหมมีคาแอล ต่อมาคืองานวันจุดเทียนระลึกถึงบรรพบุรุษชาวบ้านเรียกว่าวันได้เทียน งานนี้จัดในวันที่ 2 พฤศจิกายนของทุกปี งานนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นงานที่ชาวท่าแร่ให้ความสำคัญมากงานหนึ่ง ลูกหลานชาวท่าแร่ไม่ว่าจะไปตั้งรกรากทำมาหากินอยู่ที่ใด จะเดินทางกลับมาบ้านท่าแร่เพื่อเคารพวิญญาณบรรพบุรุษในวันได้เทียนนี้และประเพณีแห่ดาวในวันคริสต์มาส ตรงกับวันที่ 24 ธันวาคมของทุกปี งานจะเริ่มตั้งแต่ตอนเย็นของวันที่ 24 ธันวาคม ชาวบ้านจะเตรียมทำขนมเช่น ข้าวต้มมัดเพื่อไปทำบุญที่วัดในวันที่ 25 ตอนที่ทำขนมนี้หนุ่มสาวในหมู่บ้านจะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันและช่วยกันทำขนม เมื่อเวลาเที่ยงคืนวันที่ 24 บาทหลวงจะตีระฆังให้ชาวบ้านไปร่วมพิธีมิสซาที่โบสถ์ เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ตอนเช้าวันที่ 25 มีการประกอบพิธีมิสซาอีกครั้งหนึ่ง ตอนเย็นวันที่ 25 มีพิธีแห่ดาว โดยชาวบ้านจะนำวัสดุมาประดิษฐ์เป็นรูปดาวขนาดใหญ่ และตกแต่งด้วยเทียนจัดเป็นขบวนแห่ไปรอบหมู่บ้าน(ทศพร ดำรงไทย.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 11 สัมภาษณ์ คุณทศพร ดำรงไทย นักวิชาการในประเด็นประวัติความเป็นมาและ
สภาพปัจจุบันของชุมชนท่าแร่

ในด้านครอบครัวและเครือญาติ

ประชากรในชุมชนบ้านท่าแร่ประกอบด้วยกลุ่มคน 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ กลุ่มคนลาวหรือคนพื้นเมือง คนกลุ่มนี้ ประกอบด้วย พวกญ้อ ผู้ไทย กะเลิง กะโส คนในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่อพยพมาจากทางตอนใต้ของลาว และกลุ่มคนญวนในช่วง 5 ทศวรรษแรก คนญวนที่อยู่ในชุมชนท่าแร่ประกอบด้วยกลุ่มญวนเก่า คนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาอยู่ที่ท่าแร่ตั้งแต่แรกตั้งชุมชน โดยอพยพจากเวียดนามเข้ามาอยู่ที่เมืองสกลนครก่อน สาเหตุที่อพยพมาจากเวียดนามเนื่องจากหนีปัญหา การต่อต้านศาสนาคาทอลิกในเวียดนาม คนญวนในท่าแร่แม้จะมีจำนวนน้อยกว่าคนพื้นเมืองแต่ก็นับได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทมากในชุมชนโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องด้วยความขยันขันแข็งและอดทนในการประกอบอาชีพ ประกอบกับมีความสามารถในการค้าขาย ทำให้ชาวญวนหลายคนประสบความสำเร็จเป็นพ่อค้า มีฐานะร่ำรวย มีเงินสร้างบ้านเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน และได้บริจาคเงินช่วยเหลือกิจการของวัด รวมทั้งช่วยเหลือสาธารณกุศลด้านอื่น ๆ คุณสมบัติดีเด่นอีกประการหนึ่งของชาวญวน คือ ความเคร่งศาสนา คนญวนจะมั่นคงในความเชื่อคาทอลิกมาก พวกพ่อค้าญวนแม้จะมีภารกิจมากมายแต่ก็ต้องตื่นเช้ามีดทุกวัน เพื่อไปทำพิธีมิสซาที่โบสถ์ก่อนจะไปประกอบกิจการงานอย่างอื่น และญวนกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มคนญวนที่อพยพเข้ามาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ฝรั่งเศสกลับมายึดครองเวียดนามในพ.ศ.2463 และปกครองด้วยความกดขี่ทารุณ ประกอบกับเกิดปัญหาความแห้งแล้งอดอยากทำให้ชาวเวียดนามอพยพหนีเข้ามาอยู่ในลาวและกัมพูชาเป็นจำนวนมากบางส่วนก็เข้ามาอยู่ในภาคอีสานของไทยคนญวนที่อพยพเข้ามาอยู่ที่ท่าแร่ในระยษนี้คงมีเป็นจำนวนมากพอสมควร และทำให้ชุมชนขยายตัวมากขึ้น(ทศพร ดำรงไทย.2565 : สัมภาษณ์)

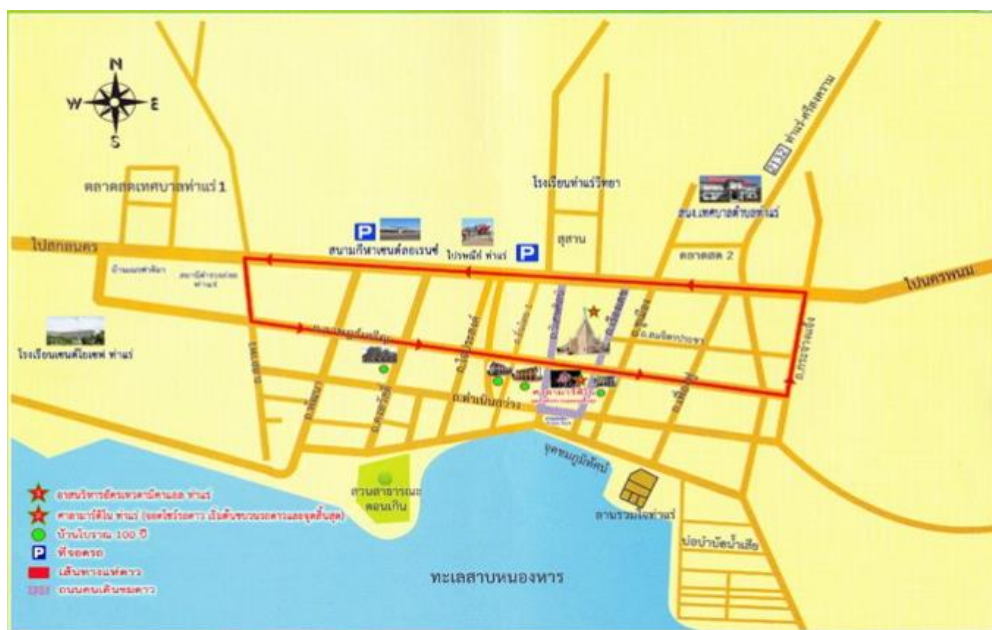
ความขยันขันแข็ง อดทน เป็นคุณสมบัติเด่นของชาวญวนทุกยุคทุกสมัย ชาวญวน
 รุ่นหลังประกอบอาชีพหลายอย่าง เช่น รับจ้าง ค้าขาย เป็นช่างไม้ ช่างปูน สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวจน
 มีฐานะดีขึ้น และส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนมั่นคงขึ้นด้วยเช่นกัน(นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 :
 สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 12 เครื่องมือของช่างไม้ในชุมชนท่าแร่ในยุคก่อตั้งชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างคนพื้นเมืองกับคนญวนด้วยความแตกต่างทางด้านอุปนิสัยและ
 ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนสองกลุ่มนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ในระยะแรกไม่ค่อยราบรื่นนัก แต่ไม่ได้
 ขัดแย้งกันรุนแรง รูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่น จะออกมาในลักษณะของการไม่นิยมแต่งงาน
 ระหว่างคนญวนกับคนพื้นเมือง เพราะคนญวนมองว่าคนเหล่านี้ไม่ขยันทำมาหากิน ขณะที่คนพื้นเมือง
 ก็มองว่าคนญวนชอบเอา راحتเอาเปรียบ นอกจากความสัมพันธ์ด้วยการแต่งงานแล้ว ความสัมพันธ์ของ
 คนญวนกับคนพื้นเมืองยังอยู่ในรูปแบบของนายจ้าง-ลูกจ้าง โดยคนพื้นเมืองมักมาเป็นลูกจ้างพ่อค้าญวนรุ่น
 เก่า อย่างรับจ้างขับเกวียนขนสินค้าไปขายโคราช รับจ้างเลี้ยงวัว รับจ้างทำงานบ้าน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าความสามารถทางการค้าและความขยันขันแข็งในการ
 ประกอบอาชีพของชาวท่าแร่โดยเฉพาะในกลุ่มพ่อค้าญวนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความมั่นคง
 ทางเศรษฐกิจมากกว่าชุมชนใกล้เคียง โดยอาชีพที่ทำรายได้ให้มาก คือ การค้าข้าวเปลือก การค้าหนัง
 การออกเงินกู้

ภาพประกอบ 13 แผนที่บ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ พื้นที่วิจัยในปัจจุบัน

2.ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)

ช่วงเผชิญกับการเบียดเบียนศาสนาเวลา 55 ปีหลังจากการก่อตั้ง ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ ได้พัฒนากลายเป็นชุมชนที่มีความมั่นคงในหลายๆ ด้านและที่สำคัญประการหนึ่งก็คือความมั่นคงทางด้านศาสนา แต่ในปีถัดมาความมั่นคงด้านศาสนาของชุมชนก็ถูกทดสอบด้วยภาวะการณ์ที่ทางฝ่ายพระศาสนจักร เรียกว่า “การเบียดเบียนศาสนา” และด้วยเหตุที่บ้านท่าแร่เป็นชุมชนคาทอลิกซึ่งถือหลักศาสนา เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต การเบียดเบียนศาสนาในช่วงนี้เกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญได้แก่ นโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม การใช้ศาสนาพุทธในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ จะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะการณ์เบียดเบียนศาสนา เพราะมีนโยบายที่แสดงออกอย่างชัดเจนว่าคนไทยต้องนับถือศาสนาพุทธ ผู้ที่มีบทบาทมากในการเบียดเบียนศาสนา คือ คณะเลือดไทย ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนไทยที่อ้างว่าเป็นผู้รักชาติ ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมความเป็นชาตินิยม สมาชิกของคณะทุกคนจึงถูกปลูกฝังให้มีจิตสำนึกว่าศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาต่างชาติเป็นศาสนาของศัตรู ผู้ที่นับถือศาสนานี้ก็เป็นศัตรูของชาติไทย(ทศพร ดำรงไทย.2565 : สัมภาษณ์)

คณะเลือดไทยเริ่มก่อตั้งขึ้นที่กรุงเทพฯแล้วแพร่กระจายไปตามจังหวัดต่าง ๆ วิธีการของคณะเลือดไทยที่ใช้ต่อต้านศาสนา คือ การออกใบปลิว บทความ และนามบัตรสนเท่ห์ เพื่อเชิญชวนให้คนไทยมารักชาติและทำการต่อต้านศาสนาคาทอลิก ชาวบ้านท่าแร่ในฐานะที่เป็นชุมชนคาทอลิกที่สำคัญในภาคอีสานก็ได้รับผลกระทบอย่างมากจากเหตุการณ์ดังกล่าว คือ วัดท่าแร่ถูกปิด บาทหลวง

เกลาดิอุส บาเย เจ้าอาวาสวัดท่าและคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ต้องเดินทางออกนอกประเทศข้ามไปอยู่ที่ลาว บาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุลและบาทหลวงคำผง กายราช ถูกจับติดคุกที่จังหวัดสกลนคร เป็นเวลาเกือบ 2 เดือน อารามภคินีรักกางเขนแห่งท่าแร่ถูกปิด พวกซิสเตอร์ต้องหลบหนีไปอยู่ตามบ้านญาติพี่น้อง

แม้จะตกอยู่ในภาวะที่ยากลำบากแต่ชาวบ้านท่าแร่ส่วนใหญ่ก็ยังยึดมั่นในศาสนาคาทอลิก เนื่องจากถูกทางการสั่งห้ามไม่ให้มีการประกอบพิธีทางศาสนา ชาวบ้านจึงพยายามแก้ปัญหาด้วยการแอบไปทำพิธีมิสซาตามบ้านคน บางคนแอบทำพิธีมิสซาในป่า เจ้าของบ้าน หลังใหญ่ในท่าแร่บางคนได้อนุญาตให้ชาวบ้านไปประกอบพิธีมิสซาในบ้าน(ทศพร ดำรงไทย.2565 : สัมภาษณ์)

คำว่า การเบียดเบียนศาสนาเป็นศัพท์เรียกของพระศาสนจักร สรุปความหมายโดยรวม ได้ว่า หมายถึงภาวะที่การเผยแพร่ศาสนาถูกขัดขวางจากฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับศาสนาคาทอลิก การใช้นโยบายที่เน้นความสำคัญของศาสนาพุทธส่งผลกระทบต่อประชาชนที่นับถือศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์ทั้งนิกายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ รวมทั้งศาสนาอิสลามด้วย

จากนโยบายภาครัฐทำให้การเบียดเบียนศาสนาส่งผลกระทบต่อชุมชนท่าแร่ช่วงนี้ ทำให้มีคนญวนบางคนเปลี่ยนไปนับถือศาสนาพุทธ เพราะความกลัวการข่มขู่จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่อมาคนญวนกลุ่มนี้ทั้งหมดเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ตามเดิมหลังจากที่การเบียดเบียนสิ้นสุดลง อีกทั้งคนญวนที่ได้รับผลกระทบบางกลุ่มย้ายได้ออกไปตั้งหลักแหล่งที่อื่น(สุรเดช ใจเสรี.2565 : สัมภาษณ์)

ด้านเศรษฐกิจ

ความเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งที่ได้ชัดเจน คือ ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ที่มีเพิ่มขึ้นมากจากเมื่อครั้งแรกตั้งชุมชน โดยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดที่ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงด้านนี้ ได้แก่ ชาวญวน โดยเฉพาะพ่อค้าญวนรุ่นเก่า ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพของคนญวน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น นอกจากอาชีพหลักในการทำนาแล้ว อาชีพด้วยการทำการค้าทางไกลค้าหนังสัตว์ ค้าปลาร้า การรับจ้างบรรทุกหินไปบ่อตะกั่วในลาว เหล่านี้ล้วนเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ไม่น้อย นอกจากนี้ความขยันขันแข็งของคนญวนยังเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนพื้นเมืองให้มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพตาม ด้วยเหตุนี้ทำให้บ้านท่าแร่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่าหมู่บ้านอื่นที่อยู่ใกล้เคียงในยุคนี้(สุรเดช ใจเสรี.2565 : สัมภาษณ์)

ด้านที่อยู่อาศัย

อาคารบ้านเรือนของชาวท่าแร่ก็เป็นประจักษ์พยานที่แสดงถึงฐานะอันเป็นปึกแผ่นของกลุ่มพ่อค้าชาวญวนได้เป็นอย่างดี อาคารเหล่านี้สร้างแบบสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสและต้องใช้ทุนทรัพย์ในการก่อสร้างมากสะท้อนให้เห็นฐานะอันมั่นคงของผู้เป็นเจ้าของ เพราะการปลูกสร้างบ้านเป็นคฤหาสน์มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้นแต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชนด้วย และอาจถือได้ว่าเป็นค่านิยม หรือแฟชั่นในกลุ่มผู้ที่มีฐานะดีที่ผ่านการสะสมทรัพย์จาก

การค้าขายจนมั่งคั่ง ในชุมชนท่าแร่ยังมีสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจอีกหลายหลัง ได้แก่ เรือนเกยของชาวนวนที่เคยใช้เป็นเรือนร้านค้า มีทั้งชั้นเดียวและสองชั้นหลายหลังมีขนาดใหญ่ มีการแกะสลักไม้เป็นส่วนประดับตกแต่งอย่างงดงาม เรือนเกยเป็นเรือนที่ได้รับอิทธิพลจากรูปแบบของเรือนชนชั้นสูง โครงสร้างของเรือนเกย เป็นเรือนไม้จริงเสาไม้ฉากเป็นเสาสี่เหลี่ยม 12-16 ต้น ยกพื้นสูงจากดินประมาณ 2-2.5 เมตร ชั้นบนประกอบด้วยตัวเรือนและเรือนเกย ลักษณะโครงสร้างหลังคาประกอบด้วยไม้แป้น ไม้ซื่อ มุงหลังคาด้วยแผ่นไม้ซ้อนกัน ส่วนฝ้าเพดานไม่มี ส่วนพื้นเรือนเกยซึ่งเป็นพื้นที่โล่งมีหลังคาคลุมหากไม่ต่อชานแดดจะกันฝนด้วยแผ่นไม้ (สุรเดช ใจเสรี.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 14 อาคารโบราณแบบยุโรปก่อสร้างตั้งแต่ยุคพัฒนาชุมชน พ.ศ.2487

ด้านอาหาร

จะนิยมอาหารที่มีรสชาติจัด ไม่เผ็ด ประุงจากเนื้อหมู เป็ด ไก่ ผัก ถั่ว เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการปรุงอาหารจะนำมาจากธรรมชาติคือปลูกเองกินเอง จะรับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ ข้าวเหนียว ก๋วยเตี๋ยว แหนมหมู หมูยอ แหนมเนือง เมี่ยงญวน เป็นต้น อาหารแต่ละมื้อจะเน้นผักเป็นส่วนมาก บางกลุ่มนำเนื้อสุนัขมาประกอบเป็นอาหารซึ่งเรียกว่า อบหมา(ชาวเลข ทองอันตั้ง.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 15 โรงเรียนเซนต์โยเซฟท่าแร่ โรงเรียนที่ก่อตั้งในชุมชนตั้งแต่ยุคพื้นฟูจนถึงปัจจุบัน
ด้านการศึกษา

การตั้งโรงเรียนเซนต์ยอแซฟหลังจากบาทหลวงยอแซฟมรณภาพในพ.ศ.2482 บาทหลวง
เกลาดิออส บาเยได้เป็นเจ้าของอาวาสวัดท่าแร่เรื่องถัดต่อมา ท่านได้สานต่อแนวทางในการส่งเสริมการศึกษา
ของบาทหลวงยอแซฟด้วยการตั้งโรงเรียนมัธยมเซนต์ยอแซฟขึ้นในพ.ศ.2482 และตั้งชื่อโรงเรียนเพื่อ
เป็นเกียรติแก่บาทหลวงยอแซฟ แต่น่าเสียดายที่โรงเรียนนี้เปิดดำเนินการอยู่เพียง 1 ปีก็ถูกปิดไปในช่วง
กรณี พิพาทอินโดจีนใน พ.ศ.2483 และพฤษภาคม พ.ศ.2490 เปิดโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ ฝ่ายมัธยม
รวมถึงบ้านณรพาทิมา(สุรเดช ใจเสรี.2565 : สัมภาษณ์)

จุดเด่นสำคัญของโรงเรียนเซนต์ยอแซฟคือมีมาตรฐานการศึกษาสูงโดยเฉพาะวิชา
ภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพราะครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นบาทหลวงชาวต่างประเทศหรือถ้าเป็นคนไทยก็เป็นคน
ที่มีความรู้ดี วิชาวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์ก็เป็นวิชาที่มาตรฐานสูงเช่นกัน จุดเด่นทางด้าน วิชาการตั้งที่
กล่าวมานี้เป็นลักษณะเด่นของโรงเรียนที่ก่อตั้งโดยมิชชันนารีในศาสนาคาทอลิก มาตั้งแต่ครั้งอดีตแล้ว
อย่างโรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนเซนต์โยเซฟที่ก่อตั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ล้วนแต่เป็นโรงเรียนที่มีจุด
แข็งในการศึกษาทั้งสิ้น

ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

ในการแห่ดาวในระยะแรกเริ่มนั้น ชาวบ้านจะเดินแห่เป็นแถวยาว มือจับไม้ที่มีดาวเล็ก ๆ ห้อยแขวนอยู่ตรงปลายไม้ ใช้แสงสว่างจากการจุดเทียนด้านในของดาว เดินแห่รอบวัด 3 รอบ พลังร้องเพลงพระคริสตสมภพสลับกับการสวดภาวนา เสร็จแล้วจึงพากันเข้าวัดร่วมมิสซา ในเวลานี้ยังไม่มี การประกวดดาวใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนประเพณีจุดเทียนและประเพณีบุญฉลองวัดดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในช่วงเวลานั้น(อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 16 ภาพถ่ายประเพณีแห่ดาวของชุมชนท่าแร่ในอดีตที่อาสนวิหารมีคาแอล

ด้านครอบครัวและเครือญาติ

ในช่วงนี้ในชุมชนมีการคบหากันระหว่างชุมชนท่าแร่กับชุมชนใกล้เคียงและยังมีการเดินทางไปประกอบอาชีพที่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ ทำให้ชุมชนเริ่มมีการพัฒนาความสัมพันธ์จนไปถึงกับแต่งงานกับคนนอกชุมชนมากขึ้น ประกอบกับชุมชนขยายตัวจากการที่มีคนอพยพเพิ่มเข้ามาจากเวียดนาม หรือจังหวัดใกล้เคียง(อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

พหุบุ ปณุ ทิโต ชิว

ภาพประกอบ 17 ภาพพิธีการแต่งงานในอดีตของคนในชุมชนท่าแร่ ในช่วงก่อตั้งชุมชนที่อาสนวิหารมีคาแอล

3.ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

ชุมชนได้ร่วมผลักดันชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยว เนื่องจากบริบททั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อกาสร้างอัตลักษณ์ชุมชน โดยภายนอกชุมชนได้มีนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและบริบทภายในชุมชนก็มีศักยภาพพอที่จะสามารถนำชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวได้ ประกอบเป็นช่วงที่ชุมชนมีการสื่อสารกับคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนักท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งชุมชนท่าแร่ได้พยายามหาจุดขายทางการท่องเที่ยว เพื่อให้การดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐ โดยชุมชนท่าแร่เองได้พยายามใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่เดิมได้แก่ ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ผลิตภัณ์ดาว สถานที่ท่องเที่ยว และอาหารพื้นเมืองเพื่อที่สร้างอัตลักษณ์ของชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยกระทำการสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุดใหม่(อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

พหุ ม ภู ภิ โ ต ชี เว

ภาพประกอบ 18 จุดชมวิวนองหานสำหรับนักท่องเที่ยว หรือกิจกรรมนันทนาการคนในชุมชน
ตั้งอยู่ด้านหลังชุมชนท่าแร่สกลนคร

ด้านเศรษฐกิจ

คนภูวนในชุมชนท่าแร่ช่วงเวลานี้โดดเด่นในด้านการค้าขายและด้านฝีมือช่างมาก เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้วคนภูวนนั้นเป็นคนขยันทำมาหากิน เก็บบอดออมเพื่อให้ตัวเองสบายในวันข้างหน้า คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงนิยมเปิดร้านขายของ ร้านอาหาร เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว หรือเป็นช่างฝีมือ รายได้ส่วนใหญ่มาจากการค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัวทำให้คนในชุมชนมีรายได้ที่มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ส่วนคนพื้นเมืองส่วนใหญ่ยึดอาชีพค้าขายเป็นหลัก นอกจากขายในชุมชนยังมีการเร่ไปขายนอกชุมชนอีกด้วย(เขาวเลข ทองอันตง.2565 : สัมภาษณ์

ด้านที่อยู่อาศัย

ในยุคนี้คนภูวนและคนพื้นเมืองต่างปรับปรุงกันในการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นเรือนร้านค้าในขณะที่เรือนเกยเป็นเรือนที่พักอาศัยของกลุ่มคนที่มีฐานะดี แต่ในกลุ่มที่ฐานปานกลางและมีอาชีพค้าขายมักนิยมปลูกเรือนร้านค้า ตามริมถนนเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและค้าขายสินค้าไปพร้อมกัน เรือนร้านค้าเหล่านี้ มีทั้งชนิดปลูกชั้นเดียวและปลูกสองชั้น พื้นเรือนอยู่ห่างจากพื้นดินเล็กน้อย โครงสร้างเรือนร้านค้าจะแบ่งเป็นเรือนแถวขนาด 5 ห้อง โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่อยู่อาศัยและส่วนที่วางหน้าบ้าน ซึ่งเว้นไว้เป็นที่ขายสินค้า รับแขก นั่งเล่น ในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยใช้ไม้กั้นเป็นห้องๆ ส่วนหลังคามุงไม้แป้นเรียงซ้อน ๆ กัน หรือใช้หลังคาสังกะสี

อาคารที่อยู่อาศัยที่ก่อด้วยอิฐถือถือว่าเป็นอาคารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอย่างเด่นชัด และเป็นอาคารที่ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจจะพึงมีได้เท่านั้น ทั้งนี้เพราะวัสดุการก่อสร้างอย่าง อิฐ ปูน ทราช ค่าจ้างช่างและลูกมือช่างล้วนมีราคาแพง ในด้านช่างผู้ควบคุมงานก่อสร้าง

ต้องจ้างช่างฉนวนซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านงานปูนมาออกแบบควบคุมงานก่อสร้างโดยเฉพาะ อุปกรณ์อย่างบานพับเหล็ก เป็นสินค้าสั่งจากฝรั่งเศสโดยช่างฉนวน นครพนม ทั้งสิ้น อาคารชนิดนี้จึงมีความแตกต่างไปจากการสร้างที่อยู่อาศัยแบบอาคารไม้ การก่อสร้างคทาสันด้วยการทำพื้นให้แน่น โดยนำหินแ่พื้นทุบตำให้แน่นต่อมาจึงเอาอิฐมาก่อเป็นเสาอิฐที่ใช้ก่ออาคารในบ้านทำแร่ผลิตขึ้นที่หนองแต่ม เรียกว่าอิฐหนองแต่ม อิฐเหล่านี้มีขนาดกว้าง 10.5 ซม. ยาว 20 ซม. หนา 5 ซม. อายุการใช้งานคงทน โครงส่วนบนใช้ข้อ แปและโครงหลังคาเพื่อยึดผนังด้านสกัด ในส่วนหน้าต่างทำด้วยไม้ทำวงกบโค้งมีแผ่นไม้ครึ่งวงกลมรับน้ำหนักทั้งประตูหน้าต่างแผ่นไม้ จึงต่อด้วยไม้เกาะคร่าว ส่วนบานพับโลหะสั่งจากฝรั่งเศส ส่วนประดับตกแต่ง อย่างลูกกรง ระเบียง มีทั้งทำด้วยอิฐและฉาบปูน นอกจากนี้ได้ความรู้จากสถาปนิกช่างฝรั่งเศส จึงสามารถเรียงอิฐในวงอาร์คโค้งเหนือกรอบประตูหน้าต่างอันเป็นศิลปะของชาวยุโรปที่ส่งอิทธิพลมาให้ช่างฉนวน (อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

ด้านอาหาร

การรับประทานอาหารก็ยังคงรับประทานอาหารที่เป็นอาหารเวียดนามอยู่คือ รับประทานข้าวจ้าว มีแกงจืดเป็นอาหารหลัก ปรงอาหารด้วยเนื้อหมู เป็ด ไก่ อาหารแต่ละมื้อก็ต้องมีผักวางอยู่บนโต๊ะอาหารด้วย หากต้องการรับประทานอาหารที่เป็นของชาวเวียดนามต้องรอถึงเทศกาลประเพณีที่สำคัญซึ่งจะหารับประทานได้อย่าง พอเปียะแหนมเนื่องเวียดนามเป็นอาหารที่ต้องมีเส้นแป้งทานคู่กับผักสด เพิ่มรสชาติด้วยน้ำจิ้ม แต่เดิมพอเปียะสดเวียดนามจะทานกับผักและเนื้อหมู ไก่ หรือหมูยอ เพราะคนไทยเชื้อสายเวียดนามส่วนใหญ่นำข้าวจ้าวมาผ่านขั้นตอน ให้เป็นแป้งเพื่อใช้ในการกินแทนข้าวสวย และด้วยพื้นที่ชุมชนอุดมไปด้วยพืชผักนานาชนิด ทำให้คนในชุมชนจะนำแป้งมาห่อทานคู่กับผักเคียงเมื่อทานเสร็จ คนในชุมชนนิยมออกไปทำไร่ทำนาเพื่อออกกำลังกาย จึงทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี ซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของอาหารเวียดนามที่จะขาดไม่ได้(อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

พหุบุ ปณุ ทิโต ชิว

ภาพประกอบ 19 ตึกแถวโบราณสองชั้นแบบยุโรปในยุคฟื้นฟูชุมชนท่าแร่ พ.ศ.2487

ด้านการศึกษา

ในช่วงนี้ในด้านการศึกษาของชุมชนท่าแร่มีพัฒนาการทางด้านการศึกษา จนบ้านท่าแร่กลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่สำคัญแห่งหนึ่งในเขตอีสานเหนือ โดยมีสาเหตุสำคัญ คือ นโยบายของศาสนจักรที่ต้องการฟื้นฟูสถานศึกษาและองค์กรในศาสนาให้ กลับสู่ภาวะปกติหลังผ่านพ้นช่วงของการเบียดเบียนศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ การศึกษาที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นบทบาทของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสในการวางรากฐานการศึกษาให้กับบ้าน เณรฟาติมาได้เป็นอย่างดี และการที่ต้องปลูกฝังการศึกษาอย่างเข้มข้นให้แก่สามเณรนั้น เป็นเพราะสามเณรกลายเป็นแหล่งผลิตบุคลากรที่สำคัญคือ บาทหลวงซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในการเผยแผ่ศาสนาดังนั้นจึงต้องวางพื้นฐานการศึกษาที่ดีให้แก่สามเณรเพื่อจะได้เป็นบาทหลวงที่มีศักยภาพต่อไป ส่วนด้านการศึกษาของเด็กเยาวชนให้เรียนที่เซนต์โยเซฟ และถ้าครอบครัวไหนมีทุนทรัพย์มาก ก็ส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนในเมือง(นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

พูน บณู ทิโต ชิว

ภาพประกอบ 20 ประเพณีวันจุดเทียนชุมชนท่าแร่ที่จัดขึ้นในช่วง วันเสาร์แรกของเดือนพฤศจิกายนที่
ป่าศักดิ์สิทธิ์ท่าแร่

ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

ในปีพ.ศ.2546 พระอัครสังฆราชคาญน์ แสนพลอ่อนได้เข้าร่วมพูดคุยกับการ
ท่องเที่ยวจังหวัดสกลนคร เพื่อนำประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสได้ถูกบรรจุเป็นประเพณีของจังหวัด
สกลนครโดยวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดสกลนคร ประกอบกับเป็นช่วงที่
ภาครัฐให้การส่งเสริมและเห็นประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่าแร่เลยทำให้งานประเพณีแห่
ดาวคริสต์มาสได้รับการบรรจุเป็นงานประเพณีประจำจังหวัดสกลนคร และมีจัดงานทั้ง 2 แห่งทั้งในตัว
เมืองสกลนคร และชุมชนท่าแร่ ประเพณีแห่ดาวในปัจจุบันจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ มีการถ่ายทอดผ่าน
ช่องทางออนไลน์และออกข่าวตามสื่อท้องถิ่น

ด้านครอบครัวและเครือญาติ

การแต่งงานส่วนมากมักเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกัน การที่จะแต่งงานกับคนต่างถิ่นต่าง
บ้านนั้นนาน ๆ ที่จึงจะมีสักคู่หนึ่งในท่าแร่ก็เช่นเดียวกันและในท่าแร่ วัดมีข้อกำหนดเป็นพิเศษคือหนุ่ม
หรือสาว ที่เป็นคนต่างศาสนาจะแต่งงานกับคริสตชนชาวท่าแร่ จะต้องสมัครใจเรียนศีลล้างบาปเป็น
คริสตชนด้วยจึงจะเข้าพิธีรับศีลสมรสได้ ต่อมาในสมัยหลัง ๆ ก็ผ่อนผันให้สามารถแต่งงานแบบต่างฝ่าย
ต่างถิ่นกันได้ โดยเฉพาะในสมัยนี้ชาวท่าแร่ไปทำมาหากินต่างถิ่นต่างจังหวัดพริกกับคนต่างความเชื่อ
จึงมีการแต่งงานแบบต่างฝ่ายต่างถิ่น จากการศึกษาพบว่าคนในครอบครัวที่แต่งงานแบบต่างฝ่ายต่าง
ถิ่นไม่ค่อยใส่ใจต่อการปฏิบัติศาสนกิจเท่าที่ควรและไม่ค่อยกำชับเอาใจใส่ให้บุตรได้เรียนคำสอน เพื่อให้
เกิดความเชื่อความศรัทธา ดังนั้นความเชื่อในครอบครัวดังกล่าวจึงไม่ค่อยลึกซึ้ง(ชาวเลข ทองอัน
ตั้ง.2565 : สัมภาษณ์)

สรุป ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ทั้ง 3 ยุค พบว่า ชุมชนท่าแร่ก่อตั้งขึ้นจากคนญวนและคนพื้นเมืองที่อพยพมาจากเหตุผลทางด้านการเมือง ด้านศาสนา และความยากจน ในด้านเศรษฐกิจยุคแรกเริ่มจะประกอบอาชีพค้าขายในชุมชนเป็นหลัก ยุคต่อมาเริ่มต่อยอดเป็นการค้าขายข้ามจังหวัด เมื่อใช้เวลาสะสมทรัพย์ได้จำนวนหนึ่ง ทำให้ปัจจุบันคนในชุมชนใช้ทุนทรัพย์ที่สั่งสมมาเปิดธุรกิจส่วนตัวในชุมชน ด้านที่อยู่อาศัย แรกเริ่มสร้างที่อยู่อาศัยเป็นกระต๊อบ ในยุคต่อมาเป็นเรือนเกยหนึ่งหรือสองชั้น ในปัจจุบันสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ตามสมัยนิยม ในด้านอาหาร ยุคแรกเน้นอาหารปลาที่หาได้จากหนองหานทานคู่กับผักสมุนไพร ยุคต่อมานิยมทานอาหารเวียดนามรสจืด มีข้าวจ้าว กินผักสมุนไพรเป็นหลัก จนมาถึงปัจจุบันได้เปิดรับวัฒนธรรมอาหารนอกชุมชนเข้ามา ทำให้ชุมชนท่าแร่รับประทานอาหารตามสมัยนิยม ด้านการศึกษา ยุคแรกมีบาทหลวงคอยมอบความรู้ให้ชุมชนที่โบสถ์ ยุคต่อมาพัฒนามาเป็นโรงเรียนชุมชน โรงเรียนเซนต์โยเซฟฝ่ายประถม ส่วนปัจจุบันมีโรงเรียนเซนต์โยเซฟฝ่ายมัธยม โรงเรียนท่าแร่วิทยา และอารามภคินี ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ยุคแรกคนญวนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ส่วนคนพื้นเมืองนับถือพุทธ มีประเพณีชุมชนเป็นของตัวเองคือ ประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณีจุดเทียนรำลึก และประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ยุคต่อมาในด้านประเพณียังไม่มี การเปลี่ยนแปลง ยุคปัจจุบันเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีแห่ดาวถูกทำให้เป็นขบวนการแห่รอบชุมชนที่จัดขึ้นโดยทางโบสถ์ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและคนในชุมชน ร่วมกันผลักดันจนกลายเป็นประเพณีประจำจังหวัด ในด้านครอบครัวและเครือญาติ ยุคแรกจะออกมาในลักษณะของการไม่นิยมแต่งงานระหว่างคนญวนกับคนพื้นเมืองเป็นการแต่งงานกันเองระหว่างชาติพันธุ์มากกว่า ต่อมาเริ่มมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น เริ่มมีการแต่งงานระหว่างคนญวนกับคนพื้นเมือง ยุคปัจจุบันการแต่งงานกันระหว่างคนญวนและคนพื้นเมืองหรือกับคนนอกชุมชนกลายเป็นเรื่องปกติ

ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสาย

เวียดนามบ้านท่าแร่

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ยุคดังนี้

1.ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427 - 2487)

ด้านเศรษฐกิจ

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมในช่วงก่อตั้งชุมชนการทำมาหากินของคนในชุมชนระหว่างกลุ่มคนพื้นเมืองกับคนญวนที่อพยพมาเริ่มด้วยต้นการค้าขายอาหาร แบ่งปันอาหาร ของกินของใช้ในชีวิตประจำวัน รายได้ส่วนใหญ่มาจากการค้าขายเป็นหลักเช่น ข้าว กล้วย หนังสัตว์ ปลา ร้า บั้งโอง คนพื้นเมืองจากนั้นไปที่ค้าขายปลาจากหนองหานเป็นหลัก (เทวัญ ศิริเวชการ.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 21 สัมภาษณ์คุณพ่อ สุรศักดิ์ พงษ์พิศ บาทหลวงของอาสนวิหารมรคาแอลในประเด็น

สภาพปัจจุบันปัญหาของการปรับปรนพหุลักษณะวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่

สภาพปัญหา

ด้วยอุปนิสัยที่แตกต่างกันระหว่างคนพื้นเมืองและคนญวนที่อพยพเข้ามา ทำให้เกิดการแย่งพื้นที่ประกอบอาชีพ เช่นการแย่งพื้นที่ค้าขาย หรือค้าขายตัดราคากันเป็นต้น และมักมีการ

ทะเลาะวิวาทกันในช่วงมีงานประเพณีส่งผลให้การค้าขายไม่ค่อยราบรื่น(เทวัญ ศิริเวชการ.2565 : สัมภาษณ์)

ที่อยู่อาศัย

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมในช่วงก่อตั้งชุมชนนั้นคนญวนจะสร้างบ้านอยู่ในพื้นที่ว่างเปล่าที่ไม่มีเจ้าของ บริเวณรอบ ๆ มีแหล่งน้ำให้ใช้เพื่อการปลูกพืชผัก จะสร้างเป็นกระท่อม มุงด้วยใบจากฝาบ้านทำด้วยไม้ไผ่สานฉาบด้วยปูน พื้นบ้านอัดด้วยดิน สร้างห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องครัว ไว้นอกบ้าน บริเวณรอบบ้านจะปลูกพืช ผัก เลี้ยงเป็ด ไก่และหมู ไว้รับประทานเอง ส่วนคนพื้นเมืองปลูกกระต๊อบอาศัยเหมือนกันกับคนญวน แต่ไม่ได้สร้างติดกันกับกลุ่มคนญวน (นิคม กายราช.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 22 สภาพบ้านเรือนร้างไม่มีคนอาศัยที่ตั้งอยู่กลางชุมชนท่าแร่
สภาพปัญหา

ที่อยู่อาศัยระหว่างคนญวนและคนพื้นเมืองนั้นไม่ได้ตั้งอยู่ระแวกเดียวกัน แต่แบ่งแยกพื้นที่ชัดเจน โดยคนญวนจะตั้งที่อยู่อาศัยล้อมรอบระแวกวัดคาทอลิกเพื่อง่ายต่อการเดินทาง ทำกิจกรรมทางศาสนา คนพื้นเมืองจะตั้งที่อยู่อาศัยรอบนอกชุมชน ปัญหาของตัวบ้านคืออายุการใช้งานที่อยู่อาศัยในยุคนี้น่าไม่เกิน 15 ปี ทำให้เสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว(นิคม กายราช.2565 : สัมภาษณ์)

อาหาร

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมคนญวนและคนพื้นเมืองจะนิยมอาหารที่ปรุงจากผักหรือปลาเป็นหลัก แต่ที่แตกต่างจากคนพื้นเมืองคือคนญวนซึ่งในช่วงนั้นจะนำเนื้อสุนัขมาประกอบเป็นอาหาร เนื่องจากการทำมาหากินไม่สะดวก อีกทั้งเนื้อหมู ใก้มีราคาแพง ซึ่งสุนัขหาได้ง่ายกว่าและมีความเชื่อว่าเมื่อรับประทานเนื้อสุนัขแล้วจะทำให้ร่างกายอบอุ่นการนำเนื้อสุนัขมาประกอบเป็นอาหารนั้นส่วนมากจะนำมารับประทานในช่วงฤดูหนาวที่มีอากาศหนาวเย็น อาหารที่นิยมรับประทานคือ ปอเปี๊ยะ แหนม เนื้อ หมูยอ เป็นต้น(นิคม กายราช.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

ด้วยวัฒนธรรมการกินที่ไม่เหมือนกัน ทำให้คนญวนในพื้นที่ที่มีการเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนพื้นเมืองในระดับหนึ่ง เนื่องจากคนพื้นเมืองไม่นิยมการบริโภคเนื้อสุนัขเนื่องจากเหตุผลทางด้านความเชื่อศาสนาที่แตกต่างกัน(นิคม กายราช.2565 : สัมภาษณ์)

การศึกษา

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมการศึกษาในช่วงนั้นคนญวนในพื้นที่ได้รับการศึกษารวมถึงคำสอนศาสนาคริสต์จากบาทหลวงที่วัด ซึ่งคนพื้นเมืองในสมัยนั้นส่วนใหญ่เน้นไปที่การประกอบอาชีพค้าขายเสียมากกว่า การเผยแพร่คำสอนของบาทหลวงในช่วงนั้น ทำให้คนญวนมีความเชื่อความศรัทธาในศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและพร้อมเรียนรู้ทุก ๆ เรื่องจากวัด(บุญรอด พงศ์พิศ.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

เนื่องจากสมัยนั้นในชุมชนท่าแร่มีการจัดการเรียนการสอนแค่ในวัดคาทอลิก โดยทางวัดมีเงื่อนไขว่า คนในชุมชนต้องเข้ารีตนับถือคริสต์ถึงจะได้รับการศึกษาทำให้คนพื้นเมืองที่ไม่ได้นับถือคริสต์ยังไม่ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในสมัยนั้น(บุญรอด พงศ์พิศ.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 23 สัมภาษณ์คุณตาต้น เต็นชัยรัตน์ อดีตช่างก่อสร้างในชุมชนท่าแร่ ในประเด็นสภาพ
ปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่

ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมในชุมชนท่าแร่สมัยนั้นคนพื้นเมืองมีประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย ส่วนประเพณีคนญวนที่แตกต่างกันจะเกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญในศาสนา คาทอลิก มีประเพณีคริสต์ที่สำคัญอยู่ 3 ประเพณี คือ ประเพณีบุญฉลองวัดโดยถือเอาวันที่ 8 เดือน พฤษภาคมของทุกปีเป็นวันฉลองวัดมหาพรหมมีคาแอล ต่อมาคืองานวันจุดเทียนระลึกถึงบรรพบุรุษ ชาวบ้านเรียกว่าวันใต้เทียน งานนี้จัดในวันที่ 2 พฤศจิกายนของทุกปี สุดท้ายคืองานแห่ดาวคริสต์มาส โดยยึดถือวันที่ 24 ธันวาคมของทุกปี โดยชาวบ้านจะนำวัสดุมาประดิษฐ์เป็นรูปดาวขนาดใหญ่ และ ตกแต่งด้วยเทียนจัดเป็นขบวนแห่ไปรอบหมู่บ้าน(สุรัตน์ วรารัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 24 ภาพบรรยากาศเทศกาลแห่ดาวของชุมชนท่าแร่
สภาพปัญหา

ปัญหาส่วนใหญ่คือประเพณีคริสต์ทำให้การเข้าร่วมประเพณีของคนในชุมชนเป็น
คนญวนที่นับถือคริสต์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้คนพื้นเมืองในชุมชนมีการเข้าร่วมประเพณีแค่บางส่วน
เท่านั้น เนื่องจากความแตกต่างกันด้านความเชื่อทางศาสนา(สุรรัตน์ วรารัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

ครอบครัวและเครือข่าย

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมในช่วงก่อตั้งชุมชนความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีการแบ่งแยกกันชัดเจน
ระหว่าง กลุ่มคนญวนกับคนพื้นเมือง ทำให้การแต่งงานในชุมชนไม่มีการแต่งงานที่เป็นการแต่งงาน
ระหว่างคนในกลุ่มกันเองเสียมากกว่า เป็นความสัมพันธ์แบบกลุ่มใครกลุ่มมันแยกกันชัดเจน กลุ่ม
คนญวนเมื่อมีลูกจะสอนว่าให้แต่งงานกับคนญวนด้วยกัน ไม่ให้แต่งงานกับคนพื้นเมือง คนพื้นเมือง
นิยมแต่งงานคนพื้นเมืองด้วยกันเอง(สุรรัตน์ วรารัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

ปัญหาด้านการแต่งงานของชุมชนท่าแร่คือมีเรื่องศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งคนใน
ชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนญวนที่นับถือศาสนาคริสต์จึงมีความเชื่อว่า ถ้าแต่งงานกับคนอื่นที่ไม่ใช่คนในชุมชน

คู่ครองต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์เหมือนกันเท่านั้น ส่วนคนพื้นเมืองไม่นิยมแต่งงานกับ
 คนญวน(สุรัตน์ วรารัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

2.ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)

ด้านเศรษฐกิจ

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมชาวญวนโดยเฉพาะพ่อค้าญวนรุ่นเก่า ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ
 ของคนญวน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น นอกจากอาชีพหลักในการทำ
 นาแล้ว อาชีพการทำการค้าทางไกล ค้าหนังสัตว์ ค้าปลา ร้า การรับจ้างบรรทุกฟืนไปบ่อตะกั่วในลาวยัง
 สร้างรายมหาศาลให้กับคนในชุมชน ส่วนคนพื้นเมืองเริ่มมีการปฏิสัมพันธ์กันกับคนญวนในด้านการ
 ค้าขายมากขึ้น ยังประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลักอยู่(ประเสริฐ อุดมเดช.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 25 แหล่งขายของฝากประจำชุมชนท่าแร่ ขายอยู่ที่อาสนวิหารมีคาแอล

สภาพปัญหา

หลังจากผ่านช่วงเวลาของการเปิดเบี่ยนทางศาสนาคนญวนยังได้รับผลกระทบจาก
 นโยบายภาครัฐ ซึ่งมีส่วนทำให้คนพื้นเมืองรวมไปถึงคนนอกชุมชนมีการต่อต้านคนญวนมากขึ้น ใน
 ด้านการประกอบอาชีพคนญวนค้าขายลำบากมากขึ้น คนพื้นเมืองไม่ได้รับผลกระทบจากการ
 เบียดเบี่ยนศาสนา(ประเสริฐ อุดมเดช.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 26 สถาปัตยกรรมแบบยุโรปฝีมือช่างของชุมชนท่าแร่ในอดีต
ที่อยู่อาศัย

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมในช่วงนี้คนญวนเริ่มสร้างที่อยู่อาศัยเป็นห้องแถว มีจำนวนประมาณ 4-5 ห้อง เป็นตึกชั้นเดียวไม่นิยมยกพื้น ใช้วิธีอัดพื้นดินให้แน่น หรือไม่ก็อัดพื้นแล้วปูด้วยอิฐ ผนังบ้านจะสานด้วยไม้ไผ่ฉาบด้วยปูนซีเมนต์ ด้านหน้ามีทั้งแบบเปิดโล่งตลอดแนว โดยมีประตูหลายบานที่เรียกว่า บานเพี้ยม และแบบมีประตูบานเดียว สร้างห้องน่านอกบ้าน ภายในบ้านมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษ นิยมอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีพ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย และลูกหลานอาศัยอยู่ร่วมกัน ส่วนคนพื้นเมืองได้รับอิทธิพลจากคนญวนในการสร้างที่อยู่อาศัย เนื่องจากช่างก่อสร้างในชุมชนส่วนใหญ่เป็นช่างญวนทั้งสิ้น(ประเสริฐ อุดมเดช.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

จากการที่ชุมชนเริ่มมีการขยายตัวทำให้คนญวนและคนพื้นเมืองในชุมชนเริ่มมีการสร้างบ้านตามสมัยนิยมสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยและจำหน่ายสินค้า บริเวณบ้านคับแคบรอบๆ บ้านไม่มีพื้นที่สำหรับปลูกพืชผัก เลี้ยงหมูเป็ด ไก่ ไว้เป็นอาหารเหมือนในอดีต เนื่องจากการก่อสร้างตึกอาคารต้องใช้ทุนทรัพย์มาก คนญวนและคนพื้นเมืองที่มีทุนทรัพย์จึงสามารถก่อสร้างที่อยู่อาศัยเป็นตึกอาคารได้ ส่วนตัวอาคารเรือนไม้ที่สร้างมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มเสื่อมสโรตามกาลเวลา(ประเสริฐ อุดมเดช.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 27 ภาพบ้านเรือนทรงโบราณที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ที่สร้างโดยช่างก่อสร้างที่เป็นคนทำ
แร่ตั้งแต่ยุคฟื้นฟู พ.ศ.2487

ภาพประกอบ 28 ศาลาวัดเป็นสถานที่ที่ใช้ในการจัดงานศพประจำชุมชนทำแร่ ก่อนจะเคลื่อนศพไปที่
อาสนวิหารมีคาแอล

อาหาร

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมคนญวนในชุมชนส่วนมากตอนเช้าจะรับประทานอาหารเช้าแบบเวียดนามเช่น ก๋วยจั๊บหรือข้าวเปียกเส้น ซึ่งเส้นข้าวเปียกเส้นนี้จะมีสีขาวขุ่นตอนที่ยังไม่ต้ม แต่เมื่อนำไปต้มแล้วเส้นจะมีสีใส ต้มกับน้ำซุปรกระดูกหมูทำให้น้ำซุขข้นเหนียว เวลากินเติมหมูยอ กระดูกหมู ขาหมู ต้นหอม ซอย ผักชี หอมแดงเจียว จะมีลักษณะสีขาวยาว นุ่ม เส้นมี 2 แบบ คือ แบบแห้ง และแบบเส้นสด ถ้าแบบเส้นแห้งจะมีขายตามห้างร้านหรือตลาดทั่วไป สามารถเก็บไว้ได้นานเวลาจะนำมาทำ ต้องนำเส้นไปแช่น้ำให้นิ่มก่อนถึงจะนำมาปรุงได้ ส่วนแบบเส้นสดนั้นจะนำมาต้มและเก็บแช่ตู้เย็นได้ ตอนที่ยังเป็นอาหารไทยอีสาน เช่น ข้าวเหนียว ส้มตำ ไก่ปิ้ง ทานเหมือนคนไทยอีสานทุกอย่าง ส่วนตอนเย็นก็แล้วแต่ครอบครัว ส่วนคนพื้นเมืองจะเน้นอาหารที่กินง่ายรวดเร็วตามแบบฉบับอาหารอีสาน เช่น ลาบ ก้อย ต้ม เป็นต้น(พินาย ต้นวัน.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

ในด้านอาหารของคนในชุมชนท่าแร่เริ่มได้รับอิทธิพลจากชาวจีน ญวน ฝรั่ง โทรทัศน์ เริ่มเปิดรับอาหารนอกชุมชนมากขึ้น เช่นอาหารจีน ฝรั่ง และอาหารไทยคนให้อาหารพื้นเมืองเริ่มไม่นิยมนักในช่วงนี้ อาจเพราะเริ่มเบื่อหน่ายกับอาหารพื้นเมืองที่ส่วนใหญ่มีรสจัด(พินาย ต้นวัน.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 29 ร้านข้าวราดแกงที่เปิดใต้บ้านโบราณ แหล่งอาหารเช้าของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนท่าแร่

การศึกษา

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2490 ได้มีการเปิดโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ และบ้าน
 เณรพาติมา โดยจุดเด่นคือโรงเรียนเซนต์ยอแซฟคือมีมาตรฐานการศึกษาสูงโดยเฉพาะวิชา
 ภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพราะครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นบาทหลวงชาวต่างประเทศ ทำให้ลูกหลานคนญวน
 ชุมชนท่าแร่ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาที่ดีโดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ คนพื้นเมืองเริ่มปรับตัวโดยการส่ง
 ลูกหลานเข้ารับศึกษามากขึ้น(สุรัตน์ วรวงรัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

สภาพครอบครัวบางครอบครัวคนญวนและคนพื้นเมืองในชุมชนท่าแร่ที่มีรายได้น้อย
 ยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้เนื่องจาก การเข้ารับการศึกษาจำเป็นต้องมีรายได้ประมาณหนึ่ง ทำให้
 ลูกหลานคนในชุมชนบางครอบครัวไม่ได้เรียนหนังสือ และเลือกที่จะช่วยครอบครัวทำมาหากินแทน(สุ
 รัตน์ วรวงรัตน์.2565 : สัมภาษณ์)

ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมประเพณีของกลุ่มคนญวนนั้น ประเพณีบุญฉลองวัด ยังมีการจัดงานเหมือน
 ในอดีต รวมถึงประเพณีจุดเทียนรำลึกเช่นกัน แต่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ ประเพณีแห่ดาว โดย
 ชาวบ้านจะร่วมเดินแห่เป็นแถวยาว มือจับไม้ที่มีดาวเล็ก ๆ ห้อยแขวนอยู่ตรงปลายไม้ ใช้แสงสว่าง
 จากการจุดเทียนด้านในของดาว เดินแห่รอบวัด 3 รอบ พลากร้องเพลงพระคริสตสมภพสลับกับการ
 สวดภาวนา เสร็จแล้วจึงพากันเข้าวัดร่วมมิสซา ในช่วงนี้คนญวนและคนพื้นเมืองเริ่มมีความใกล้ชิดกัน
 มากขึ้น ในส่วนคนพื้นเมืองยึดประเพณีตามพุทธศาสนาเป็นหลัก(เลี่ยน พาพรหมฤทธิ์.2565 :
 สัมภาษณ์)

พูน ปณ ทัต ชีเว

ภาพประกอบ 30 สถานที่จัดประเพณีจุดเทียนรำลึก ที่จัดขึ้นในช่วงวันเสาร์แรกของเดือนพฤศจิกายน
ของทุกปี

สภาพปัญหา

ปัญหาในการจัดประเพณีสำคัญของคนญวนในชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์เป็นหลัก คือ การเข้าร่วมประเพณีมีแค่คนที่นับถือคริสต์เป็นหลักและคนที่นับถือพุทธบางส่วนที่ให้ความร่วมมือเท่านั้น เป็นผลพวงที่เกิดจากการเบียดเบียนศาสนาที่ผ่านมา คนพื้นเมืองส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือในด้านการเข้าร่วมประเพณีคริสต์(เลี่ยน พาทรมฤทธิ์.2565 : สัมภาษณ์)

ครอบครัวและเครือญาติ

สภาพปัจจุบัน

แต่เดิมในช่วงนี้การแต่งงานของคนญวนส่วนมากมักเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกัน การที่จะแต่งงานกับคนต่างถิ่นต่างบ้านนั้นไม่ค่อยเกิดขึ้น ในกับคนพื้นเมืองในชุมชนท่าแร่ก็เช่นเดียวกัน เพราะวัดมีข้อกำหนดเป็นพิเศษคือหนุ่มหรือสาวที่เป็นคนต่างศาสนาจะแต่งงานกับคริสตชนชาวท่าแร่ จะต้องสมัครใจเรียนศีลล้างบาปเป็นคริสตชนด้วยจึงจะเข้าพิธีรับศีลสมรสได้ ต่อมาค่อยมีการผ่อนปรนให้ต่างฝ่ายต่างถือคนละศาสนาได้ ส่วนคนพื้นเมืองเริ่มมีการเปิดรับการแต่งงานกับคนญวนในชุมชนท่าแร่มากขึ้น(วัน ยินดี.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนท่าแร่นั้นยังไม่เปิดรับความสัมพันธ์โดยการแต่งงานกับคนนอกชุมชนสักเท่าไร เนื่องจากจะมีความเชื่อจากบรรพบุรุษในอดีตและยึดถือกันมาตั้งแต่ก่อตั้งชุมชน ทำให้คนในชุมชนไม่ค่อยมีผู้ใดละเมิดความเชื่อในเรื่องนี้(วัน ยินดี.2565 : สัมภาษณ์)

3.ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

ภาพประกอบ 31 ตลาดบ้านท่าแร่เป็นแหล่งเศรษฐกิจหลักในชุมชนท่าแร่ มีทั้งคนในชุมชน นักท่องเที่ยว และคนชุมชนอื่นเข้ามาจับจ่ายใช้สอย

ด้านเศรษฐกิจ

สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของชุมชนท่าแร่ มีการปรับปรนเกิดขึ้นระหว่างคน观念和และคนพื้นเมืองที่ได้รับอิทธิพลการค้าเงินชีวิตที่ประหยัดเรียบง่าย ขยันในการทำมาหากิน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีประชากรขยายตัวอย่างรวดเร็ว และภายใต้บริบทชุมชนท่องเที่ยว ตั้งแต่มีประเพณีแห่ดาวเกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักชุมชนท่าแร่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับทำเลที่ตั้งไปทางผ่านจะไปเที่ยวนครพนม ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาแวะเที่ยวชุมชนท่าแร่เพิ่มมากขึ้น และทำให้คนในชุมชนประกอบกิจการร้านค้า ร้านอาหาร เพิ่มมากขึ้นโดยมีชาวบ้านส่วนหนึ่งมีรายได้จากการค้าขายอาหาร เครื่องดื่มต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวและที่สำคัญมีคนนอกชุมชนที่เป็นนักธุรกิจได้เข้ามาลงทุนธุรกิจขนาดเล็กในชุมชนท่าแร่ส่งผลให้ชุมชนเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นกว่าเดิม มีกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีเงินหมุนเวียนจำนวนมาก(วัน ยินดี.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

เศรษฐกิจในช่วงนี้เป็นผลพวงจากระบบทุนนิยม คนที่มีทุนทรัพย์มากก็มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและเกิดการแข่งขันกันผูกขาดการค้าระหว่างคนในชุมชนกับนอกชุมชน ก็เพื่อความอยู่รอดตัวครอบครัวตนเอง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในอดีตเริ่มเลือนลางหายไปตามกาลเวลา(วัน ยินดี.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 32 ร้านกาแฟเป็ยงดาว จุดพักผ่อนของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนท่าแร่
ที่อยู่อาศัย

สภาพปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น การปรับปรนระหว่างคนภูมและคนพื้นเมืองเกิดขึ้นโดยเริ่มการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นอาคารพาณิชย์ 2 ชั้นเพื่อทำธุรกิจการค้าขาย คนที่มีรายได้น่ามากก็ปรับแต่งบ้านตัวเองเป็นแบบทรงฝรั่งตามฐานะ จากการสร้างบ้านเป็น กระโจม กระต๊อบ พื้นอัดดินสร้างด้วยไม้ไผ่ก็เปลี่ยนมาเป็นสร้างบ้านด้วยไม้ด้วยปูน มีห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องครัวอยู่ในตัวอาคารของบ้าน ติดเครื่องปรับอากาศ พัดลม ทำให้บ้านมีความสะดวกสบายขึ้น ชุมชนท่าแร่นั้นมีอาคารในชุมชนท่าแร่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนาม ก่อสร้างในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งจะเป็นการก่อสร้างที่ไม่ใช่ปูนซีเมนต์ โดยใช้ภูมิปัญญาช่าง และประสบการณ์การก่อสร้างบ้านแบบก่ออิฐฉาบปูนไม่มีช่างใดทำได้โดยเป็นตึกแถวสองชั้น ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอย่างเห็นได้ชัด และเป็นอาคารที่อยู่อาศัยที่มีความโดดเด่น และแปลกตากว่าชุมชนอื่นในจังหวัดสกลนคร ส่วนที่เป็นลักษณะตึกแถว ที่ยังคงอนุรักษ์ไว้มีการปรับปรุงตกแต่งเป็นร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านขายของที่ระลึก เพื่อตอบสนองคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ตึกแถวเก่าแก่ ถูกนำมาปรับปรุงตกแต่งทำธุรกิจ

และจำหน่ายจะอยู่ในบริเวณของ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม(นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

การสร้างตึกอาคารพาณิชย์ 2 ชั้น สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือทำธุรกิจค้าขาย การสร้างบ้านตามสมัยนิยมนั้นทำให้พื้นที่เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ปลูกพืช ผัก สมุนไพร เหมือนในอดีตเริ่มหายไป เพราะพื้นที่อันคับแคบจำกัด อาคารไม้ถูกปล่อยให้ทรุดโทรมตามกาลเวลา(นิทัศน์ เสมอพิทักษ์.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 33 บ้านเก่าแก่ที่ไม่มีคนอาศัยในปัจจุบันของชุมชนท่าแร่
อาหาร

สภาพปัจจุบัน

อาหารพื้นเมืองของชุมชนท่าแร่ในอดีตค่อนข้างมีความแบ่งแยกเรื่องชาติพันธุ์ โดยจะแบบการรับประทานอาหารเป็นแบบอาหารลาวและอาหารเวียดนามตามสายชาติพันธุ์ ทำให้อาหารพื้นเมืองค่อนข้างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนกลุ่มที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์เดียวกัน เวลาคอนขวัดไปมีการปรับปรนระหว่งการรับประทานอาหารของคนญวนและคนพื้นเมือง เมื่อเข้าสู่บริการท่องเที่ยวอาหารพื้นเมืองถูกผสมผสานกันจนแยกจะแทบไม่ออก และมีบางอย่างก็สูญหายไปอย่างเช่น การบริโภคสุนัข ที่ถูกลบเลือนหายไป จึงทำให้การสร้างอัตลักษณ์อาหารพื้นเมืองไม่ค่อยมีความจะโดดเด่นที่จะผลักความเป็นอัตลักษณ์ออกมาสู่สายตานักท่องเที่ยว แต่ที่ยังคงหลงเหลืออาหารพื้นเมืองเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยจะเน้นไปยังร้านอาหารเวียดนามที่ค่อนข้างโดดเด่นที่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนท่าแร่ แต่อาหารลาวนั้นไม่ได้ถูกเน้นการนำเสนอเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นทางชุมชนได้นำอาหารพื้นเมืองที่มีชื่อเสียง คือปากหม้อเวียดนาม โดยตั้งหม้อสำหรับทำข้าวเกรียบปากหม้อ เส้นผ่าศูนย์กลางของปากหม้อกว้างราว 12 นิ้ว ใส่น้ำลงไปให้เลย

ครึ่งหม้อ ซึงปากหม้อด้วยผ้าขาวบางให้ตั้งแล้วรัดด้วยเชือกให้แน่น ต้มน้ำให้เดือด เมื่อน้ำภายในหม้อ
 สุกเดือด ตักแป้งลงละเลงให้ทั่วผ้าขาวบาง ใช้ฝาปิดสักครู่พอแป้งสุก ใช้พายไม้ไผ่จุ่มน้ำเชี่ยด้านขอบ
 แป้งด้านข้างขึ้นเล็กน้อย แล้วดึงแป้งทั้งแผ่นมาวางบนเตียงหรือถาดที่ทำน้ำมันกระเทียมเจียวไว้ ตักใส่
 ใส่ลงไปพอประมาณ ใช้พายไม้ไผ่จุ่มน้ำ แป้งแบบทองม้วนปิดใส่ให้มิด ใช้ไม้พายพลาสติกตักวางภาชนะ
 ที่เตรียมไว้ โรยหน้าด้วยไส้พอประมาณให้สวยงาม เสิร์ฟพร้อมน้ำจิ้ม และมะนาว ส่วนหมุยอ คือ
 ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเนื้อหมู มันหมู และเครื่องปรุงรส ผสมและบดละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน มีวิธีการทำ
 ที่คล้ายกับลูกชิ้น แต่หมุยอ นิยมทำเป็นรูปทรงกระบอก บรรจุในห่อที่แน่น เพื่อให้เนื้อในมีโพรง
 อากาศเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีของเนื้อหมุยอ นำไปต้มหรือนึ่งให้สุก สามารถรับประทานได้
 ทันที หมุยอที่ดีเนื้อสัมผัสต้องเนียน ยืดหยุ่น ไม่เละ มีสีตามธรรมชาติ และไม่มีการเติมสีสังเคราะห์
 และข้าวเปียกเส้น คือนำเส้นไปต้มแล้วเส้นจะมีสีใส ต้มกับน้ำซุ้กระดูกหมูทำให้น้ำซุ้ข้นเหนียว
 เวลากินเติมหมุยอ กระดูกหมู ขาหมู ต้นหอมซอย ผักชี หอมแดงเจียว มาใช้ในการประชาสัมพันธ์เพื่อ
 ดึงดูดรายได้จากนักท่องเที่ยว(ต้น เดือนธันวาคม.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

คนรุ่นใหม่ปัจจุบันไม่นิยมรับประทานอาหารเวียดนามแล้ว เนื่องจากการบริโภคแบบ
 ซ้ำ ๆ เดิม ๆ เป็นระยะเวลาานาน จึงเปิดรับอาหารใหม่ ๆ เช่นอาหารสำเร็จรูปทานง่าย อาหารอีสาน
 อาหารไทย อาหารจีน และอาหารฝรั่ง (ต้น เดือนธันวาคม.2565 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 34 บรรยากาศในร้านขายอาหารเช้าในชุมชนท่าแร่ เป็นร้านที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่
 แวะมารับประทานในช่วงเช้า

การศึกษา

สภาพปัจจุบัน

การศึกษาของคนญวนและคนพื้นเมืองในชุมชนท่าแร่ปัจจุบัน เกิดการปรับปรนในการดำรงชีวิตร่วมกัน ในด้านการศึกษาคนมีทุนทรัพย์จะส่งลูกหลานเข้าไปเรียนโรงเรียนประจำจังหวัดหรือส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชนรวมถึงต่างประเทศ ในปัจจุบันคนในชุมชนมีความเชื่อว่าให้ลูกหลานได้รับการศึกษาที่ดีจะได้หน้าที่การงานที่ดี มีคูชีวิตที่ดี มีเงินมีทองสร้างเนื้อสร้างตัวไม่ลำบากเหมือนในอดีต ส่วนคนที่มีทุนทรัพย์แบบพอมีพอกินก็จะส่งลูกหลานเรียนโรงเรียนใกล้บ้าน หรือโรงเรียนประจำตำบล(ทศพร ดำรงไทย.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ครอบครัวยุ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่ดีในชุมชน เนื่องจากไม่ใช่ทุกคนในชุมชนทุกคนมีทุนทรัพย์มาก หรือส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนประจำจังหวัดได้ทุกคน อีกทั้งยังมีลูกหลานบางครอบครัวที่ไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอสำหรับการส่งลูกหลานเข้าโรงเรียน(ทศพร ดำรงไทย.2565 : สัมภาษณ์)

ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันการปรับปรนของคนญวนและคนพื้นเมืองในชุมชนท่าแร่ มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนาคริสต์ ในพิธีศพของคนตายมีการนำกระดูกคนตายเข้าธาตุ ซึ่งดูไม่ต่างจากธรรมเนียมของไทย ในวัดมีธาตุของบรรพบุรุษ และเครื่องญาติในตระกูลต่าง ๆ ทั้งคนเวียดนาม คนจีน และคนไทยอีสาน เก็บกระดูกบรรพบุรุษใส่ธาตุไว้ภายในวัด แต่อีกด้านหนึ่งพวกเขานำกระดูกอีกส่วนไปเก็บไว้บนหิ้งที่บ้าน และทำพิธีไหว้ตาม แบบของชาวเวียดนาม การไหว้บรรพบุรุษที่บ้านจึงมีความเป็นอิสระในการแสดงตัวตน คนนอกจึงไม่มี โอกาสได้เห็น สะท้อนให้เห็นถึงการปรับปรนเพื่อที่จะให้กลมกลืนกับคนอีสาน ในด้านการเข้าร่วมประเพณีของคนในชุมชนในปัจจุบันไม่มีการแบ่งแยกชาติพันธุ์เหมือนในอดีตอีกต่อไป(อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

พหุชน ปลูก ชาติ โด ชั่ว

ภาพประกอบ 35 สัมภาษณ์ คุณอัยการ จำปาราช กำนันชุมชนท่าแร่ในประเด็นแนวทางการส่งเสริม

เอกลักษณ์ของชุมชนท่าแร่

ประเพณีที่โดดเด่นมากที่สุดคือประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนท่าแร่และจังหวัดสกลนคร ซึ่งปัจจุบันเป็นการปรับปรนระหว่างคนญวนและคนพื้นเมืองในชุมชนทุกคนและภาครัฐให้ความร่วมมือในการพัฒนาอัตลักษณ์นี้ขึ้นมาจากแค่มีการรับรู้เฉพาะคนในชุมชนสู่การผลักดันจนกลายเป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่โดดเด่น อีกทั้งยังถูกทำให้เป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของจังหวัดสกลนคร

ภาพประกอบ 36 บรรยายาศพพิธีงานศพช่วงเย็น ณ ศาลาวัดชุมชนท่าแร่ในปัจจุบัน

นายปรานชัย บวรรัตนปราณ ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้บรรจุแห่ดาวให้เป็นประเพณีประจำจังหวัด เป็นการต่อยอดจากยุคที่ 2 มีการนำระบบเทคโนโลยีการบริหารจัดการ และการประกวดเข้ามาใช้แห่ดาวจึงมีรูปลักษณ์แตกต่างจากเดิม ด้านแนวคิด มีการเพิ่มแนวคิดการจัดการให้มากขึ้น สนองตอบคนหลายกลุ่ม เช่น เพื่ออนุรักษ์สืบสานประเพณี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เพื่อสาน

สัมพันธ์คริสตชนในเขตปกครอง เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน เพื่อสนับสนุนงานการเผยแผ่ เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ภาพในครัวเรือนให้แน่นแฟ้น ด้านรูปแบบ มีการเพิ่มจำนวนวัน จากเดิมในชุมชนท่าแร่ วันที่ 24 และตัวเมืองวันที่ 25 มาเป็นวันที่ 21 – วันที่ 25 ธันวาคม กิจกรรมมีความหลากหลาย การแห่มี 2 แบบ คือแห่แบบดั้งเดิม เป็นการแห่แบบเดินเท้า มือถือดาวขนาดเล็กแห่รอบชุมชนและโบสถ์ และแห่แบบรถขบวน จะเป็นการแห่โดยใช้รถ ดาวจะมีขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 เมตร มีการตกแต่งอย่างสวยงาม มีกิจกรรมเสริมเพื่อการท่องเที่ยวมากมาย

ลักษณะการสร้างอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว เกิดจากการเปลี่ยนแนวคิดในการจัดงานให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีการหยิบยกเอาทุนทางวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนมาสร้างคุณค่าที่ราคานำเสนอภาพลักษณ์ชุมชนในด้านความเป็นอารยะและสากล เป็นการประดิษฐ์ใหม่ทางวัฒนธรรมนั้นเป็นการแสดงออกถึงความพยายามในการทรงคุณค่าให้ได้ในสภาวะการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง การก่อตัวทางอัตลักษณ์ปัจจุบันนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อพระสังฆราชคาโยน์ แส่นพลอ่อน พยายามผลักดันให้แห่ดาวออกสู่สายตาคนภายนอก ด้วยให้ชุมชนท่าแร่และชุมชนชาวคริสต์อื่นทำดาวเพื่อการแห่ ในลักษณะเป็นขบวนโดยบรรทุกระบวรกระบะสามล้อ นำมาแห่ในบริเวณตัวเมืองอันเป็นที่ตั้งของสำนักมิสซังท่าแร่ - หนองแสง แต่ไม่ประสบความสำเร็จตามความคาดหวัง จนกระทั่งได้มีการบรรจุให้เป็นประเพณีของจังหวัดสกลนคร. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามามีส่วนในการส่งเสริม ทำให้รูปลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวเปลี่ยนไป มีการประดิษฐ์ดาวหลากหลาย ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยได้แก่ ไฟนีออน กระดาษสี โฟม รถบรรทุกระบะขนาดใหญ่ มีองค์ประกอบเสริมในรถขบวน คือกางเเรนเดียร์ ถ้าแม่พระ มีนักแสดงนั่งบนขบวน การจัดการมีการขยายเพิ่มวันจัดงานให้มีหลายวันขึ้นครอบคลุมวันที่ 24 และ 25 และมีการจัดแบบคู่ขนานคือบริเวณชุมชนท่าแร่และตัวเมืองสกลนคร และในงานยังมีกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งนี้เห็นได้ว่า ประเพณีแห่ดาวมีความหลากหลายและยิ่งใหญ่ขึ้น ซึ่งความยิ่งใหญ่ อลังการสวยงามนี้ล้วนแล้วแต่เป็นเอกลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน(อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

เทศกาลแห่ดาวคริสต์มาสที่ท่าแร่จะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 23-24 ธันวาคม ของทุกปี โดยนอกจากจะมีกิจกรรมถนนคนเดินไว้ให้นักท่องเที่ยวชมและซื้อสินค้า ในค่ำคืนของวันที่ 23 ธันวาคม จะมีรถขบวนแห่ดาวใหญ่ จากชุมชนทั้ง 15 ชุมชนของเทศบาลตำบลท่าแร่ โรงเรียนในตำบลท่าแร่ จากประชาชนทั่วไปที่อยู่ในท้องที่ และจากต่างจังหวัด ที่ตกแต่งรถดาวใหญ่ ประดับประดาด้วยไฟแสงสี มีซานต้าและซานตืออยู่บนขบวนรถ คอยแจกลูกอมให้กับผู้คนที่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมพร้อมกับเปิดเพลงคริสต์มาส แห่รอบชุมชนบ้านท่าแร่ ก่อนที่จะจอดรวมกันที่ศาลามาร์ติน ท่าแร่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพอันสวยงามไว้เป็นที่ระลึก ส่วนในค่ำคืนของวันที่ 24 ธันวาคม จะมีพิธี

แห่ดาวเล็ก (ดาวมือถือ) แบบดั้งเดิม รอบวัดอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่ ก่อนที่จะเข้าวัด
ชมการแสดงละครเทวดา "การกำเนิดของพระเยซูกุมาร" และประกอบพิธีมิสซาเนื่องในวันคริสต์มาส
สภาพปัญหา

การเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบันยังขาดการรับรู้เรื่องอัตลักษณ์
ชุมชนของชาวบ้านในชุมชน ทำให้ยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการในการประชาสัมพันธ์
อัตลักษณ์ชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นนโยบายส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร (อัยการ จำปาราช.2565 : สัมภาษณ์)

ครอบครัวและเครือญาติ

สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันในการแต่งงานของคนภูวนและคนพื้นเมืองมีการปรับปรนทำให้เปลี่ยน
รูปแบบไป นิยมจัดงานแต่งงานแบบชาวไทย ทั่วไป มีการแจกการ์ดเชิญแขก มีการส่งของขวัญสาว
เลี้ยงอาหารสำหรับแขกที่มาร่วมงานแบบโต๊ะ จน เพื่อความสะดวกสบายในการจัดเลี้ยงอาหาร มีทั้งจัด
งานที่บ้านหรือตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงแรม หอประชุมโรงเรียน เพื่อความสะดวกสบายตามฐานะ
ของครอบครัวของแต่ละบุคคล ส่วนในเรื่องของข้อห้ามบุคคลที่เป็นหม้ายหรือหย่าร้างเข้าร่วมงาน
แต่งงาน ปัจจุบันไม่ยึดถือแล้ว การแต่งงาน ในกลุ่มคนไทยเชื้อสายเวียดนามได้มีการเปลี่ยนแปลงและ
ปรับตัวไปตามสมัยนิยม บางครอบครัวจะจัดงานแต่งงานแบบ 3 รูปแบบ คือ การจัดพิธีแต่งงานแบบ
ไทย แบบเวียดนาม และแบบสากลคือใส่ชุดเจ้าสาวตามสมัยนิยมและจัดเลี้ยงตามโรงแรมและสถานที่
สำคัญ จะเห็นได้ว่ายังคงรูปแบบการแต่งงานแบบเวียดนามอยู่ เมื่อมีลูกหลานรุ่นใหม่ซึ่งอยู่ในยุคสมัยที่
มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจึงต้องการมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัย(เขาวเลข ทอง
อันทัง.2565 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหา

คนในชุมชนบางส่วนหันไปนิยมจัดงานแต่งงานอย่างใหญ่โต มีการเช่าสถานที่ในการจัด
พิธีแต่งงาน มีการเลี้ยงอาหารแบบโต๊ะจีน ในงานมีการเชิญดารานักร้องนางแบบ นายแบบที่มี ชื่อเสียง
ไปในงาน ทำให้เกิดรายจ่ายเพิ่มขึ้น พิธีแต่งงานที่เป็นขนบธรรมเนียมของเวียดนามเดิมถูกกลืน หายไป
นอกจากนี้แล้วในพิธีศพบางแห่งจ้างนักเต้นไปเต้นโชว์ในงานศพ ในพิธีศพมีการเปิดเพลงธรณี ก้นแสง
ซึ่งเป็นเพลงของชาวไทยมากกว่าที่เปิดเพลงของชาวเวียดนาม(เขาวเลข ทองอันทัง.2565 : สัมภาษณ์)

ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสาย
เวียดนามบ้านท่าแร่สรุปได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 สภาพปัจจุบันของการปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม

อัตลักษณ์/การปรับปรุง	สภาพปัจจุบัน	ปัญหา
ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427-2487) เศรษฐกิจ	การทำมาหากินของคนในชุมชนระหว่างกลุ่มคนพื้นเมืองกับคนญวนที่อพยพมาเริ่มด้วยต้นการค้าขายอาหาร	ด้วยอุปนิสัยที่แตกต่างกันระหว่างคนพื้นเมืองและคนญวนที่อพยพเข้ามา ทำให้เกิดการแย่งพื้นที่ประกอบอาชีพ
ที่อยู่อาศัย	สร้างบ้านอยู่ในพื้นที่ว่างเปล่าที่ไม่มีเจ้าของบริเวณรอบ ๆ มีแหล่งน้ำให้ใช้เพื่อการปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์	ที่อยู่อาศัยระหว่างคนญวนและคนพื้นเมืองนั้นไม่ได้ตั้งอยู่ระแวกเดียวกัน แต่แบ่งแยกพื้นที่ชัดเจน
อาหาร	คนญวนและคนพื้นเมืองจะนิยมอาหารที่ปรุงจากผักหรือปลาเป็นหลัก แต่ที่แตกต่างจากคนพื้นเมืองคือซึ่งในช่วงนั้นจะนำเนื้อสุนัขมาประกอบเป็นอาหาร	ด้วยวัฒนธรรมการกินที่ไม่เหมือนกัน ทำให้คนญวนในพื้นที่ที่มีการเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนพื้นเมืองในระดับหนึ่ง
การศึกษา	คนญวนในพื้นที่ได้รับการศึกษารวมถึงคำสอนศาสนาคริสต์จากบาทหลวงที่วัด ส่วนคนพื้นเมืองในสมัยนั้นส่วนใหญ่เน้นไปที่การประกอบอาชีพค้าขายเสียมากกว่า	คนในชุมชนต้องเข้ารีตนับถือคริสต์ถึงจะได้รับการศึกษาทำให้คนพื้นเมืองที่ไม่ได้นับถือคริสต์ยังไม่ได้รับโอกาสเข้าถึงการศึกษาในสมัยนั้น
ความเชื่อศาสนา ประเพณี พิธีกรรม	มีประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย และประเพณีที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันสำคัญในศาสนาคาทอลิก คือประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณีจุดเทียนรำลึก ประเพณีแห่ดาว	การเข้าร่วมประเพณีของคนในชุมชนเป็นคนญวนที่นับถือคริสต์เป็นส่วนใหญ่

ตาราง 1 (ต่อ)

ครอบครัวและเครือญาติ	การแบ่งแยกกันชัดเจนระหว่างกลุ่มคนภูมิกับคนพื้นเมือง ทำให้การแต่งงานในชุมชนไม่มีการแต่งงานที่เป็นการแต่งงานระหว่างคนในกลุ่มกันเองเสียมากกว่า	ถ้าจะแต่งงานกับคนอื่นที่ไม่ใช่คนในชุมชน คู่ครองต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์เหมือนกันเท่านั้น
ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527) เศรษฐกิจ	ชาวภูวนโดยเฉพาพ่อค้าภูวน รุ่งเก่า ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพของคนภูวน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น	คนภูวนยังได้รับผลกระทบจากนโยบายภาครัฐ ซึ่งมีส่วนทำให้คนพื้นเมืองรวมไปถึงคนนอกชุมชนมีการต่อต้าน คนภูวนมากขึ้น ค่าขายลำบากมากขึ้น
ที่อยู่อาศัย	ในช่วงนี้คนภูวนและคนพื้นเมืองเริ่มสร้างที่อยู่อาศัยเป็นห้องแถว มีจำนวนประมาณ 4-5 ห้อง เป็นตึกชั้นเดียวไม่นิยมยกพื้น	มีการสร้างบ้านตามสมัยนิยมสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยและจำหน่ายสินค้า บริเวณบ้านคับแคบรอบ ๆ บ้านไม่มีพื้นที่สำหรับเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์
อาหาร	คนในชุมชนส่วนมากตอนเช้าจะรับประทานอาหารเช้าแบบเวียดนาม เช่น ก๋วยจั๊บ ข้าวเปียก ตอนเที่ยงก็จะเป็นอาหารไทยอีสาน เช่น ข้าวเหนียว ส้มตำ ไก่ปิ้ง	คนในชุมชนเริ่มได้รับอิทธิพลจากข่าวสาร วิทย์ โทรทัศน์ เริ่มเปิดรับอาหารนอกชุมชนมากขึ้น เช่นอาหารจีน ฝรั่งเศส และอาหารไทย

การศึกษา	มีการเปิดโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ และบ้านณรพาดิมา โดยจุดเด่นคือคือมีมาตรฐาน การศึกษาสูงโดยเฉพาะวิชา ภาษาอังกฤษ	สภาพครอบครัวบางครอบครัว ในชุมชนท่าแร่ที่มีรายได้น้อย ยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษา ได้เนื่องจาก การเข้ารับ การศึกษาจำเป็นต้องมีรายได้ ประมาณหนึ่ง
----------	--	---

ตาราง 1 (ต่อ)

ความเชื่อศาสนา ประเพณี พิธีกรรม	ประเพณีบุญฉลองวัด ยังมีการ จัดงานเหมือนในอดีต รวมถึง ประเพณีจุดเทียนรำลึกเช่นกัน แต่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ ประเพณีแห่ดาว	ผลพวงที่เกิดจากการ เบียดเบียนศาสนาที่ผ่านมา การเข้าร่วมประเพณีก็ยังมีแค่ คนที่นับถือคริสต์เป็นหลักและ คนที่นับถือพุทธบางส่วนที่ให้ความร่วมมือเท่านั้น
ครอบครัวและเครือญาติ	ในช่วงนี้การแต่งงานส่วนมาก มักเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เดียวกัน การที่จะแต่งงานกับคน ต่างถิ่นต่างบ้านนั้นเกิดขึ้นไม่ มากนัก	จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนท่าแร่ นั้นยังไม่เปิดรับความสัมพันธ์ โดยการแต่งงานกับคนนอก ชุมชนสักเท่าไร
ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน) เศรษฐกิจ	ได้รับอิทธิพลการดำเนินชีวิตที่ ประหยัดเรียบง่าย ขยันในการทำมาหากิน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ ชุมชนแห่งนี้มีประชากร ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และ ภายใต้อิทธิพลของชุมชนท่องเที่ยว	คนที่มีทุนทรัพย์มากก็มีโอกาส ในการเข้าถึงทรัพยากรและเกิดการ แข่งขันกันผูกขาดการค้า ระหว่างคนในชุมชนกับนอก ชุมชน
ที่อยู่อาศัย	ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น เริ่มการสร้างที่อยู่อาศัยเป็น อาคารพาณิชย์ 2 ชั้นเพื่อทำ ธุรกิจการค้าขาย คนที่มีรายได้	พื้นที่เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ปลูกพืช ผัก สมุนไพร เหมือนในอดีต เริ่มหายไป เพราะพื้นที่อันคับ แคบจำกัด

	มากก็ปรับแต่งบ้านตัวเองเป็นแบบทรงฝรั่งตามฐานะ	
อาหาร	เมื่อเข้าสู่บริการท่องเที่ยว อาหารพื้นเมืองค่อย ๆ ถูกผสมผสานกันจนแยกจะแทบไม่ออก ยังคงหลงเหลืออาหารพื้นเมืองเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว	เนื่องจากการบริโภคแบบซ้ำ ๆ เดิม ๆ เป็นระยะเวลานาน จึงเปิดรับอาหารใหม่

ตาราง 1 (ต่อ)

การศึกษา	ปัจจุบัน ถ้าเป็นคนมีทุนทรัพย์ จะส่งลูกหลานเข้าไปเรียน โรงเรียนประจำจังหวัด หรือส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชนรวมถึงต่างประเทศ	ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ ครอบครัว ก็ส่งผลกระทบต่อ การได้รับการศึกษาที่ดีในชุมชน
ความเชื่อศาสนา ประเพณี พิธีกรรม	ปัจจุบันคนในชุมชนท่าแร่มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนาคริสต์ สะท้อนให้เห็นถึงการปรับปรนเพื่อที่จะให้กลมกลืนกับคนอีสาน	ขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการในการ ประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร
ครอบครัวและเครือญาติ	จะเห็นได้ว่ายังคงรูปแบบการ แต่งงานแบบเวียดนามอยู่ เมื่อมีลูกหลานรุ่นใหม่ซึ่งอยู่ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจึงต้องการมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัย	พิธีแต่งงานที่เป็นขนบธรรมเนียมของเวียดนาม เดิมถูกกลืน หายไป

ตอนที่ 3 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัด

สกลนคร

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงทางพหุลักษณะวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบ สังกฤ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และการจัดสนทนากลุ่มของคนในชุมชนท่า แร่ เพื่อให้ได้ข้อสรุปแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัด สกลนคร ในด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านอาหาร ด้านการศึกษา ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณี พิธีกรรมและด้านครอบครัวและเครือญาติ โดยผู้วิจัยได้เชิญกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ประชาชนชาวบ้าน ผู้ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและนักวิชาการในอาศัยอยู่ในชุมชนท่าแร่ตั้งแต่แรก ผลจากการสนทนา กลุ่ม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่ 2 ข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการบันทึก รวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูลแยกออกประเด็นตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้ง ไว้ และตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ในด้านเวลา สถานที่ ผู้ให้ข้อมูล เพื่อพิจารณาว่าถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนจะได้ ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ ข้อสรุปดังนี้

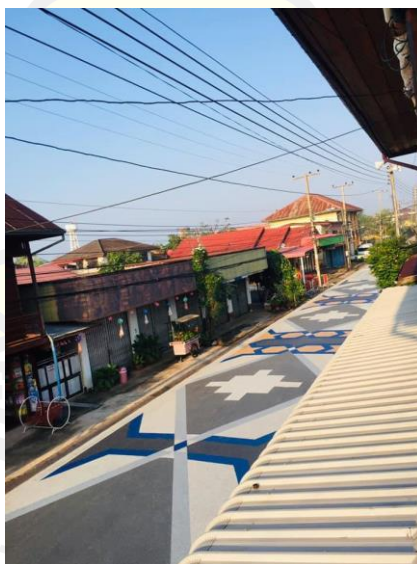
เศรษฐกิจ

หน่วยงานภาครัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือชุมชนในด้านทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหาในด้านพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนคือ ให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ บน รากฐานของความสามารถที่มีอยู่ จากการใช้ทุนของชุมชนที่มีอยู่เดิม คือด้านกองเที่ยวเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ด้านอาหารพื้นบ้าน ด้านการจัดงานประเพณี และผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนา อย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดูแลด้านนี้โดยเฉพาะ โดยมีสมาชิกในกลุ่ม 10 คน มีกำนันเป็นประธานกลุ่ม สมาชิกคนอื่นคัดเลือกจากคนในชุมชนด้วยความสมัครใจ เป็นไปตาม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ภาพประกอบ 37 ภาพบรรยากาศของการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับคนในชุมชนท่าแร่ในประเด็น
แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ในชุมชน

ที่อยู่อาศัย

ภาพประกอบ 38 ภาพการทาสีถนนเพื่อสอดคล้องกับบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่ใน
ปัจจุบัน

เนื่องจากอาคารบ้านเรือนในชุมชนท่าแร่บางหลังยังเป็นบ้านแบบโบราณเก่าแก่ควร
ค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นไปตามทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องเข้า

มากำกับดูแลรักษาวัตถุโบราณ ลงพื้นที่ไปสอบถามถึงความสมัครใจกับเจ้าของบ้านโบราณในชุมชนท่าแร่ ในการจัดตั้งกลุ่มดูแลด้านการอนุรักษ์อาคารโบราณ โดยให้นักวิชาการในชุมชนเป็นประธานกลุ่ม และคัดเลือกสมาชิกจากชาวบ้านที่สนใจ โดยมีการรับฟังความรู้จากนักวิชาการด้านการจัดการ พิพิธภัณฑสถานในการดูแลรักษาอย่างมีระบบแบบแผน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเจ้าของบ้านด้วย ซึ่งการอนุรักษ์โบราณสถานมีหลายวิธี วิธีหนึ่งเป็นการเสริมความมั่นคง และอีกวิธีหนึ่ง คือ การบูรณะบางส่วนหรือทั้งหมด การบูรณะทั้งหมดจะต้องรื้อออก เพื่อปรับฐานใหม่ ไม่ให้ทรุด แล้วก่ออิฐหรือหินขึ้นใหม่ จึงแลเห็นเรียบมองเป็นของใหม่ ไม่โบราณเหมือนที่เป็นซากปรักหักพัง

อาหาร

ในชุมชนท่าแร่มีอาหารพื้นบ้านที่โดดเด่น คือ แหนมเนือง ปากหม้อ หมูยอ ข้าวเปียกเส้น ต้องมีการสร้างสำหรับอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนโดยใช้วัตถุดิบที่มีเฉพาะถิ่นให้เหมาะสม โดยมีการจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้การทำอาหารท้องถิ่นในชุมชน การคัดสรรและหาวัตถุดิบจากชุมชนเพื่อประกอบอาหารทานเอง เป็นการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวและเกิดความภูมิใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ตามทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ควรมีการนำข้อมูลและภาพกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น อาหารในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เป็นการสื่อสารให้บุคคลภายนอกรับรู้ ทั้งที่เป็นภาพนิ่งและวิดีโอภาพเคลื่อนไหว โดยประชาสัมพันธ์ในช่องทางผู้บริโภครุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย อย่างโซเชียลมีเดียเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารในท้องถิ่น เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ด้านอาหารพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน

การศึกษา

ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยตั้งกลุ่มข้าราชการครูเกษียณให้ตัวแทนครูเกษียณเป็นประธานกลุ่ม โดยการชวนบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญด้านการศึกษา เข้ามาเป็นให้ความรู้กับครูและนักเรียนภายในโรงเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทางงบประมาณในการพัฒนาสนับสนุนสถานศึกษา และตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติงานด้านงบประมาณสถานศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคล ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการบริหารทั่วไปควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ชุมชนช่วยเหลือในการพัฒนา ปรับปรุงอาคารสถานที่ของสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

เนื่องจากในอดีตประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนท่าแร่เป็นพิธีกรรมแห่ดาวทางศาสนาคริสต์ที่ริเริ่มโดยบาทหลวงฝรั่งเศสภายในชุมชนท่าแร่ในช่วงเทศกาลคริสต์มาส เพื่อระลึกถึงพระเยซูลงมาบังเกิดโลกมนุษย์ จนกระทั่งพิธีกรรมแห่ดาวถูกนำมาจัดเพิ่มเป็นประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนจากทางเทศบาลของชุมชนประกอบกับ ตามทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ประเพณีแห่ดาวได้รับการบรรจุเป็นประเพณีของจังหวัดสกลนครจึงทำให้ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสนั้น กลายเป็นประเพณีที่เป็นพื้นที่สื่อสารในเชิงบริบทประเพณีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยส่วนใหญ่ และผนวกกับบรรยากาศสถาปัตยกรรมของชุมชน วิถีชีวิต และการประดับประดาไฟในชุมชนที่สวยงามให้แก่นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม ซึ่งเป็นประเพณีที่ได้รับความนิยมแก่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากควบคู่ไปกับความศรัทธาทางศาสนาคริสต์ของคนในชุมชนที่ยังคงอยู่และมากขึ้นในทุกปี โดยประเพณีแห่ดาวคริสต์ยังได้รับการประชาสัมพันธ์ ทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้าง

โดยแบ่งรูปแบบอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว มี 2 ประเภท คือ แห่ดาวแบบดั้งเดิมหรือที่เรียกว่าแห่ดาวมือถือ และแห่ดาวใหญ่หรือขบวนแห่ดาวประกวด ซึ่งทั้งสองเป็นองค์ประกอบหลักของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเสริมที่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้แห่ดาวเป็นที่รับรู้ (perception) ของคนภายนอก ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวที่มีแห่งเดียวในประเทศไทย

ภาพประกอบ 39 ภาพบรรยากาศประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสชุมชนท่าแร่ ในวันที่ 24 ธันวาคมทุกปี
ด้านผู้นำภายในชุมชนควรมีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อเข้ามาช่วย เช่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต เสียงตามสาย และการบอกปากต่อปาก ด้านการจัดแสดงโชว์ มีการจัดอย่างยิ่งใหญ่ อลังการไปด้วยขบวนแห่และแสงสีจำนวนมากหลายร้อยขบวน ด้าน

เรื่องการประกวดและแข่งขัน มีการจัดการประกวดเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมงานให้เกิดขึ้นกับชุมชนชาวคริสต์และชุมชนรอบข้าง โดยมีเงินรางวัลสำหรับผู้ชนะเลิศ ซึ่งถือเป็นสิ่งจูงใจที่ขาดเสียไม่ได้ ด้านการบรรจุในหลักสูตร เป็นการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม ให้แก่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน นำไปสู่การตระหนักรู้ถึงคุณค่าความสำคัญ และจะช่วยกันรักษาและสืบต่อเมื่อถึงยุคของตน

แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัด

สกลนครดังนี้ 1) ปลูกฝังเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากสนับสนุนให้ไปเรียนคำสอนทุกเช้าจนกลายเป็นกิจวัตร เพื่อให้รับรู้ถึงคำสอน ความสำคัญ ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าและจะมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อถึงช่วงเวลาแห่งเทศกาลด้วยวิธีการ ตามวัยเช่น ประดิษฐ์ดาวแห่ดาว ชมหรือแสดงละครเทวดาประกอบพิธีมิสซา แม้กระทั่งเข้าร่วมในกิจกรรมชุมชน 2) ปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้นำชุมชนต้องประสานร่วมมือและเป็นแกนนำพาชาวบ้านร่วมปฏิบัติด้วยตนเอง ต้องจัดสรรเพื่อหาเวลาเข้าร่วมให้ได้เพราะการเข้าร่วมเป็นการแสดงศรัทธาที่มีต่อศาสนาซึ่งจะเป็นการสืบต่อ เพราะเป็นการปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่เด็ก เยาวชน และบุคคลภายนอกให้เห็นว่าสิ่งที่กำลังปฏิบัติอยู่เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามที่ชุมชนยึดถือ และยังเป็นการต่อยอดให้เกิดความศรัทธาเหนียวแน่น มั่นคงขึ้น ด้วยการผลิตซ้ำคุณค่าและปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการรักษาขนบประเพณีโดยพลตินัย

ครอบครัวและเครือญาติ

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องประสานงานกับผู้นำทางศาสนาคริสต์ ให้มีการจัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ และการเข้าร่วมทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความเข้าใจ ความผูกพันบนรากฐานแห่งความเชื่อความศรัทธาในศาสนาคริสต์กับกลุ่มแม่บ้านในชุมชน จนถึงสมาชิกในครอบครัว ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว เข้าใจหลักการดำเนินชีวิตที่ดีและเหมาะสม รู้เท่าทันพร้อมคอยเฝ้าระวังปัญหาของครอบครัวที่จะเกิดขึ้น

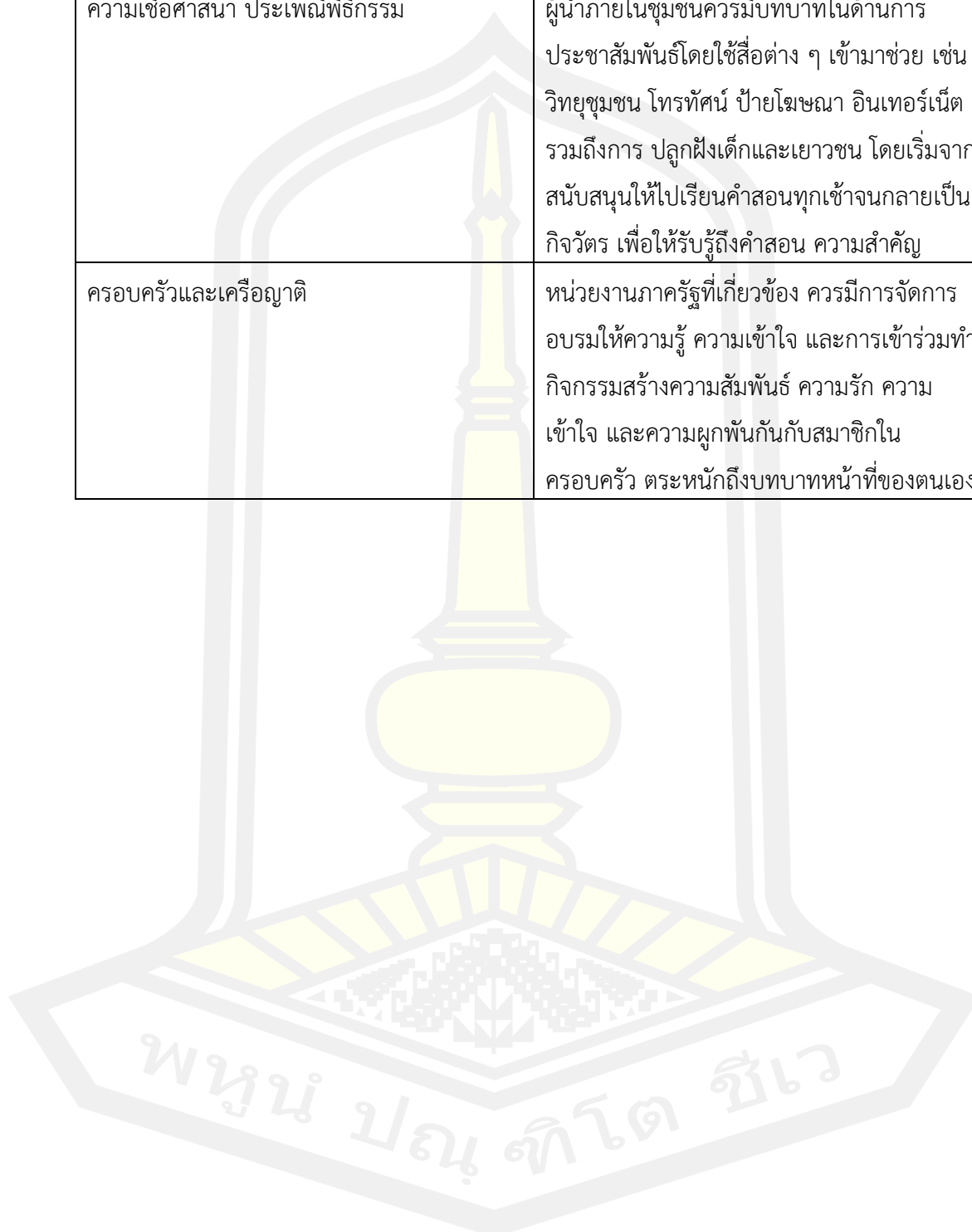
สรุปแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัด สกลนคร จากกระบวนการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนในชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย อาหาร การศึกษา ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม ครอบครัวและเครือญาติ เพื่อให้เกิดรูปแบบการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร ดังแสดงในตาราง 2 และภาพประกอบที่ 41

ตาราง 2 แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร

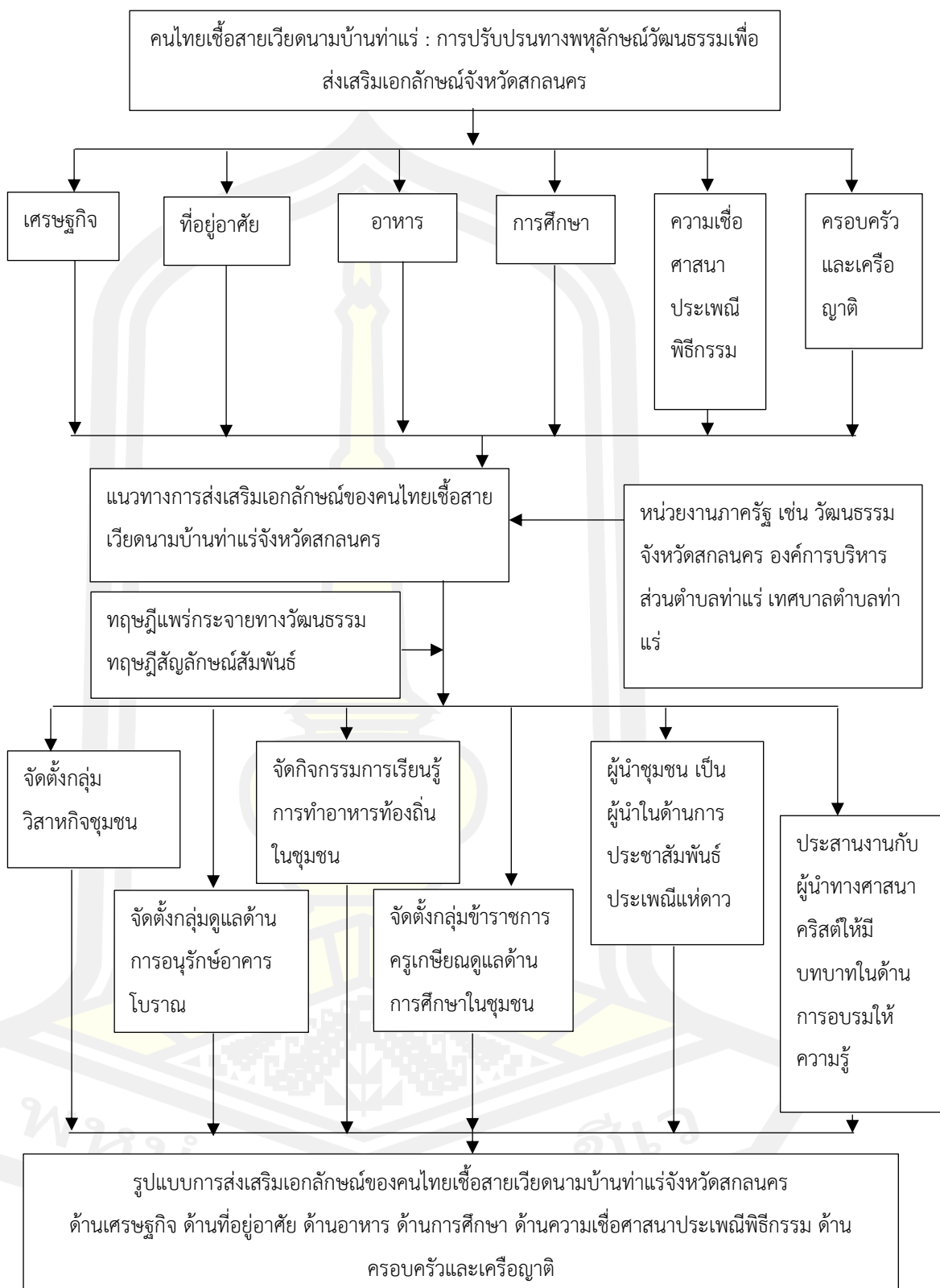
อัตลักษณ์ / การปรับปรุง	แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์
เศรษฐกิจ	หน่วยงานภาครัฐควรมีการเข้ามาช่วยเหลือชุมชนในด้านทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ในด้านพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน
ที่อยู่อาศัย	ควรมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาวัตถุโบราณ ลงพื้นที่ไปสอบถามถึงความสมัครใจกับเจ้าของบ้านโบราณในชุมชนท่าแร่ ในการรับความรู้ในการดูแลรักษาอย่างมีระบบแบบแผน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเจ้าของบ้าน
อาหาร	ควรมีการสร้างสำหรับอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนโดยใช้วัตถุดิบที่มีเฉพาะถิ่นให้เหมาะสม รวมถึงมีการทำสื่อประชาสัมพันธ์
การศึกษา	ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการชวนบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาเป็นให้ความรู้กับครูและนักเรียนภายในโรงเรียน ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา รวมถึงมีส่วนร่วมปรับปรุงอาคารสถานที่ของสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ตาราง 2 (ต่อ)

<p>ความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม</p>	<p>ผู้นำภายในชุมชนควรมีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เข้ามาช่วย เช่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต รวมถึงการ ปลุกฝังเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากสนับสนุนให้ไปเรียนคำสอนทุกเช้าจนกลายเป็นกิจวัตร เพื่อให้รับรู้ถึงคำสอน ความสำคัญ</p>
<p>ครอบครัวและเครือญาติ</p>	<p>หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ และการเข้าร่วมทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความเข้าใจ และความผูกพันกันกับสมาชิกในครอบครัว ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง</p>

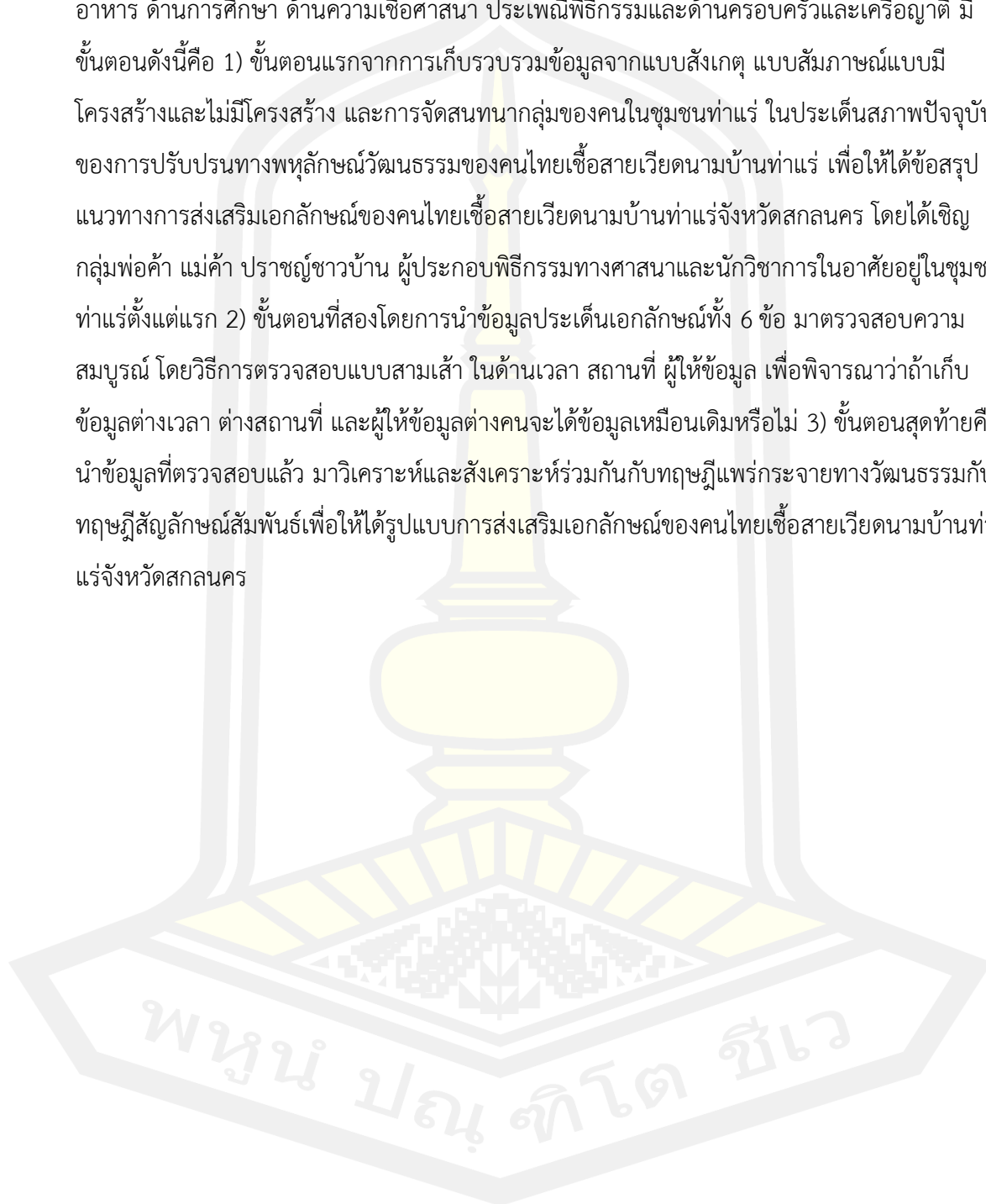

ภาพประกอบ 40 รูปแบบการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร

จากภาพประกอบดังกล่าว อธิบายได้ว่ารูปแบบส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร ทั้ง 6 เอกลักษณ์ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านอาหาร ด้านการศึกษา ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรมและด้านครอบครัวและเครือญาติ มีขั้นตอนดังนี้คือ 1) ขั้นตอนแรกจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และการจัดสนทนากลุ่มของคนในชุมชนท่าแร่ ในประเด็นสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ เพื่อให้ได้ข้อมูลรูปแบบการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร โดยได้เชิญกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและนักวิชาการในอาศัยอยู่ในชุมชนท่าแร่ตั้งแต่แรก 2) ขั้นตอนที่สองโดยการนำข้อมูลประเด็นเอกลักษณ์ทั้ง 6 ข้อ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ในด้านเวลา สถานที่ ผู้ให้ข้อมูล เพื่อพิจารณาว่าถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนจะได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ 3) ขั้นตอนสุดท้ายคือนำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้ว มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกันกับทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมกับทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์เพื่อให้ได้รูปแบบการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่
2. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่
3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทย เชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่

ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427- 2487)

ชุมชนท่าแร่แห่งนี้มีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม (multicultural community) เนื่องจากบรรพบุรุษของชุมชนท่าแร่สืบเชื้อสายจากชาวลาว (ประกอบด้วย ญ้อ ผู้ไทย กะเลิงกะโล้) และชาวเวียดนาม หลักฐานจากเอกสารและจากคำบอกเล่าของคนในชุมชนส่วนใหญ่กล่าวถึงสาเหตุในการก่อตั้งชุมชนไว้ตรงกันคือ มีสาเหตุจากความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงกับเจ้า

หน้าที่กรรมการเมืองกล่าวคือ ในพ.ศ. 2427 บาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคาทอลิกที่เมืองสกลนคร ต่อมาเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงกับเจ้าหน้าที่กรรมการเมืองสกลนคร

เนื่องจากมีไพร่และทาสของเจ้าหน้าที่กรรมการเมืองหลบหนีไปเข้ารับอยู่อยู่กับบาทหลวงเพื่อหลบหนีการเสียดส่วยและเกณฑ์แรงงาน ในที่สุดเมื่อจำนวนคริสต์ชนเพิ่มมากขึ้นทำให้ไม่สะดวกในการจัดหาที่ดินเพื่อพักอาศัยและทำกินสำหรับคนเหล่านั้นประกอบกับถูกกลั่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทำให้เกิดความคิดที่จะหาทำเลที่ตั้งหมู่บ้านคริสต์ชนใหม่ บาทหลวงเกโกกับครูตันจึงตัดสินใจย้ายชาวคริสต์ทั้งชาวญวนและชาวพื้นเมืองไปอยู่ทางฝั่งเหนือของหนองหาน การตัดสินใจครั้งนี้ได้รักษาไว้เป็นความลับ จนถึงคืนวันหนึ่งในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2427 บาทหลวงเกโก ครูตัน และกลุ่มคริสต์ชน ได้จัดทำแพใหญ่ด้วยเรือเล็ก และไม่ใฝ่ผูกติดกันบรรทุก ทั้งคนและสัมภาระลงแพกางใบให้ลมพัดมาทางทิศเหนือจนมาถึงฝั่งท่าแร่และตั้งรกรากอยู่ที่นั่นเป็นต้นมา ในขณะที่อพยพมา กลุ่มคริสต์ชนได้ภาวนาวีรอนอัครเทวดามีคาแอล(Saint Michael) ให้ช่วยคุ้มครองก็ได้รับความปลอดภัยทุกประการ ด้วยจำนวนคนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าแร่ ในครั้งนั้นมีประมาณ 20 ครอบครัว รวบรวม 150 คน มีทั้งชาวเวียดนาม ชาวผู้ไทย

ลักษณะทางการปกครองของชุมชนในช่วงก่อตั้งชุมชนที่โดดเด่นคือการปกครองของพระศาสนจักร ด้วยเหตุที่บ้านท่าแร่เป็นชุมชนคาทอลิก ศาสนาจึงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิตของชุมชนรวมทั้งในด้านการปกครองด้วย การขยายตัวของชุมชนปัจจัยประการแรกคือ วิกฤตการณ์ร.ศ. 112 ที่สยามเกิดกรณีพิพาทและต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส เหตุการณ์นี้ส่งผลให้ฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในลาวและภาคอีสานของไทย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่าง รัฐบาลกลาง เจ้าหน้าที่กรรมการเมืองท้องถิ่น และฝรั่งเศส

ปัญหาและอุปสรรคในการก่อตั้งชุมชนที่ชุมชนแห่งนี้ต้องเผชิญในระยะแรกคือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงและเจ้าหน้าที่กรรมการเมืองสกลนคร สาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้น เนื่องจากปัญหาไพร่ ทาส และคนของเจ้าหน้าที่กรรมการเมืองหนีเข้ามาเรียนศาสนา กับบาทหลวงเพื่อหลบเลี่ยงการเสียดส่วยและการเกณฑ์แรงงานของรัฐ และปัญหาเนื่องจากความแตกต่างทางด้านสังคม วัฒนธรรม และความคิด

ในส่วนความมั่นคงทางด้านศาสนา โดยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการสร้างความมั่นคงทางศาสนาให้กับชุมชนก็คือบาทหลวง ยอแซฟ กอมบูริเออ ตลอดระยะเวลา 52 ปีของการเป็นเจ้าอาวาสท่านเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งทั้งในการสร้างถาวรวัตถุให้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและปลูกฝังความศรัทธายึดมั่นในศาสนาให้แก่คนในชุมชนโดยการสร้างถาวรวัตถุอย่างวัดท่าแร่ ซึ่งเป็นการปลูกฝังความเชื่อในศาสนาให้คนในชุมชน

ในด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของคนในชุมชนท่าแร่ มีอาชีพหลักอยู่ 2 อาชีพ คือ ทำนากับประมง อาชีพรองคือ ค้าขาย เช่นของป่า หนังวัว หนังควาย ค้าปลาร้า ปั่นโอง ขาย ด้านที่อยู่อาศัยนี้กลุ่มคริสต์ชนกลุ่มแรกที่มาอยู่จึงต้องบุกเบิกหักร้างถางพงสร้างกระท่อมสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ด้านอาหารการกิน เน้นไปที่อาหารจำพวกปลาเป็นหลัก รองลงมาคือของป่า ผัก สมุนไพรที่ชุมชนสามารถหาได้ในพื้นที่ ด้านการศึกษา มีสร้างวัดหลังแรก ตั้งชื่อว่า “วัดมหาพรหมมีคา แอล หนองหาร” ช่วงปีแรกของการก่อตั้งชุมชน ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม มีประเพณีที่สำคัญในชุมชนบ้านท่าแร่มีการยึดถือปฏิบัติตามขนบประเพณี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย และประเพณีศาสนา เช่น ประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณี จุดเทียนรำลึก และประเพณีแห่ดาว ด้านครอบครัวและเครือญาติ ประชากรในชุมชนบ้านท่าแร่ ประกอบด้วยกลุ่มคน 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มคนลาวหรือคนพื้นเมือง คนกลุ่มนี้ ประกอบด้วย พวกญ้อ ผู้ไทย กะเลิง กะโฮ คนในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่อพยพมาจากทางตอนใต้ของลาว และกลุ่มคนญวนในช่วง 5 ทศวรรษแรก คนญวนที่อยู่ในชุมชนท่าแร่ประกอบด้วยกลุ่มญวนเก่า คนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาอยู่ที่ท่าแร่ ตั้งแต่แรกตั้งชุมชน โดยอพยพจากเวียดนามเข้ามาอยู่ที่เมืองสกลนคร

ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)

ช่วงเผชิญกับการเบียดเบียนศาสนาเวลา 55 ปีหลังจากการก่อตั้ง ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ได้พัฒนากลายเป็นชุมชนที่มีความมั่นคงในหลาย ๆ ด้านและที่สำคัญประการหนึ่งก็คือความมั่นคงทางด้านศาสนา โดยคณะเสียดไทย ในสมัยจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม การเบียดเบียนศาสนาส่งผลกระทบต่อชุมชนคือทำให้มีบางคนเปลี่ยนไปนับถือศาสนาพุทธก็เพราะความกลัวการข่มขู่จากเจ้าหน้าที่ของรัฐและคนกลุ่มนี้เกือบทั้งหมดก็กลับใจมานับถือศาสนาคริสต์ตามเดิมหลังจากที่การเบียดเบียนสิ้นสุดลง บางคนเกรงปัญหายุ่งยากก็ย้ายออกไปตั้งหลักแหล่งที่อื่น

ในด้านเศรษฐกิจความเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเด่นคือความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ที่มีเพิ่มขึ้นมากจากเมื่อครั้งแรกตั้งชุมชน โดยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดที่ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงด้านนี้ ได้แก่ ชาวญวนโดยเฉพาะพ่อค้าญวนรุ่นเก่า ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพของคนญวน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น นอกจากอาชีพหลักในการทำนาแล้ว อาชีพการทำการค้าทางไกลค้าหนังสัตว์ ค้าปลาร้า การรับจ้างบรรทุกฟืนไปบ่อตะกั่วในลาว ด้านที่อยู่อาศัย เริ่มมีการสร้างอาคารสถาปัตยกรรมแบบยุโรป บ่งบอกถึงความมั่งคั่งของกลุ่มพ่อค้าในชุมชน ด้านอาหารจะนิยมอาหารที่มีรสชาติดี ไม่เผ็ดปรุงจากเนื้อหมู เป็ด ไก่ ผัก ถั่ว เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการปรุงอาหารจะนำมาจากธรรมชาติคือปลูกเองกินเอง จะรับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก ด้านการศึกษา มีการเปิดโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ ฝ่ายมัธยมรวมถึงบ้านเนรพาติมา ให้การศึกษาอย่างมีมาตรฐาน โดยเน้นไปที่ภาษาอังกฤษ ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม ในประเพณีแห่ดาวในระยะแรกเริ่มนั้น ชาวบ้านจะเดินแห่เป็นแถวยาว มือจับไม้ที่มีดาวเล็ก ๆ ห้อยแขวนอยู่ตรงปลายไม้ ใช้

แสงสว่างจากการจุดเทียนด้านในของดาว เดินแห่รอบวัด 3 รอบ ส่วนประเพณีอื่น ๆ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ด้านครอบครัวและเครือญาติในช่วงนี้ในชุมชนมีการคบหากันระหว่างชุมชนท่าแร่กับชุมชนใกล้เคียงและยังมีการเดินทางไปประกอบอาชีพที่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ ทำให้ชุมชนเริ่มมีการพัฒนาความสัมพันธ์จนไปถึงกับแต่งงานกับคนนอกชุมชนมากขึ้น

ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

ชุมชนได้ร่วมผลักดันชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยว เนื่องจากบริบททั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน โดยภายนอกชุมชนได้มีนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและบริบทภายในชุมชนก็มีศักยภาพพอที่จะสามารถนำชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวได้

ด้านเศรษฐกิจมีความโดดเด่นในด้านการค้าขายและด้านฝีมือช่างมาก เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้วคนภูวนั้นเป็นคนขยันทำมาหากิน ด้านที่อยู่อาศัย เรือนร้านค้าชั้นเดียวในขณะที่เรือนเกยเป็นเรือนที่พักอาศัยของกลุ่มคนที่มีฐานะดี แต่ในกลุ่มที่ฐานปานกลางและมีอาชีพค้าขายมักนิยมปลูกเรือนร้านค้า ตามริมถนนเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและค้าขายสินค้าไปพร้อมกัน ด้านอาหารก็ยังคงรับประทานอาหารที่เป็นอาหารเวียดนามอยู่คือรับประทานข้าวจ้าว มีแกงจืดเป็นอาหารหลัก ปิ้งอาหารด้วยเนื้อหมู เป็ด ไก่ อาหารแต่ละมื้อก็ต้องมีผักวางอยู่บนโต๊ะอาหารด้วย ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม ในปีพ.ศ.2546 พระอัครสังฆราชชาคนย์ แสนพลอ่อนได้เข้าร่วมพูดคุยกับการท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครเพื่อนำประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสได้ถูกบรรจุเป็นประเพณีของจังหวัดสกลนครโดยวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดสกลนคร ด้านครอบครัวและเครือญาติ เรื่องการแต่งงานส่วนมากมักเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกัน การที่จะแต่งงานกับคนต่างถิ่นต่างบ้านนั้นนาน ๆ ที่จึงจะมีสักคู่หนึ่งในท่าแร่ก็เช่นเดียวกันและในท่าแร่ วัดมีข้อกำหนดเป็นพิเศษคือหนุ่มหรือสาว ที่เป็นคนต่างศาสนาจะแต่งงานกับคริสตชนชาวท่าแร่ จะต้องสมัครใจเรียนศีลล้างบาปเป็นคริสตชนด้วยจึงจะเข้าพิธีรับศีลสมรสได้ ต่อมาในสมัยหลัง ๆ ก็ผ่อนผันให้สามารถแต่งงานแบบต่างฝ่ายต่างถือกันได้

2. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม

บ้านท่าแร่

ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427- 2487)

สภาพปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจ การทำมาหากินของคนในชุมชนระหว่างกลุ่มคนพื้นเมืองกับคนภูวนที่อพยพมาเริ่มด้วยต้นการค้าขายอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย มีการสร้างบ้านอยู่ใน

พื้นที่ว่างเปล่าที่ไม่มีเจ้าของบริเวณรอบ ๆ มีแหล่งน้ำให้ใช้เพื่อการปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ ด้านอาหาร คนญวนและคนพื้นเมืองจะนิยมอาหารที่ปรุงจากผักหรือปลาเป็นหลัก แต่ที่แตกต่างจากคนพื้นเมืองคือซึ่งในช่วงนั้นจะนำเนื้อสุกมาประกอบเป็นอาหาร ด้านการศึกษา ในช่วงนั้นคนญวนในพื้นที่ได้รับการศึกษารวมถึงคำสอนศาสนาคริสต์จากบาทหลวงที่วัด ซึ่งคนพื้นเมืองในสมัยนั้นส่วนใหญ่เน้นไปที่การประกอบอาชีพค้าขายเสียมากกว่า ความเชื่อศาสนาประเพณี พิธีกรรม มีประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญในศาสนาพุทธคือประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณีจุดเทียนรำลึก และประเพณีแห่ดาว ด้านครอบครัวและเครือญาติ คนในชุมชนมีการแบ่งแยกกันชัดเจนระหว่าง กลุ่มคนญวนกับคนพื้นเมือง ทำให้การแต่งงานในชุมชนไม่มีการแต่งงานที่เป็นการแต่งงานระหว่างคนในกลุ่มกันเองเสียมากกว่า

ปัญหา

ด้านเศรษฐกิจ ด้วยอุปนิสัยที่แตกต่างกันระหว่างคนพื้นเมืองและคนญวนที่อพยพเข้ามา ทำให้เกิดการแย่งพื้นที่ประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัยระหว่างคนญวนและคนพื้นเมืองนั้นไม่ได้ตั้งอยู่ระแวกเดียวกัน แต่แบ่งแยกพื้นที่ชัดเจน ด้วยวัฒนธรรมการกินที่ไม่เหมือนกัน ทำให้คนญวนในพื้นที่มีการเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนพื้นเมืองในระดับหนึ่ง คนในชุมชนต้องเข้ารับบัพติศมาถึงจะได้รับการศึกษาทำให้คนพื้นเมืองที่ไม่ได้บัพติศมายังไม่ได้รับโอกาสเข้าถึงการศึกษาในสมัยนั้น การเข้าร่วมประเพณีของคนในชุมชนเป็นคนญวนที่นับถือคริสต์เป็นส่วนใหญ่ ถ้าจะแต่งกับคนอื่นที่ไม่ใช่คนในชุมชน คู่ครองต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์เหมือนกันเท่านั้น

ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)

สภาพปัจจุบัน

ชาวญวนโดยเฉพาะพ่อค้าญวนรุ่นเก่า ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพของคนญวน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ในช่วงนี้คนญวนและคนพื้นเมืองเริ่มสร้างที่อยู่อาศัยเป็นห้องแถว มีจำนวนประมาณ 4-5 ห้อง เป็นตึกชั้นเดียวไม่นิยมยกพื้น คนในชุมชนส่วนมากตอนเช้าจะรับประทานอาหารเช้าเวียดนามเช่น ก๋วยจั๊บน้ำร้อน ข้าวเปียกตอนเที่ยงก็จะเป็นอาหารไทยอีสาน เช่น ข้าวเหนียว ส้มตำ ไก่ปิ้ง มีการเปิดโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ และบ้านเนรมิตมา โดยจุดเด่นคือมีมาตรฐานการศึกษาสูงโดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ ประเพณีบุญฉลองวัด ยังมีการจัดงานเหมือนในอดีต รวมถึงประเพณีจุดเทียนรำลึกเช่นกัน แต่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ ประเพณีแห่ดาว ในช่วงนี้การแต่งงานส่วนมากมักเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกัน การที่จะแต่งกับคนต่างถิ่นต่างบ้านนั้นเกิดขึ้นไม่มากนัก

ปัญหา

คนญวนยังได้รับผลกระทบจากนโยบายภาครัฐ ซึ่งมีส่วนทำให้คนพื้นเมืองรวมถึงคนนอกชุมชนมีการต่อต้านคนญวนมากขึ้น ค่าขายลำบากมากขึ้น มีการสร้างบ้าน

ตามสมัยนิยมสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยและจำหน่ายสินค้า บริเวณบ้านคับแคบรอบ ๆ บ้านไม่มีพื้นที่สำหรับเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ คนในชุมชนเริ่มได้รับอิทธิพลจากข่าวสาร วิทยุ โทรทัศน์ เริ่มเปิดรับอาหารนอกชุมชนมากขึ้น เช่นอาหารจีน ฝรั่งเศส และอาหารไทย สภาพครอบครัวบางครอบครัวในชุมชนท่าแร่ที่มีรายได้น้อย ยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้เนื่องจาก การเข้ารับการศึกษาจำเป็นต้องมีรายได้ประมาณหนึ่ง ผลพวงที่เกิดจากการเบียดเบียนศาสนาที่ผ่านมา การเข้าร่วมประเพณีก็ยังมีแค่คนที่นับถือคริสต์เป็นหลักและคนที่นับถือพุทธบางส่วนที่ให้ความร่วมมือเท่านั้น จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนท่าแร่นั้นยังไม่เปิดรับความสัมพันธ์โดยการแต่งงานกับคนนอกชุมชนสักเท่าไร

ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

สภาพปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจช่วงนี้ได้รับอิทธิพลการค้าเงินชีวิตที่ประหยัดเรียบง่าย ขยันในการทำมาหากิน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีประชากรขยายตัวอย่างรวดเร็วภายใต้บริบทชุมชนท่องเที่ยว เมื่อสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น ชุมชนเริ่มมีการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นอาคารพาณิชย์ 2 ชั้นเพื่อทำธุรกิจการค้าขาย คนที่มีรายได้มากก็ปรับแต่งบ้านตัวเองเป็นแบบทรงฝรั่งตามฐานะ เมื่อเข้าสู่บริการท่องเที่ยว อาหารพื้นเมืองค่อย ๆ ถูกผสมผสานกันจนแยกจะแทบไม่ออก ยังคงหลงเหลืออาหารพื้นเมืองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านการศึกษาปัจจุบัน ถ้าเป็นคนมีทุนทรัพย์จะส่งลูกหลานเข้าไปเรียนโรงเรียนประจำจังหวัดหรือส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชนรวมถึงต่างประเทศ ชุมชนท่าแร่มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนาคริสต์ สะท้อนให้เห็นถึงการปรับปรนเพื่อที่จะให้กลมกลืนกับคนอีสาน จะเห็นได้ว่ายังคงรูปแบบการแต่งงานแบบเวียดนามอยู่ เมื่อมีลูกหลานรุ่นใหม่ซึ่งอยู่ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจึงต้องการมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัย

ปัญหา

ด้านเศรษฐกิจคนที่มีทุนทรัพย์มากก็มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและเกิดการแข่งขันกันผูกขาดการค้าระหว่างคนในชุมชนกับนอกชุมชน ด้านที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะพื้นที่เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ปลูกพืช ผัก สมุนไพร เหมือนในอดีตเริ่มหายไปเพราะพื้นที่อันคับแคบจำกัด ด้านอาหารมีการบริโภคอาหารแบบซ้ำ ๆ เดิม ๆ เป็นระยะเวลาช้านาน จึงเปิดรับอาหารแนวใหม่ ด้านการศึกษายังมีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ครอบครัว ก็ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่ดีของคนในชุมชน ด้านความเชื่อศาสนาประเพณีพิธีกรรมยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการในการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร ในด้านครอบครัวและเครือญาติ ในส่วนพิธีแต่งงานที่เป็นขนบธรรมเนียมของเวียดนามเดิมถูกกลืนหายไป

3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร

ด้านเศรษฐกิจ

หน่วยงานภาครัฐควรมีการเข้ามาช่วยเหลือชุมชนในด้านทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ในด้านพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน

ที่อยู่อาศัย

ควรมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาวัตถุโบราณ ลงพื้นที่ไปสอบถามถึงความสมัครใจกับเจ้าของบ้านโบราณในชุมชนท่าแร่ ในการรับความรู้ในการดูแลรักษาอย่างมีระบบแบบแผน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเจ้าของบ้าน

ด้านอาหาร

ควรมีการสร้างสำรับอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนโดยใช้วัตถุดิบที่มีเฉพาะถิ่นให้เหมาะสม รวมถึงมีการทำสื่อประชาสัมพันธ์

ด้านการศึกษา

ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการชวนบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาเป็นให้ความรู้กับครูและนักเรียนภายในโรงเรียน ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา รวมถึงมีส่วนร่วมปรับปรุงอาคารสถานที่ของสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

ผู้นำภายในชุมชนควรมีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เข้ามาช่วย เช่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต รวมถึงการ ปลูกฝังเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากสนับสนุนให้ไปเรียนคำสอนทุกเช้าจนกลายเป็นกิจวัตร เพื่อให้รับรู้ถึงคำสอน ความสำคัญ

ด้านครอบครัวละศีลหรือญาติ

ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ และการเข้าร่วมทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความเข้าใจ และความผูกพันกันกับสมาชิกในครอบครัว ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่

ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427- 2487)

ชุมชนท่าแร่แห่งนี้มีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม (multicultural community) เนื่องจากบรรพบุรุษของชุมชนท่าแร่สืบเชื้อสายจากชาวลาว (ประกอบด้วย ญ้อ ผู้ไทย กะเลิงกะโล้) และชาวเวียดนามสาเหตุในการก่อตั้งชุมชนไว้ตรงกันคือ มีสาเหตุจากความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงกับเจ้าหน้าที่กรมการเมืองกล่าวคือ ในพ.ศ. 2427 บาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคาทอลิกที่เมืองสกลนคร ต่อมาเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงกับเจ้าหน้าที่กรมการเมืองสกลนคร เนื่องจากมีไพร่และทาสของเจ้าหน้าที่กรมการเมืองหลบหนีไปเข้ารับอยู่กับบาทหลวงเพื่อหลบหนีการเสียส่วยและเกณฑ์แรงงาน ประกอบกับถูกกลั่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทำให้เกิดความคิดที่จะหาทำเลที่ตั้งหมู่บ้านคริสต์ชนใหม่ บาทหลวงเกโกกับครุฑัน จึงตัดสินใจย้ายชาวคริสต์ทั้งชาวญวนและชาวพื้นเมืองไปอยู่ทางฝั่งเหนือของหนองหาน ในครั้งนั้นมีประมาณ 20 ครอบครัว ราว 150 คน มีทั้งชาวเวียดนาม ชาวผู้ไทย

ลักษณะทางการปกครองของชุมชนในช่วงก่อตั้งชุมชนที่โดดเด่นคือการปกครองของพระศาสนจักร ด้วยเหตุที่บ้านท่าแร่เป็นชุมชนคาทอลิก ศาสนาจึงเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิตของชุมชน รวมทั้งในด้านการปกครองด้วยการขยายตัวของชุมชน ปัจจัยคือวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ที่สยามเกิดกรณีพิพาทและต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส ด้านปัญหาและอุปสรรคในการก่อตั้งชุมชนที่ชุมชนแห่งนี้ต้องเผชิญในระยะแรกของการก่อตั้ง คือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงและเจ้าหน้าที่กรมการเมืองสกลนคร สาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากปัญหาไพร่ ทาส และคนของเจ้าหน้าที่กรมการเมืองหนีเข้ามาเรียนศาสนากับบาทหลวงเพื่อหลบเลี่ยงการเสียส่วยและการเกณฑ์แรงงานของรัฐ

ในส่วนความมั่นคงทางด้านศาสนา โดยผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการสร้าง ความมั่นคงทางศาสนาให้กับชุมชนก็คือบาทหลวง ยอแซฟ กอมบูริเออ ตลอดระยะเวลา 52 ปีของการเป็นเจ้าอาวาสท่านเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งทั้งในการสร้างถาวรวัตถุให้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและปลูกฝังความศรัทธายึดมั่นในศาสนาให้แก่คนในชุมชน

ในด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของคนในชุมชนท่าแร่ มีอาชีพหลักอยู่ 2 อาชีพ คือ ทำนากับประมง อาชีพรองคือ ค้าขาย เช่นของป่า หนังกวาง หนังควาย ค้าปลาร้า ปั่นโอง ขาย ด้านที่อยู่อาศัยนี้คนกลุ่มแรกที่มาอยู่จึงต้องบุกเบิกหักร้างถางพงสร้างกระท่อมสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ด้านอาหารการกิน ส่วนใหญ่เน้นไปที่อาหารจำพวกปลาเป็นหลัก รองลงมาคือของป่า ผักสมุนไพรที่ชุมชนสามารถหาได้ในพื้นที่ ด้านการศึกษา มีสร้างวัดหลังแรก ตั้งชื่อว่า “วัดมหาพรหมมีคา แอล หนองหาร” ช่วงปีแรกของการก่อตั้งชุมชน ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม มีประเพณีที่สำคัญในชุมชนบ้านท่าแร่มีการยึดถือปฏิบัติตามขนบประเพณี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย และประเพณีศาสนา เช่น ประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณีจุดเทียนรำลึก และประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ด้านครอบครัวและเครือญาติ ประชากรในชุมชนบ้านท่าแร่ประกอบด้วยกลุ่มคน 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มคนลาวและคนพื้นเมือง คนกลุ่มนี้ ประกอบด้วยพวกญ้อ ผู้ไทย กะเลิง กะโส คนในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่อพยพมาจากทางตอนใต้ของลาว และกลุ่มคนญวน ในช่วง 5 ทศวรรษแรก คนญวนที่อยู่ในชุมชนท่าแร่ประกอบด้วยกลุ่มญวนเก่า คนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาอยู่ที่ท่าแร่ตั้งแต่แรกตั้งชุมชน โดยอพยพจากเวียดนามเข้ามาอยู่ที่เมืองสกลนคร

ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)

ช่วงเผชิญกับการเบียดเบียนศาสนาเวลา 55 ปีหลังจากการก่อตั้ง ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ได้พัฒนากลายเป็นชุมชนที่มีความมั่นคงในหลาย ๆ ด้านและที่สำคัญประการหนึ่งก็คือความมั่นคงทางด้านศาสนา แต่ในปีถัดมาความมั่นคงด้านศาสนาของชุมชนก็ถูกทดสอบด้วยภาวะการณ์ที่ทางฝ่ายพระศาสนจักร เรียกว่า “การเบียดเบียนศาสนา” และด้วยเหตุที่บ้านท่าแร่เป็นชุมชนคาทอลิกซึ่งถือหลักศาสนา เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต การเบียดเบียนศาสนาในช่วงนี้เกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญ ได้แก่ นโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม การใช้ศาสนาพุทธในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติน่าจะเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะการณ์เบียดเบียนศาสนา เพราะมีนโยบายที่แสดงออกอย่างชัดเจนว่าคนไทยต้องนับถือศาสนาพุทธ ผู้ที่มีบทบาทมากในการเบียดเบียนศาสนา คือคณะเลือดไทย ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนไทยที่อ้างว่าเป็นผู้รักชาติ ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมความเป็นชาตินิยม สมาชิกของคณะทุกคนจึงถูกปลุกฝังให้มีจิตสำนึกว่าศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาต่างชาติเป็นศาสนาของศัตรู ผู้ที่นับถือศาสนานี้ก็เป็นศัตรูของชาติไทย

ในด้านเศรษฐกิจความเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนคือความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจที่มีเพิ่มขึ้นมากจากเมื่อครั้งแรกตั้งชุมชน โดยผู้ที่มีบทบาทมากที่ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงด้านนี้ ได้แก่ ชาวญวนโดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าญวนรุ่นเก่า ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพของคนญวน ซึ่งมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น นอกจากอาชีพหลักในการทำนาแล้ว อาชีพรองคือทำการค้าทางไกลค้าหนังสัตว์ ค้าปลาร้า การรับจ้างบรรทุก

ฟินไปบ่อตะกั่วในลาว ด้านที่อยู่อาศัย บางกลุ่มเริ่มมีการสร้างอาคารสถาปัตยกรรมแบบยุโรป บ่งบอกถึงความมั่งคั่งของกลุ่มพ่อค้าในชุมชน ด้านอาหารจะนิยมอาหารส่วนใหญ่ที่มีรสชาติจัด ไม่เผ็ด ประุงจากเนื้อหมู เป็ด ไก่ ผัก ถั่ว เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการปรุงอาหารจะนำมาจากธรรมชาติคือปลูกเองกินเอง จะรับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก ด้านการศึกษา ชุมชนมีการเปิดโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ ฝ่ายมัธยมรวมถึงบ้านเนรพาติมา ให้การศึกษาอย่างแกลูกหลานคนท่าแร่มีมาตรฐาน โดยเน้นไปที่ภาษาอังกฤษ ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม ในประเพณีแห่ดาวในระยะแรกเริ่มนั้น ชาวบ้านจะเดินแห่เป็นแถวยาวมือจับไม้ที่มีดาวเล็ก ๆ ห้อยแขวนอยู่ตรงปลายไม้ ใช้แสงสว่างจากการจุดเทียนด้านในของดาว เดินแห่รอบวัด 3 รอบ ส่วนประเพณีอื่น ๆ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ด้านครอบครัวและเครือญาติในช่วงนี้ในชุมชนมีการคบหากันระหว่างชุมชนท่าแร่กับชุมชนใกล้เคียงและยังมีการเดินทางไปประกอบอาชีพที่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ ทำให้ชุมชนเริ่มมีการพัฒนาความสัมพันธ์จนถึงกับแต่งงานกับคนนอกชุมชนมากขึ้น

ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

ชุมชนได้ร่วมผลักดันชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยว เนื่องจากบริบททั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน โดยภายนอกชุมชนได้มีนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและบริบทภายในชุมชนก็มีศักยภาพพอที่จะสามารถนำชุมชนเข้าสู่บริบทการท่องเที่ยวได้ ประกอบเป็นช่วงที่ชุมชนมีการสื่อสารกับคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนักท่องเที่ยวและหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งชุมชนท่าแร่เอง ได้พยายามหาจุดขายทางการท่องเที่ยว เพื่อให้การดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวและหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยชุมชนท่าแร่เองได้พยายามใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่เดิมได้แก่ ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ผลิตภัณธ์ดาว สถานที่ท่องเที่ยว และอาหารพื้นเมืองเพื่อที่สร้างอัตลักษณ์ของชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยกระทำการสร้างความหมายอัตลักษณ์ชุดใหม่

ด้านเศรษฐกิจในชุมชนช่วงนี้มีความโดดเด่นในด้านการค้าขายและด้านฝีมือช่างมาก เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้วกลุ่มคนภูวนั้นเป็นคนขยันทำมาหากิน ในด้านที่อยู่อาศัย การตั้งเรือนร้านค้าขึ้นเดี่ยวในขณะที่เรือนเกยเป็นเรือนที่พักอาศัยของกลุ่มคนที่มีฐานะดี แต่ในกลุ่มที่ฐานปานกลางและมีอาชีพค้าขายมักนิยมปลูกเรือนร้านค้าตามริมถนนเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและค้าขายสินค้าไปพร้อมกัน ในด้านอาหารก็ยังคงรับประทานอาหารที่เป็นอาหารเวียดนามอยู่คือรับประทานข้าวจ้าว มีแกงจัดเป็นอาหารหลัก ปรุงอาหารด้วยเนื้อหมู เป็ด ไก่ อาหารแต่ละมื้อก็ต้องมีผักวางอยู่บนโต๊ะอาหาร ในด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม ในปี พ.ศ.2546 พระอัครสังฆราชคาญ์ แสนพลอ่อนได้เข้าร่วมพูดคุยกับการท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครเพื่อนำประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสได้ถูกบรรจุเป็นประเพณีของจังหวัดสกลนครโดยวัตถุประสงค์หลักเพื่อการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจังหวัดสกลนคร ด้านครอบครัวและเครือญาติ เรื่องการแต่งงานส่วนมากมักเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกัน การที่จะ

แต่กับคนต่างถิ่นต่างบ้านไม่ค่อยเกิดขึ้นนักและในท่าแร่ วัตถุประสงค์เป็นพิเศษคือหนุ่มหรือสาว ที่เป็นคนต่างศาสนาจะแต่งงานกับคริสตชนชาวท่าแร่ จะต้องสมัครใจเรียนศีลล้างบาปเป็นคริสตชนด้วย จึงจะเข้าพิธีรับศีลสมรสได้ ต่อมาในสมัยหลัง ๆ ก็ผ่อนผันให้สามารถแต่งงานแบบต่างฝ่ายต่างถิ่นกันได้

นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวเวียดนามอพยพเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เป็นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี สาเหตุจากถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในฐานะเชลยศึก และอพยพเข้ามาเพื่อลี้ภัยทางการเมืองและศาสนาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) โดยเวียดนามที่ลี้ภัยทางการเมืองและศาสนาเดินทางเข้ามาโดยผ่านประเทศลาว และมาอยู่ในบริเวณฝั่งแม่น้ำโขง พวกเวียดนามที่มาจากเมืองในเขตอันนัมตอนเหนือ เช่น เมืองแทงฮัว (Than Hua) งห์อาน (Nghe An) และฮาติงห์ (Ha Tinh) มักอาศัยอยู่บนฝั่งซ้ายและขวาของแม่น้ำโขง ที่เมืองท่าอุเทน ไชยบุรี หนองคาย นครพนม ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าแร่ส่วนหนึ่งนับถือ ศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ และบางกลุ่มนับถือศาสนาพุทธ ชาวเวียดนามกลุ่มนี้จะได้รับสัญชาติไทย เกือบหมดสิ้นแล้ว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ญวนเก่าและญวนอพยพ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าแร่บาง กลุ่มมีการสร้างบ้านเป็นกระต๊อบ กระต้อมหรือโรงนาฝาสานด้วยไม้ไผ่ฉาบปูน พื้นอัดด้วยดิน บางกลุ่ม สร้างบ้านเป็นตึกแถวมีประตูด้านหน้าเป็นบานพับ หรือเพี้ยม การแต่งกายคล้ายกับคนจีน นุ่งกางเกง ขายาวทั้งชายหญิง เสื้อผ้าข้างยาวคลุมเข่า พูดภาษาเวียดนาม อ่าน เขียนพูดภาษาไทยไม่ได้ รับประทานอาหารเวียดนามมีผักเป็นเครื่องเคียงมีการนับถือศาสนาพุทธและคริสต์ เชื่อในเรื่องผี วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เคารพนับถือเทพเจ้า มีการทรงเจ้า ร่างทรง มีประเพณีการ แต่งงานและพิธีศพที่เป็นของตนเอง

ผู้วิจัยพบว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนท่าแร่ในอดีตมีสังคม วัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเป็นเวียดนาม เช่น การสร้างบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่ม มีการแต่งกายที่บอกถึงเป็นเวียดนามรวมถึงการรับประทานอาหาร ซึ่งคนไทยเชื้อสายเวียดนามในอดีต จะไม่ปิดบังและแสดงตัวตนว่าเป็นชาวเวียดนาม และยอมรับว่าเป็นชาวเวียดนามอพยพ การที่ชาว เวียดนาม อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคอีสาน เนื่องจากเห็นว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเห็นว่าคนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูล

สอดคล้องกับแนวคิดของ Michel (ฐิรุฒิ เสนาคำ, 2547 : 56-59 ; อ้างอิง มาจาก Michel. 2001) ที่ได้กำหนดเกณฑ์ว่าคนพลัดถิ่นคือ คนกลุ่มที่ตระหนักหรืออ้างความเป็น อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรืออัตลักษณ์แห่งชาติ มีองค์กรทางการเมืองศาสนาและวัฒนธรรมของ กลุ่มในต่างแดนและสัมพันธ์กับมาตุภูมิทั้งในแง่ที่เป็นจริงและในจินตนาการ

เป็นไปตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมตั้งที่ Bronislaw Malinowski (1884-1942) นักมานุษยวิทยาชาวโปแลนด์ เสนอว่าองค์ประกอบของวัฒนธรรมต่างได้ทำหน้าที่ ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์และวัฒนธรรม เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และการมีลูกมีหลาน

สี่พันธุจึงต้องมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนหรือกลุ่มสังคม หรือแม้แต่การสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขึ้นใช้เพื่อทำหน้าที่ควบคุมให้บุคคลต้องปฏิบัติหรือกระทำตามแบบที่กำหนด เพื่อให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันการตั้งกลุ่มหรือชุมชนและวัฒนธรรมขึ้นใหม่ก็เป็นสาเหตุให้มีความต้องการจำเป็นเพิ่มขึ้นอีก ความต้องการจำเป็นนี้จะต้องมีกลุ่มหรือชุมชนที่ซับซ้อนขึ้นไปสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นมานั้นอีกทอดหนึ่ง เป็นวัฏจักรอยู่ตลอดไป

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ผล อัฐนาถ, 2543 : 215-216) ที่ได้วิจัยวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า คนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารอพยพมาครั้งแรกปีพ.ศ. 2488 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเวียดนามเดิมได้ถือสัญชาติไทยเป็นคนไทยถูกต้องตามกฎหมาย และกลุ่มเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กลุ่มนี้มีความสำนึกว่าตนเป็นคนเวียดนามอยู่ตลอดเวลา มีความภักดีต่อประเทศเวียดนามอย่างแน่นแฟ้น

สอดคล้องกับผลการวิจัยของเหียงน ถิ ถ่าว (2552 : 68-69) ที่ได้วิจัยอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเวียดนามที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลอุบลราชธานีส่วนใหญ่อพยพมาจากทางภาคกลางและทางภาคเหนือตอนล่างของประเทศเวียดนามซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เดินทางเข้าประเทศลาวก่อนแล้วจึงอพยพเข้ามาในประเทศไทย สาเหตุที่อพยพเนื่องจากได้รับผลกระทบจากการสู้รบในสงครามโลกครั้งที่ 2 และการปราบกลุ่มชาตินิยมเวียดนามที่รัฐบาลอาณานิคมฝรั่งเศสทำให้ประชาชนต้องเผชิญกับความลำบากในการทำมาหากิน

2.ศึกษาสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่

ยุคก่อตั้งชุมชน(ปีพ.ศ.2427- 2487)

สภาพปัจจุบันในด้านเศรษฐกิจ การทำมาหากินของคนในชุมชนระหว่างกลุ่มคนพื้นเมืองกับคนญวนที่อพยพมาส่วนใหญ่เริ่มด้วยต้นด้วยอาชีพการค้าขายอาหาร ด้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีการสร้างบ้านอยู่ในพื้นที่ว่างเปล่าที่ไม่มีเจ้าของบริเวณรอบ ๆ มีแหล่งน้ำให้ใช้เพื่อการปลูกพืชผักเลี้ยงสัตว์ ด้านอาหารคนญวนและคนพื้นเมืองจะนิยมอาหารที่ปรุงจากผักหรือปลาเป็นหลัก แต่ที่เห็นความแตกต่างจากคนพื้นเมืองชัดเจนคือมีแค่คนญวนในช่วงนั้นจะนำเนื้อสุนัขมาประกอบเป็นอาหาร ด้านการศึกษา ในช่วงนั้นคนญวนในพื้นที่ได้รับการศึกษารวมถึงคำสอนศาสนาคริสต์จากบาทหลวงที่วัด ซึ่งคนพื้นเมืองในสมัยนั้นส่วนใหญ่เน้นไปที่การประกอบอาชีพค้าขายเสียมากกว่า ในด้านความเชื่อศาสนาประเพณี พิธีกรรม มีประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญในศาสนาคาทอลิก คือประเพณีบุญฉลองวัด ประเพณีจุดเทียนรำลึกและประเพณีแห่ดาว ด้านครอบครัวและเครือญาติคนในชุมชนมีการแบ่งแยกกันชัดเจนระหว่างกลุ่ม

คนญวนกับคนพื้นเมือง ทำให้การแต่งงานในชุมชนไม่มีการแต่งงานที่เป็นการแต่งงานกันระหว่างคนในกลุ่มกันเองเสียมากกว่า

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้วยอุปนิสัยที่แตกต่างกันระหว่างคนพื้นเมืองและคนญวนที่อพยพเข้ามา ทำให้เกิดการแย่งพื้นที่ในการประกอบอาชีพอย่างกันค้าขายรวมถึงงานช่างฝีมือ ด้านที่อยู่อาศัยระหว่างคนญวนและคนพื้นเมืองนั้นไม่ได้ตั้งอยู่ระแวกเดียวกัน แต่มีการแบ่งแยกพื้นที่ชัดเจน ด้วยวัฒนธรรมการกินที่ไม่เหมือนกัน ทำให้คนญวนในพื้นที่ที่มีการเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนพื้นเมืองในระดับหนึ่ง ในด้านความเชื่อศาสนาคนในชุมชนต้องเข้ารับนับถือคริสต์จึงจะได้รับการศึกษาทำให้คนพื้นเมืองที่ไม่ได้นับถือคริสต์ยังไม่ได้รับโอกาสเข้าถึงการศึกษาในสมัยนั้น การเข้าร่วมประเพณีของคนในชุมชนเป็นคนญวนที่นับถือคริสต์เป็นส่วนใหญ่ ในด้านครอบครัวถ้าจะแต่งงานกับคนอื่นที่ไม่ใช่คนในชุมชน คู่ครองต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์เหมือนกันเท่านั้น

ยุคพัฒนาชุมชน(ปี พ.ศ.2487 - 2527)

สภาพปัจจุบันด้านเศรษฐกิจของชาวญวนโดยเฉพาะพ่อค้าญวนรุ่นเก่า มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพของคนญวน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ด้านที่อยู่อาศัยในช่วงนี้คนญวนและคนพื้นเมืองเริ่มสร้างที่อยู่อาศัยเป็นห้องแถว มีจำนวนประมาณ 4-5 ห้อง เป็นตึกชั้นเดียวไม่นิยมยกพื้น ด้านอาหารคนในชุมชนส่วนมากตอนเช้าจะรับประทานอาหารเช้าคนเช่น ก๋วยจั๊บน้ำร้อน ข้าวเป็ยก ตอนเที่ยงก็จะเป็นอาหารไทยอีสาน เช่น ข้าวเหนียว ส้มตำ ไก่ปิ้ง ด้านการศึกษามีการเปิดโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ และบ้านเนรพาติมา โดยจุดเด่นคือคือมีมาตรฐานการศึกษาสูงโดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ ด้านประเพณีบุญฉลองวัด ยังมีการจัดงานเหมือนในอดีต รวมถึงประเพณีจุดเทียนรำลึกเช่นกัน แต่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ ประเพณีแห่ดาว ในช่วงนี้การแต่งงานส่วนมากมักเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกัน การที่จะแต่งงานกับคนต่างถิ่นต่างบ้านนั้นเกิดขึ้นไม่มากนัก

ปัญหาในด้านเศรษฐกิจกลุ่มคนญวนยังได้รับผลกระทบจากนโยบายภาครัฐ ซึ่งมีส่วนทำให้คนพื้นเมืองรวมถึงคนนอกชุมชนมีการต่อต้านคนญวนมากขึ้น ค้าขายลำบากมากขึ้น ด้านที่อยู่อาศัยมีการสร้างบ้านตามสมัยนิยมสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยและจำหน่ายสินค้า บริเวณบ้านมีความคับแคบ ในส่วนรอบๆ บ้านไม่มีพื้นที่สำหรับเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ คนในชุมชนเริ่มได้รับอิทธิพลจากข่าวสาร วิทยุ โทรทัศน์ เริ่มเปิดรับอาหารนอกชุมชนมากขึ้น เช่นอาหารจีน ฝรั่งเศส และอาหารไทย สภาพครอบครัวบางครอบครัวในชุมชนท่าแร่ที่มีรายได้น้อย ยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้เนื่องจากการเข้ารับการศึกษาจำเป็นต้องมีรายได้อะไรสักอย่าง ผลพวงที่เกิดจากการเบียดเบียนศาสนาที่ผ่านการเข้าร่วมประเพณีก็ยังมีแค่คนที่นับถือคริสต์เป็นหลักและคนที่นับถือพุทธบางส่วนที่ให้ความร่วมมือเท่านั้น จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนท่าแหร่นั้นยังไม่เปิดรับความสัมพันธ์โดยการแต่งงานกับคนนอกชุมชนสักเท่าไร

ยุคปัจจุบัน(ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

สภาพปัจจุบันด้านเศรษฐกิจช่วงนี้ได้รับอิทธิพลการดำเนินชีวิตที่ประหยัดเรียบง่าย ขยันในการทำมาหากิน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีประชากรขยายตัวอย่างรวดเร็วภายใต้บริบทชุมชนท่องเที่ยว เมื่อสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น ชุมชนเริ่มมีการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นอาคารพาณิชย์ 2 ชั้นเพื่อทำธุรกิจการค้าขาย คนที่มีรายได้มากก็ปรับแต่งบ้านตัวเองเป็นแบบทรงฝรั่งตามฐานะ เมื่อเข้าสู่บริการท่องเที่ยว ด้านอาหารพื้นเมืองค่อย ๆ ถูกผสมผสานกันจนแยกจะแทบไม่ออก ยังคงหลงเหลืออาหารพื้นเมืองเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้านการศึกษาปัจจุบัน ถ้าเป็นคนมีทุนทรัพย์จะส่งลูกหลานเข้าไปเรียนโรงเรียนประจำจังหวัดหรือส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชนรวมถึงต่างประเทศ ด้านความเชื่อศาสนาชุมชนท่าแร่มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนาคริสต์ สะท้อนให้เห็นถึงการปรับปรนเพื่อที่จะให้กลมกลืนกับคนอีสาน จะเห็นได้ว่ายังคงรูปแบบการแต่งงานแบบเวียดนามอยู่ เมื่อมีลูกหลานรุ่นใหม่ซึ่งอยู่ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจึงต้องการมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัย

ปัญหาด้านเศรษฐกิจคนที่มีทุนทรัพย์มากก็มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและเกิดการแข่งขันกันผูกขาดการค้าระหว่างคนในชุมชนกับนอกชุมชน ด้านที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะพื้นที่เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ปลุกพืช ผัก สมุนไพร เหมือนในอดีตเริ่มหายไปเพราะพื้นที่อันคับแคบจำกัด ด้านอาหารมีการบริโภคอาหารแบบซ้ำ ๆ เดิม ๆ เป็นระยะเวลาช้านาน จึงเปิดรับอาหารแนวใหม่ ในด้านการศึกษายังมีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ครอบครัว ก็ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่ดีของคนในชุมชน ด้านความเชื่อศาสนาประเพณีพิธีกรรมยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการในการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร ในด้านครอบครัวและเครือญาติ ในส่วนพิธีแต่งงานที่เป็นขนบธรรมเนียมของเวียดนามเดิมถูกกลืนหายไป

จากข้อค้นพบดังกล่าวสรุปถึงสภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพหุลักษณะ วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ พบว่า ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจคนไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนท่าแร่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว และทำงานหน่วยงานของรัฐบาล การตั้งบ้านเรือนเป็นอาคารพาณิชย์ ตึกแถว สร้างบ้านตามสมัยนิยม มีการพูดภาษาเวียดนาม ภาษาไทย ภาษาไทยอีสาน และภาษาต่างประเทศ มีการแต่งกายตามสมัยนิยมตามเทศกาลรื่นเริง เมื่อเข้าสู่บริการท่องเที่ยว ในด้านอาหารพื้นเมืองค่อย ๆ ถูกผสมผสานกันจนแยกจะแทบไม่ออก ยังคงหลงเหลืออาหารพื้นเมืองเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้านการศึกษาปัจจุบัน ถ้าเป็นคนมีทุนทรัพย์จะส่งลูกหลานเข้าไปเรียนโรงเรียนประจำจังหวัดหรือส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนเอกชนรวมถึงต่างประเทศ ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรมมีการนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ แยกกลุ่มการทำกิจกรรม เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผี วิญญาณ มีการทรงเจ้า เข้าร่างทรง มีประเพณีงานบุญฉลองวัด

ประเพณีจุดเทียนรำลึก ประเพณีแห่ดาว ด้านครอบครัวและเครือญาติจะเห็นได้ว่ายังคงรูปแบบการ แต่งงานแบบเวียดนามอยู่ เมื่อมีลูกหลานรุ่นใหม่ซึ่งอยู่ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจึง ต้องการมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัย ส่วนปัญหาพบว่าด้านเศรษฐกิจคนที่มีทุน ทรัพย์มากก็มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและเกิดการแข่งขันกันผูกขาดการค้าระหว่างคนในชุมชน กับนอกชุมชน บ้านเรือนแบบเก่าเริ่มหายไป คนรุ่นเก่าไม่กล้าพูดภาษาเวียดนาม ไม่กล้าแสดงออกว่า เป็นชาวญวน เด็กวัยรุ่นไม่พูดภาษาเวียดนามคิดว่าตัวเองเป็นคนไทยแล้ว ไม่นิยมรับประทานอาหาร เวียดนาม ในด้านการศึกษายังมีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ครอบครัว ก็ส่งผลกระทบต่อการศึกษา การศึกษาที่ดีของคนในชุมชน ในด้านความเชื่อศาสนามีการแยกกลุ่มทำกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา ระหว่างพุทธกับคริสต์ มีการนำเอาพิธีกรรมของศาสนาอื่นมาผสมผสาน การทรงเจ้า ร่างทรงเริ่มสูญ หายไปไม่มีผู้สืบทอด มีการจัดประเพณีเฉพาะกลุ่มของตัวเอง ยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ ในการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนคร ในด้านครอบครัวและเครือญาติ ในส่วนพิธีแต่งงาน ที่เป็นขนบธรรมเนียมของเวียดนามเดิมถูกกลืนหายไป

ผู้วิจัยพบว่าคนไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าแร่ในปัจจุบันยอมรับ ตัวเองเป็นคนไทย และคนไทยไม่มีความรังเกียจคนชาติเวียดนาม โดยชาวญวนจะเข้าร่วมประเพณี กิจกรรมสำคัญต่าง ๆ กับคนไทย มีการนำเอาอาหาร เครื่องแต่งกาย ภาษาเวียดนาม มาใช้เพื่อให้สังคม รับรู้ว่าเป็นชาวเวียดนามโดยไม่มีปิดบัง ยอมรับสังคม และวัฒนธรรมของคนไทย

เป็นไปตามทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ดังที่ Mead ((สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544 : 137-142 ; อ้างอิงมาจาก Mead. 1934) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาสังคม ได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์ สัมพันธ์ มีสาระสำคัญที่ Mead กล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมของ บุคคลในสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการให้ความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) การกระทำระหว่างกัน ของบุคคลในสังคม จนเกิดเป็นความสัมพันธ์กันขึ้นนั้น เป็นเพราะใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน Meadกล่าวว่า มนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในสังคมและสังคมก็จำเป็นต้องมีมนุษย์อาศัย อยู่และมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน แก้ปัญหาพร้อมกันเพื่อความอยู่รอด ของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction) จึงมี ความสำคัญมากในทฤษฎีของสัญลักษณ์สัมพันธ์

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (จตุพร ดอนโสม, 2551 : 88-89) ที่ได้วิจัยการ สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่าคนไทยเชื้อสายเวียดนามได้สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้วย วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม อาทิ ภาษาเวียดนาม การแต่ง กายด้วยชุดเวียดนาม บทเพลงประจำหมู่บ้าน และการเลือกหยิบยกเอาเรื่องราวของเจ้าเงิน ฮึง ต่าว

และโฮจิมินห์ เข้ามาเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์โดยต่อกย้ำ ถ่ายทอดผ่านการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าตาย เวียง ประจำหมู่บ้าน ทั้งหมดล้วนเป็นการสร้าง อัตลักษณ์

สอดคล้องกับผลการวิจัยของรินรดา พันธุ์น้อย (2552 : 72-74) ที่ได้วิจัยการดำรง อยู่และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของประชาชนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชน บุ่งกะแหง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ได้ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เมื่อสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ชาวไทยเชื้อ สายเวียดนามได้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมให้เข้ากับสังคมไทย การพูดภาษาไทย การเรียน หนังสือไทย และในด้านศาสนามีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมงานศพงาน แต่งงาน ประเพณีไหว้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ การไหว้ตระกูลยวน สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ แสดงออกเหล่านี้ล้วนเป็นการสืบทอดและดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งสิ้น วัฒนธรรมการกินการ แต่งกาย หลายอย่างมีการผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทยในส่วนของประเพณี เช่น งานศพที่มีการลด ชั้นตอนในพิธีกรรมบางขั้นตอนเพื่อความสะดวก เช่นเดียวกับงานแต่งงานที่ปรับรูปแบบไปมากแต่ ยังคงส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางชาติพันธุ์ คือ การไหว้บอกกล่าวบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วต่อ หน้าแท่นบูชาบรรพบุรุษของตระกูลเป็นต้น

3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ จังหวัด สกลนคร

ด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐควรมีการเข้ามาช่วยเหลือ ชุมชนในด้านทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การบริการทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการ กระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา จากการใช้ทุนของชุมชนที่มีอยู่เดิม คือ ด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านอาหารพื้นบ้าน ด้านการจัดประเพณี และผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ด้านที่อยู่อาศัย เนื่องจากอาคารบ้านเรือนในชุมชนท่าแร่บางหลังยังเป็นบ้านแบบ โบราณเก่าแก่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ควรมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาวัตถุโบราณ ลงพื้นที่ไปสอบถามถึงความสมัครใจกับเจ้าของบ้านโบราณในชุมชนท่าแร่ ในการรับความรู้ในการดูแล รักษาอย่างมีระบบแบบแผน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเจ้าของบ้านเอง ซึ่งการอนุรักษ์ โบราณสถานมีหลายวิธี วิธีหนึ่งเป็นการเสริมความมั่นคง และอีกวิธีหนึ่ง คือ การบูรณะบางส่วนหรือ ทั้งหมด การบูรณะทั้งหมดจะต้องรื้อออก เพื่อปรับฐานใหม่ ไม่ให้ทรุด แล้วก่ออิฐหรือหินขึ้นไปใหม่ จึง แลเห็นเรียบมองเป็นของใหม่ ไม่โบราณเหมือนที่เป็นซากปรักหักพัง

ด้านอาหารในชุมชนท่าแร่มีอาหารพื้นบ้านที่โดดเด่น คือ แหนมเนือง ปากหม้อ หมู ยอ ข้าวเป็ยกเส้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการสร้างสำหรับอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนโดยใช้วัตถุดิบ

ที่มีเฉพาะถิ่นให้เหมาะสม โดยมีการจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน อาทิ กิจกรรมการเรียนรู้การทำอาหารท้องถิ่นในชุมชน ควรมีการนำข้อมูลและภาพกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น อาหารในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เป็นการสื่อสารให้บุคคลภายนอกรับรู้ ทั้งที่เป็นภาพนิ่งและวิดีโอภาพเคลื่อนไหว โดยประชาสัมพันธ์ในช่องทางผู้บริโภครุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย อย่างโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารในท้องถิ่น เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ด้านอาหารพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน

ด้านการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการชวนบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาเป็นให้ความรู้กับครูและนักเรียนภายในโรงเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทางงบประมาณในการพัฒนาสนับสนุนสถานศึกษา และตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติงานด้านงบประมาณสถานศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคล ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการบริหารทั่วไปควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ชุมชนช่วยเหลือในการพัฒนา ปรับปรุงอาคารสถานที่ของสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา

...ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม เนื่องจากในอดีตประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนทำแร่เป็นพิธีกรรมแห่ดาวทางศาสนาคริสต์ที่ริเริ่มโดยบาทหลวงฝรั่งเศสภายในชุมชนทำแร่ในช่วงเทศกาลคริสต์มาส เพื่อระลึกถึงพระเยซูลงมาบังเกิดโลกมนุษย์ ผู้วิจัยเห็นว่าจนกระทั่งพิธีกรรมแห่ดาวถูกนำมาจัดเพิ่มเป็นประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสของชุมชนจากทางเทศบาลของชุมชนประกอบกับประเพณีได้รับการบรรจุเป็นประเพณีของจังหวัดสกลนครจึงทำให้ประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสนั้นกลายเป็นประเพณีที่เป็นพื้นที่สื่อสารในเชิงบริบทประเพณีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยส่วนใหญ่และผนวกกับบรรยากาศสถาปัตยกรรมของชุมชน วิถีชีวิต และการประดับประดาไฟในชุมชนที่สวยงามให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม ซึ่งเป็นประเพณีที่ได้รับความนิยมแก่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากควบคู่ไปกับความศรัทธาทางศาสนาคริสต์ของคนในชุมชนที่ยังคงอยู่และมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุก ๆ ปี โดยประเพณีแห่ดาวคริสต์ยังได้รับการประชาสัมพันธ์ ทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้าง โดยรูปแบบอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว มี 2 ประเภท คือ แห่ดาวแบบดั้งเดิมหรือที่เรียกว่าแห่ดาวมือถือ และแห่ดาวใหญ่หรือขบวนแห่ดาวประกวด ซึ่งทั้งสองเป็นองค์ประกอบหลักของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมเสริมที่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้แห่ดาวเป็นที่รับรู้ (perception) ของคนภายนอก ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวที่มีแห่งเดียวในประเทศไทย

จากข้อค้นพบผู้วิจัยเห็นว่าผู้นำภายในชุมชนควรมีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เข้ามาช่วย เช่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา อินเทอร์เน็ต เสียงตามสาย และการบอกปากต่อปาก ด้านการจัดแสดงโชว์ มีการจัดอย่างยิ่งใหญ่ োলlingerไปด้วยขบวนแห่และแสงสีจำนวนมากหลายร้อยขบวน ด้านเรื่องการประกวดและแข่งขัน มีการจัดการประกวดเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมงานให้เกิดขึ้นกับชุมชนชาวคริสต์และชุมชนอื่น ๆ โดยแนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนครดังนี้ 1) ปลุกฝังเด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากสนับสนุนให้ไปเรียนคำสอนทุกเช้าจนกลายเป็นกิจวัตร เพื่อให้รับรู้ถึงคำสอน ความสำคัญ ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าและจะมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อถึงช่วงเวลาแห่งเทศกาลด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามวัยเช่น ประดิษฐ์ดาว แห่ดาว ชมหรือแสดงละครเทวดาประกอบพิธีมิสซา แม้กระทั่งเข้าร่วมในกิจกรรมเสริมต่าง ๆ 2) ปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้นำชุมชนต้องประสานร่วมมือและเป็นแกนนำพาชาวบ้านร่วมปฏิบัติด้วยตนเอง ต้องจัดสรรเพื่อหาเวลาเข้าร่วมให้ได้เพราะการเข้าร่วมเป็นการแสดงศรัทธาที่มีต่อศาสนาซึ่งจะเป็นการสืบต่อเพราะเป็นการปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่เด็ก เยาวชน และบุคคลภายนอกให้เห็นว่าสิ่งที่กำลังปฏิบัติอยู่เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามที่ชุมชนยึดถือ และยังเป็นการตอกย้ำให้เกิดความศรัทธาเหนียวแน่น มั่นคงขึ้น ด้วยการผลิตซ้ำคุณค่าและปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการรักษาขนบประเพณีโดยพฤตินัย

ด้านครอบครัวและเครือญาติ ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ และการเข้าร่วมทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความเข้าใจ และความผูกพันกันกับสมาชิกในครอบครัว ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ ในครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว เข้าใจหลักการดำเนินชีวิตที่ดีและเหมาะสม รู้เท่าทันพร้อมคอยเฝ้าระวังปัญหาของครอบครัวที่จะเกิดขึ้น

จากข้อค้นพบดังกล่าวพบว่า แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ทั้ง 6 ด้าน มีการปรับปรนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเกิดตั้งแต่ยุคก่อตั้งชุมชน ยุคพัฒนาชุมชน จะมาถึงยุคปัจจุบัน ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือยุคปัจจุบันที่มีสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือประเพณีแห่ดาวคริสต์มาส ที่คนในชุมชนร่วมกันพัฒนาร่วมกันสืบสาน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการสืบสานประเพณีแห่ดาวโดยผู้นำ เป็นการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนได้แสดงศักยภาพความเป็นผู้นำของตนออกมาอย่างเต็มที่ ด้วยการเข้ามาแสดงบทบาทในเวทีการสืบสาน ถึงแม้จะไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะกรรมการที่มาจากแต่งตั้งก็ตาม แท้จริงแล้วผู้ที่มีส่วนในกระบวนการสืบสานมิได้มีเพียงผู้นำเท่านั้น แต่ต้องเป็นสมาชิกในชุมชนทุกเพศวัย หน่วยงานภาครัฐ เอกชนจากภายนอก รวมถึงนักท่องเที่ยวที่ต่างผสานความร่วมมือในด้านแรงงาน แรงทุนทรัพย์ องค์ความรู้ ในการบูรณา

การร่วมกันเพื่อให้ประเพณีแห่ออกมาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ร่วม ขณะเดียวกันก็ยังคงอัตลักษณ์ของประเพณีไว้อย่างเหนียวแน่น

เป็นไปตามทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ดังที่ (ยศ สันตสมบัติ, 2548 : 35)อธิบายไว้ว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่สังคมหนึ่งโดยมีการกระทำผ่านตัวแทนต่าง ๆ เช่น นักปราชญ์ นักกวี หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือในรูปแบบที่มีการแลกเปลี่ยนทางการค้าเป็นต้น โดยการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Milieu) ของสังคมผู้แพร่ และสังคมที่ยอมรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้วย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (เจริญ ศิริวงศ์, 2543: 115-116) ที่ได้วิจัยการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องจากการอพยพ

ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนต้องปรับตัวจากการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมไปเป็นอาชีพภาคอุตสาหกรรมและบริการ การปรับตัวของชุมชนและราษฎรมีขั้นตอนจากการรับรู้ เรียนรู้ ตัดสินใจทดลองและยอมรับผลการตัดสินใจด้วยความเชื่อมั่น ได้รับการเรียนรู้ด้านวิชาชีพตามความพร้อมของตนเองและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในชุมชน เกิดการปรับตัวและยอมรับในสังคมรูปแบบใหม่มีความทันสมัยมากขึ้น มีระบบสาธารณูปโภคที่สมบูรณ์ ส่งผลให้เกิดค่านิยม บริโภคนิยม อัตลักษณ์และความทันสมัยที่ต้องใช้เงินเป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งของและบริการ และให้ความหมายของการอนุรักษ์ ว่าเป็นการสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การทดแทนและการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต จะสืบทอดประเพณีแห่ดาวให้เป็นสมบัติของชุมชนได้ ต้องทำการเฝ้าระวัง ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นขณะเดียวกันก็ต้องทำการแก้ไขหรือซ่อมแซมส่วนที่บกพร่องเพื่อให้ยังคงความบริสุทธิ์มากที่สุด

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ: (101-104) ที่ได้(นุชนงค์ อุเทศพรรัตนกุล, 2544: 101-104) ที่ได้ศึกษาวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองนครพนม ผลการศึกษาพบว่าการประกอบอาหารเวียดนามในปัจจุบันมีการพัฒนาและปรับปรุงสูตรอาหารให้เข้ากับสภาพสังคมที่อยู่อาศัย โดยเพิ่มเครื่องปรุงรสชาติชนิดต่าง ๆ เป็นอาหารชนิดเดียวกันเกือบทั้งหมด ลักษณะการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามยังสามารถผสมผสานและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคให้เข้ากับคนไทยในท้องถิ่นเกิดการผสมผสานจากภูมิปัญญาที่ได้คัดสรรแล้ว สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลกระทบทำให้วัฒนธรรมการบริโภคอาหารเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ(วรรณธวัช พูนพาณิชย์, 2553 : 178-215) ที่ได้วิจัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมกับการปรับตัวธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การปรับตัวธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อ

สายเวียดนามมีเหตุมาจากนโยบายของรัฐที่ห้ามคนต่างด้าวประกอบอาชีพบางประการในยุคเริ่มแรก เมื่อรัฐบาลให้สัญชาติไทยแก่คนเวียดนามในยุคที่เปลี่ยนผ่าน คนไทยเชื้อสายเวียดนามจึงเป็นเจ้าของธุรกิจได้และเริ่มมีการปรับตัวผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างเวียดนามและไทยผ่านอาหารที่นำมาทำเป็นธุรกิจ จนกระทั่งยุคปัจจุบันมีการเกิดขึ้นของหมู่บ้านมิตรภาพไทยเวียดนาม ธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการทำอาหารในระบบอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวมากขึ้น ความสำเร็จและการปรับตัวธุรกิจร้านอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามมาจากการใช้ทุนทางสังคม (การรวมกลุ่มทางสังคม) และทุนทางวัฒนธรรม (ภูมิปัญญาด้านอาหาร) เมื่อธุรกิจร้านอาหารประสบผลสำเร็จ และได้สัญชาติไทยเป็นเจ้าของธุรกิจอย่างถูกต้องตามกฎหมายการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามก็ชัดเจนมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษา การแต่งกาย และการแสดงวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของคนไทยเชื้อสายเวียดนามและคนไทยท้องถิ่นก็มีการปรับเปลี่ยนและมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมรวมถึงประเพณีแห่ดาวคริสต์มาสต์และมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวธุรกิจร้านอาหารเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยคาดว่าชาวไทยเชื้อสายต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี
2. ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ที่จะนำอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตนเองมาเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับทั้งในสังคมและวัฒนธรรมได้
3. การทำวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก จึงทำให้ผู้วิจัยอาจจะเห็นมิติของชุมชนได้ไม่หลากหลายเพียงพอ ดังนั้นในการวิจัยเพื่อเป็นการต่อยอดครั้งหน้า อาจจะต้องเพิ่มกลุ่มขนาดตัวอย่างที่มากขึ้น ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้ได้รูปแบบการส่งเสริมเอกลักษณ์ เนื่องจากชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีประชากรที่มากพอสมควรและเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปต้องสังเกตการณ์ให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้ข้อมูลในการวิจัยอย่างลึกซึ้ง

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบทอด อัตลักษณ์ของชุมชนท่าแร่ จังหวัดสกลนคร
2. ควรมีการศึกษาวิจัยกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตของชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

พหุ อนุ ชาติ โด ชี เว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. (2527). *ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดเขตควบคุมภูวนอพยพ.*
- กฤษฎา พิณศรี และชรินทร์ อิงพงษ์พันธ์. (2548). *การปรับตัวของคนไทยเชื้อสายจีนภายในวัฒนธรรมเขมร สุรินทร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.*
- กอแก้ว ศิริกุล. (2551). *การตั้งถิ่นฐานและการปรับปรนทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนเพื่อสร้างสังคมเข้มแข็งในจังหวัดกาฬสินธุ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- กันยา สุวรรณแสง. (2533). *การพัฒนาบุคลิกภาพ. รวมสาส์น.*
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนานวัตกรรมชุมชน. สภาคชอภิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.*
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). *กระบวนทัศน์วัฒนธรรมไทย “ต้นตอ” เศรษฐกิจถดถอย. ชัสเชสมิเดีย.*
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2521). *ภูวนอพยพ. เจริญวิทย์การพิมพ์.*
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. รามการพิมพ์.*
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). *สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทย ไช่. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- จตุพร ดอนโสสม. (2551). *การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). *วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- เจริญ ศิริวงศ์. (2543). *การปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องจากการอพยพ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). *ว่าด้วยแนวการศึกษาชาติพันธุ์. โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.*

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2537). *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต*. ต้นไทรการพิมพ์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพีไล เลิศวิชา. (2537). *สังคมนิยมประชาธิปไตย*. สร้างสรรค์.

ฐิรุฒิ เสนาคำ. (2547). *ไทยพลัดถิ่นกับข้อจำกัดขององค์ความรู้ว่าด้วยรัฐ-ชาติในสังคมไทย*.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐา คุ่มแก้ววัน. (2554). *วัฒนธรรมต่างชาติ พลวัตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ*

วัฒนธรรมของชุมชน อำเภอกะสมุยและเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ถาวร คำพิระ. (2546). *การเปลี่ยนแปลงและกระบวนการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและ*

วัฒนธรรม : กรณีศึกษา บ้านแก่งไฮ ตำบลหนองบัว อำเภอกูเรือ จังหวัดเลย. สถาบันราชภัฏเลย.

ทบ สงวนศักดิ์. (2549). *การดำรงชีวิตของชาวอาข่าที่อาศัยในเขตเมืองเชียงราย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เชียงราย.

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2548). *เหวียด เกี้ยว ในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม*. สถาบัน

เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นายหยอง. (2509). *พงศาวดารญวน*. โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

นิคม มูลิกะคามะ. (2545). *วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. รุ่งศิลป์การพิมพ์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2533). *ความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย : การท้าทายใหม่ ในปัจจุบันและ*

อนาคต ของงานวัฒนธรรม. อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.

นิภา นิธยานน. (2530). *การปรับตัวและบุคลิกภาพจิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต*. โอเดียนสโตร์.

นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. ศูนย์หนังสือ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นุชนงค์ อุเทศพรรัตน์กุล. (2544). *วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามในเขตเทศบาลเมือง*

นครพนม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญสม ยอดมาลี. (2547). “ศิลปะกับชีวิตของชาวอีสาน.” ในวารสารอีสานศึกษาศาสนาฉบับเชิงจิตวิทยา

ศิลปวัฒนธรรมอีสาน, 105-110.

ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง. (2557). กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร.

<http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=10296>. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2565

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337. (2515). ราชกิจจานุเบกษา: Vol. 89 ตอนที่190.

ประพิมพ์พร สมณาแสง. (2529). การศึกษาอาหารตามธรรมชาติของชาวบ้านในหมู่บ้านภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูฝน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประสาน กำจรเมฆกุล. (2553). จั้วงในมณฑลทลกวางสีของประเทศไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปริญญา เสมอพิทักษ์, บรรณาธิการ. (2555). หนังสืออนุสรณ์ 125 ปี ท่าแร่. สมศักดิ์การพิมพ์.

ผล อัฐนาถ. (2543). วิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัด

มุกดาหาร. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ผุสดี จันทวิมล. (2541). เวียดนามในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรรณี พลไชยา. (2536). บทบาทของมิชชันนารีโรมันคาทอลิกในอีสาน ปี พ.ศ.2424-2496

[วิทยานิพนธ์ ศ.ม.]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระครูบริหารอนัมพรต. (2507). ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนเชื้อชาติญวนในสมัยรัตนโกสินทร์

ซึ่งเกี่ยวกับประเทศไทย. ประชาชน.

พิมุข ชาญธนะวัฒน์. (2548). การปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่:

กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิษณุ ประทมทอง. (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามหลัง พ.ศ. 2518.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มนัส สุวรรณ. (2521). ภูมิศาสตร์การศึกษาเรื่องการย้ายถิ่น. *วารสารภูมิศาสตร์*, 3(1), 33-34.

มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2553). *ชมรมอีสานและภูมิภาคอินโดจีนศึกษา*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

มาชुरี ฐานะตระกูล. (2550). *พฤติกรรมการปรับตัวของประชาชนตำบลบ้านดำนานาขาม อำเภอมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ภายหลังเหตุอุทกภัยปี 2549*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

ยศ สันตสมบัติ. (2548). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตสถาน. (2542). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย*. อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป.

รินลดา พันธุ์น้อย. (2552). *การดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของประชาชนใน สังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนบุงกะแหว ตำบลในเมือง อำเภอมือง จังหวัด อุบลราชธานี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ลออ หุตางกูร. (2522). *ธรรมชาตินุษย์ : หลักร่วมแนวใหม่สำหรับพยาบาล ตอนที่ 2*.

มหาวิทยาลัยมหิดล.

ลักขณา สรีวัฒน์. (2544). *จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน*. โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2521). *ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย*. แพร่วิทยา.

วรรณธวัช พูนพานิชย์. (2553). *ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมกับการปรับตัวธุรกิจร้านอาหารของคน ไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองนครพนม*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัชรรา คลายนาท. (2530). *สังคมวิทยา*. ไทยวัฒนาพานิชย์.

วารินทร์ สายโอบเอื้อ, & สุนีย์ ธีรดากร. (2522). *จิตวิทยาการศึกษา*. ภาคจิตวิทยา และการแนะแนว วิทยาลัยครูพระนคร.

วาริรัตน์ ปั่นทอง. (2543). *วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาล เมืองอุบลราชธานี*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิชาญ จำปาศรี และสุทวิช สุพรรณ. (2519). *ถวณอพิยพกับควมม่นคงภายใน*.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2536). *มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย*. มูลนิธิ

ปัญญา.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2538). *วิเทศคดีศึกษา : รากฐานของเมืองไทยในระบบโลกสมัยใหม่*. สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2542). *องค์การและการจัดการ*. ซีระฟิล์มแอนดีเซเท็กซ์.

สมพงษ์ เจริญศรี. (2554). *พหุลักษณะวิถีของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัด*

อุบลราชธานี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2544). *การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวคิด วิธีวิทยา ทฤษฎี*. อมรินทร์ก๊อปปี้

ปั.

สรตี ปรีชาปัญญากุล. (2552). *ภาษาและวัฒนธรรม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549). *ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. โรงพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันทัต เสริมศรี. (2541). *ประชากรศาสตร์ทางสังคม (Vol. 2)*. สามเจริญ.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 23. (2541). *ชาติพันธุ์. โครงการสารานุกรมไทยสำหรับ*

เยาวชน.

สาลินี มานะกิจ. (2548). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัด*

สกลนคร พ.ศ. 2427 - 2508. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2531). *รายงานผลการสัมมนา*

ระดับชาติ การส่งเสริมการทำงานนอกระบบในเมือง.

- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2539). *วัฒนธรรมไทย*. เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สุชา จันทรเอ็ม. (2536). *จิตวิทยาทั่วไป*. ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร พรรณรัตน์. (2558). *เหวียดเกี่ยว:อัตลักษณ์และกระบวนการปรับปรนในการดำเนินชีวิตในภาคอีสาน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2539). *การย้ายถิ่นข้ามแดนไทย-พม่า และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น : พื้นที่แม่สอดและแม่สาย*. ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สุรัตน์ วรารัตน์. (2542). *ตำนานพงศาวดารเมืองสกลนคร (ฉบับพระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร))* (สุรัตน์ วรารัตน์). สโมสรไลออนส์สกลนคร.
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2558). *ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวเวียดนามคาทอลิกในประเทศไทย*. หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.
- อภิเดช สัตยาวิรุทธ์. (2556). *คนไทยเชื้อสายจีน : การพัฒนาการตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในภาคอีสาน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2537). *โลกทัศน์อีสาน*. อภิชาติการพิมพ์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังคณา ใจheim. (2546). “วัฒนธรรม:คุณค่าเอกลักษณ์ไทย.” *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 4(5) : 35.
- Amer, R. (1991). *The Ethnic Chinese in Vietnam and Sino-Vietnamese Relations*.Kulala Lumpur.
- Banoit, C. (1981). “Vietnam’s Boat People,” in *The Third Indochina Conflict*. Colorado : Westview Press.
- Castle, Stephen and Miller, J. Mark. (1993). *The Age of Migration International*

Population Movements in the Modern World. Hounds Mill.

Chansiri, D. (2006). "Overseas Chinese in Thailand : A Case Study of Chinese Emigres in Thailand in the Twentieth Century,." *Dissertation Abstract International*, 24–26.

Evans, C. D. (2009). *The Concept of Diaspora in Biblical Literature.* ABC-CLIO, LLC.

Gaella Welz. (2004). *Transnational Cultures and Multiple Modernities : Anthropology's Encounter with Globalization.* Johann-Wolfgang-Goethe. University Frankfurt.

Jane Gyung, S. L. (2005). *A Narrative Analysis of the Labour Market Experiences of Korean Migrant Women in Australia.* University of Sydney.

Keyes, C. F. (1977). *Ethnic Adaptation and Identity : The Karen on the Thai Frontier with Burma.* Institute for the Study of Human Issues.

Lazarus, R. S. (1969). *Patterns of Adjustment and Human Effective.* McGraw-Hill Book Company Inc.

Radcliffe-Brown, A. (1952). *Structure and Function in Primitive Society.* Oxford University Press.

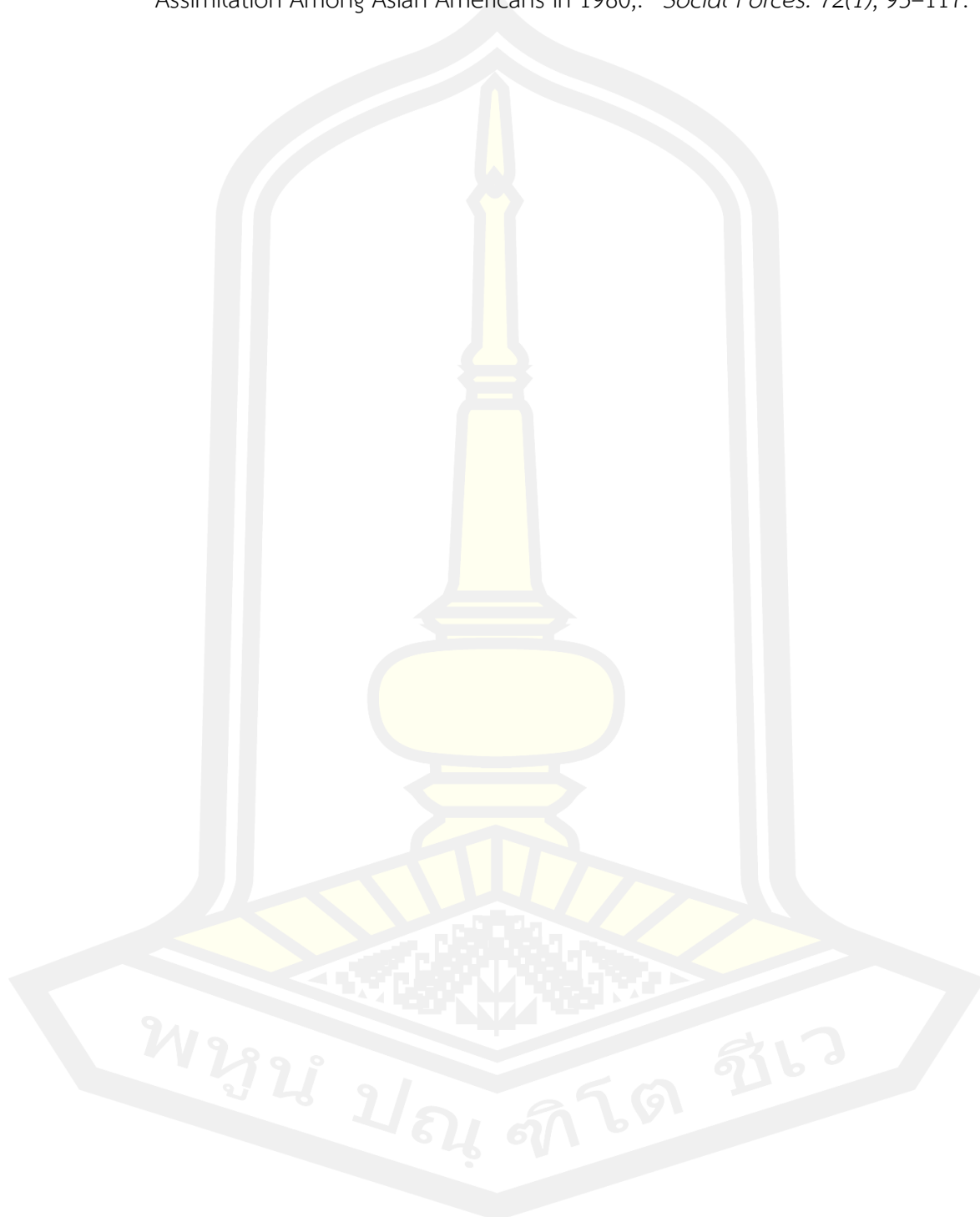
Roy, S. C., and Andrew, H. A. (1991). *The Roy's Adaptation Model.* Appleton & Lange.

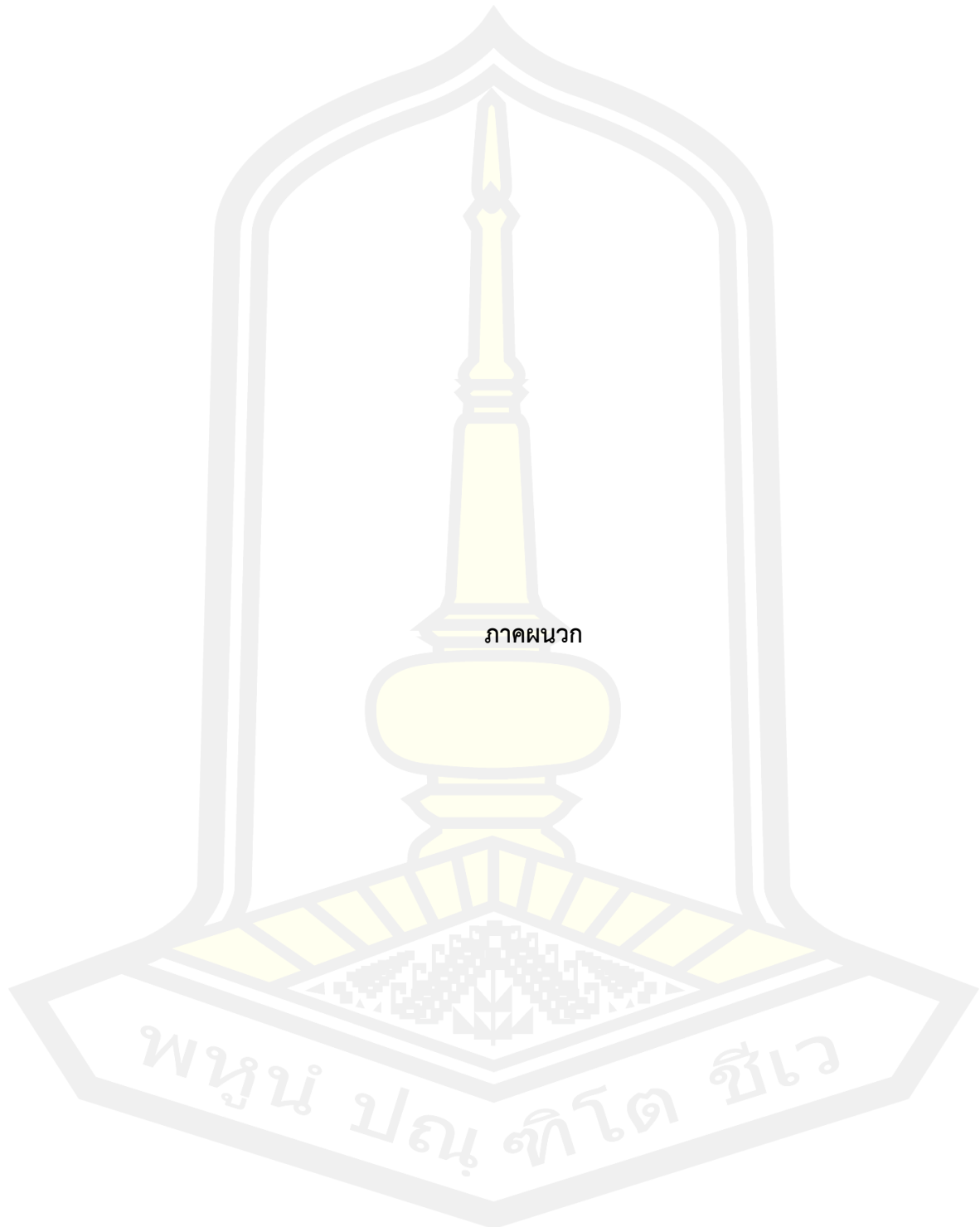
Safran, W. (2005). "The Jewish Diaspora in a Comparative and Theoretical Perspective. *Israel Studies*, 10(1), 36–60.

Tindall, R. H. (1959). *Relationship Among Measures of Adjustment Reading in the Psychology Adjustment.* McGraw-Hill Book Company Inc.

White, J. M. and others. (1993). "Immigration, Naturalization, and Residential

Assimilation Among Asian Americans in 1980,." *Social Forces*. 72(1), 93-117.

ภาคผนวก

พหุมนุ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุณ ปณุกิตโต สีเว

แบบสำรวจเบื้องต้น

เรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม

เอกลักษณ์จังหวัดสกลนคร

(ใช้สำรวจพื้นที่ในการวิจัย)

1. สภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

2. การสร้างบ้านเรือน

.....

.....

.....

3. เทศกาล ประเพณี พิธีกรรม

.....

.....

.....

4. การรวมกลุ่ม

.....

.....

.....

ชื่อผู้สำรวจ.....

วัน เดือน ปี.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

เรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม

เอกลักษณ์ จังหวัดสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ..... นามสกุล..... อายุ .....
2. บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล.....
- อำเภอ..... จังหวัด.....
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพ.....
5. ตำแหน่ง.....สังกัด.....

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อ

สายเวียดนามบ้านท่าแร่

ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมชุมชนท่าแร่จังหวัด

สกลนคร

ยุคก่อตั้งชุมชน (ปี พ.ศ.2427 - 2487)

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

.....

2. ด้านที่อยู่อาศัย

.....

.....

.....

.....

3. ด้านอาหาร

.....

.....

.....

.....

4. ด้านการศึกษา

.....

.....

.....

.....

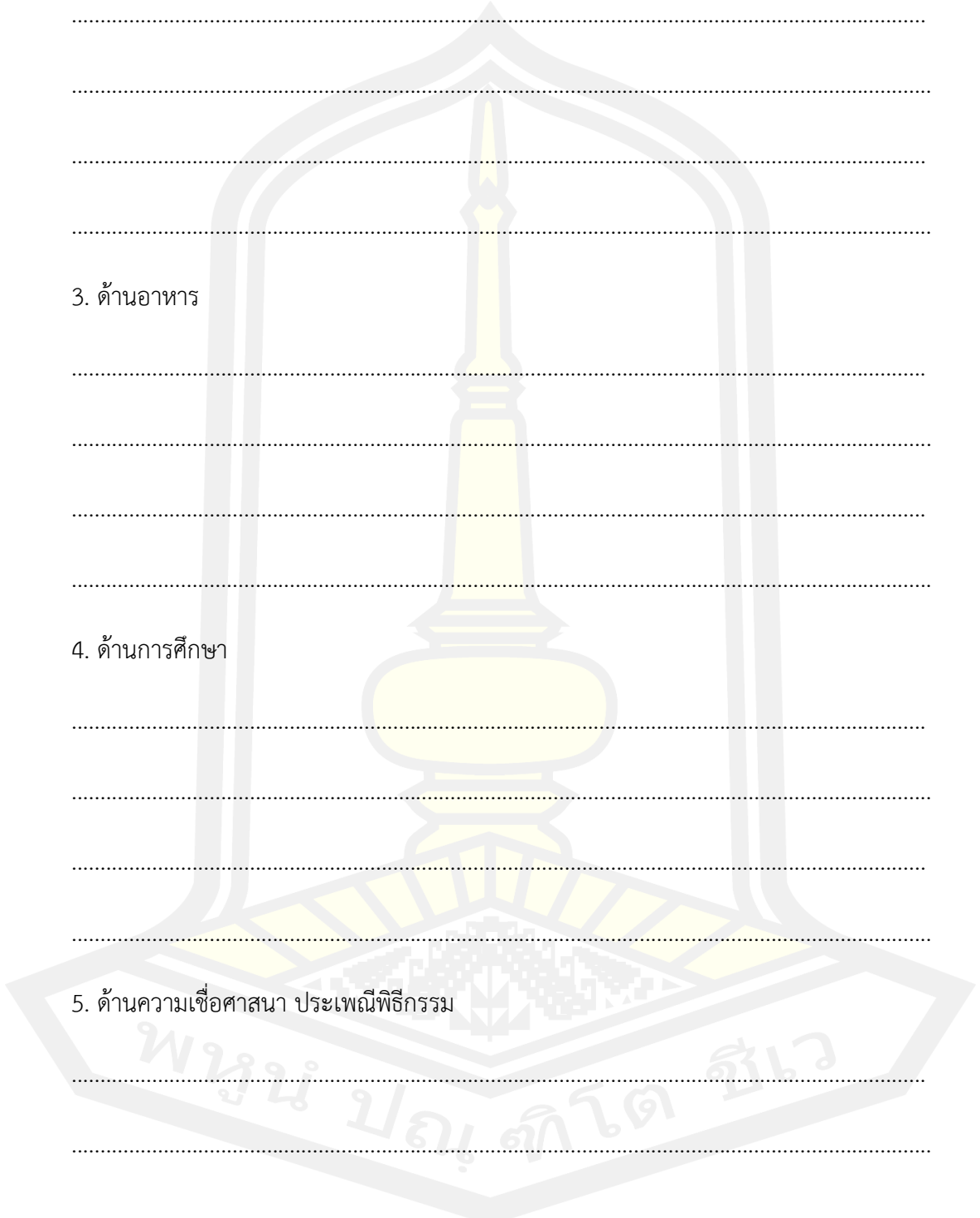
5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

.....

.....

.....

.....

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

.....

.....

.....

.....

ยุคพัฒนาชุมชน (ปี พ.ศ.2487 - 2527)

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

.....

2. ด้านที่อยู่อาศัย

.....

.....

.....

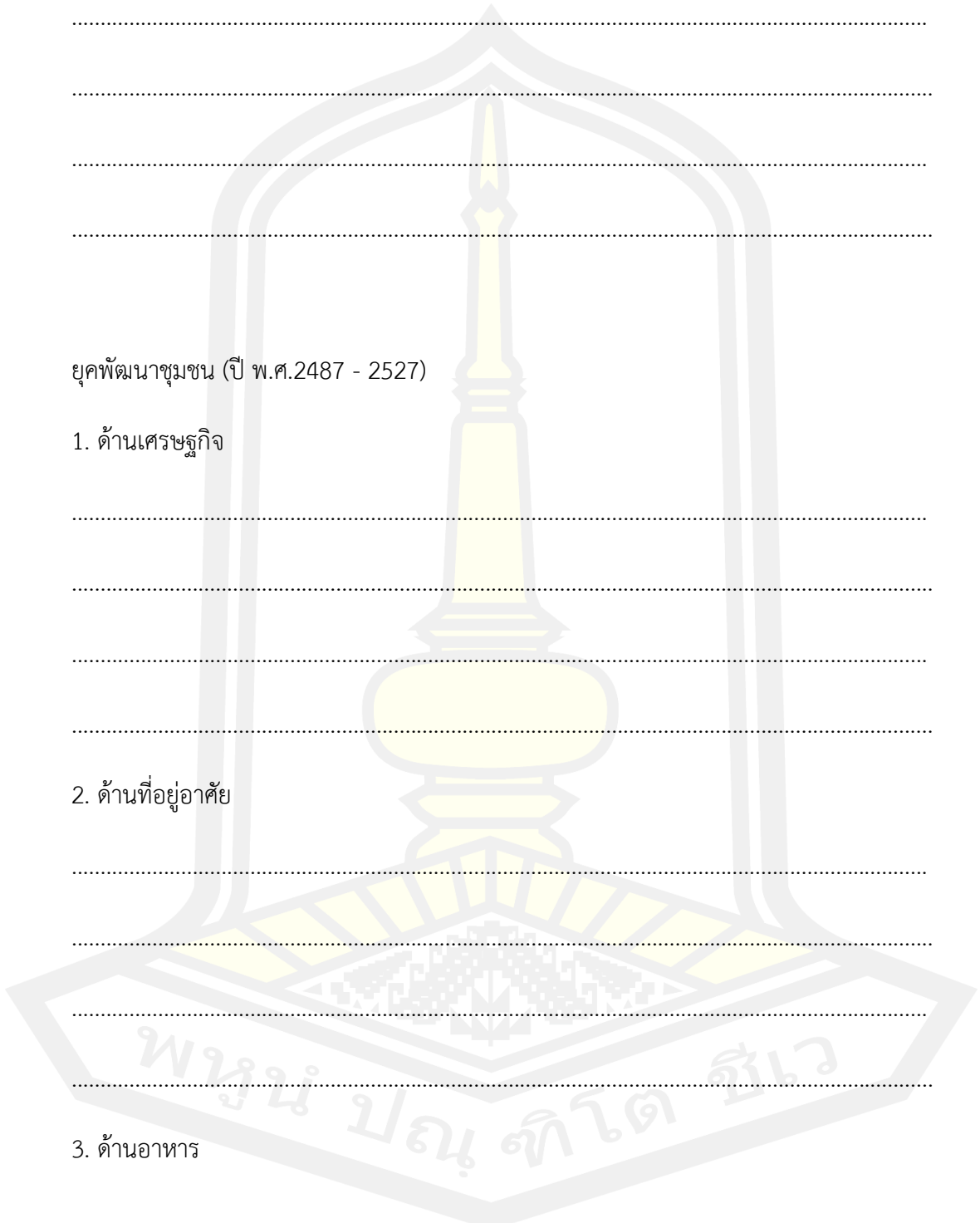
.....

3. ด้านอาหาร

.....

.....

.....

4. ด้านการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

.....

.....

.....

.....

.....

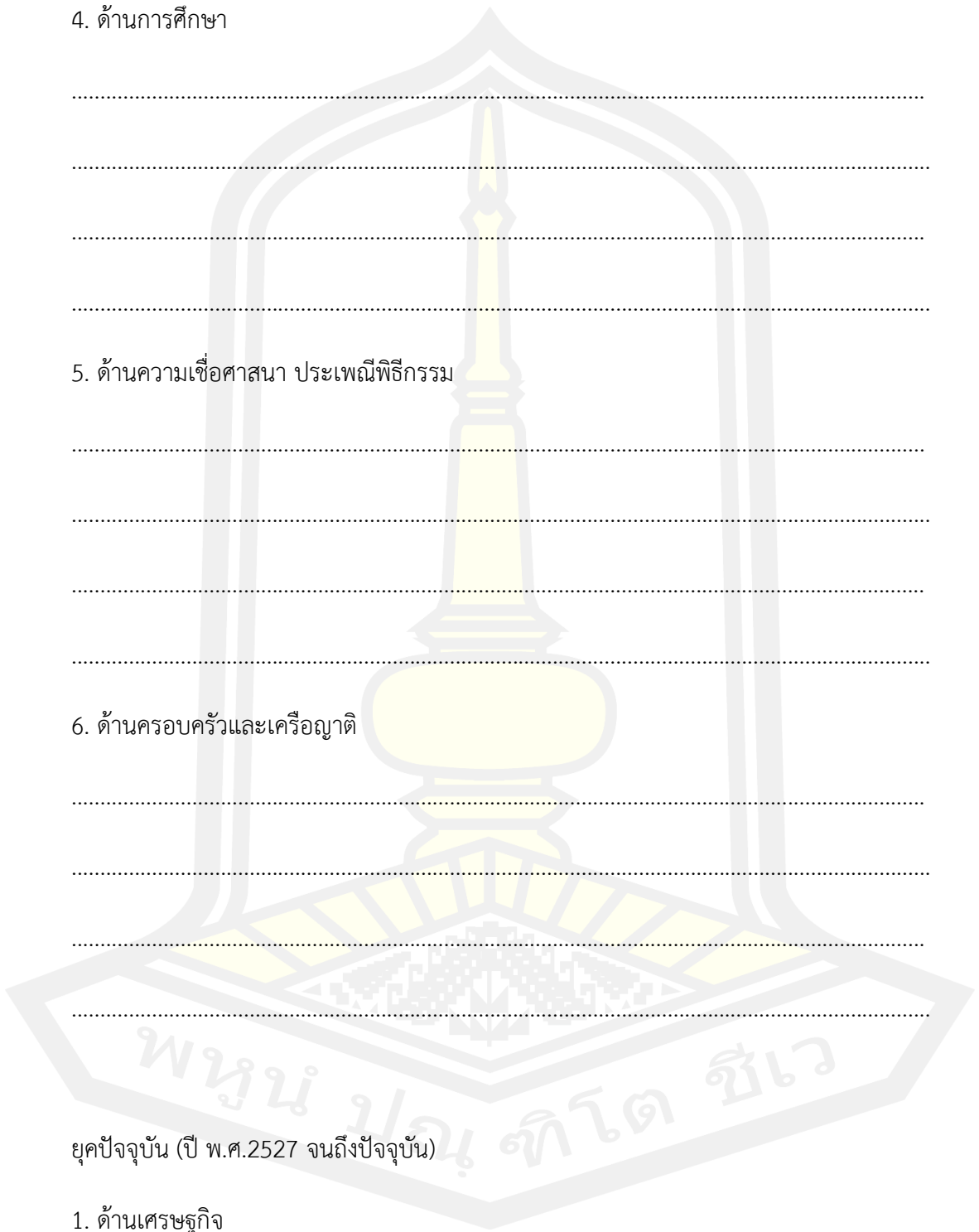
.....

ยุคปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2527 จนถึงปัจจุบัน)

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

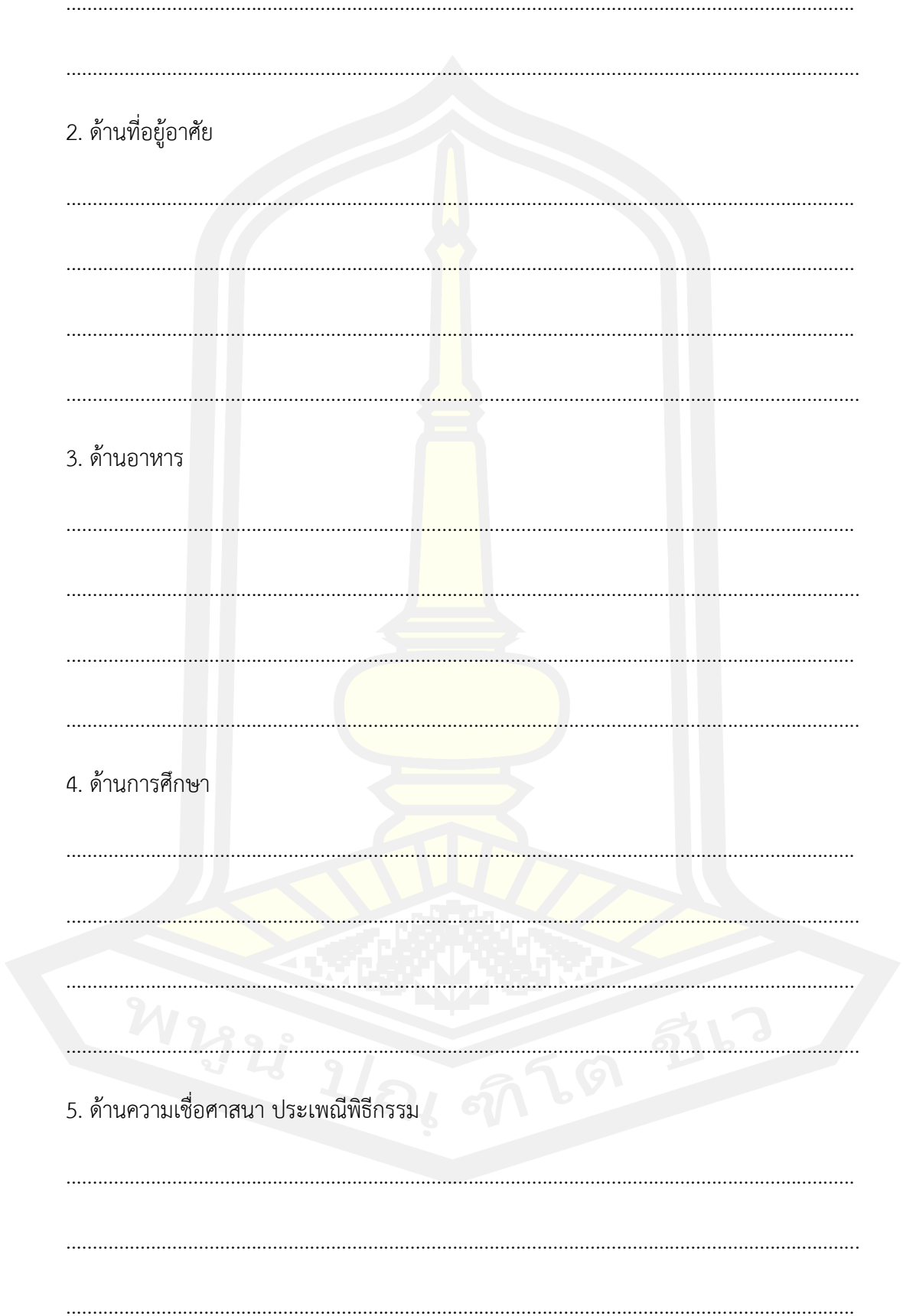

2. ด้านที่อยู่อาศัย

3. ด้านอาหาร

4. ด้านการศึกษา

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 สภาพปัจจุบันของการปรับปรนทางพฤติกรรมวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่

ยุคก่อตั้งชุมชน (ปี พ.ศ.2427 - 2487)

การปรับปรนทางพฤติกรรมวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่เป็นอย่างไร

1. ด้านเศรษฐกิจ

ปัจจุบัน

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

2. ด้านที่อยู่อาศัย

ปัจจุบัน

.....

.....
ปัญหา

3. ด้านอาหาร

ปัจจุบัน

ปัญหา

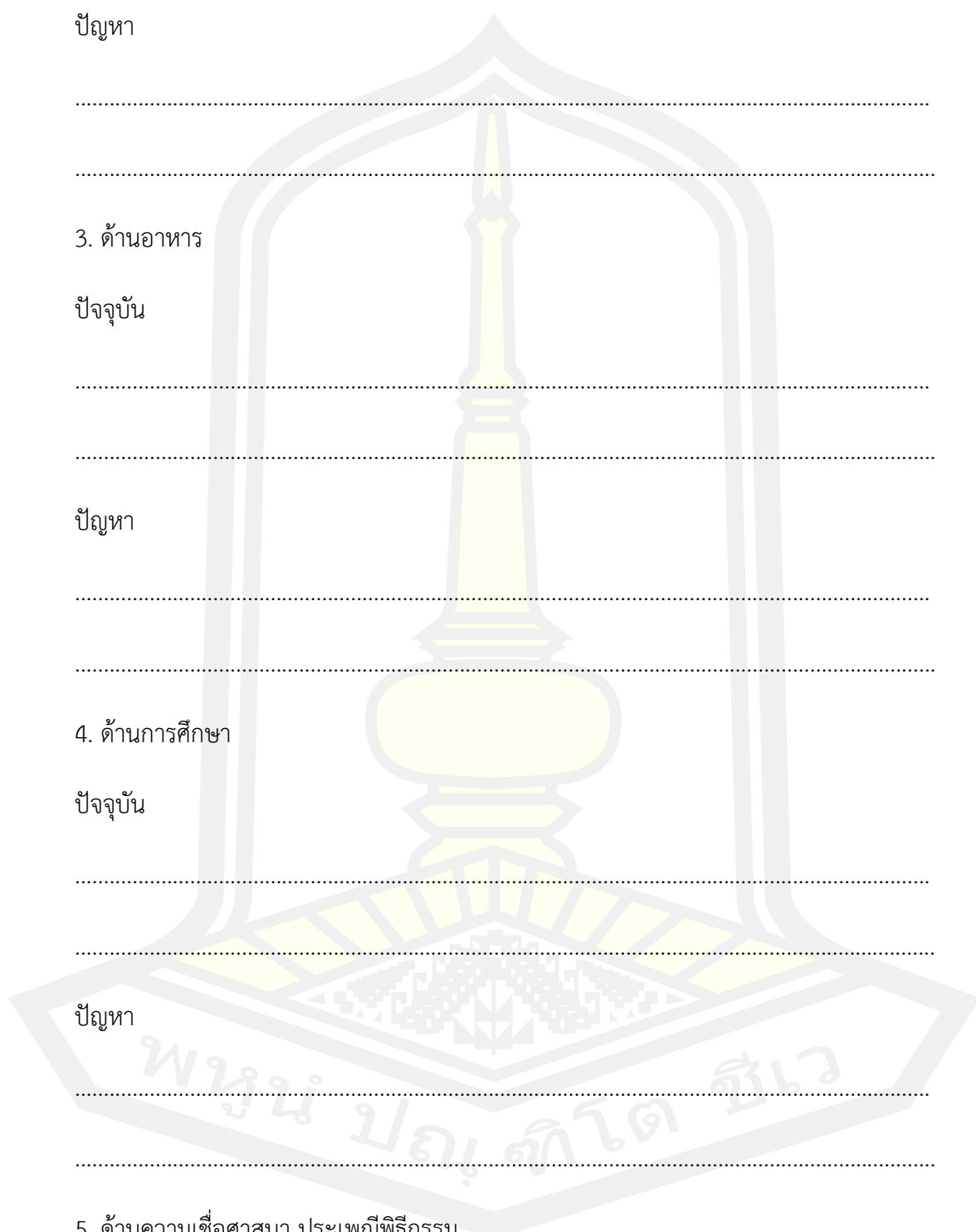
4. ด้านการศึกษา

ปัจจุบัน

ปัญหา

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

ปัจจุบัน

ปัญหา

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

ปัจจุบัน

ปัญหา

ยุคพัฒนาชุมชน (ปี พ.ศ.2487 - 2527)

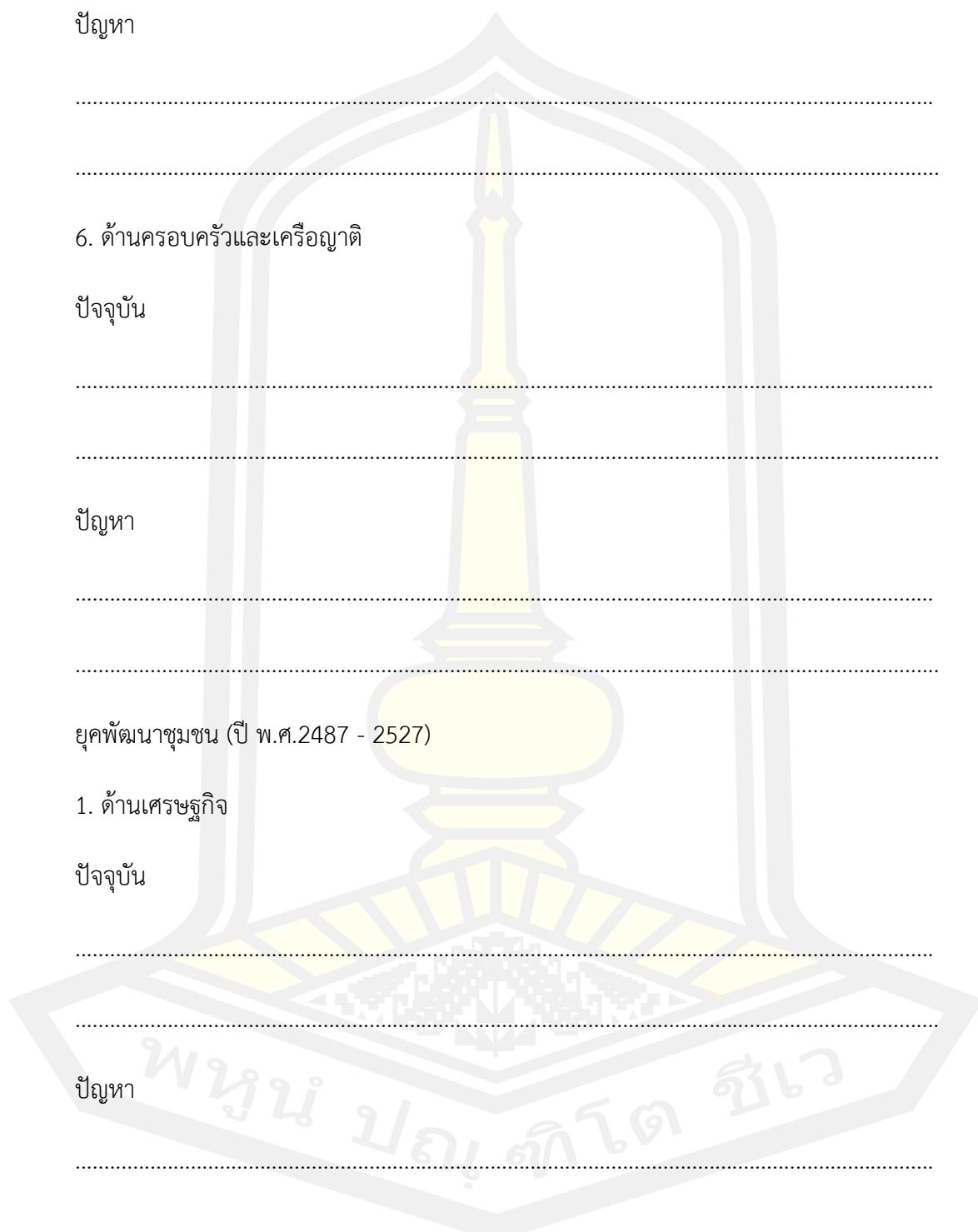
1. ด้านเศรษฐกิจ

ปัจจุบัน

ปัญหา

2. ด้านที่อยู่อาศัย

ปัจจุบัน

.....
.....
ปัญหา

3. ด้านอาหาร

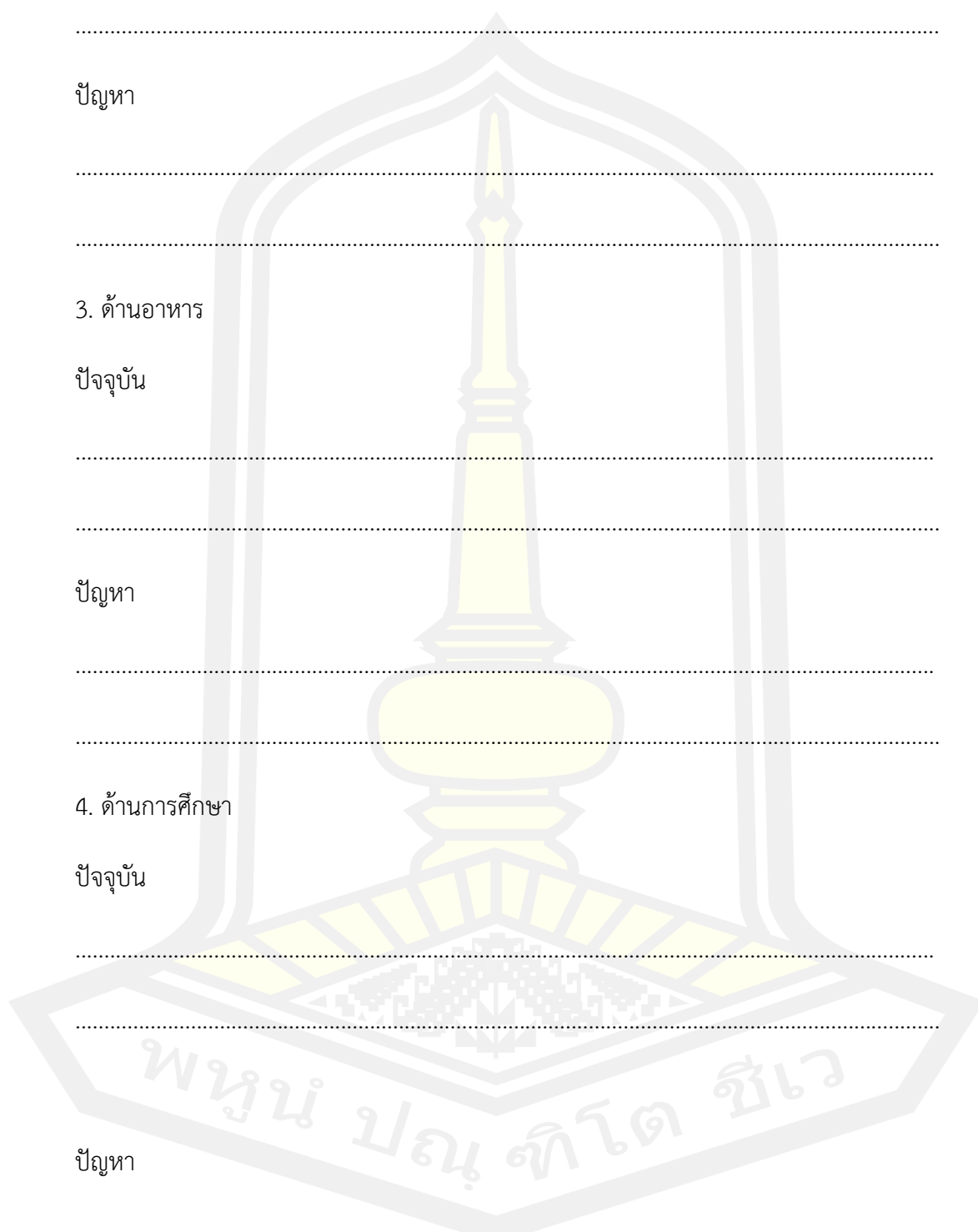
ปัจจุบัน

.....
.....
ปัญหา

4. ด้านการศึกษา

ปัจจุบัน

.....
.....
ปัญหา

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

ปัจจุบัน

ปัญหา

---

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

ปัจจุบัน

ปัญหา

ยุคปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

1. ด้านเศรษฐกิจ

ปัจจุบัน

ปัญหา

---

2. ด้านที่อยู่อาศัย

ปัจจุบัน

ปัญหา

3. ด้านอาหาร

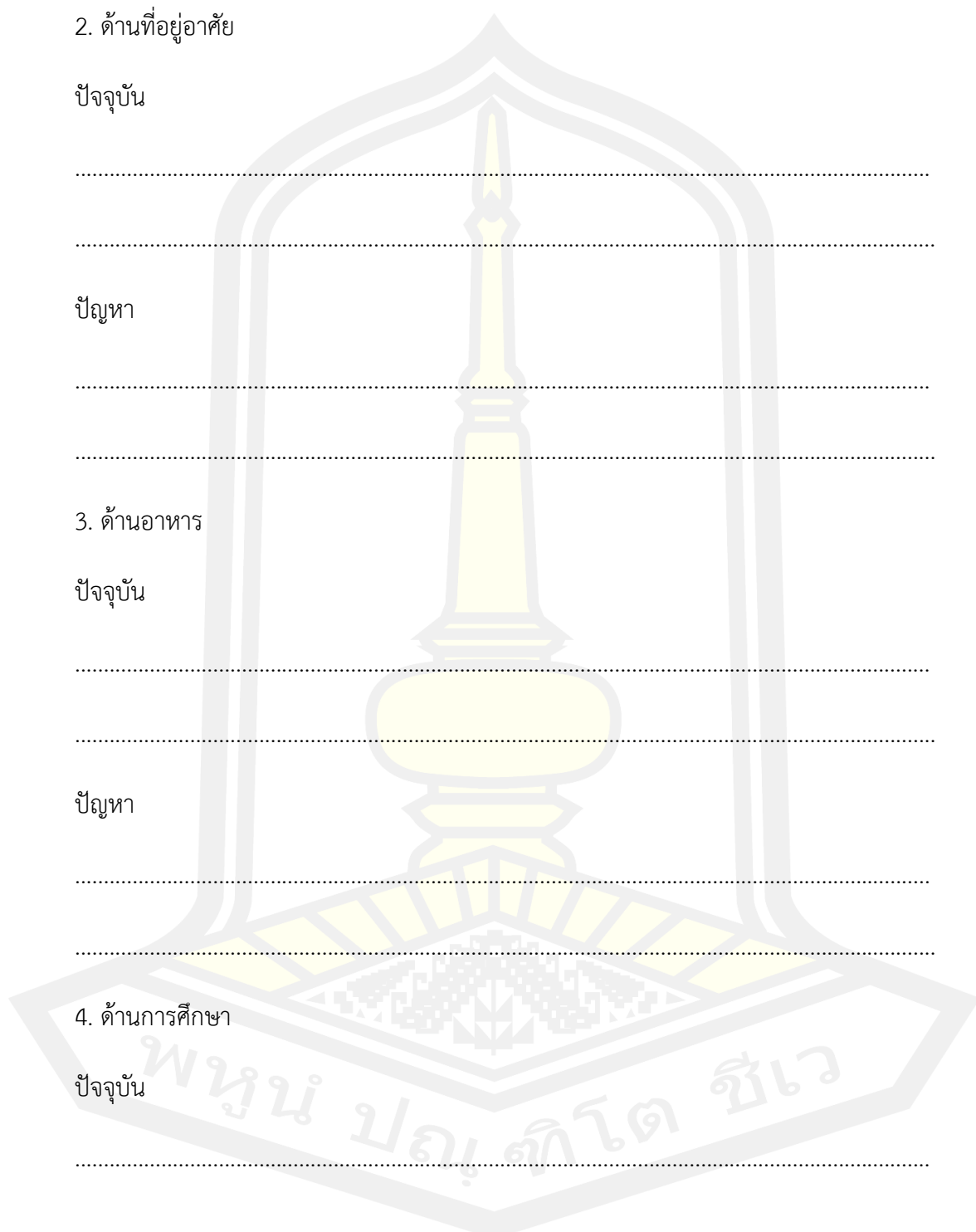
ปัจจุบัน

ปัญหา

4. ด้านการศึกษา

ปัจจุบัน

ปัญหา

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

ปัจจุบัน

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

ปัจจุบัน

.....

.....

ปัญหา

.....

.....

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนคร

แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

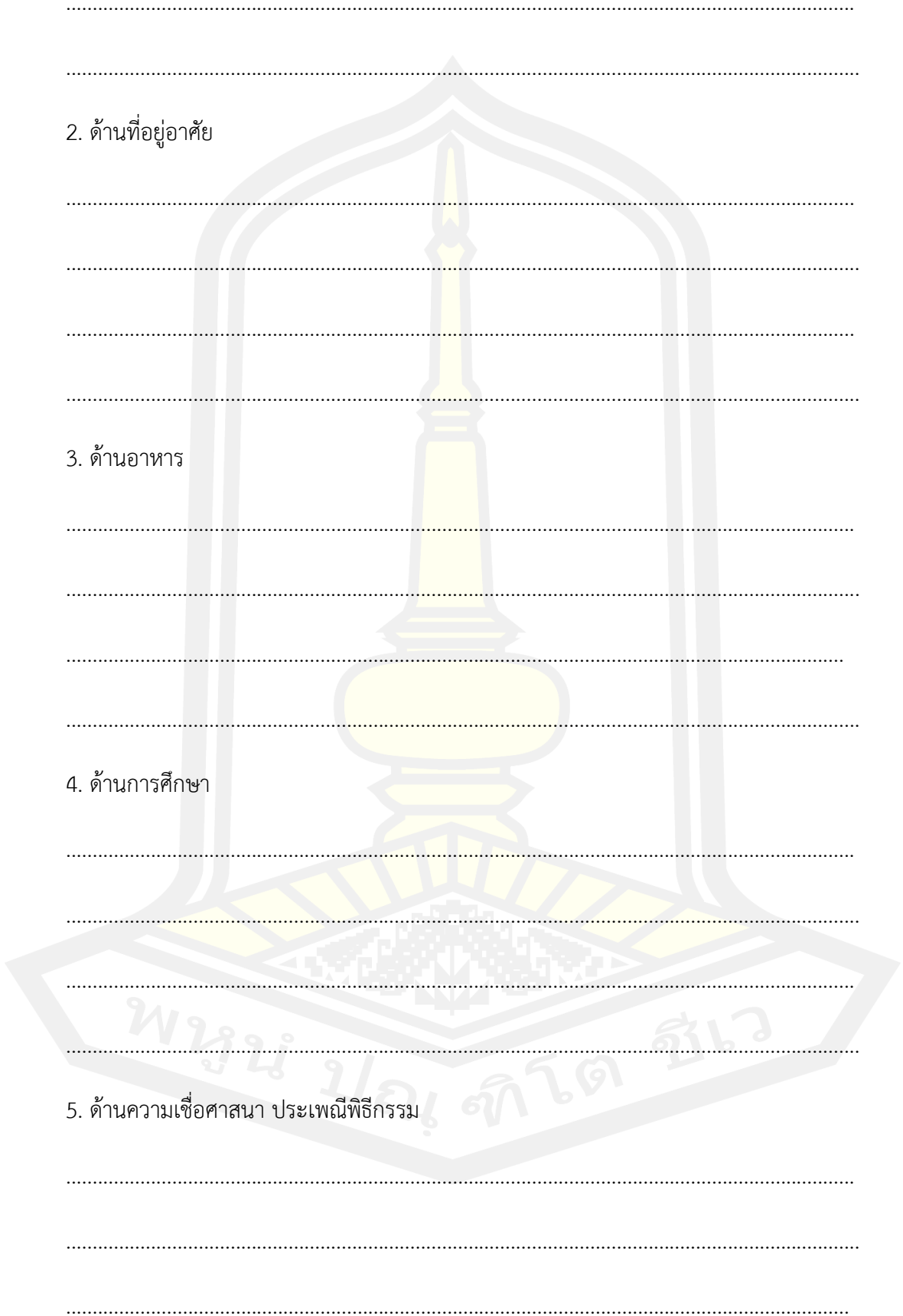
.....

2. ด้านที่อยู่อาศัย

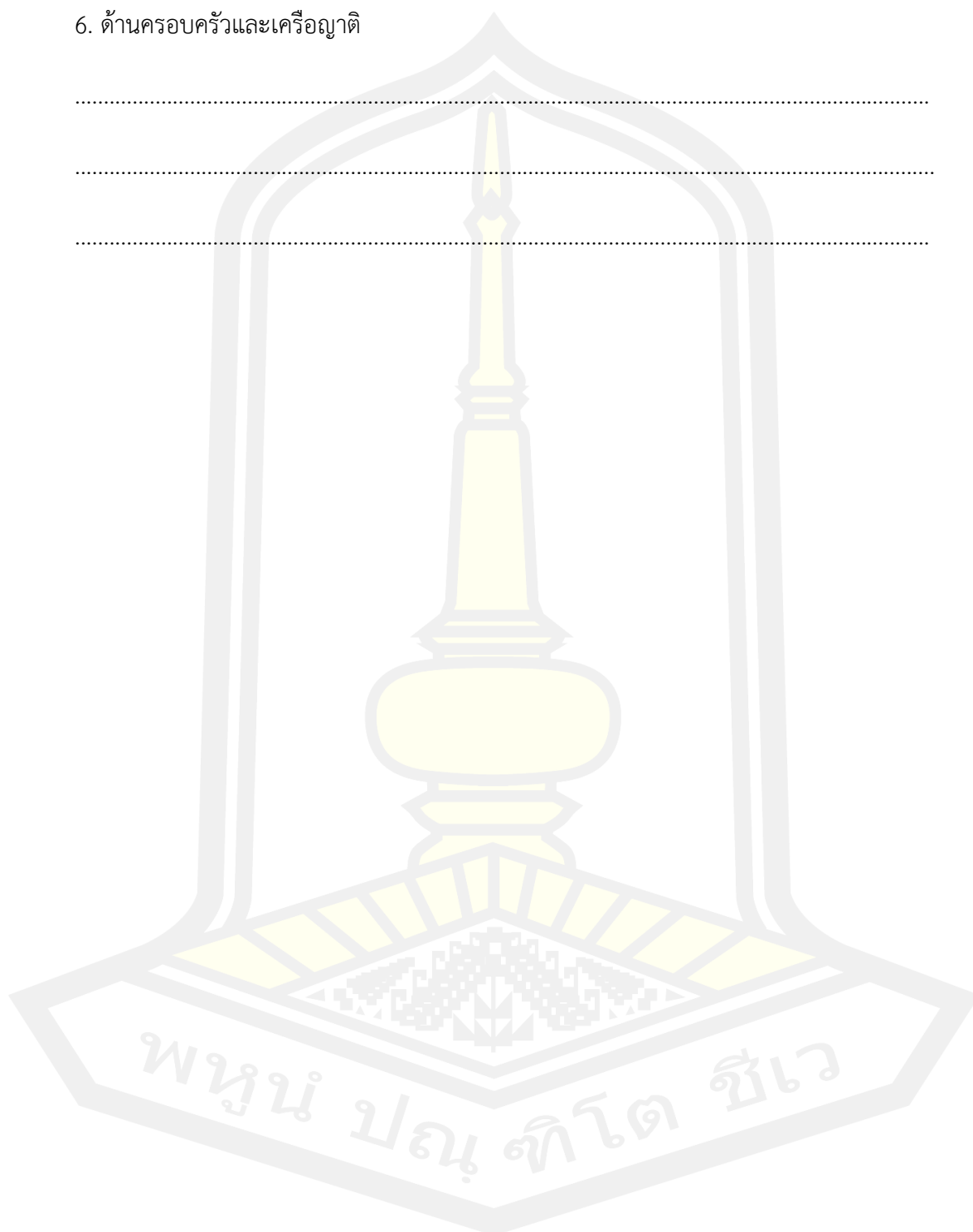
3. ด้านอาหาร

4. ด้านการศึกษา

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

เรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม

เอกลักษณ์ จังหวัดสกลนคร

กิจกรรมที่สังเกต

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

.....

2. ด้านที่อยู่อาศัย

.....

.....

.....

.....

3. ด้านอาหาร

.....

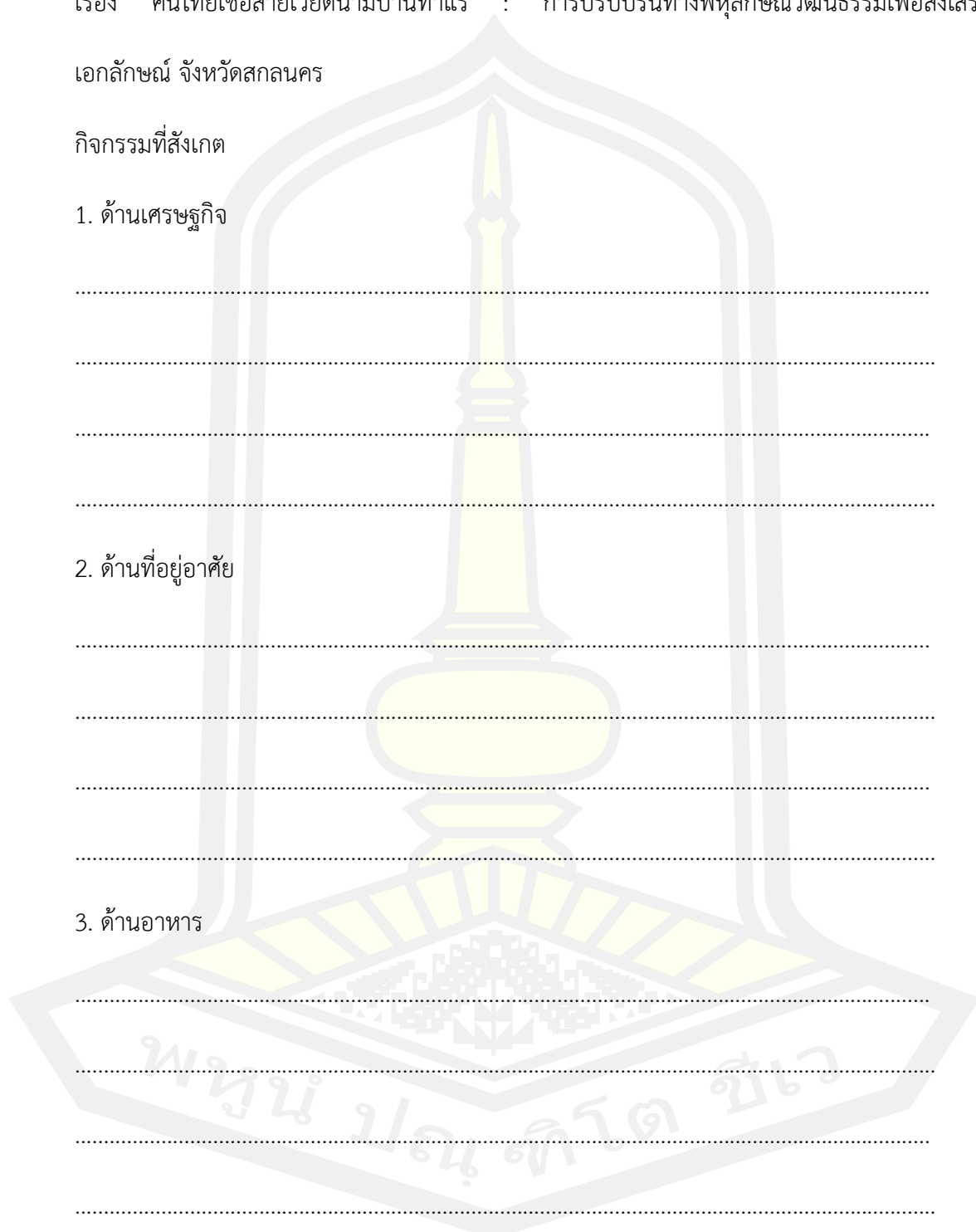
.....

.....

.....

4. ด้านการศึกษา

.....

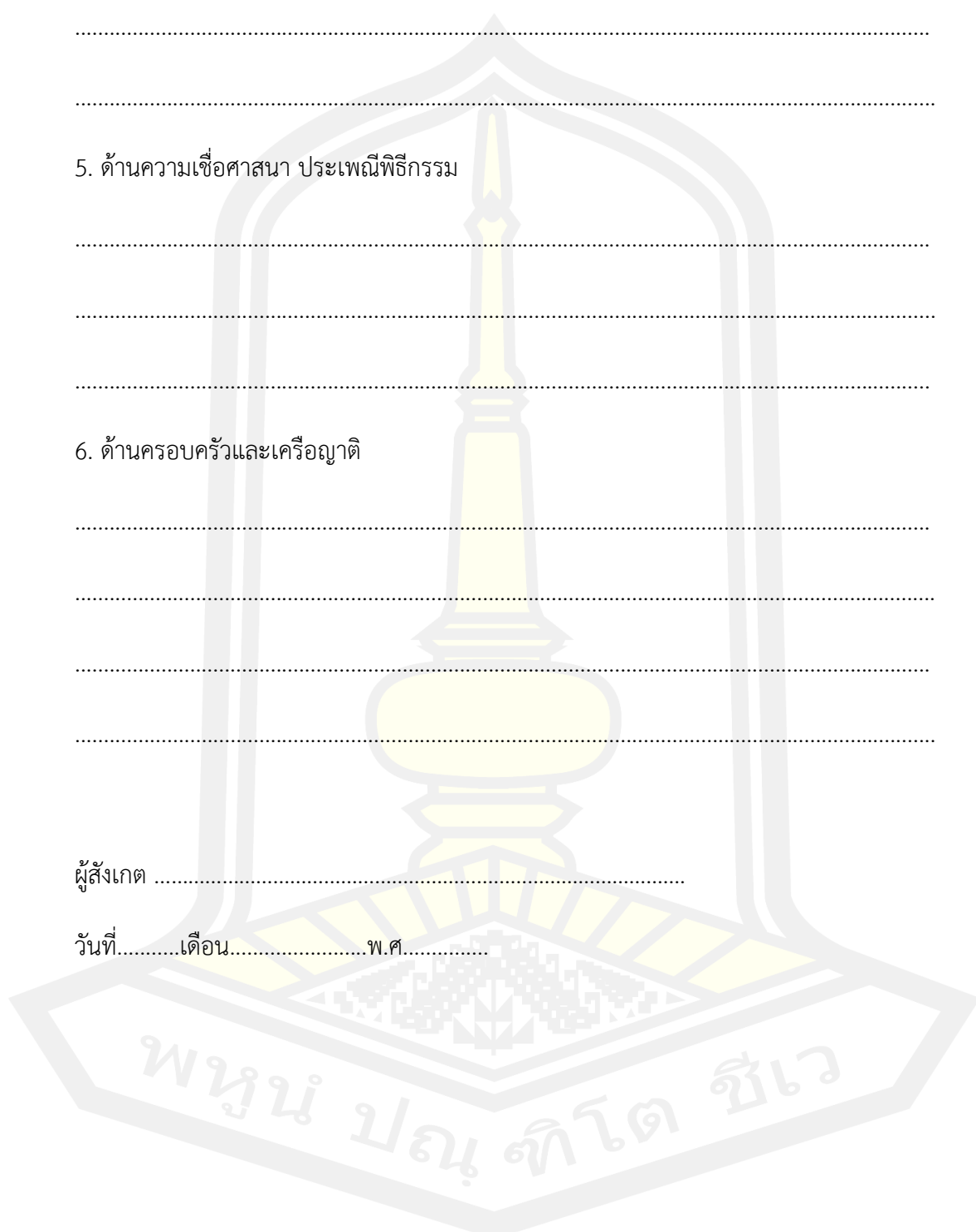

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

ผู้สังเกต .....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบสนทนากลุ่ม

เรื่อง คนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่ : การปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริม

เอกลักษณ์ จังหวัดสกลนคร

ครั้งที่...../ 2565

สถานที่สนทนากลุ่ม.....

.....

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนา

1. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

2. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

3. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

4. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

5. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

6. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

7. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

8. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

9. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

10. ชื่อ ..... นามสกุล ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

หัวข้อในการสนทนา

1. ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสาย

เวียดนามบ้านท่าแร่เป็นอย่างไร

2. สภาพปัจจุบันของการปรับปรุงนทางพหุลักษณะวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่

เป็นอย่างไร

3. แนวทางการส่งเสริมเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านท่าแร่จังหวัดสกลนครเป็นอย่างไร

ยุคก่อตั้งชุมชน (ปี พ.ศ.2427 - 2487)

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

.....

2. ด้านที่อยู่อาศัย

.....

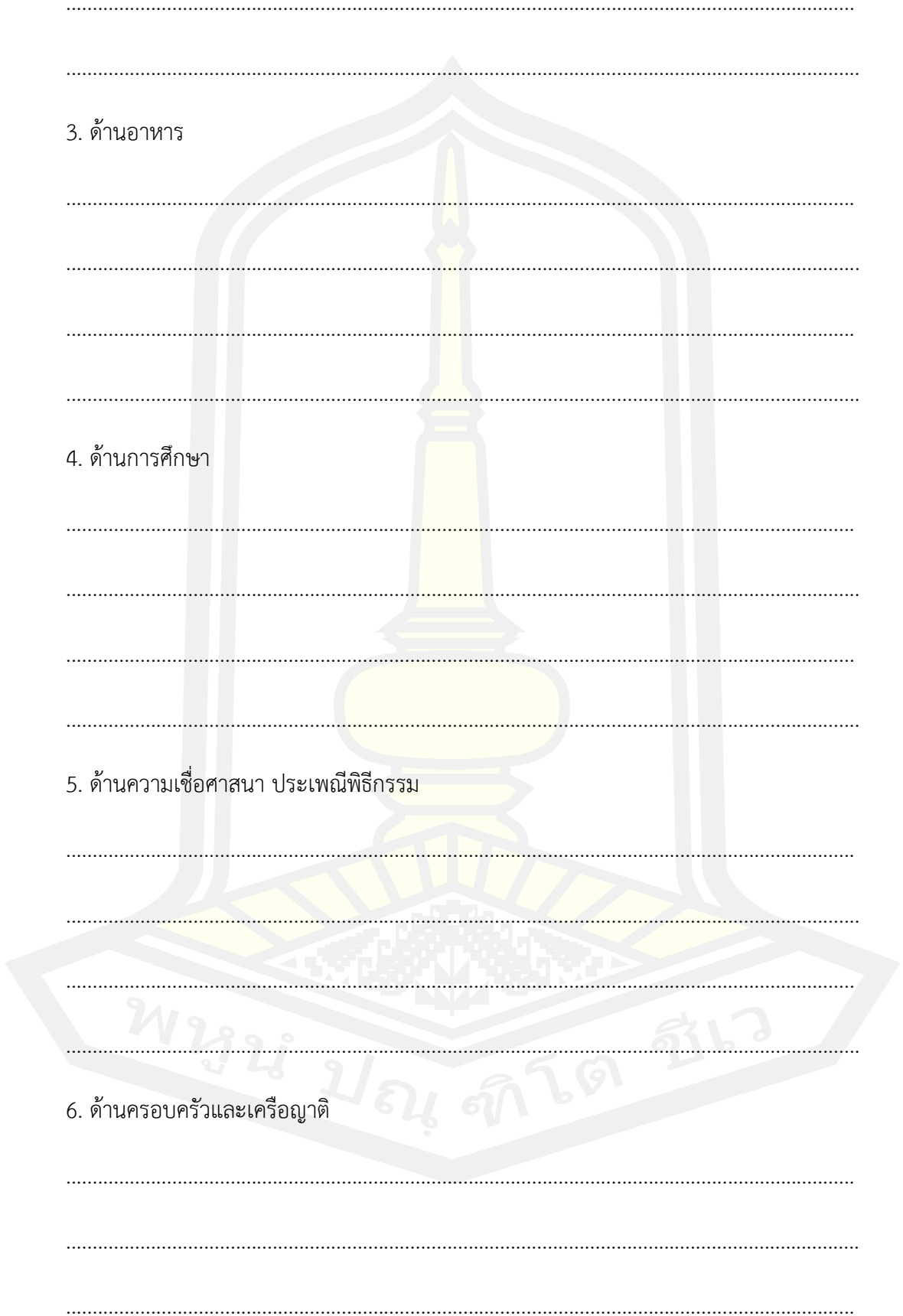
.....

3. ด้านอาหาร

4. ด้านการศึกษา

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

.....

ยุคพัฒนาชุมชน (ปี พ.ศ.2487 - 2527)

1. ด้านเศรษฐกิจ

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านที่อยู่อาศัย

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านอาหาร

.....

.....

.....

.....

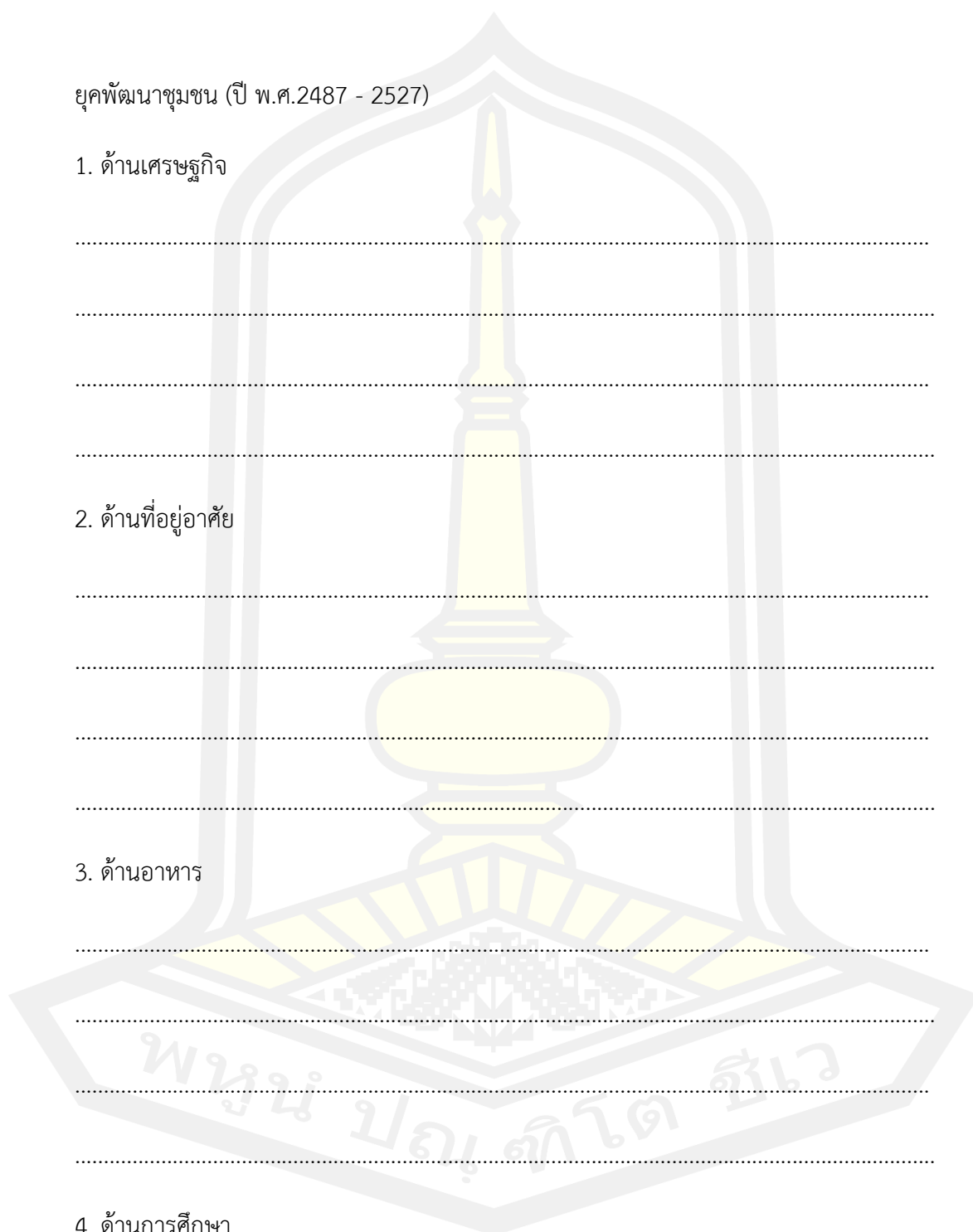
.....

4. ด้านการศึกษา

.....

.....

.....

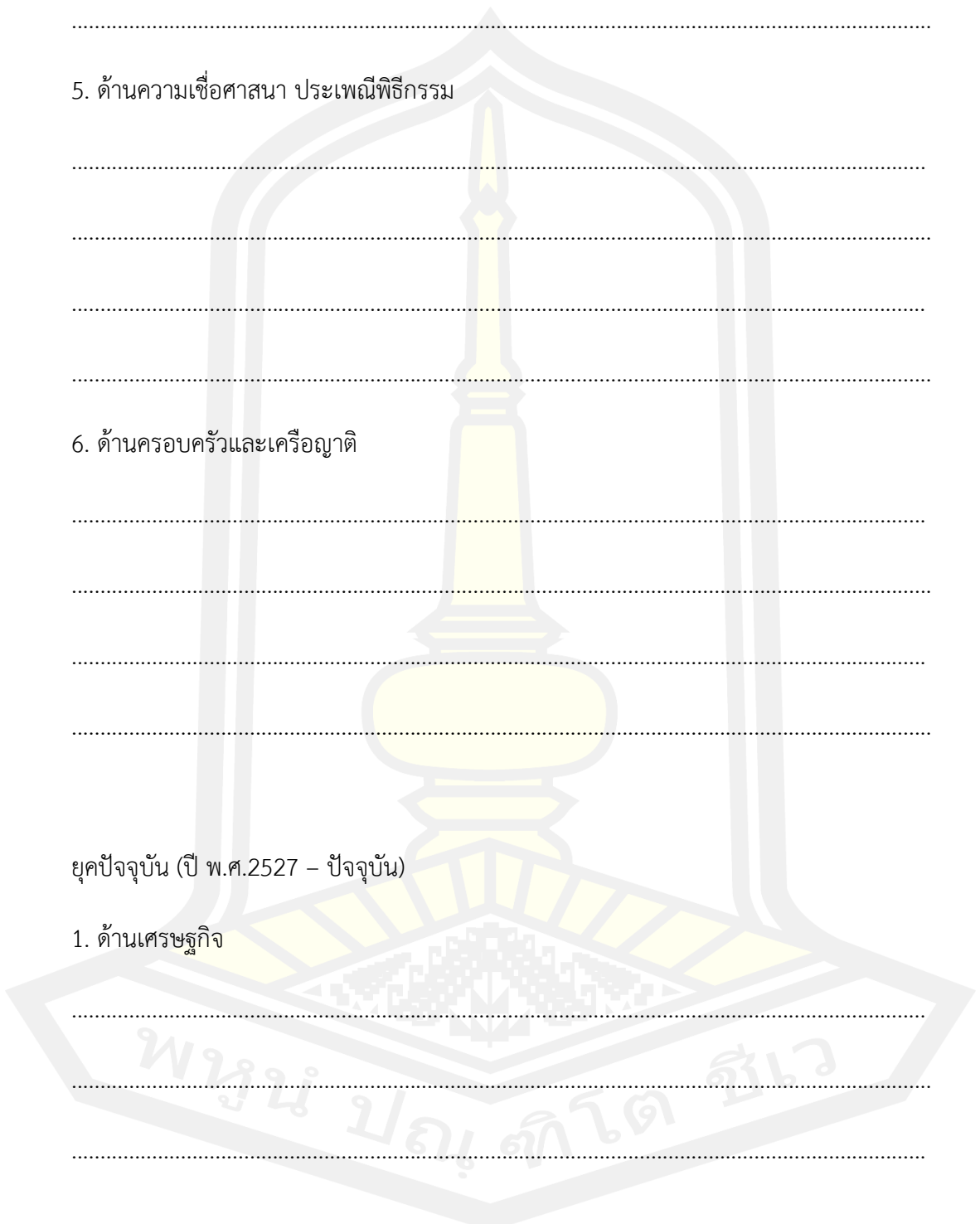
5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

ยุคปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2527 - ปัจจุบัน)

1. ด้านเศรษฐกิจ

2. ด้านที่อยู่อาศัย

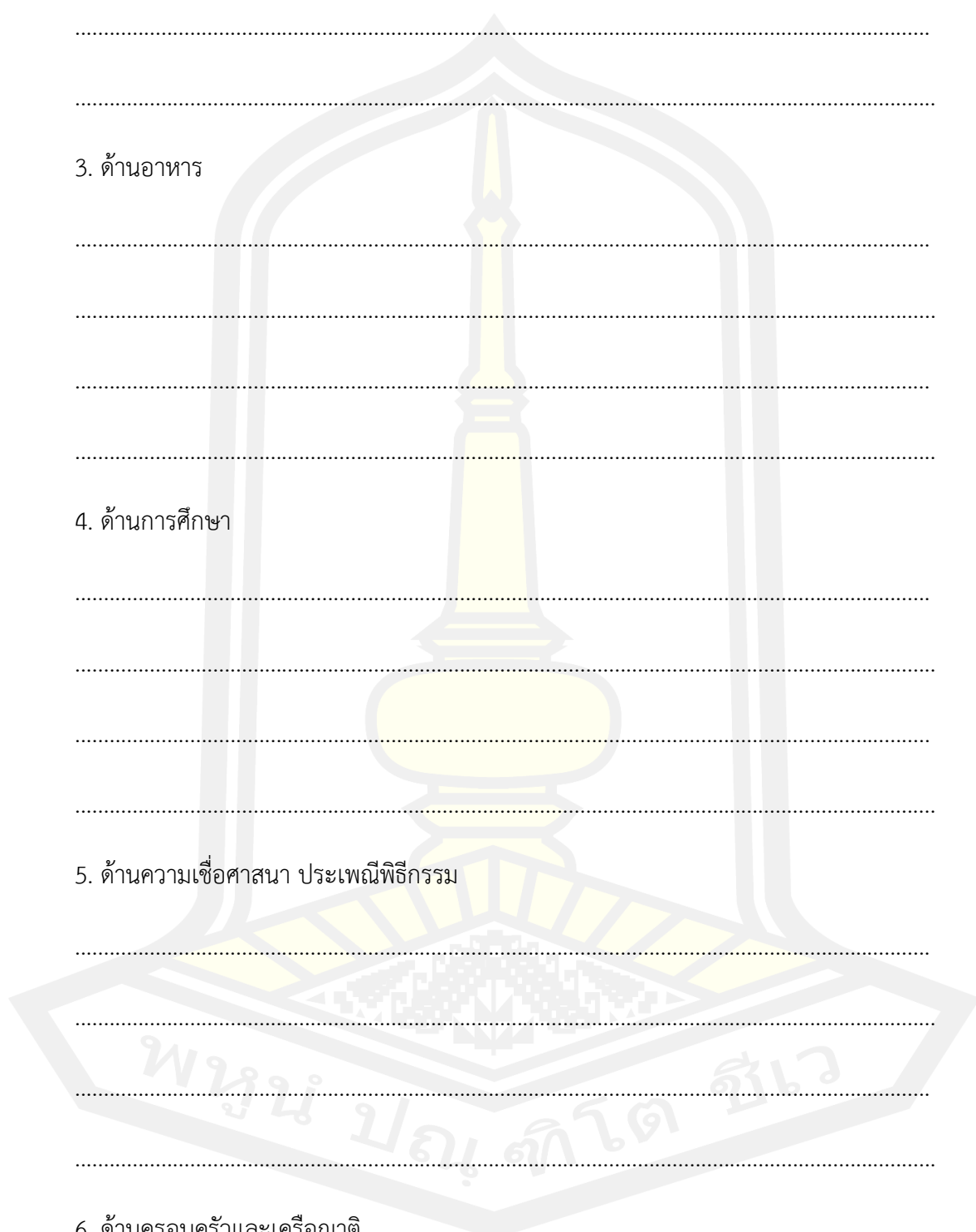

3. ด้านอาหาร

4. ด้านการศึกษา

5. ด้านความเชื่อศาสนา ประเพณีพิธีกรรม

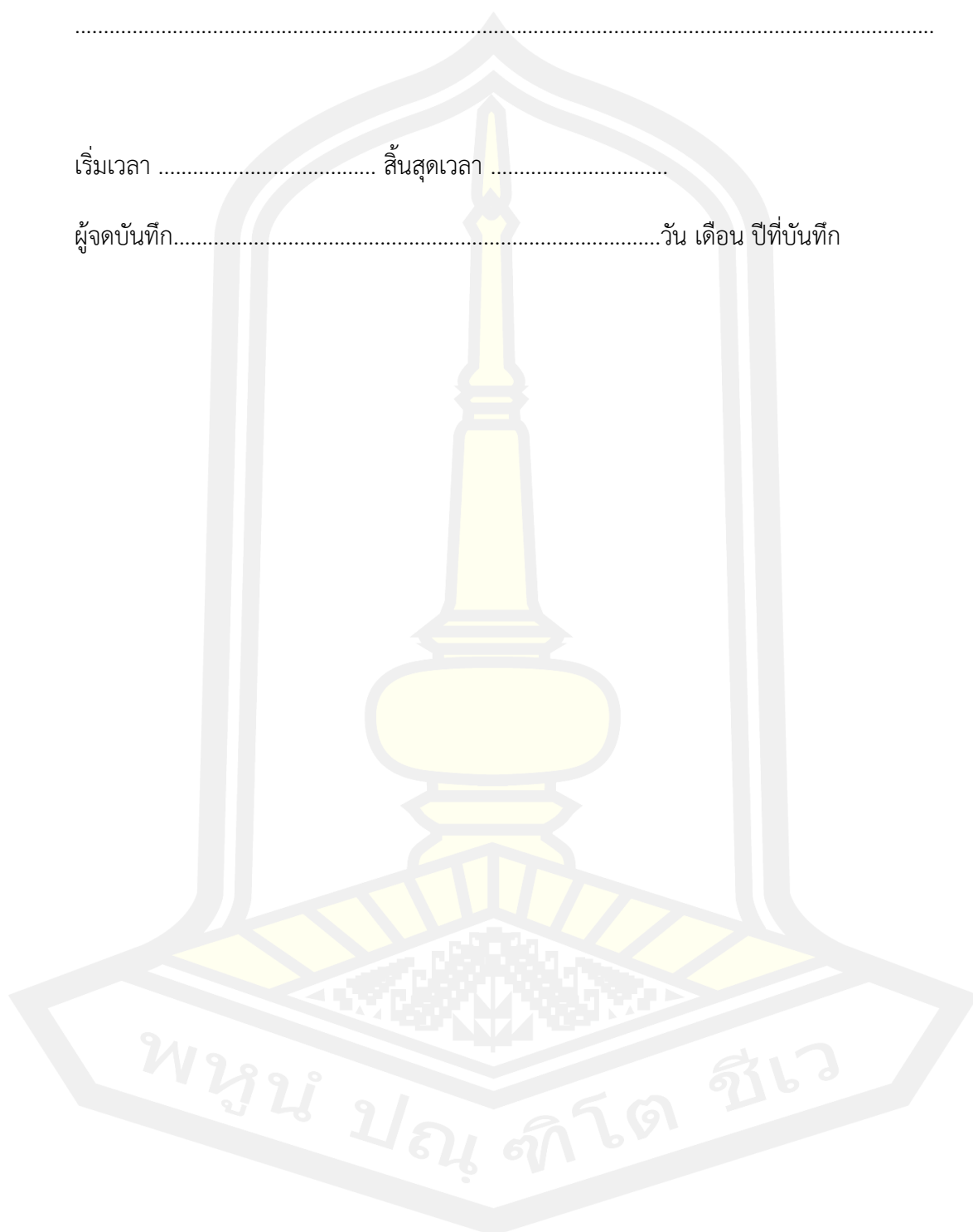
6. ด้านครอบครัวและเครือญาติ

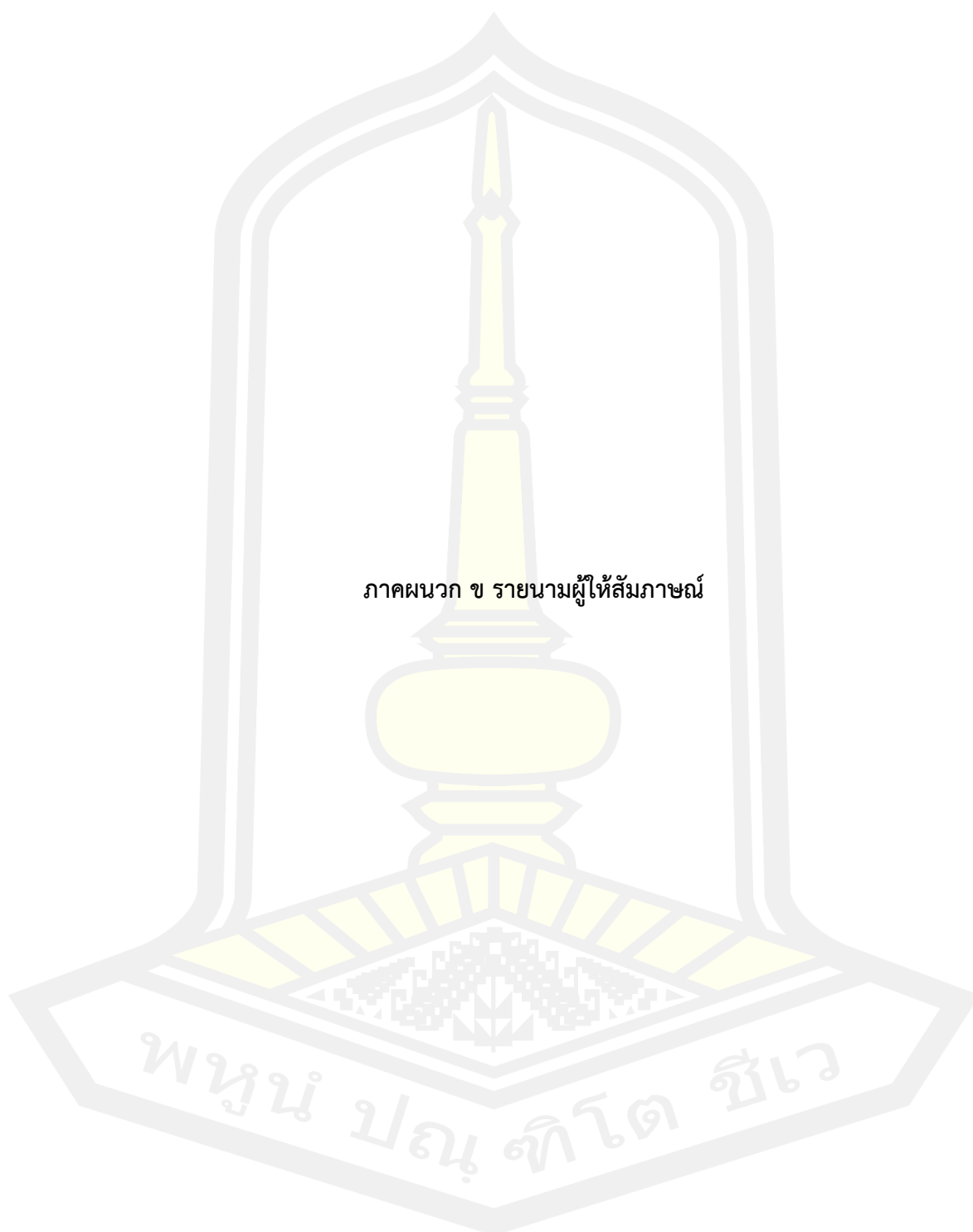
.....
.....

เริ่มเวลา ..... สิ้นสุดเวลา .....

ผู้จัดบันทึก.....วัน เดือน ปีที่บันทึก

ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

พหุจน์ ปณฺ ทิโต สีเว

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

เขาวเลข ทองอันตัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2565

ต้น เต็นชัยรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2565

ทศพร ดำรงไทย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2565

เทวัญ ศิริเวชการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2565

นิคม กายราช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2565

นิทัศน์ เสมอพิทักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2565

บุญรอด พงศ์พิศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2565

ประเสริฐ อุดมเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2565

พิมาย ต้นวัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2565

เลี่ยน พาพรหมฤทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโนโสภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2565

วัน ยินดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโศภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2565

สุรเดช ใจเสรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโศภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2565

สุรศักดิ์ พงษ์พิศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโศภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

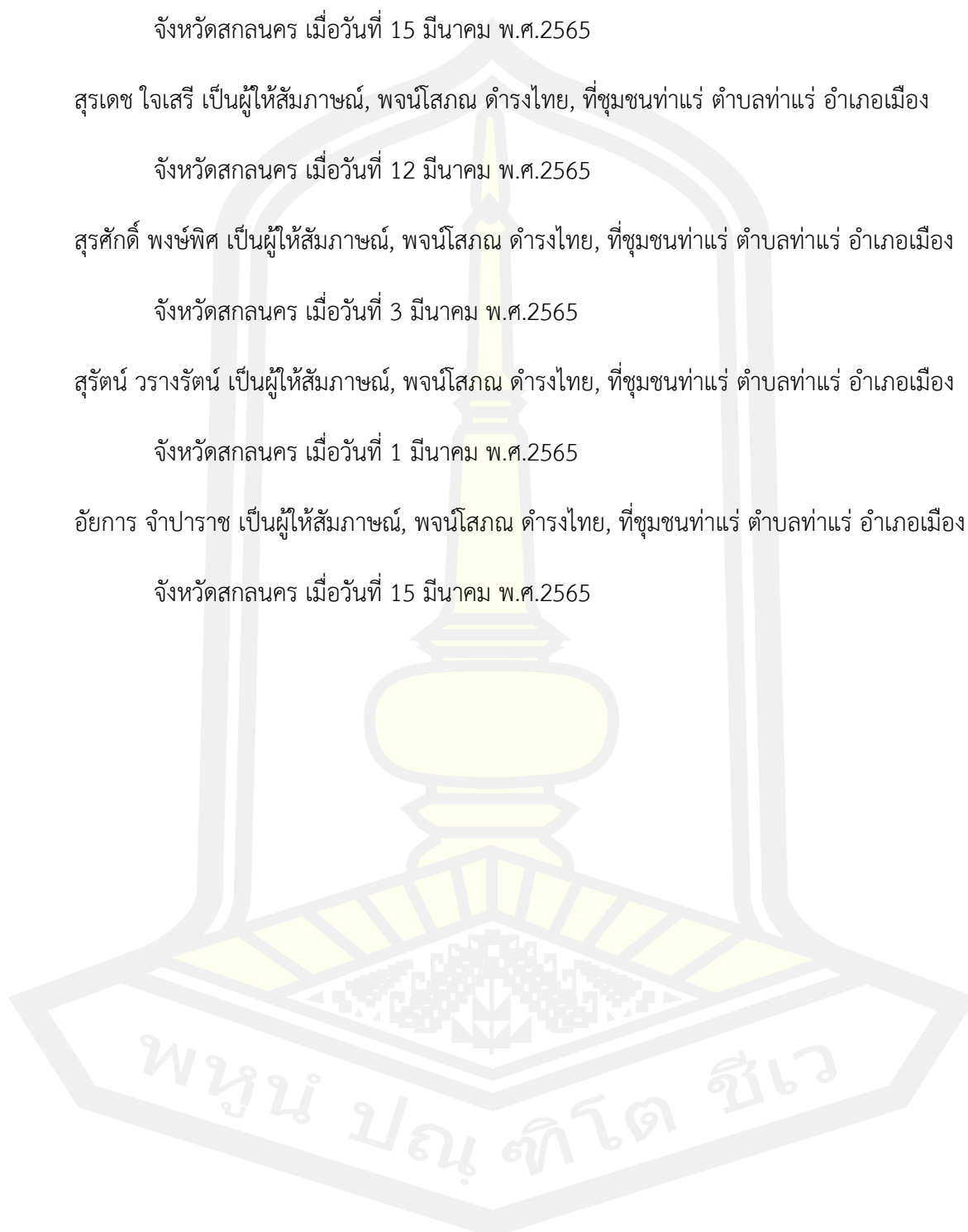
จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2565

สุรัตน์ วรารัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโศภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2565

อัยการ จำปาราช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พจนโศภณ ดำรงไทย, ที่ชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอมือง

จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2565

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นาย พจน์โสภณ ดำรงไทย
วันเกิด	วันที่ 9 เดือน เมษายน พ.ศ. 2536
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 506/1 ถนนมรรคาสัย ซอย 2 ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง สกลนคร จังหวัดสกลนคร รหัสไปรษณีย์ 47000
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 506/1 ถนนมรรคาสัย ซอย 2 ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง สกลนคร จังหวัดสกลนคร รหัสไปรษณีย์ 47000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	HR ฝ่ายทรัพยากรบุคคล
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท บ้านแอร์มหาสารคาม จำกัด บ้านเลขที่ 178/6 ถนนถีนานนท์ ตำบลตลาด อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2560 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาการจัดการ วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2565 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรม ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พจน์ ปณฺ ติโต ชีเว